לקוטי שיחות
PROJECT
LIKKUTEI
SICHOS

חלק י״א פרשת תרומה שיחה ב׳

קובץ הערות התמימים ואנ״ש מאריסטאון גליון יח (תשל״ד)

בליקוט לפ׳ תרומה ש.ז. מביא בסו"ס ד׳ קושיא על הגר"א שבסוף מס׳ מדות, אומר שם "אף שבדוחק י"ל דשאני הכא דנאמר בבית קדה"ק". ולכאו׳ א"מ הא במסניות משציין בהערות 31-32 שם מדבר בקדה"ק ממש כמובא בפנים השיחה ושם איתא ג"כ "בית קדה"ק"? א"כ אפ״ מתרץ בזה, אפי׳ בדוחק?

יוסף יצחק יהוסע העכט

ד. בלקו"ש ח"א שיחת משפטים א' הערה 61 מתוך שם בין ב' הדעות שבמאמרי רז"ל בנוגע למקדש דלעתיד,שלדעת רש"י(סוכה מ"א) ועוד,הבנין דלעתיד יגלה מן השמים (בנוי ומשוכלל),ולדעת הרמב"ם משיח בונה בית המקדש.ומתוך שם " שהביהמ"ק ירד מן השמים אבל הדלתות,שערי' שטבעו בארץ יעלו ויתגלו ויעמידום במקומם,והמעמיד הדלתות נחשב כאלו בנאו כולו,ראה ב"ב נג: " ע"כ בההערה.

ועי"ש שציין (להנסמן בשיחת פקודי דשם מציין)להערה 36 בשיחת בלק תשל"ג דשם מתוך " ב' מחז"ל הנ"ל עפ"י סוגיית סנה' צח. ביישוב כתובים-דלא זכו נבנה ע"י בנ"א,זכו - ע"י הקב"ה.וממשיך שם דעד"ז י"ל בב' מחז"ל דאין בין עוה"ז לימוה"מ כו'(ברכות לד:).והרמב"ם לשיטתי'.ואכ"מ. "עכ"ל.

ולכאורה יש לתמוה א)איך יתאים התיווך שבשיחת משפטים עם התיווך בשיחת בלק.דלפי התיווך בפ' משפטים משמע דב' הענינים יהיו לע"ל, דהיינו הבנין ירד מן השמים וגם משיח יבנה אותו אלא דקאי על חלקים נפרדים מהמקדש דזה מיירי על הדלתות וזה מיירי על שאר הבנין,משא"כ לפי התיווך בפ' בלק נמצא דאו שבנין ביהמ"ק ירד מן השמים או שמשיח יבנהו אבל לא שניהם בעידנא א',אי זכו ירד מן השמים ואי לאו יבנהו משיח.ומזה שבכמה שיחות ציין לשני התיווכים (עי'פקודי ב' הערה 42) משמע דעולים בקנה א' וא"כ צ"ב.

ב)במה שכ' בסוף הערה 36 בשיחת בלק הנ"ל "והרמב"ם לשיטתי';ואכ"מ.".דלכאורה אינו מובן מהוא הלשיטתי' מכיון שלגבי המחל' בברכות שם אי כל הנביאים נתנבאו לימוה"מ או שאין בין עוה"ז לימוה"מ אלא שיעבוד מלכיות בלבד (דע"ז אומר בשיחה שזה תלי' אי זכו או לאו,דלמ"ד שיהי' שינוי במנהגו של עולם מיירי "זכו",משא"כ למ"ד שלא יהי' שינוי מיירי "לא זכו") הלא פסק הרמב"ם כשניהם,וא"כ מהוא הלשיטתי',שלכן פסק שמשיח בונה ביהמ"ק?ואולי יש לתרץ עפ"י מה שהקשו מפרשי הרמב"ם דאיך מזכה שטרא לבי תרי בפלוגתא הנ"ל,ותירצו רובם שבאמת גם המ"ד שאין בין עוה"ז לימוה"מ אלא שיעבוד מלכיות בלבד מודה שהנביאות נאמרו על ימוה"מ אלא שמפרש שנאמרו בדרך משל, ושיטת הרמב"ם היא שאין בין עוה"ז כו'ואין שינוי כלל במנהגו של עולם(ולכן פסק גם ש"דגר זאב עם כבש " משל וחידה הוא).וא"כ שפיר אזיל הרמב"ם לשיטתי' דכ"ז איירי באופן שלא זכו ולכן פסק שמשיח יבנה ביהמ"ק.אך אין לומר כן,דהלא הרמב"ם סו"ס הביא ג"כ המ"ד שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימה"מ ובהערה מבאר שמ"ד זה מיירי באופן דזכו (אפי' שאומר שזה משל וכו'),נמצא שהרמב"ם הביא ב' האופנים (זכו,ולא זכו) להלכה וא"כ מה הביאור "בהרמב"ם לשיטתי'" שלכן פסק דבאופן דלא זכו יבנה משיח ביהמ"ק?

כדי לבאר את הנ"ל יש להקדים תחילה מה שמבואר בלקו"ש ח"ט שיחת דברים ג'.דמביא שם את דברי הזהר שביהמ"ק הראשון והשני הם בניינא דבר נש דלית בי' קיומא כלל משא"כ ביהמ"ק השלישי בניינא

דקוב"ה יהי' קיים לעולם.ומבאר שם ההפרש בין ביהמ"ק הראשון לשני. שבזמן בית ראשון(שהוא כנגד אברהם) היו ישראל בבחינת צדיקים שמס-שיכים אלקות מלמעלה למטה (חסד-המשכה).בזמן בית שני(שהוא כנגד יצחק)שהי' תקון על ב"ר היו ישראל בסדריגת בעלי תשובה,שתשובה ענינה זיכוך המטה (גבורה-העלאה).וממשיך שם שה"אויפטו" של בית שלישי יהי' התאחדות של המעלה ומטה ביחד (תפארת-כולל חו"ג).ומכיו שבית שלישי הוא כנגד יעקוב ומדתו היא אמת -דפרושו שלא שייך הפסק ושינוי- לכן יהי' בית שלישי קיים בקיום נצחי.וכן מבואר בלקו"ש ח"ח עמ' 26 שישנם ב' קוין המשכה מלמעלה למטה והעלאה מלמטה למעלה ובכ"א ישנה מעלה לגבי השני,וזה תכלית העילוי ב"להוי כדין וכדין דלע"ל שיהיו שני הענינים ביחד.ומבאר שם שהגם שזה רק יהי'(בגלוי שבכללות הי'ענין זה גם במקדש שבעוה"ז ואפילו במשכן בזה שמקום הארון אינו מן המדה)לע"ל,ניתן כבר במ"ת כח על ענין זה דאז בוטל הגזרה שחלקה בין עליונים לתחתונים.וכן איתא בח"ז עמ' 200 עה"פ "והתהלכתי בתוככם" והתהלכתי ל' רבים,שלע"ל יהי' שני סוגי הילוך: הילוך מלמעל"ט-אור ישר,והילוך מלמטל"מ-אור חוזר,וכו' ע"ש.הרי מבואר להדיא מכל שיחות הנ"ל שלע"ל יהיו ב' הבחינות העלאת המטה והמשכת המעלה ביחד.

בלקו"ש ח"א שיחת פקודי ב' מבאר בענין שבשבעת ימי המילואים הי' משה מעמיד את המשכן ומפרקו. ובינה של תורה שם מסביר שיש יתרון באתעדל"ע שהאור הנמשך הוא נעלה יותר, אך יש גם יתרון באתעדל"ת שהוא זיכוך המטה ויש בזה חביבות מיוחדת עד שאדם רוצה בקב שלו (עבודת הנבראים)מתשעה קבים של חבירו. שבז' ימה"ס היתה עבודת המטה והעמיד משה את המשכן משא"כ בר"ח ניסן נמשך מלמעלה באתעדל"ע והוקם מאיליו. ואומר שם בדעת רש"י (והרמב"ן)שהגם שיש יתרון בעבודת וזיכוך המטה ומטעם זה הי' צ"ל עבודת כאו"א בישראל בנדבת המשכן, כ"ז הוא רק הכנה והשראת השכינה א"א שייעשה ע"י המטה, אלא דוקא ע"י אתעדל"ע והמשכה מלמעלה,שלמעלה מאתעדל"ת. ומבאר לפי"ז שרש"י דס"ל "שמקדש דלעתיד בנוי ומשוכלל הוא, יגלה ויבא משמים" לשיטת' קאזיל שהעיקר הוא המשכה מלמעלה. משא"כ הרמב"ם שהעיקר לדעת' הוא עבודת הנבראים וזיכוך המטה (דהלא בציווי ביהמ"ק כתב בית מוכן להקריב בו קרבנות וכו')כשאומר שמשיח יבנה המקדש לעת"ל לשיטת' קאזיל, ע"ש.

איברא מכל הנ"ל שלעת"ל יהיו ב' הבחינות המשכת המעלה והעלאת המטה ביחד, ובזה אין חולק, רק להרמב"ם העיקר היא עבודת וזיכוך המטה כנ"ל ולרש"י (ולהרמב"ן) העיקר בב' העבודות האלו היא המשכת המעלה.

עפי"ז יובן היטב פה שתיוך בשיחת משפטים הנ"ל שביהמ"ק ירד מן השמים אבל יעמידו את הדלתות.דהמדובר בביהמ"ק דלע"ל שאז הלא יהי' העלאה מלמטל"מ והמשכה מלמעל"ט ביחד וא"כ מה שירד ביהמ"ק

בנוי ומשוכלל מן השמים הוא ענין של המשכה מלמעלה(אתעדל"ע), ומה שכשיח – שהוא מלך מבית דוד, דעניני של דוד ושל מלכות הוא העלאה, עי'לקו"ש ח"ח שיחת חג השבועות – יעמיד הדלתות שטבעו בארץ הוא ענין של עבודת המטה, ולכן ב'עניינים אלו יהיו ביחד בביהמ"ק השלישי כנ"ל.

ובאמת הי' נ"ל וגם הרמב"ם וגם רש"י מסכימים שכך יהי' בבית השלישי שירד מן השמים והשערים משיח יעמידם, אלא כ"א מדגיש מה שעיקר לפי שיטתי' דהיינו הרמב"ם שלדעתו העיקר הוא עבודת הנבראים וזיכוך המטה מביא רק הענין שמשיח יבנה ביהמ"ק וקאי על השערים וכאילו בנאו כולו. אך רש"י שלדעתו העיקר הוא ההמשכה מלמעלה, מביא הענין שירד מן השמים. ואולי קצת יש להוכיח שגם רש"י מסכים שמשיח יעמיד את השערים דרש"י עה"פ (בראשית מ"ט י"א)"אסרי לגפן עירה וגו' הביא תרגום אונקלוס שמדובר במלך המשיח ופירש דבריו "בני אתונו, יבנון היכלי' ל' שער האיתון בס' יחזקאל מ'", היינו שמשיח יבנה ביהמ"ק (ודא"ג דייק"שער האיתון" דמשמע רק השערים כנ"ל) אלא דלדעתו העיקר כבפירושו על הש"ס שירד מן השמים, המשכה מלמעלה.

עפי"ז מובן ג"כ דברי הרמב"ם בהקדמתו לפיה"מ "שהתועלת שיש (בסיפור סידות בית שני במס' מדות) כי כשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התכנית ההוא". דלשיטתי' בזה שמדגיש שבנ"א יבנוהו שהעיקר עבודת המטה. גם אזיל לשיטתי' באומרו שמדות בית שני יהיו בבית שלישי דלכאו' הלא גם יהיו מדות בית ראשון בבית שלישי (עי' תוי"ט פתיחה למס' מדות) אלא מדגיש פ"ה הרמב"ם שבית שלישי שייך לבית שני יותר מלבית ראשון, כי בית שני הוא העלאת המטה, וזה לדעתו עיקר המעלה שבבית שלישי, ועי' גם מ"ש בשיחת דברים הנ"ל ששניהם נקראו "אחרון"וכו'. אמנם אי נימא שבאמת גם הרמב"ם מודה שבית שלישי ירד מן השמים בנוי ומשוכלל א"כ איזה תועלת יש בכלל לדעת המדות שנא' בס' מדות? אך יש לדחוק דאולי נצטרך גם לדעת את המדות בשביל העמדת השערים במקומן, ועי' לקו"ש ח"ח ע' 362 שמשיח יכוין למקום המקדש וא"כ משמע שהוא יעמיד המקדש (שירד מן השמים)במקומו וע"ז אולי ג"כ נצטרך לאיזה מהמדות. הרי מבואר דלדעת הרמב"ם ורש"י יהי' כלול בביהמ"ק השלישי בחי' העלאה של בית שני (העמדת השערים), ובחי' המשכה של בית ראשון (ירד מן השמים – ולהעיר שעל בית ראשון ג"כ נאמר הל' "נבנה מעצמו" עי' שיחת פקודי הנ"ל הערה 41).

ולפי"ז מובן גם מה שמבואר בלקו"ש חי"א תרומה ב', ולקו"ש ח"ד ע' 1346 בענין מחלוקת הרמב"ן והרמב"ם בתכלית ביהמ"ק. דהרמב"ם בסהמ"צ וביד כתב "שצונו לבנות בית בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה כו' "ובמו"נ כתב וצוונו אנחנו שנבנה היכל לשמו יתעלה ונשים בו הארון וישב בו' כו'". דכ"ז הוא לשיטתי', דאיה"נ יש ב' דברים במקדש העלאה והמשכה אך העיקר הוא עבודת הנבראים, ולכן מדגיש ענין הקרבנות(בב' מקומות וכו'). וכן הרמב"ן כנ"ל שלדעתו העיקר המשכה (הגם שמסכים עם היתרון של העלאה ועי' בפירושו תולדות(כ"ו כ') "הוא הבית העתיד שיבנה במהרה בימינו והוא יעשה בלא ריב" כו' ועי' כלי יקר שם משום

"שיבנה ע"י מלך המשיח") כתב "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" הגם שמסכים עם מעלת הקרבנות.

עפי"ז יובן ג"כ שיטת הרמב"ם במחלוקת אי אין בין עוה"ז לימוה"מ אלא שיעבוד מלכיות בלבד או שיש שינוי במנהגו של עולם וכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימוה"מ,דתמוה שהלא פסק כשניהם. ואולי י"ל שמחלוקת זו גופא היא תלוי' אי העיקר לעת"ל יהי' העלאה או המשכה. דלמ"ד אין בין עוה"ז וכו' דהיינו שאין שינוי במנהגו של עולם ואין גילויים מיוחדים מלמעלה אלא העיקר לעת"ל עבודת הנבראים וזיכוך המטה, משא"כ למ"ד שכל הנביאים נתנבאו לימוה"מ היינו שהעיקר לעת"ל המשכה מלמעלה. וא"כ הרמב"ם א"ש דלשיטתי' קאזיל שבאמת לעת"ל יהיו שניהם יחד אלא העיקר הוא עבודת המטה ולכן פסק (בב' מקומות כנ"ל – בהלכ' תשובה והלכ' מלכים) שאין בין עוה"ז לימוה"מ וכו' להדגיש שהעיקר הוא עבודת הנבראים, אך בהתאם לשיטתי' גם פסק שיהי' המשכה מלמעלה והנביאים נתנבאו לימוה"מ ﴿אלא שהוא דרך משל﴾.

עדיין נשאר לבאר איך יתאים הסבר הנ"ל בשיטת הרמב"ם עם המבואר בשיחת בלק הנ"ל. דלפי דברינו נמצא שלעת"ל יהי' העלאה והמשכה ביחד אלא שלדעת הרמב"ם העיקר העלאה ולכן פסק שמשיח יבנה ביהמ"ק ולכן פסק ג"כ שאין בין עוה"ז וכו'.אך לפי המבואר השיחת בלק, שהכל תלוי אי זכו אי לא זכו (דאי "זכו" נבנה ע"י הקב"ה, ואז הנביאים נתנבאו לימוה"מ, ואי "לא זכו" נבנה ע"י בנ"א ואין בין עוה"ז לימוה"מ וכו' נמצא שלעת"ל יהי' או כך או כך ולא שניהם ביחד כמבואר במשפטים, וכנ"ל.

אך בדא"פ י"ל שאין סתירה כלל, והכוונה"בזכו" הוא שישראל עושין פעולה כדי שיזכו דהיינו עבודת הנבראים, העלאה (אתעדל"ת), ומש"כ "לא זכו" הכוונה שישראל אינן עושין,אלא הגילויים נמשכים מלמעלה, המשכה (אתעדל"ע). וא"כ מ"ש בשיחת בלק שאי "זכו" נבנה ע"י הקב"ה הכוונה, שאם זכו והיתה עבודת המטה אתעדל"ת, אז באתדל"ת אתעדל"ע ויבנה ע"י הקב"ה-ובעומק יותר אם משיח העמיד השערים (העלאה) אז ירד בית השלישי מן השמים. ולמ"ד "לא זכו"דהיינו שאין עבודת הנבראים אלא יש המשכה ואתעדל"ע אז באתעדל"ע אתעדל"ת,ואז נבנה ע"י בנ"א, ובעומק יותר שאם ירד בנוי ומשוכלל מן השמים אז יעמיד משיח את השערים. נמצא לפי"ז שבאמת לא שנא אי נימא "זכו" דלפי שניהם יהיו לעת"ל ב' העניינים דהעלאה והמשכה,דהיינו הבית ירד מן השמים ומשיח יעמיד השערים, אלא החילוק מה קודם בזמן שאם "זכו" אז באתעדל"ת אתעדל"ע והעמדת השערים קודם לירידת הבנין מן השמים, שההתחלה היא מהמטה. ואי "לא זכו" אז באתעדל"ע אתעדל"ת וירידת הבנין קודם להעמדת השערים שההתחלה היא מלמעלה. וא"כ יפה פסק הרמב"ם שמשיח יבנה ביהמ"ק שלדעתו לעת"ל העיקר הוא העלאת המטה

ועבודת הנבראים, ויותחל מהמטה שמשיח יעמיד השערים.

וכן י"ל המחלוקת אין בין עוה"ז וכו' למ"ד שכל הנביאים לא נתנבאו אלא וכו' דע"ז אמר בההערה שתלי' אי זכו או לא זכו. שאי "זכו" אז כל הנביאים לא נתנבאו וכו' דהיינו שאם יש עבודת הנבראים אתעדל"ת אז באתעדל"ת אתעדל"ע ויש המשכה שהנבואות מתקיימות. ובעומק יותר אם יש העלאה וזיכוך המטה בלי גילויים מלמעלה דהיינו אין בין עוה"ז וכו' אז אח"כ יש המשכה באופן שכל הנביאים לא נתנבאו אלא לימות המשיח , ואי "לא זכו" יהי' באופן הפוך כנ"ל שקודם יהי' המשכה מלמעלה ואח"כ יהי' העלאה מלמטה. ולפי"ז נמצא שלאופן ד"זכו" וגם לאופן ד"לא זכו" יהי' קיום של שני היעודים "אין בין עוה"ז" וגם "כל הנביאים לא נתנבאו" לעת"ל, ואי"ז סתירה כלל להמבואר למעלה. והרמב"ם שלטיטתי' לעת"ל יהי' גם העלאה וגם המשכה אלא שהעיקר עבודת המטה פסק שקודם יותחל מעבודת המטה - שאין בין עוה"ז - ורק אח"כ תהי' המשכה מלמעלה - כל הנביאים לא נתנבאו-. וזה בהתאם להמבואר בציניה של תורת החסידות הערה 27 (ונתבאר בארוכה בהמשך השיחות של תשל"ג) שלרמב"ם ב' תקופות לאחרי שודאי משיח הוא/ו"אין בין עוה"ז אלא שיעבוד מלכיות בלבד" הוא רק בתחילת הגאולה, אבל אח"כ גם הרמב"ם מודה שיהי' חידוש בעולם, ע"י"ש.

איברא מכל הנ"ל שאין סתירה כלל בין המבואר בשיחת משפטים ובין המבואר בשיחת בלק. דלשני התיווכים יהי' ב' העניינים שמשיח יבנה ביהמ"ק (העלאה) ובנוי ומשוכלל ירד מן השמים (המשכה). וגם מובן היטב שיטת הרמב"ם שלדעתו העיקר העלאה ועבודת המטה, וא"כ א"ש מה שכתב "והרמב"ם לשיטתי'" דהכוונה שלשיטתי' לעת"ל יהי' עבודת המטה ורק אח"כ המשכה ולכן פסק שבתקופה ראשונה אין שינוי במנהגו של עולם (העלאה) וגם הדגיש העניין שמשיח בונה ביהמ"ק, אמנם מסכים הרמב"ם שבנוי ומשוכלל ירד מן השמים ושבתקופה הב' יהי' שינוי במנהגו של עולם.

שמעתי מקשים דלכאו' הרמב"ם זיכה שטרא לבי תרי בעוד ענין, דהלא מחלוקת בגמ' אי ישראל אין נגאלין אלא בתשובה או אפי' בלי תשובה, ופסק הרמב"ם שאין ישראל נגאלין אלא בתשובה ולאידך פסק שמשיח יכוף כלליללך בה ולחזק בדקה (וכן שהנביא יכין לבם וכו') דמשמע שעוד לא שבו.ובפ שמות י"ל שמה שכתוב יכוף כל ישראל וכו' הרי זה בחזקת משיח. ואולי י"ל כנ"ל שלדעת הרמב"ם הלא העיקר היא עבודת המטה וא"כ פסק שיעשו רובם תשובה אך לדעתו גם יהי' המשכה מלמעלה דהיינו למיעוט שלא שב וע"ז אומר "יכוף כל ישראל וכו'". ועי' בשיחת דברים הנ"ל הערה 55:" ובעיקר ענין התשובה (הבאה ע"י דברי תוכחות)וכפס"ד הרמב"ם הלכ' תשובה פ"ז ה"ה וכו' ע"י"ש שמציין לרמב"ם שאין נגאלין אלא בתשובה. ועי' בהגהות טו"א לרמב"ם הלכ' תשובה שכתב שגם מחלוקת

זו זה ענין דזכו או לא זכו.

דא"ג בזה שדווקא בבנין השלישי יעמידו את השערים שטבעו י"ל עפ"י מה שכתב רש"י עה"פ "טבעו בארץ שערי" "מעשי ידי דוד היו לפיכך לא שלטה בהם אויבים". דכל עניניו של דוד המלך הלא העלאת המטה, שביסיו הלא נשלם הענין שהתחתונים יעלו לעליונים (עי' שיחת שבועות הנ"ל), ובוודאי זו תתגלה לעת"ל ע"י שמלך המשיח מעמיד השערים מעשי ידי דוד.

הת' י"ד וויסמאן
תת"ל – ברונא

קובץ הנ"ל גליון י

ב. בלקו"ש חי"א תרומה מביא כ"ק אד"ש מ"ש הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה שמצות בנין ביהמ"ק הוא להיות מוכן לעבודת הקרבנות וכו' וכ"כ הרמב"ם סהמ"צ מ"ע כ' ובשרש י"ב שמזה נראה שדעת הרמב"ם שתכלית בנין ביהמ"ק הוא שיהי' בית כוכן לצורך עבודת הקרבנות וכו' ע"י"ש.

אכן דעת הרמב"ן ר"פ תרומה שתכלית מצות בנין ביהמ"ק הוא להשראת השכינה שהיתה בקדש הקדשים בארון וכו' ע"י"ש ומסביר בהשיחה שב שאין מחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן אם התכלית במצות בנין ביהמ"ק הוא השראת השכינה או שהתכלית הוא בית מוכן לעבודת הקרבנות אלא דכו"ע בין הרמב"ן בין הרמב"ם מודו ששני ענינים אלו דהיינו השראת השכינה ושיהי' בית מוכן לעבודת הקרבנות שני ענינים אלו הם תכלית מצות ביהב"ח.

ואך מי משני אלו הוא העיקר במצות בנין ביהב"ח בזה הוא דפלגי הרמב"ן והרמב"ם דהרמב"ם ס"ל דהעיקר הוא לצורך עבודת ההקרבה וכו' והרמב"ן ס"ל דהעיקר בזה הוא השראת השכינה ע"י הארון וכו' ע"י"ש באריכות ועי"ג כ"ק לקו"ש ח"ד ע' ובמכתב כ"ק אד"ש הנדפס בתחלת ס' בדבר מלך.

והנה עפ"י"ש בהשיחה שאין מחלוקת בין הרמב"ן והרמב"ם מה

התכלית וכל המחלוקת מה העיקר בהמצוה אבל בעצם גם הרמב"כ מודה שתכלית מצות בנין ביהב"ח הוא גם לצורך השראת השכינה יתורץ עפ"י זה מה שיש להקשות לכאו' על הרמב"ם דס"ל שתכלית בנין ביהמ"ק לצורך הקרבת קרבנות וכו' (וכפי' האחרונים שהרמב"ם לא ס"ל כהרמב שגם לצורך השראת השכינה הוא תכלית מצות בנין ביהמ"ק) וקשה טובא מהמבואר בזוהר ברעיא מהימנא בשלח נ"ט ע"ב (וראה זוהר ח"ג נשא דף קכ"ו ושד"ח כללים ב' כלל מ"ד וכלל י"ג) שיש מצוה בבניית ביהכנ"כ שנכלל במצות בניית ביהמ"ק הנלמדת מפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

וקשה לדעת הרמב"ם שתכלית בנין ביהמ"ק לצורך הקרבת קרבנות וכו' וא"כ מה"ת לומר שיש מצוה בבנין ביהכנ"ס והרי בביהכנ"ס אין הענין דהקרבת קרבנות ואין נכלל מצוה זו במצות בנין ביהמ"ק הנלמדת מפ' ועשו לי מקדש שיסודה משום הקרבת קרבנות.

אכן לפי מה שמבואר בלקו"ש הנ"ל שגם הרמב"ם מודה שתכלית בנין ביהמ"ק הוא גם להשראת השכינה (ורק ס"ל שעיקר התכלית הוא לצורך הקרבת קרבנות) א"כ מבואר שפיר דעת הזהר שיש מצות עשה בבניית ביהכנ"ס ויסודה משום השראת השכינה שביהכנ"ס ה"ה מקדש מעט שיש שם קדושה יתירה וכו' (עי' שד"ח שם) ונלמדת ממצות בניית ביהב"ח עגם בזה תכליתה לצורך השראת השכינה גם לדעת הרמב"ם כמ"ש בהשיחה וכמשנ"ת.

הת' יחמ"ם קלמנסון
תת"ל – ברוכא

קובץ הערות התמימים ואנ"ש ירושלים העתיקה גליון ב (תשל"ו)

ב. בלקו"ש חי"א תרומה (ב) מבוארת מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, שלדעת הרמב"ם "תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות", משא"כ לדעת הרמב"ן "עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן (ומקדש) להיות מקום מקודש לשמו כו' משם ידבר כו'", עיי"ש בארוכה, ובעיקר בסעיף ה'.

ורבים העירו שלכאו' זהו בסתירה להמבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1346 הע' 24 שאין מחלוקת בין הרמב"ם להרמב"ן. וז"ל:"וכיון שמקרא מלא הוא בנוגע לכוונת מ"ע זו ד"ועשו לי מקדש" שהיא "ושכנתי בתוכם" וכן בנוגע למקום ה"ושכנתי"שהוא הארון (כהובא ברמב"ן) הרי א"א לומר שהרמב"ם חולק בזה על הרמב"ן; וראי' (ועכ"פ זכר) לדבר גם מדברי הרמב"ם עצמו (מו"נ ח"ג פ' מ"ה) וז"ל: וציונו אנחנו שנבנה היכל לשמו יתעלה ונשים בו הארון שיש בו כו'. (וגם לדעת הרמב"ם החפץ במקדש הוא מנוחת השכינה, ובעיקרה הוא על הארון. ובמילא מובן שבו תלוי' גם שלימות קדושת המשכן").

אבל באמת כבר תירץ כ"ק אדמו"ר שליט"א שאלה זו בשיחת ש"פ בשלח י"ג שבט תשל"ב (הנחה בלתי מוגה),

– בהמשך לשיחות יו"ד (ט"ו) בשבט דשנה הנ"ל שבלקו"ש חי"א הנ"ל:... באמת אבער איז עס נישט נוגע צו דעם וואס מ' האט אמאל געדעדט, וואדום ס'איז דאך מקרא מלא דיבר הכתוב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", און אויך שלמה המלך האט געזאגט (מ"א ח,כ"ז) "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה" בניחותא, אז אין דעם ביהמ"ק האט שורה געווען שכינה. מוז מען דאך זאגן אז לכל הדיעות איז די שכינה געווען אין ביהמ"ק, נאר די מחלוקת איז אין וואס איז באשטאנען דער עיקר המצוה פון ביהמ"ק, צי אין וואס מ' האט דארטן מקריב געווען קרבנות, צי אין דעם וואס דארטן האט שורה געווען די שכינה. עכ"ל.

ובביאור הדברים י"ל בדא"פ: בחלק ד' אינו אומר שאין מחלוקת כלל בין הרמב"ם והרמב"ן כ"א ש"א"א לומר שהרמב"ם חולק בזה על הרמב"ן", היינו ש"החפץ במקדש הוא מנוחת השכינה, ובעיקרה הוא על הארון" והרי כן הוא אומר ג"כ בחי"א "ענינם (תכליתם) של המשכן וביהמ"ק הם שני דברים כללים וכו' " – והרי זהו לכו"ע. אלא ש"מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן: מי משני אלה הוא העיקר וכו' ". ואין לזה סתירה ממ"ש (בח"ד) שמקרא מלא הוא בנוגע לכוונת מ"ע זו ד"ועשו לי מקדש" שהיא "ושכנתי בתוכם" – כי זהו רק הכוונה דהמ"ע, אבל המ"ע עצמה (הציווי) הוא שיהי' בית מוכן כו'.

[ההוכחה שגם הרמב"ם ס"ל שהחפץ במקדש הוא השראת השכינה – מבוארת בח"ד שם והועתק לעיל, והובא בקיצור גם בחי"א:"וכמו שמסיים (בהפסוק שממנו למד הרמב"ם המ"ע לבנות ביהב"ח "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" וכו' " . ע"ש ובהערות ובח"ד בשוה"ג.

ולהעיר: בחי"א שם הע' 24 מביא דעות שלהרמב"ם הארון הוא חלק ממצות בנין ביהמ"ק. ובלקו"ש שם ואילך הע' 26 – הובא בהערה 24 הנ"ל – כתב לדעת הרמב"ם וז"ל:"דעשיית הארון והבאתו לקדה"ק הוא אך ורק כדי שיהי' "ונועדתי לך שם". ולאחרי שנעשה זה ו"אינה בטילה" לעולם וכו'; ושדעת הרמב"ן שגם הקרבנות הוא ענין ותכלית במקדש – אע"פ שאינו נכלל בהציווי כלל – הוא פשוט, ואי"צ להוכחה].

ועפ"ז מובן ומדויק ויומתק מה שכותב (בח"ד):א. "א"א לומר.. חולק בזה", כנ"ל; ב. "וגם לדעת הרמב"ם החפץ במקדש וכו' ", ואינו כותב עיקר החפץ.

ולכאו' מסיום ההערה שם משמע דלא פליגי כלל, דז"ל: אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצות

שנצטוו בנ"י לעשות בביה"ב (עבודת האדם), והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר במשכן עצמו וכו'.

אבל באמת גם מזה אין סתירה, כי הכוונה היא שהרמב"ם בסהמ"צ וביד (משא"כ במו"נ שהוא מביא שם) מדבר רק בענין הציווי; והרמב"ן בפירושו עה"ת (משא"כ בסהמ"צ) מדבר רק בנוגע ענין וחפץ המשכן עצמו. וי"ל הטעם שמסיים "והרמב"ן מדבר כו'" - דלכאו' בשלמא אם נפרש את דבריו בח"ד שאין כאן מחלוקת כלל, מובן הסיום, אבל עפיהנ"ל שיש כאן מחלוקת בלא"ה, א"כ למה לי' לסיים זה - שהוא לרווחא דמילתא בכדי לבאר שגם ראיותיו של הרמב"ן ש(עיקר) החפץ הוא השראת השכינה כו', אינם בנוגע להציווי שאם הי' כן -קשה על הרמב"ר-כ"א בנוגע להמשכן עצמו.

וצריך לומר שזה שבח"ד שם בהערה קאי על הפנים שעיקר החפץ כו' הוא בארון כו', וע"ז מבאר שגם הרמב"ם ס"ל כן, אין הכוונה שגם הרמב"ם ס"ל שזהו עיקר החפץ במשכן, כ"א דס"ל שזהו אחד העניינים במשכן, כנ"ל מחי"א ושכן מובן גם בח"ד. והביאור שבפנים השיחה (בח"ד) ב"שייכות לימוד התורה באופן דתכלית הביטול.. גם מרומז.. בתחלת פ' ראה..: כי אם אל המקום אשר יבחר גו'... בנו לכם בית הבחירה.. עיקר החפץ במשכן (ומקדש) הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, וענין הארון הוא: א. תורה.. ב. בארון לא הי' שום עבודה.. ודוגמתו - לימוה"ת בתכלית הביטול" -.

הרי ענין זה "מרומז" גם אם אין מנוחת השכינה עיקר, אלא שיומתק ביותר באם זהו העיקר, ולכן [נוסף על שברמב"ן זהו מפורש; משא"כ בהרמב"ם] הביא דעת הרמב"ן בפנים ודעת הרמב"ם בהערות.

אברהם ברוך פעווזנער
תורת אמת בביהכנ"ס צמח צדק
ירושלים העתיקה ת"ו, בין החומות.

קובץ הנ"ל גליון ט

ו. בלקוי"ש חי"א תרומה (ב) סי"ב בסופו, מקשה על ההסברה שהרמב"ם שס"ל שהכלים הם חלקים מחלקי הבית - סי"ל כריימ שי"השלחן והמנורה וכו' מעכבין את הקרבנות": ...ב) ועיקר: הרמב"ם פסק שי"מקריבין הקרבנות כולן אעפי"י שאין שם בית בנויי", ומכיון שאין הבית בנוי הרי גם הכלים אינם (על מקומם במקדש)". עכ"ל.

ולכאורה, הרי אפשר שיעמידו את הכלים על מקומם (כבזמן קיום הבית) אעפ"י שאין שם בית?

*

ולכאורה, יש להביא עוד ראי' שהרמב"ם ס"ל שאין הכלים מעכבים, מהא שהרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ב ה"ד) כתב: "אחד שהעיד להן שמקריבין על המזבח הזה כל הקרבנות שאין שם בית". והוסיף תיבות "על המזבח הזה" שאינן בלי חז"ל, וראה הביאור בזה שם הערה 47. והנה שם מסביר שהדיוק בזה הוא שבלי מזבח החיצון אי אפשר להקריב, משא"כ במזבח הפנימי, שאם נעקר מקריבין במקומו כו'.

אבל יש לומר שהרמב"ם בא להשמיענו שרק על מזבח הזה -החיצון- מקריבין אע"פ שאין בית, משא"כ על מזבח הפנימי, כי אם נפחתה התקרה אין מקריבין עליו וכו' (זבחים מ,א). ואם הכלים מעכבין זא"ז הרי כשאין מזה"פ אי"א להקריב גם על מזבח החיצון, ומזה שהרמב"ם פוסק שמקריבין - הוכחה דס"ל שאין כלים מעכבין זא"ז.

21/08/2018אחח

/דרך אגב: לדעת ר"מ שהכלים מעכבין זא"ז אין אפשר לחנך את הכלים, ואין לומר שיחנכו ביחד - כי הרי הרמב"ם (הל' רוצח פ"ט ה"ח) פוסק להלכה שאי אפשר לצמצם גם בידי אדם/.

*

אוצר התוכנה

בהערה 24 שם מציין ללקו"ש חי"ד בענין דעת הרמב"ם במצות עשיית הארון אם היא לדורות. ושם מסביר שלשיטת הרמב"ם מצוה לעשות הארון רק פעם אחת, ואם אח"כ נאבד וכיו"ב - שוב אין מצוה בעשייתו. ע"י"ש בארוכה.

ויש להביא ראי' לזה מזה שבימי עלי כשנשבה הארון, והלוחות הרי היו בידי ישראל (כמבואר ברש"י שמואל א. ד,יב) ובכל זאת לא עשו /שאול או בית דינו של שמואל/ ארון. ומוכח שאין שום מצוה בעשיית ארון לאחרי שעשאוהו פעם אחת.

*

בסעיף ד. שם: יש מפרשים דמ"ש כאן (בסוף מס' מדות) "בבית קדשי הקדשים" הכוונה לביהמ"ק בכללו - שהוא קודש לגבי שאר מקומות המקודשים וכו'. ובהערה *29: להעיר מדברי הימים א. כג,יג: ויבדל אהרן..הקדשים.

ויש להביא עוד חיזוק וסיוע לפירוש זה מכתוב ביחזקאל (מג,יב):זאת תורת הבית על ראש ההר כל גבולו סביב סביב קודש קדשים. וא"כ י"ל שמכיון שכל ההר נקרא קודש הקדשים, וא"כ אפי"ל שזוהי כוונת הברכה "ברוך שבחר.. לשרת לפני ה' בבית /המקדש, שהוא ג"כ נכלל, מקי"ו מהר הבית/ בבית קודש הקדשים.

הרב אביגדור נבנצל
ר"מ בישיבת הכותל
ירושלים העתיקה ת"ו בין החומות.

בנין בית המקדש

• יחיאל מנחם מנדל קלמנסון

— א —

א. **ברמב"ם** הל' בית הבחירה פ"א ה"א, ז"ל מצוות עשה לבנות בית לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי' לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו' ע"כ, עיי"ש. וכ"כ הרמב"ם במנין המצוות שלו שבתחלת ספר היד במ"ע כ' לבנות בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש ע"כ.

ויותר מבואר הוא בסהמ"צ להרמב"ם מ"ע כ', ז"ל הוא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה והבערת אש תמיד ואליו תהי' ההליכה ועלי' לרגל והקבוץ בכל שנה, והוא אמרו ית' ועשו לי מקדש ולשון ספרי ג' מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה ולהכרית זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה[1] ע"כ, עיי"ש. וכ"כ בסהמ"צ שם שרש י"ב ,,כמו ועשו לי מקדש שזו מצוות עשה אחת מכל המצוות והוא שיהי' לנו בית מוכן יבואו אליו ויחוגו בו ובו תהי' ההקרבה ובו יהי' הקבוץ במועדים" עיי"ש, ומתבאר מדברי הרמב"ם שמ"ע דבניית ביהב"ח נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ב. **אכן** עי' בכס"מ שם שהביא דברי הסמ"ג במ"ע דבניית בית המקדש [מ"ע קס"ג] שכתב שם, וז"ל בפרק כה"ג [סנהדרין דף כ' ע"ב] תניא ג' מצוות נצטוו בנ"י בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק אחר שיניח להם המקום מכל אויביהם מסביב, לבנות בית הבחירה שנאמר [דברים י"ב פסוק י' י"א] ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואח"כ והי' המקום אשר יבחר ה"א לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם וגו' ע"כ עיי"ש.

ומתבאר מדברי הסמ"ג דמ"ע דבניית בית הבחירה נלמדת מפסוק ,,והי' המקום אשר יבחר אד' אלקיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את עולתיכם וגו'",

---

1) עי' לקו"ש חי"א תרומה ב' הערה 41 עיי"ש.

שמזה ילפינן מ״ע דבניית ביהמ״ק, ולא ס״ל כמו״ש הרמב״ם דמ״ע דבנין ביהב״ח נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש, ובטעם הדבר ביאר בכס״מ שם דס״ל להסמ״ג

נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש, ובטעם הדבר ביאר בכס״מ שם דס״ל להסמ״ג
דפסוק ועשו לי מקדש במשכן שבמדבר איירי ולא בבית עולמים, אשר לכן הביא המקור למצוות בנין בית הבחירה מפסוק והי׳ המקום וגו׳.

ג. **ובדעת** הרמב״ם שלא הביא המקור למצוות בנין ביהמ״ק מפסוק והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, והרי כן מבואר בסוגיא דסנהדרין [דף כ׳ ע״ב], דאיתא התם תניא ר׳ יוסי אומר ג׳ מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית הבחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר כי יד על כס י־ה מלחמה לאד׳ בעמלק הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא אד׳ למלך, ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחילה או להכרית זרעו של עמלק תחילה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם וגו׳ והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, הוי

אומר להכרית זרעו של עמלק תחילה יעו״ש, והרי זהו מקורו של הסמ״ג וקשה על הרמב״ם שהביא הפסוק ועשו לי מקדש[2].

ותירץ בכס״מ שם דרבינו לא נראה לו שהמצוה היא והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ אלוקיכם וגו׳ וכסמ״ג, משום דהתם לא פקיד לבנות בית הבחירה, אלא ספור דברים בעלמא הוא דקאמר שיביאו קרבנות למקום אשר יבחר אד׳ אבל לא מצינו בקרא ציווי שיבנו בית הבחירה, ואע״פ דבפרק כ״ג [היינו סוגיא דסנהדרין כ׳ ע״ב] הביאו מקרא דוהי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, לא לענין שיהא ציווי בנין בית הבחירה ממקרא זה אלא לומר שהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה מדכתיב והי׳ בהניח לכם מכל אויביכם וגו׳, ואח״כ והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, ולפיכך לא רצה להביא ראי׳ מפסוק זה והביא ראי׳ מועשו לי מקדש[3] עיי״ש בכס״מ.

---

2) וראה לקו״ש חי״א תרומה ב׳ הערה 3, ותו״ש תרומה כ״ה או״ק ע״ג.

3) ובכס״מ שם ממשיך ואע״ג דההיא פרשה במשכן שבמדבר מיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים, ודיקא נמי דקאמר ועשו לי מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן וכן הוא בגמרא סנהדרין ט״ז שבועות ט״ו וכן תעשו לדורות ע״כ בכס״מ שם.

ובחומש תורה תמימה תרומה כ״ה או״ק ו׳ כתב ועי׳ ברמב״ם פ״א ה״א מבית הבחירה מ״ע לעשות בית לאד׳ שנאמר ועשו לי מקדש עכ״ל ותמה הכס״מ הא פסוק זה איירי במשכן שבמדבר. ואני תמה על תמיהתו שהרי בשבועות ט״ו ע״א דרשינן הפסוק שבכאן וכן תעשו לדורות כמובא בסמוך וכו׳, ומ״ש בסנהדרין כ׳ ע״ב שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ ואחת מהן לבנות בית הבחירה שם איירי לענין קדימת מצוה זו לאחרת כפי שיתבאר אי״ה לפנינו במקומו עיי״ש בתורה תמימה.

ואני תמה על תמיהתו [של התורה תמימה] מה ראה על ככה, וכי לא ראה דברי הכס״מ שכתב בעצמו לפרש דעת הרמב״ם דועשו לי מקדש מיירי גם ממקדש, והביא בעצמו סוגיא דשבועות דף

ד. **אכן** דברי הרמב"ם צ"ע טובא, דעי' ברמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"א דכתב שם שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה[4], וקשה דהרי כבר כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה דילפינן מצוות בנין בית הבחירה מפסוק ועשו לי מקדש, ואיך יליף לה הכא מצווה זו מפסוק אחר דלשכנו תדרשו וגו', וכבר עמד בזה בלח"מ שם עיי"ש[5].

ובהא הרי ליכא למימר כמו"ש הכס"מ לעיל בסוגיא דסנהדרין שהביאו קרא דוהי' המקום וגו' רק להוכיח דהכרתת זרעו של עמלק קודמת למצוות בנין בית הבחירה, דהרי דבר זה דהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה כתב לה הרמב'ם שם בה"ב, ויליף לה מפסוק אחר יעו"ש, [וגם הרי ד"ז לא מוכח מפסוק דלשכנו תדרשו וגו'] וע"כ הא דכתב בהא שמצוה דבניית בית הבחירה נלמדת מפסוק לשכנו תדרשו היינו עצם המצוה דבנין ביהמ"ק, וקשה מהא דבהל' בית הבחירה יליף לה מפסוק ועשו לי מקדש וצ"ע[6].

ה. **ואשר** יראה לומר בזה, ע"פ המתבאר בלקו"ש חי"א תרומה ב' יעו"ש, שהביא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל ביסוד הך מצוה דבניית בית הבחירה, דהרמב"ן בפירושו על החומש ריש פרשת תרומה כתב ,,כי עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה", אולם דעת הרמב"ם, וכמו"ש בריש הל' בית הבחירה ובסהמ"צ שלו [וכנ"ל ס"א] שיסוד מצוות בנין ביהמ"ק הוא ,,לבנות בית לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" וכו'[7].

ט"ו, ובנוגע לסוגיא דסנהדרין כ' כתב ג"כ דמיירי רק לענין קדימה ואיחור של המצוות, ובעל תורה תמימה עשה עצמו כלא ראה, ועד מתמה על הכס"מ שלא כתב סברא זו בה בשעה שכ"ז מפורש להדיא בתוך דיבור זה עצמו של הכס"מ.

4) דברים י"ב ה' ובלח"מ שם האי קרא דלשכנו תדרשו משמע דה"ק תדרשו ותעשו משכן וראה קרית ספר שם ומה שלא הרמב"ם פסוק י' י"א שם והי' המקום אשר יבחר וגו' וכמו שהובא בסנהדרין כ' ע"ב עי' כס"מ שם ובתורה שלמה תרומה כ"ה או"ק ע"ג ז"ל וע"ע רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א שהביא הלימוד לבנות בית הבחירה מדכתיב לשכנו תדרשו ובאת שמה, וכ"ה בסנהדרין כ' ע"ב עכ"ל וצ"ע שהרי בסנהדרין הוא פסוק אחר מזה שהביא הרמב"ם וכנ"ל.

5) ומה שתירץ בלח"מ שם צ"ע וכמו"ש בלקו"ש תרומה שם הערה 3 עיי"ש, וראה אבן האזל שם מש"כ בזה ובספר משאת המלך סימן קמ"ה וסי' רס"ט ובספר הדרת מלך אות כ"ו מש"כ בזה.

6) וראה באריכות שיחת ש"פ דברים תשל"ו (בלתי מוגה) ס"ב מש"כ בזה עיי"ש.

7) בספר מעיין החכמה דף כ"ג ע"ב (ירושלים תש"ל) כתב לבאר שיטת הרמב"ם שלא מנה עשיית הארון למצוה וכשיטת הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע ל"ג וכתב בזה דס"ל להרמב"ם שעשיית הארון נכללת במצוות בנין ביהמ"ק שתכלית ועיקר בנין ביהב"ח הוא שיהי' בו הארון להשראת השכינה יעו"ש שהאריך בזה וצ"ע שלא העיר שכן כתב הרמב"ן בר"פ תרומה, ועוד צ"ע שכתב כן בדעת הרמב"ם והרי להדיא דעת הרמב"ם שעיקר בנין ביהב"ח הוא להיות בית מוכן להקרבת קרבנות וראה לקו"ש שם באריכות ושם הערה 24 והערה 10.

ובשיחה שם ס"ה מבאר שלכו"ע תכלית בנין ביהמ"ק הוא משום ב' הענינים, א) להיות מקום הקרבת הקרבנות וכו', ב) שבו תהי' השראת השכינה, ואך מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש, בזה הוא דפליגי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל, דהרמב"ם ס"ל דהעיקר בזה הוא להיות בית מוכן לעבודת הקרבנות וכו', ודעת הרמב"ן ז"ל היא דהעיקר הוא שבו תהי' השראת השכינה וכו', יעו"ש באריכות[8].

ו. **ויתבאר** לפי"ז הא דמצינו כמה סתירות ביסוד המצוה דבניית ביהמ"ק, דעי'

בספר מעין החכמה דף כ"ג ע"ב [ירושלים תש"ל], שכתב להוכיח מהכתוב בדה"א כ"ג ,,וקומו ובנו את מקדש אד' אלקים להביא את ארון ברית אד'" וכן שם כ"ח ,,לבנות בית מנוחה לארון ברית אד' ולהדום רגלי אלקינו" שמכ"ז משמע שיסוד בנין ביהב"ח הוא להשראת השכינה[9].

אכן עי' בספר כלי חמדה עה"ת תרומה או"ק ג', שהעיר מדברי הירושלמי ר"ה פ"א ה"א דז"ל שם א"ל הקב"ה . . . שלמה בנך בונה ביהמ"ק אלא להקריב קרבנות עיי"ש, ומשמע שתכלית בנין ביהמ"ק הוא לעבודת הקרבנות עיי"ש. ואולם למשנ"ת בלקו"ש אין כאן סתירה דב' הענינים הם תכלית בנין ביהב"ח, ואין כאן מחלוקת בעיקר הענין דשניהם הם במצוות בנין בית המקדש וכמושנ"ת[10].

ז. **והמתבאר** מזה דבמצוות בנין ביהב"ח יש בזה ב' דינים, הא') לצורך השראת השכינה, והב') להקרבת הקרבנות וכו', אשר לפי"ז יתבאר היטב דברי הרמב"ם שהביא ב' פסוקים למצוות בנין ביהמ"ק, פסוק דועשו לי מקדש בריש הל' ביהב"ח, ופסוק דלשכנו תדרשו ובאת שמה בריש הל' מלכים, דמב' פסוקים אלו ילפינן הנך ב' דינים שבמצות בנין ביהמ"ק.

דמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן יסוד מצות בנין ביהב"ח שלצורך השראת השכינה וכמפורש בקרא בסופו ,,ושכנתי בתוכם" דהיינו השראת השכינה, שלכן צ"ל ועשו לי מקדש, ופסוק דלשכנו תדרשו ובאת שמה יסודו משום הקרבת הקרבנות וכדמסיים בקרא שם והבאתם שמה עולתיכם וזבחיכם וגו', שזה יסוד מצות בנין ביהמ"ק כדי שיהי' מקום מוכן להקרבת הקרבנות וכו', דהיינו דין הב'

---

8) וראה לקו"ש תרומה תשל"ו ס"א עיי"ש.

9) ועי' בביאור מהר"י פערלא לסהמ"צ להרס"ג פרשה נ"ד עיי"ש מש"כ בזה.

10) ועדיין יש להעיר מלשון הירושלמי **אלא** להקריב קרבנות דמשמע דרק זה ענין בנין ביהמ"ק אכן עי' ירושלמי ברכות פ"א ה"א וירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז שהובא מא' הנ"ל בשינוי לשון ושם הגירסא, כלום שלמה בנך בונה ביהמ"ק **לא** להקריב בתוכו קרבנות עיי"ש כלומר בתמי' ולפי"ז אין מכאן ראי' שרק זה התכלית דביהמ"ק ועי' גליון ח' דהערות הת' ואנ"ש דברינוא ס"ז ודו"ק.

שבמצות בניית ביהב"ח, ונמצא דב' הפסוקים איצטרכו ומכל פסוק ילפינן דין מיוחד במצוות בנין ביהמ"ק וכמשנ"ת[11].

ח. **והנה** עצם דברי הרמב"ם ז"ל בריש הל' ביהב"ח הרי צ"ע, במ"ש שמ"ע לבנות בית לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו' שנאמר ועשו לי מקדש, וקשה איך מתבאר מפסוק זה דועשו לי מקדש שמצוה לבנות בית להיות מוכן להקרבת הקרבנות, והרי בפסוק מבואר הטעם לועשו לי מקדש משום ,,ושכנתי בתוכם" דהיינו השראת השכינה, וע"כ צריך לפרש שהרמב"ם מביא פסוק דועשו לי מקדש להוכיח עצם המצוה דבנין ביהמ"ק, ולא שמזה מוכח שבניית ביהמ"ק הוא להיות מקריבים בו וכו', אבל הרי עדיין צריך ביאור המקור לזה שבנין הבית הוא להיות מקום מוכן להקרבה וכו'[12].

ואולם למשנ"ת הרי ניחא, דהמקור לזה שבנין ביהמ"ק הוא לצורך הקרבת קרבנות וכו', הוא מפסוק לשכנו תדרשו דמזה ילפינן שבנין ביהמ"ק הוא כדי להביא שם עולתיכם וגו', וכדמסיים בקרא שם, וקרא דוהבאתם שמה מחדש לנו שהכוונה במצות בנין ביהמ"ק שבפסוק ועשו לי מקדש עיקרו לצורך הבאת הקרבנות, שלכן כתב הרמב"ם שמצות בניית ביהמ"ק נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש, ועיקרו לצורך הבאת קרבנות וכדגלי לן קרא דלשכנו תדרשו והבאתם שמה עולתיכם וגו' שלכן הביא פסוק זה בהל' מלכים וכמושנ"ת[13].

ט. **ויסוד** לדברינו דהנה כבר הבאנו לעיל מדברי הכס"מ שהסמ"ג מנה מצות בנין ביהב"ח מפסוק והי' המקום אשר יבחר אד' אלוקיכם לשכן שמו שם וגו', וזה שלא הביא הפסוק דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כתב בכס"מ שם

---

11) וראה בלקו"ש ח"ד ע' 1346 בהערות שם שהעיר מלשון הרמב"ם במו"נ ח"ג פמ"ה שכתב שם וז"ל וצוונו אנחנו שנבנה היכל לשמו ונשים בו הארון שיש בו כו' עיי"ש שמוכח מזה שגם דעת הרמב"ם שבנין ביהמ"ק לצורך השראת השכינה. ועי' לקו"ש ח"א תרומה שם הערה 35 ובמכתב כ"ק אד"ש הנדפס בריש ספר בדבר מלך על הרמב"ם.

12) ראה מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א הנדפס בתחלת ספר בדבר מלך על הרמב"ם ע' 3 בלקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 25 24, ומצאתי שהרגיש בזה בספר קרית ספר על הרמב"ם שם וכתב וז"ל מצוה לבנות ביהמ"ק לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות . . . דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכיון שצוה בתורה להקריב בו הקרבנות . . . משמע דלהכי צוה בבנינו עיי"ש, אבל צ"ע דהרי אפ"ל דצוה בבנינו לצורך השראת השכינה וכמפורש בהאי קרא להדיא ומאין המקור שהוא להקרבת הקרבנות ועד שס"ל להרמב"ם שזה **עיקר** התכלית בבנין ביהמ"ק .

13) וי"ל שלכן בהל' מלכים הביא הפסוק דלשכנו וגו' דשם קאי עמ"ש בתחלה ג' מצות נצטוו בנ"י בכניסתם לארץ ופרט זה דלבנות לעבודת הקרבנות וכו' הוי מצוה שבארץ וכברמב"ם פ"א ה"ג מביהב"ח משא"כ בהל' ביהב"ח שהביא הפסוק דועשו לי מקדש פרט דהשראת השכינה דנכלל בזה [לדעת הזוהר ראה להלן אות י"ט] מצות בניית ביהכנ"ס וגם בחו"ל וכו' וראה להלן אות י"א ואות י"ט בזה ודו"ק ואכמ"ל בזה.

דס"ל להסמ"ג דההוא קרא במשכן שבמדבר אייריי ולא במקדש בית עולמים, וחיוב מצות בנין ביהמ"ק נלמדת רק מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו'.

אכן עי' ברמזי מצות עשה להסמ"ג בריש ספרו שמנה שם בקיצור כל המ"ע, ושם במ"ע קס"ג ז"ל לבנות בית הבחירה שנאמר (תרומה) ועשו לי מקדש וגו' וכן תעשו ונאמר (ראה) והי' המקום אשר יבחר אד' וגו', הרי שהסמ"ג בעצמו כתב המקור למ"ע דבנין ביהמ"ק מפסוק ועשו לי מקדש דפרשת תרומה, וקשה טובא דאם ילפינן מ"ע זו מפסוק ועשו לי מקדש, מדוע הביא גם הפסוק דפרשת ראה והי' המקום אשר יבחר וגו', ומדוע לא סגי בפסוק ועשו לי מקדש וגו', וכבר עמד בזה בברית משה על הסמ"ג מ"ע קס"ג עיי"ש[14].

י. **וכן** קשה על רש"י, דהנה ברש"י עה"ת פרשת ראה ע"פ והי' המקום פי' רש"י ז"ל ,,בנו לכם בית הבחירה" ומשמע דס"ל לרש"י דילפינן מצות בנין ביהב"ח מפסוק והי' המקום וגו' דפ' ראה[15], וכשיטת הסמ"ג. אכן ע' בדברי רש"י ז"ל ביבמות דף ו' ע"א באמצע ד"ה מאי לאו כתב שם רש"י, וז"ל הוי אמינא אתי עשה דועשו לי מקדש ודחי לאו דשבת עיי"ש, ומשמע דס"ל דמ"ע דבניית ביהמ"ק נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש דפרשת תרומה, וקשה טובא הרי ילפינן זה מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו'[16].

וע"כ צ"ל בזה כמוש"כ, דבמצוות בניית ביהב"ח נכלל בזה ב' דינים, לצורך השראת השכינה, וזה נלמד מפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודין הב' דלצורך

הקרבנות, וזה נלמד מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו' וכמו שמסיים הפסוק שמה תביאו עולתיכם וזבחיכם וגו', דהיינו שיהי' להקרבת קרבנות שלכן כתב בזה הסמ"ג ברמזיו ב' הפסוקים, דפרשת תרומה ודפרשת ראה, וכן הוא לדעת רש"י ז"ל שהביא ב' הפסוקים, דמתרווייהו נלמד ב' דינים אלו שבבנין בית המקדש וכמושנ"ת.

יא. **ויתבאר** לפ"ז ג"כ בהא שהקשה בברית משה מ"ע קט"ז על הסמ"גברמזיו, שמנה במ"ע קט"ז מ"ע דבנין בית הבחירה [וזה דלא כמו"ש בסמ"ג בפנים שמנה במ"ע קט"ז מ"ע דזכירת מעשה עמלק] ובמצוה קס"ג שם מנה

---

14) וראה ג"כ במעיין החכמה דף כ"ג ע"ב (ירושלים תש"ל) עיי"ש.

15) כ"כ בברית משה על הסמ"ג מ"ע קס"ג אבל יש לדחות דרש"י כתב שם שמזה ילפינן שאחר כיבוש וחילוק ומנוחה אז חל חיוב לבנות ביהמ"ק עיי"ש בפרש"י הקודם ולא שעצם המצוה יליף מפסוק זה.

16) ובשלמא בפי' רש"י עה"ת אין קושיא דידוע דדרך רש"י עה"ת הוא פשוטו של מקרא [ראה לקו"ש ח"ה בראשית א', ובכ"מ] וי"ל שע"פ פשש"מ פסוק ועשו לי מקדש מדבר במשכן לבד ומפסוק והי' המקום וגו' ילפינן אמקדש בית עולמים אבל יקשה על פירש"י ביבמות דס"ל ע"ד ההלכה דילפינן מפסוק ועשו לי מקדש וא"כ מה מלמדנו הפסוק דוהי' המקום וגו' ,,בנו לכם בית הבחירה" וכו'.

עוה"פ מ"ע דבנין בית הבחירה, וצ"ע שמנה מ"ע דבנין ביהמ"ק ב' פעמים במ"ע קט"ז ובמ"ע קס"ג ועיי"ש מה שהאריך בזה[17].

ולמה שנתבאר הרי מבואר שלכן מנה הסמ"ג ברמזיו מצוה דבניית ביהמ"ק ב' פעמים שהוא משום דס"ל שב' הדינים שבמצות בנין ביהמ"ק הם ב' מצות מיוחדות, שמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן מצוה אחת לבנות בית המקדש לצורך השראת השכינה, וזה מנה במ"ע קט"ז ובמ"ע קס"ג מנה עוה"פ מצוה דבנין ביהמ"ק מפסוק והי' המקום אשר יבחר אד' וגו' דהיינו דין הב' שבבנין ביהב"ח לצורך הקרבת קרבנות וכו', שנלמד מפסוק והי' המקום וגו' שמה תביאו וגו', והם ב' חיובים נפרדים [וכמושי"ת להלן כמה נפק"מ בין הך חיובא דבניית ביהמ"ק שמשום השראת השכינה לחיובא דבנין ביהמ"ק שלצורך הקרבת קרבנות וכו'].

איברא שבפנים הסמ"ג חזר בו, ומנה מ"ע דבנין ביהב"ח למצוה אחת, וכ"ה שיטת הרמב"ם ושאר מוני המצות, דמ"ע דבנין ביהמ"ק היא מ"ע אחת[18], אלא דס"ל שבהך מצוה גופא נכלל בה הפרט שלצורך השראת השכינה, והפרט שלצורך עבודת ההקרבה וכו', וקרא דפרשת ראה והי' המקום וגו' אינו חיוב ומצוה נוספת אלא מחדש וגלי לן שעיקר הכוונה בהמצוה הוא [לדעת הרמב"ם] הפרט והדין של צורך עבודת הקרבנות וכמושנ"ת.

— ב —

יב. **והנה** עפמ"ש דבמצות בנין ביהב"ח נכלל בזה ב' דינים, יתבאר לפי"ז כמה ענינים דהנה ברמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב והכל חייבין לבנות

ולסעד בעצמן ובממונן אנשים ונשים כמקדש המדבר עיי"ש, ומתבאר מזה דמצות בנין ביהמ"ק היא מצוה וחובת גברא המוטלת על **כל אחד ואחת** מישראל, וקשה שובא ממ"ש הרמב"ם בעצמו בסהמ"צ שלו בסוף המ"ע רמ"ח, וז"ל וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה שתמצא מהם מצות שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה וכו' עיי"ש, הרי דס"ל להרמב"ם דמ"ע דבנין ביהב"ח היא מצות הציבור, וקשה מזה שכתב בהל' ביהב"ח שהיא חובת כל אחד ואחת בפרט וצ"ע.

וכבר עמד בזה בלקו"ש מכ"ק אדמו"ר שליט"א חי"א תרומה א' הערה 7 וז"ל . . . ולכאורה מלשון הרמב"ם משמע **דכל אחד ואחת** (הי') מחויב לסייע

---

17) בספר הסמ"ג שלפנינו הנה גם ברמזי הסמ"ג מנה במ"ע קט"ז מצוה דזכירת מעשה עמלק וצ"ל שלפני הברית משה היתה גירסא אחרת ברמזי הסמ"ג, ואולי בסמ"ג שלפנינו חיקנו כן ברמזי הסמ"ג עפמ"ש בפנים למנות מ"ע קט"ז מצוה דזכירת מעשה עמלק, ועיי"ש בברית משה מש"כ בשם ספר נחיבות עולם במ"ע קס"ג שהיא מ"ע דהקרבת קרבנות עיי"ש.

18) ולכאורה י"ל שמוכח כן מסוגיא דסנהדרין כ' ע"ב שלש מצות נצטוו [וכ"ה בתוספתא דסנהדרין פ"ד ה"ג ספרי דברים פ"י ס"ז מדרש תנחומא תצא סימן י"א פסיקתא דרב כהנא פ"ג ראה בהמצויין לעיל הערה 2], ונמנה שם מצוה דבנין דביהמ"ק למצוה אחת ודו"ק.

בבנין ביהמ"ק (וע"ד שהי' במשכן — שבזה גם תרומת האדנים (ולאו דוקא נדיב לב)) ולכאורה זהו חידוש גדול, ולע"ע לא מצאתי זה (מפורש עכ"פ) בשום מקום אחר. ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק הוא מה,,מצות שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ להרמב"ם סוף מ"ע וכ"ה בחינוך על אתר מצוה צ"ה בסופה) ואכ"מ עכ"ל שם.

יג. **והנראה** בזה לפמשנ"ת דבמצוות בנין ביהב"ח יש ב' דינים, הדין דהשראת השכינה והדין דלצורך קרבנות, אשר לפי"ז י"ל דבהחיוב לבנות בית הבחירה תרווייהו איתנהו בי', דהך חיובא דבנייה שלצורך השראת השכינה הוי חיובא וחובת הציבור שעל כל ישראל מוטל לבנות בית כדי שישכון אד' בתוך עם ישראל[19].

אכן בהך חיובא דבנין ביהב"ח להיות מקום מוכן להקרבה וכו', הרי מכיון שבקרבנות ישנם גם קרבנות יחיד דהוי חובה שעל כל אחד ואחת בפרט וממילא שגם הך חיובא דבניית בית הבחירה להיות בית מוכן להקרבת הקרבנות, חלה על כל אחד ואחת, ומבואר דברי הרמב"ם במ"ש בהל' ביהב"ח דהוי חיוב על כל אחד ואחת, דהיינו מצד דין בנייה שלצורך ההקרבה וכו', ואפ"ה כתב בספר המצות דהבנייה הוי חובת ציבור שזהו מצד דין בנייה לצורך השראת השכינה שזה הוי חובת הציבור וכמו שנתבאר.

יד. **והנה** ברמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב ז"ל אין בונין את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן ביום מקימין ולא בלילה, ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים, והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים[20] כמקדש המדבר עיי"ש.

והקשו בזה[21] במ"ש הרמב"ם שהכל חייבין בבנין ביהמ"ק ואפי' נשים, וקשה הרי מצות בנין ביהמ"ק הו"ל מ"ע שהזמ"ג שאין בונין בלילה[22] ונשים הרי

---

19) ראה רמב"ן עה"ת תרומה כ"ה י' עיי"ש, ובכלי חמדה על התורה פקודי או"ק א' ותו"ש תרומה שם או"ק צ"ד עיי"ש.

20) בערוך לנר ליבמות ה' ע"ב על תוד"ה כולכם בא"ד כתב בפשיטות דמצות בנין ביהמ"ק אינו נוהג בנשים דהוי מ"ע שהזמ"ג דאין בנין בלילה עיי"ש, וצע"ג דהרי מפורש להדיא ברמב"ם דנשים חייבות במצות בנין ביהמ"ק ועי' ריטב"א קידושין דף ל"ו ע"א ותורה שלמה ויקהל ל"ה או"ק נ"ב עיי"ש.

21) עי' שו"ת שואל ומשיב מהד"ת ח"ג סימן פ"ט וספר מנחה חדשה על החינוך מצוה צ"ה או"ק ג', ושו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן מ"ז, וספר הר המורי' על הרמב"ם הל' ביהב"ח, ובחמדת ישראל קונטרס נר מצוה אות נ"ד, ושו"ת בית יצחק או"ח סימן ג', ועט סופר כלל מ"ט פרט ז' עיי"ש, ועוד.

22) אבל זה דאין בנין ביהמ"ק בשבת ויו"ט לא מיקרי משו"ז מ"ע שהזמ"ג כיון שאי"ז הפקעה מצד עצם הזמן רק ארי' הוא דרביע עלי' איסור מלאכה דשבת ויו"ט עי' מהרי"ט בחידושיו לקידושין כ"ט וכמו"ש במנחה חדשה מצוה צ"ה או"ק ג' עיי"ש.

פטורות ממ"ע שהזמ"ג, ועי' שו"ת מנחת אלעזר ח"ב סימן מ"ז שכתב לתרץ בזה דשאני מצות בנין ביהמ"ק דנשים חייבות במצוה זו אף דהוי מ"ע שהזמ"ג וכדגלי קרא להדיא גבי עשיית המשכן ,,וכל אשה חכמת לב וגו'" ויבואו האנשים על הנשים וגו', והוי כמו מצות מצה והקהל ושמחת יו"ט דגלי קרא דנשים חייבות במצוות אלו אף דהוי מ"ע שהזמ"ג עיי"ש.

אכן עי' ספר מנחה חדשה על החינוך ז"ל מצוה צ"ה, שכתב ג"כ לתרץ כן קושיא זו, ועיי"ש שדחה תירוץ זה[23] דא"כ מדוע לא נזכר בסוגיא דקידושין דף ל"ד ע"א מצות בנין ביהמ"ק בהדי מצות שנשים חייבות בהו אף דהוי מ"ע שהזמ"ג ועיי"ש עוד מה שדחה תירוץ זה[24].

טו. **והנראה** בזה, עפמשנ"ת דבמצות בנין ביהב"ח יש בזה ב' דינים, הא') משום השראת השכינה, והב') משום ההקרבה וכו', ולפי"ז י"ל שדין זה דאין בונין את המקדש בלילה הוא מצד הך דינא שבבניית ביהמ"ק לצורך השראת השכינה, ובזה הוא דמעכב בניית לילה, אבל מצד הך דינא שבבנין ביהב"ח כדי שיהי' מקום מוכן להקרבה וכו' דאיכלל בזה גם עשיית המנורה והשולחן וכו' שכ"ז נכלל במצוות בניית ביהמ"ק שלצורך הקרבת הקרבנות, [וכמו"ש הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע כ' שלכן לא נמנה עשיית המנורה והשולחן וכו' למצוה בפ"ע לפי דנכלל במצות בניית ביהמ"ק ,,שזה הכלל כולל חלקים הרבה . . . והכל יקרא מקדש" עיי"ש, ובלקו"ש תרומה ב' שם], הנה בהך דינא לא מעכב בניית לילה דלא גרע משולחן ומנורה וכו' שעשאן בלילה דלא מצינו שיהיו נפסלים עי"ז אף שכ"ז נכלל במצות בניית ביהב"ח והוי חלק מחלקי המקדש[25].

---

23) וכ"כ בספר רבבות אפרים על החינוך מצוה צ"ה ושו"ת בית יצחק או"ח סי' ג' עיי"ש.

24) בצ"פ הל' ערכין בהשמטה דף נ"ד ע"א כתב לתרץ הא דנשים חייבות בבנין ביהמ"ק וכתב שם לבאר דנשים באמת פטורות מעצם מצוה בנין ביהב"ח לפי דהוי מצוה שהזמ"ג אלא שאפ"ה חייבות לבנות [לא מצד מצות הבנייה אלא משום] דכיון דחייבות בקרבנות מזה מסתעף שצריך שיהי' מקדש שלכן חייבות בבנין ביהמ"ק עיי"ש ובצ"פ עה"ת ל"ה כ"ב וראה שיחת ויקהל ש.ז. (בלתי מוגה) ס"ז. [וזה דלא כמו"ש בפנים (אות י"א) שחייבות בעצם מצות בנין ביהב"ח שעיקרה משום שיהי' בית מוכן לקרבנות ודו"ק].

אבל צ"ע לכאורה דמדברי הרמב"ם משמע שכל אשה ואשה חייבת בחיוב פרטי להשתתף בבנין ביהב"ח [ראה בפנים אות י"ב י"ג] ואם כל ישראל יבנו את המקדש ואשה אחת עד"מ לא השתתפה בטלה מ"ע דבנין ביהמ"ק ולשיטת הצ"פ שאינם חייבות במצות בנין ביהמ"ק ורק שמכיון שצריכות לקרבנות צריך שיהי' מקדש א"כ לא נפק"מ אם נבנה על ידה או לא דסו"ס כיון שנבנה הרי יש מקום להקרבה וכו' וע"כ שצ"ל שחייבות במצוה הפרטית דבנין ביהב"ח ודו"ק [ולהעיר מענין ת"ת דנשים ראה ליקוטי שיחות עקב תשל"ד ואכ"מ].

25) ושו"מ בספר עבודה חמה שער ז' נחלק עם בעל העבודה אם בניית לילה מעכב בעשיית הכלים עיי"ש באריכות, ובשו"ת בית יצחק חאו"ח סימן ג' כתב שבנין הכלים כשר בלילה עיי"ש, וכ"כ בספר שלמי שמחה ח"ב סימן ע' עיי"ש .

וע"כ דהך דינא דאין בונין את המקדש בלילה, הוא משום דין בנייה דביהב"ח שלצורך השראת השכינה, משא"כ בדין חיוב בנייתו משום שיהי' בית מוכן לעבודת הקרבנות וכו', בזה ליתא להך דינא דבניית לילה דמעכב שלכן אין דין זה בעשיית המנורה והשולחן וכו' אף דהוי חלק מחלקי המשכן, והיינו משום דעשייתם נכלל בבנין ביהמ"ק שלצורך ההקרבה וכו' ובזה ליכא להך דינא דבניית לילה[26].

ומתבאר שפיר לפי"ז הא דנשים חייבות בבנין ביהב"ח אף דהוי מ"ע שהזמ"ג שאין בונין בלילה דלפמשנ"ת, הרי"ז רק משום דין בנייה שלצורך השראת השכינה אבל חיובא דבניה שלצורך ההקרבה וכו', הנה בהך חיובא אין תנאי זה דצריך שיהי' ביום דוקא, ושפיר נשים חייבות במצוה דבנין ביהמ"ק מצד הך חיובא וכמו שנתבאר[27].

טז. **ובעצם** נראה דאפי' נאמר דדין זה דאין בונין את המקדש בלילה הוא דין ותנאי גם בחיוב בנית ביהמ"ק שלצורך ההקרבה וכו', שגם מצד דין זה צ"ל הבניה ביום דוקא, [והוי דין מיוחד בבנית ביהמ"ק דוקא ולא בעשיית המנורה והשולחן וכו', דליכא בהו דין זה אף דהוי חלק מחלקי המקדש] אפ"ה אין זה מעכב בדיעבד והוי רק דין דלכתחילה אין לבנות בלילה אבל אה"נ דבעבר ובנה בלילה אי"ז מעכב, אשר לכן שפיר הו"ל מ"ע שהנשים מחויבות בה ולא הוי מ"ע שהזמ"ג משום דאין בנין בלילה כיון שאין זה הפקעה מעצם המצוה, דבדיעבד שפיר מקיימא הך מצוה גם בבנית לילה וכמו שנבאר[28].

---

26) ושו"מ בצ"פ מהד"ת דף ג' ע"ב באמצע דבריו ז"ל אך נראה דרק מצות הבנין זה א"א בלילה אבל מה שנצרך לצורך הקרבן בזה מותר גם בלילה עיי"ש וזהו לשיטתו ראה לעיל הערה 22 אבל למש"כ בפנים גם מצות בנין ביהמ"ק [שעיקרה להיות בית מוכן לקרבנות כשיטת הרמב"ם כבפנים] מתקיימת ע"י בניית לילה [והא דמפורש בירושלמי יומא דבבנו בלילה פסול לעבודת היום ראה אות י"ב י"ד בפנים].

27) בספר רבבות אפרים על החינוך מצוה צ"ה [וכ"כ בספר קונטרסי שיעורים לקידושין שיעור דמ"ה שהזמ"ג] כתב לתרץ שלכן נשים חייבות במ"ע דבנין ביהמ"ק משום דהוי מצוה שעל הציבור אלא שהקשה מזה שנשים פטורות ממלחמת מצוה ור"ל לפי שהוי מצוה פ"א ולא לדורות עיי"ש וצ"ע מהחינוך מצוה תכ"ה עיי"ש ובמצוה תר"ג ותצ"ז ומנח"ח מצוה תר"ד וצ"ע, ובלא"ה כבר נתבאר בפנים אות י"ב שמ"ש הרמב"ם פ"א מביהב"ח שנשים חייבות הרי"ז חיוב פרטי ולא חובה שעל הצבור ודו"ק.

28) בעט סופר כלל מ"ט פרט ז' תירץ ע"פ המנח"ח דכשר בדיעבד בניית לילה ולכן לא הוי מ"ע שהזמ"ג עיי"ש אבל צ"ע שלא העיר לתרץ המבואר בירושלמי דפסול בדיעבד בניית לעיל וע"כ צ"ל כבפנים, וראה ספר שלמי שמחה ח"ב סימן ע"א ודבריו צ"ע ואכ"מ.

עיי״ש, ולכאורה היינו טעמא דהרי בקדשים בעינן שנה עליו הכתוב לעכב[29] וכל היכא דלא שנה עליו הכתוב לא מעכב בדיעבד והוי רק לכתחילה, אכן עי׳ במפרשים[30] שהביאו דברי הירושלמי יומא פ״א ה״א דמפורש שם להדיא שאם הקימו המשכן בלילה דפסול גם בדיעבד יעו״ש, אבל לכאורה הרי דברי הירושלמי צריכים ביאור דמה״ת לפסול בדיעבד הקמת לילה, והרי בקדשים בעינן שישנה עליו הכתוב לעכב, ובבנין לילה הרי לא מצינו דשנה עליו הכתוב וצ״ע[31].

יז. **ואשר** יראה לומר בזה עפמשנ״ת דבבנין ביהמ״ק יש בזה ב׳ דינים, חיוב בנייתו לצורך השראת השכינה שבו, והחיוב שיהי׳ מקום מוכן להקרבה וכו׳, ולפי״ז נראה דשאני הך חיובא דבניית ביהב״ח כדי שיהי׳ מקום מוכן להקרבה וכו׳, מהך חיובא שבבנין ביהמ״ק לצורך השראת השכינה, דבהך חיובא דבנין ביהב״ח להקרבה וכו׳, בזה לא מעכב בניית לילה ורק לכתחילה הוא דאין לבנות בלילה מצד דין זה דהקרבה אבל אה״נ דבדיעבד שבנו בלילה לא מעכב, וכשר לעבודת הקרבנות, משא״כ בדין בנין ביהמ״ק להשראת השכינה בזה הוי דין בנייתו ביום לעיכובא ואם עברו ובנו בלילה פסול גם בדיעבד דחסר בהשראת השכינה שבו.

והיינו טעמא דבדין זה דבניית ביהמ״ק לצורך ההקרבה וכו׳, בזה הוא דשייך הך כללא דבעינן שנה עליו הכתוב לעכב דכלל זה הרי נאמר בקרבנות. ועי׳ תו׳ זבחים דף ה׳ ע״א סוף ד״ה אימא דר״ל דדין זה דבעינן שנה לעכב בקדשים ילפינן לה מפסוק מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת וגו׳ נדבה וגו׳ אם כאשר נדרת עשית הרי״ז נדר ואם לאו וכגון ששחטו שלא לשמו יהא נדבה שמזה ידעינן שבדיעבד הקרבן כשר אפי׳ נשחט שלא לשמו אע״ג דלכתחילה צריך לשחוט לשמו והיינו טעמא משום דבקדשים בעינן שנה עליו הכתוב לעכב עיי״ש, ולכן גם בדין בניית ביהב״ח שלצורך הקרבנות וכו׳ בעינן שנה לעכב וכיון שלא שנה הכתוב גבי בניית לילה, לכן שפיר אמרינן דרק לכתחילה הוא שצריך לבנותו ביום אבל בדיעבד כשר להקרבת קרבנות גם בבנאו בלילה דלגבי קרבנות הרי צריך שנה לעכב.

---

29) עי׳ פסחים דף ס״א ע״א וש״נ ועי׳ תו׳ זבחים ד׳ ע״ב ד״ה אימא ועי׳ ג״כ ספר מנחה חדשה שם או״ק ג׳.

30) עי׳ ספר מנחת סולת על החינוך מצוה צ״ה או״ק א׳ ועי׳ ספר מנחה חדשה שם או״ק ג ובספר משאת המלך סימן קנ״ד ושו״ת בית דוד סימן קמ״ח.

31) בספר מנחה חדשה שם כתב לפרש [את הירושלמי דיומא לא הביא וכתב זה מסברא דנפשי׳] דגם בהקמת לילה שנה הכתוב לעכב דבפרשת פקודי (מ׳ ב׳) כתוב ביום החודש ושנה הכתוב בפרשת במדבר (ט׳ ט״ו) וביום הקים את המשכן עיי״ש ועי׳ משך חכמה להאו״ש פרשת פקודי שם שכתב ג״כ לפרש משי״ש היום שהכוונה שההקמה צ״ל ביום דוקא עיי״ש.

אבל כמובן צריך מקור לחדש דרשא שלא נזכרה בש״ס ועכ״פ הו״ל להגמרא להביא דרשא זו וראה תו״ש פקודי שם שהתרגום ירושלמי מפרש מ״ש ,,ביום״ לדרשא אחרת עיי״ש, ועד להעיר מדברי התו׳ יומא דף ל״ט ע״ב ד״ה דתנא דשנה לעכב הוא דוקא כששנה הכתוב בלשון ציווי עיי״ש והרי הפסוק וביום הקים אינו לשון ציווי וצ״ע.

אכן בדין בניית ביהמ"ק שלצורך השראת השכינה, דאי"ז דין בקדשים ובזה הרי ליתא להאי דינא דבעי שנה לעכב דנא' רק בקדשים וכנ"ל[32], בזה שפיר אמרי' דאף דלא שנה הכתוב דין בניית יום אפ"ה פסול גם בדיעבד בבניית לילה, דכיון שחייבה התורה לבנות ביום דוקא מעכב בניית לילה וחסר בהשראת השכינה דביהמ"ק בבניית לילה.

יח. **ונמצא** דלפמשנ"ת אין סתירה מדברי הירושלמי יומא לדברי המנח"ח שכתב דבדיעבד כשר הביהמ"ק אף בבנוהו בלילה ולהמבואר הרי כ"ז לענין עבודת הקרבנות שבביהמ"ק, דבזה לא מעכב בניית לילה בדיעבד והא דמפורש בירושלמי יומא שהקמת לילה פסולה לעבודת היום היינו לומר דפסול בדיעבד וחסר בהשראת השכינה שבו וממילא דפסול לכל העבודות שבביהמ"ק שתלויים בהשראת השכינה שבביהמ"ק שבזה כיון שנבנה בלילה וחסר בהשראת השכינה וממילא דליתא לעבודות אלו.

משא"כ עבודת הקרבנות דשייכא גם היכא דחסר בהשראת השכינה שבביהמ"ק שהרי גם כשאין הארון נתון בהמשכן [ועיקר השראת השכינה ה"ה בארון וכמו"ש הרמב"ן ר"פ תרומה עיי"ש][33] הי' להמזבח דין במה גדולה[34], שלכן כשר לעבודת הקרבנות גם בנבנה בלילה וכמוש"כ המנח"ח.

ומיושב בזה הקושיא דאיך נשים מחויבות במ"ע דבנין ביהמ"ק דהוי מ"ע שהזמ"ג דאין בנין ביהמ"ק בלילה, דלהמתבאר דין זה מעכב רק בפרט דהשראת השכינה, משא"כ בהך חיובא דבנייה שלצורך הקרבנות דכשר בדיעבד גם בבניית

---

32) וע' לקח טוב כלל ה' אם גם בקדושת דמים בעינן שנה לעכב עיי"ש שהאריך בזה, וע' רמב"ן במלחמות ע"ז דף נ"ב ע"ב דאבני היכל ועזרות קדשי קדושת הגוף ובמאור שם דאבני מזבח קדשי קדושת דמים עיי"ש, וא"כ כ"ש אבני היכל ועזרות דהוי קדושת דמים וכדמשמע מרמב"ן שם דאבני מזבח הוי בכ"ש מאבני היכל עיי"ש ובלקח טוב שם ד"ה והנה כתב דמזבח קדוש קדושת בדק הבית וכמפורש בזבחים כ"ז ע"ב עיי"ש.

וצ"ע שלא העיר דהוי מחלוקת הרמב"ן והמאור במלחמות שם ודעת הרמב"ן דאבני מזבח הוי קדוה"ג [ויש להאריך בזה איך יתרץ הרמב"ן סוגיא דזבחים כ"ז ע"ב הנ"ל ואכ"מ] וע' זבחים דף כ"ג ע"ב דבעינן שנה לעכב גבי עבודה בעמידה עיי"ש, ועפי"ז יש להעיר בנוגע לבגדי כהונה בלקח טוב שם ודו"ק. וראה שד"ח כללים מערכת השי"ן כלל נ"א ומערכת הכ"ף כלל ס"ה עיי"ש.

33) וראה רמב"ן עקב י' ה', ובלקו"ש תרומה תשל"ו הערה 2 עיי"ש ודו"ק.

34) עי' תוספתא דזבחים ספי"ג [וראה הערת כ"ק אד"ש בלקו"ש ח"ד ע' 1346 בשוה"ג שם] וסוגית הש"ס בזבחים דף קי"ז קי"ח ועי' ר"ש משאנץ לתו"כ פרשה י"ג ומשל"מ הל' ק"פ פ"א ה"ג ועי' ג"כ ירושלמי שקלים פ"ד ה"ב וקרבן העדה ותקלין חדתין שם וכלי חמדה עה"ת תרומה או"ק ג' ופקודי א' וצפנת פענח בתחלת ספרו למ"ע כ' ולקו"ש חי"א תרומה ב' הערה 21 ובשוה"ג שם, ויש להאריך בזה ובגדר קרבנות דשבעת ימי המילואים בנוגע להירושלמי דיומא וראה נועם ירושלמי ליומא ועוד ואכמ"ל בזה.

לילה, אשר לכן לא הוי מ״ע שהזמ״ג ושפיר נשים מחויבות במ״ע דבניית ביהמ״ק וכמו שנתבאר.

יט. **ויתבאר** לפי״ז ג״כ שלא יקשה על הרמב״ם, מהמבואר בזוהר פרשת נשא [וראה תו״ש תרומה ע״פ ועשו לי מקדש] דלבנות ביהכנ״ס הוי מצוה כמצות בניית ביהמ״ק ונלמד מקרא דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שגם

ביהכנ״ס נכלל בזה עיי״ש[35], וקשה טובא למ״ש הרמב״ם שיסוד מצות בניית ביהב״ח להיות בית מוכן לעבודת הקרבנות [וכנ״ל אות א׳] אשר לפי״ז קשה דהרי בביהכנ״ס אין עבודת הקרבנות[36] ומה״ת שיהי׳ מצוה לבנות ביהכנ״ס דנכלל במצות בניית ביהמ״ק והרי בנין ביהמ״ק הוא להיות בית לעבודת הקרבנות משא״כ בביהכנ״ס.

אכן למשנ״ת שיש ב׳ דינים בבנין ביהמ״ק, ונלמד מב׳ פסוקים דמפסוק לשכנו תדרשו ילפינן הדין בנייה שלצורך הקרבת הקרבנות, ומפסוק ועשו לי מקדש ילפינן דין בנייה שלצורך השראת השכינה, וכדמסיים קרא ושכנתי בתוכם, אשר לפי״ז מתבאר שפיר מ״ש בזוהר דמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן גם חובת בנייה

דביהכנ״ס, שהרי החיוב שבפסוק ועשו לי מקדש יסודו משום השראת השכינה, וזה הרי שייך גם בביהכנ״ס דהוי מקדש מעט[37], שלכן גם בנין ביהכנ״ס נכלל במצות בנין ביהמ״ק וכמו שנתבאר[38].

---

35) ועי׳ שו״ת מהרי״ק שורש קס״א וספר מעשה אברהם או״ח סימן ל״ז ובשד״ח כללים ב׳ כלל מ״ג בסופו.

36) ועיי״ש בשד״ח ריש כלל מ״ג בשם הרוקח עיי״ש ואכ״מ.

37) ועיי״ש בשד״ח באריכות בענין קדושת ביהכנ״ס ובמערכת דינים ערך ביהכנ״ס.

38) וראה הערות הת׳ ואנ״ש דברינוא גליון י׳.

ת ר ו מ ה *)

א. בלקו"ש חי"א פר' תרומה (ב) - מבואר דעת הרמב"ם שתכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות, ולכך מדייק הרמב"ם "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים וכו'", להדגיש שאין הציווי מוגדר ומוגבל לבנות בית, ובאם אין הבית מוכן להיות מקריבים בו לא נתקיימה המ"ע של "ועשו לי מקדש". (שציווי זה כולל משכן ומקדש).

אוצר החכמה 14/08/2018

ומביא שם בהערה 39, דעת הרגצובי שמחלק בין משכן למקדש, דבמשכן הווי הבנין מצוה, ולכך דחי שבת, משא"כ המקדש דאין הבנין מצוה, רק שיהי' בית מוכן. ולכך קיי"ל ביבמות ו, א - "יכול יהא בנין ביהמ"ק דוחה שבת ת"ל את שבתותי תשמורו וכו'"..היות ואין בניינו תכלית המכוון לכך אינו דוחה את השבת.

וממשיך בהערה: עיי"ש עוד נפ"מ אם נשים, עבדים וקטנים כשרים לבנין עכ"ל. ויש שלמדו הפירוש בזה, שבאם יש חיוב לבנות א"כ נשים ועבדים וקטנים פטורים - היות שמ"ע שהזמ"ג נשים פטורות. וכן עבדים וקטנים אין להם שייכות למצוה זו. וזהו במשכן. אך אם תכלית הבנין הוא, כדי שיהי' מוכן לקרבנות א"כ גם נשים עבדים וקטנים מחויבים וכשרים.

אך לפי"ז לא ידעתי מקורו בהרגצובי. דהרי בהדיא שם (צ"פ ויקהל ע' קסז-קסח) דבין במשכן ובמקדש ב' גדרים, א) מ"ע לבנות, ב) מצוה לבנות משום דצריך להקריב בהם קרבנות. ולכך נשים פטורות מבנין ביהמ"ק - דמ"ע שהזמ"ג. אך מטעם הקרבת הקרבנות מחויבים גם נשים בבנין, ובאדר"נ פי"א גם קטנים מחויבים (הובא שם ויקהל ע' קסג), ולכך דברים המעכבים במקדש הבאת הקרבן-נשים חייבות, ודברים שאינם מעכבים וחיובם הוא רק מטעם בנין המקדש - פטורות נשים.

ומטעם זה הסביר כ"ק אד"ש (ש"פ ויקהל ש.ז.) שבמשכן טוו הנשים את הצמר "את העזים", מעל גבי העזים טוו. והיות ולשיטת רש"י (שמות מ, יט) יריעות עזים חלק מהמשכן ומעכב בהקרבת הקרבן, משו"ה הי' גם הנשים יכולות להשתתף בעשייתה.

- ולכך

---

*) בהמשך להוראת כ"ק אדמו"ר שליט"א בהתוועדויות האחרונות להרבות בשבועות אלו בלימוד ענייני בנין בית המקדש (ביחזקאל, מס' מדות, רמב"ם ביהב"ח), מדפיסים אנו בהתחלה הערות שקבלנו על שיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א בענין מצות בנין המקדש. שאר ההערות שיתקבלו על שיחות כ"ק אדמו"ר שליט"א בעניינים אלו, יודפסו בגליון הבא אי"ה.

המערכת.

ולכך כותב רש"י "אומנות יתירה", ולא רק חכמה (ולא מלאכה - כמבואר בשבת עד, ב).

וא"כ אין חילוק בין מקדש ומשכן בענין זה. דבאם הוא דבר המעכב הקרבן חייבים גם נשים בבנין המקדש ומשכן. הגם שלכאורה הבנין בפועל מוגבל בזמן ומ"ע שהזמ"ג נשים פטורות? הרי מחדש הרגצובי (במהד"ת דף ג, ג) "נראה דרק מצות הבנין זה אי אפשר בלילה, אבל מה שנצרך לצורך קרבן בזה מתר גם גם בלילה".

ועוד שככ"מ שמביא בצ"פ נ"מ בין משכן למקדש אינו מביא חילוק זה. (צ"פ מהד"ת דף ג, ג. ויקהל לה, י. שם לו, ד) ורק בנוגע קטן ועכו"ם, דבשניהם אין בעשייתן כלום. ולכך במשכן - דהמצוה "לבנות", לכך אסורים. ובמקדש - דהמצוה הוא רק שיהי', מותר גם קטן ועכו"ם (שם ויקהל לו,ד)

אוצר החכמה

ועוד שהרי הרמב"ם בפ"א מהל' ביהב"ח הל' י"א כותב - "והכל חייבין לבנות ולסעוד בעצמן ובממונן אנשים ונשים כמקדש המדבר", הרי שאינו מחלק בין משכן ומקדש במצוות בנין ביהמ"ק ע"י נשים.

אלא ע"כ הפירוש בהא שכותב כ"ק אד"ש, "עי"ש עוד נפ"מ אם נשים עבדים וקטנים כשרים לבנות", קאי על כללות הענין המדובר בהתחלת ההערה.

שמביא שם שמצוות בנין ביהמ"ק היא לעשות בית, (היינו שהבנין הוא רק כדי שיהי' הגמר) ולא לבנות, וע"ז כותב נפ"מ ראשונה - בין לעשות או לבנות - היינו החילוק בין משכן ומקדש, (ומביא ע"ז ההוכחה - שבמשכן המצוה לבנות ולכך דחי שבת). ונפ"מ שני' בין לבנות או לעשות, הוא אם נשים חייבים (וממילא כשרים) לבנות ביהמ"ק. אם הגדר הוא לעשות בית, אז כשרים גם נשים, היות ולא תלוי בהעשי' בפועל. ובאם העשי' והבנין הוא המכוון א"כ פסולים נשים לבנות. אבל אין ר"ל שהחילוק בחיוב הנשים הוא בין המשכן לביהמ"ק. כך י"ל לכאורה.

ולהעיר שחילוק זה מביא הרגצובי בהדיא לגבי קטן או בלא כוונה למצוה, בהמד"ת דף פב, ג. וי"ל דבשיחה תנא ושייר הך "בלא כוונה למצוה". דלכאורה שייר גם עכו"ם, דבמקדש כשר דמצוותה רק לעשות (צ"פ ויקהל לה, י. לו, ד).

(ועיין בספר הר המורי' על הרמב"ם פ"א מהל' ביהב"ח הל' י"ד שכתב "והא דכתב דחייבות בגופן אינו ר"ל אבנין כיון דאין בונין אותו רק ביום והו"ל מ"ע שהזמ"ג שהנשים פטורות, ורק צ"ל דחיובא רמי עלייהו לסעוד בגופן והיינו כגון להביא דברים הצריכים לבנין וכמו שמצינו במשכן שעשה משה שלא סייעו בבנייתו, אבל טוו את העזים.. לתקן הקרשים נ"ל דשפיר דמי אפילו בלילה".

אך לפירוש זה קשה במאד, איך מחלק בין הכנת הדברים שטעונים לבנין המקדש לבנין עצמו, והרי הוא אחד. ובאם פטורות נשים מבנין מטעם דהווי מ"ע שהזמ"ג, א"כ מנ"ל לחייב הנשים לסעוד בגופן הכנת והכשרת הדברים הנצרכים לבנין המקדש.

ועוד הכי אמרינן במצוה שהזמ"ג שבאם הכשרתה והכנתה כשירה תמיד ואין הזמן גורם לה, מחויבים גם נשים וסוכה ועוד יוכיחו).

אבל עדיין יש לעיין טובא בתי' הנ"ל, ואי"ה בגליון הבא.

אוצר החכמה

הרב יוסף יצחק חיטריק
חבר הכולל – ברוקלין

ב. בלקו"ש תרומה הערה 41: לדעת הרמב"ם אין מצות בנין המקדש "הכשר מצוה". ושמעתי מקשים בזה ממה שביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בשיחת ש"ק מטו"מ, דמה ששמירת המקדש נשנית במס' מדות הוא כי במקדש הוה הבנין כהכשר מצוה, והמצוה היא שיהי' ולכן כתב הרמב"ם מצוה לעשות בית לה' (ולא לבנות) – (צפע"נ מהדו"ת ג, ב).

והנה באמת לפלא שאלה כזו כי (נוסף לזה שאינו מוכרח דבהערה מדבר לדעת הרגצ'ובי, הרי) בסוף הערה זו מציין בפירוש לצפע"נ שבהערה 39 (מהדו"ת פב, ג-ד), ששם מבואר בפירוש שהיא הכשר מצוה.

אך באמת הביאור בזה פשוט והיינו הך:

בלקו"ש תרומה בפנים מבאר שזהו דיוק ל' הרמב"ם מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו קרבנות דהמ"ע הוא שיהי' בית מוכן להקריב ואם אינו מוכן להקריב לא נתקיימה המ"ע של ועשו לי מקדש.

14/08/2018 אחח

וע"ז מבאר בהערה הנ"ל שגם לדעת הרמב"ם אין מצות בנין המקדש "הכשר מצוה", והיינו (כמו שממשיך מפורש בהערה שם) שמכיון שכ' שהמצוה לבנות ביהמ"ק (היא) לעבודה בו יהי' הקרבה הי' אפ"ל שהיא רק כמו הכשר מצוה לעבודת ההקרבה שלאח"ז והיינו שלא רק שאין מצוה בהבנין, אלא שגם אין מצוה בהגמר – שיהי' מכיון שזהו רק בשביל הקרבנות וזהו ששולל בלקו"ש משא"כ הצפע"נ שאומר שהוי כהכשר מצוה שמדבר בפעולת הבנין.

בסגנון אחר קצת: ביאור הצפע"נ בדברי הרמב"ם דהמ"ע הוא ועשית היינו שיהי' מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שזהו דיוק ל' הרמב"ם מוכן להיות מקריבין, ולכן הרגצ'ובי המפרש לעשות (לא לקנות) מדייק לכתוב דהוה הכשר מצוה – משא"כ בשיחה שם שמבאר לפועל מהי המצוה כו'. ופשוט.

עפי"ז יש לומר גם מה ששמעתי מקשים ע"ז שביאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בההתוועדות דאור לער"ח מנחם בתיווך הרמב"ן והמדרש וכו' אם משיח יבנה מקדש או שיתגלה ויביא משמים ע"פ הגמ' ב"ב נג, ב.

ומכיון שביהמ"ק כמו שהוא מלמע' וגם כמו שיורד למטה אינו ראוי להקריב בו קרבנות א"כ לא נגמר הבית, ונגמר דוקא ע"י ישראל שמעמידים הדלתות (ונתבאר זה עפ"י שיטת הר"י מיגאש והרמב"ם כו').

והקשו הרי הרמב"ם פסק הל' ביהב"ח פ"ו הט"ו שמקריבין אע"פ שאין בית, וא"כ אין חסר בהבית כשירד מלמעלה.

והביאור נ"ל פשוט דמה שאמר כ"ק אד"ש היינו שמצד הבית אי"ז בית שמוכן להיות מקריבין בו קרבנות,

14/08/2018 אחה

דכמו שהוא למע' או גם כמו שירד למטה הבית בעצמו אינו ראוי להקריב בו קרבנות, וזה שמקריבין אע"פ שאין בו ענין בפ"ע הוא, ואין זה שייכות להבית, דהרי פשיטא שזה שמקריבין הוא לפי שכאילו יש כאן בית, וראה לשון הרמב"ם שם הט"ז.

ועפי"ז מובן שזה שפסק הרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"א הי"ו שגם נשים חייבים לבנות ולסעוד בהמקדש, שחיוב נשים במקדש הוא רק לצורך הקרבנות דבעי מקום להקריב (צפע"נ עה"ת ויקו ע' קסז), והרי מקריבין אע"פ שאין בית, וע"פ הנ"ל מובן. וגם מובן מה שלדעת הרמב"ם יש מצוה בבנין בית השלישי אף שלדעתו תכלית הבית הוא להקריב בו קרבנות, והרי מקריבין אע"פ שאין בית. ויש עוד לעיין בזה במפרשי הרמב"ם ובאחרונ ולאוצר החכמה ייע מילתא.

אחד מאנ"ש
ברוקלין נ.י.

ג. בלקו"ש ח"י"א בשיחה לפ' תרומה בענין בנין ביהמ"ק בס"ד, מביא הסיום דמס' מדות: לשכת הגזית שם היתה סנהדרי גדולה יושבת ודנה את הכהונה וכו' ויו"ט היו עושים שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן וכך היו אומרים ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן וברוך הוא שבחר באהרן ובניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קה"ק. ושואל בשיחה א) דלכאו' היו צריכין הברכות להאמר בסדר הפוך כיון שהשבח שלא נמצא פסול שייך הוא לאחר שבחר הקב"ה וכו', ב) למה מברכים שבחר וכו' בבית קה"ק שהוא רק העבודה דכה"ג ופ"א בשנה הרי בחירת אהרן ובניו הוא לכל עבודות הכהנים בהמקדש כולו ובמשך כל השנה כולה ולמה אי"ז נכלל בהברכה, ומביא מ"ש בחדא"ג "ואומרים ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בזרעו כו' להיות כהן הדיוט וברוך שבחר באהרן ובניו שהם נבחרים ביותר גם מתוך הכהנים להיות נכנסים לשרת בבית קה"ק ביוהכ"פ והיינו אהרן ובניו". אבל מקשה ע"ז בשיחה דמלבד שעדיין תשאר הקושי' למה שללו סתם כהנים לברך על בחירתם הנה תמוה דכשם שברכו שלא נמצא פסול <u>בזרעו</u> של אהרן היינו בנוגע לכהן הדיוט כמו"כ (ולכאו' עוד יותר) הי' צ"ל ברכה בתוכן זה בנוגע <u>לאהרן</u> ולכה"ג.

אחת24/08/2016

ושמעתי שואלים על זה שמק' דהי' צריך לברך ברכה בתוכן זה שלא נמצא פסול וכו' בנוגע לכה"ג, דלכאו' אפשר לחלק דבשלמא בנוגע לכהן הדיוט הרי מתפקידו של כהן הוא לעמוד ולשרת לפני ה' ואם נמצא בו פסול הרי נפסל הוא לעבודה ואינו יכול לשרת וע"ז עשו ברכה שלא נמצא פסול וכו' שיכול הוא למלאות את המוטל עליו (ועי' בלקו"ש ח"ו בשיחה הב' לפ' תצוה בהע' 22 מה שמביא בנוגע לבע"מ שהם בכלל כהנים ושגם בנוגע לחללים כתב הרמב"ם שעבודתו כשרה בדיעבד ע"ש), אבל בנוגע לכה"ג הרי אם כהן זה לא יהי' ראוי מצד איזה פסול שהוא הרי ימנו כהן אחר לכהונה גדולה והוא ישאר כהן הדיוט, ולמה נברך על שזה הכהן לא נתמנה למינוי גדול יותר כן אפשר לחלק לכאו' לדעת המהרש"א?

שתגר התמנה

אבל נראה בזה דהנה גדר ברכה זו אפשר לפרשה בב' אופנים, א) שהשבח וההודאה באים בנוגע לכהן ההוא שלא נפסל מתפקידו ויכול לשמש עם אחיו הכהנים ב) שהברכה היא בנוגע לענין הכהונה שלא נחסר ממנה אותו הכהן וגם הוא ניתוסף בעבודת הכהונה ולכן מברכים על שלא נמצא פסול ויכול לשמש הכהן בכהונה, ולכן ס"ל בשיחה שהשבח והודאה הוא על ענין הכהונה כמש"כ במשנה נכנס ומשמש עם אחיו הכהנים ויו"ט היו עושים שלא נמצא פסול וכו' וכך היו אומרים וכו' הרי שכל הכהנים היו עושים יו"ט ומברכים שמזה מוכרח לומר שהברכה והשבח הוא לא על אותו הכהן (אבל אין להוכיח מזה שגם שאר הכהנים היו מברכים שהרי הי' ברכה בלי שם ומלכות ועיג"כ הל' ברה"נ לאדה"ז פי"ב הל"ז (וכל השקו"ט אם "המקום" הוי שם לגבי ברכה (עי' צל"ח ופנ"י ברכות מ' ע"ב הרי"פ פערלא ח"א ע' 90 ושו"נ ועי' שו"ע אדה"ז ספ"ה וסקס"ז) אינו שייך לענייננו, כי

מאחר שאין בן איסור הזכרת ש"ש לבטלה שהוא רק על שמות המיוחדים הרי אפשר ביד חכמים לתקן ברכה לכל הכהנים) אלא הברכה היא על כללות ענין הכהונה. א"כ מאחר שהברכה היא בנוגע לענין הכהונה הרי כמו שמברכים על שזה הכהן נתמנה לכהונה כן צריך לברך בנוגע לכה"ג, דבנוגע לכהונה אין נפ"מ אם נתמנה לכהן הדיוט או לכה"ג ואדרבא כנ"ל. ובפרט שמוכח כן לדעת המהרש"א שברכת שבחר וכו' קאי רק על כה"ג ומוכח שהברכה היא בשייכות לכהונה.

ועי' בשיחה בהביאו המשנה יו"ט היו עושים וכו' כותב ע"ז בהע' 28 וז"ל "פי' אותם שלא נמצא בהם פיסול היו קוראים כאו"א לרעיו ומיודעיו ושמחים עמו והיו ג"כ מודים ומשבחים להש"י" (תויו"ט בסיום המס'). וראה תפא"י ובעזרת כהנים לסיום מס' מדות עכ"ל. ולפי התפא"י והעזרת כהנים שפי' שם דיו"ט היו עושים קאי על הכהנים ודאי דמוכח שאין הברכה שייכת לענין הכהן הפרטי אלא לענין הכהונה.

ב) עוד שם בשיחה בסעי' הנ"ל מביא תי' המפרשים (ביאורי הגר"א שם) דמ"ש כאן בבית קדה"ק הכוונה לביהמ"ק בכללו שהוא קודש לגבי שאר מקומות המקודשים וכדחשיב במס' כלים עשר קדושות הן א"י מקודשת מכל הארצות וכו'. ושואל ע"ז "אבל הפי' צע"ג, כי [נוסף לזה שבמס' כלים עצמה קחשיב כמה מעלות בקדושת הביהמ"ק עצמו, ורק אחד מהם נקרא שם "קה"ק", הרי] במס' מדות גופא הוזכר "קה"ק"לענין מדתו וכו' והכוונה לקדה"ק ממש וכו' וגם מפורש וכו' ואיך יתכן לומר שהפירוש ד"קדשי הקדשים" ישתנה בסיום המס' מהמפורש כ"פ לעיל מינ'? אף שבדוחק י"ל דשאני הכי דנאמר "בבית קדה"ק".

ויש להעיר (בפרט הא' ששואל בשיחה) שהרי מצינו בל' חז"ל שקוראים להמקדש כולו "בית קדה"ק", בפס"ר פ"ח: ומהיכן למדו שמותר להדליק מנר של חנוכה א"ר יעקב בן אבא מן המנורה שהיתה בבית קדשי הקדשים וכו' היו הנרות דולקות בבית קדה"ק וכו'. אבל נראה שבשיחה אינו נכנס לכל השקו"ט אם מצינו שביהמ"ק יקרא קדח"ק וכמוכח גם מזה שאינו שואל שלא מצאנו בשום מקום שביהמ"ק יקרא קדה"ק אלא שואל שאיך יתכן שהפי' ישתנה בסיום המס' וכו', אלאשדוצה לשאל על דברי המפרשים שמקשרים זה עם מס' כלים שהרי במס' כלים עצמה רק אחד מהם נקרא קדה"ק. ועיג"כ בפ' קרח (יח, י) ובמפרשי התורה שם. וראה ג"כ ברי"פ פערלא על ספהמ"צ לרס"ג ח"ג ד' רכא.

הת' א.י. סגל
ברוקלין נ.י.

א. בלקו"ש חי"א תרומה ב' בס"ד מביא מ"ש בסיום מסכת מדות ש"כהן שלא נמצא בו פסול (הי' מברך)...ברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים"

ומקשה "אינו מובן שה"ז העבודה דכה"ג ורק פעם אחת בשנה (ביוה"כ)"

ומביא ע"ז תי' הגר"א "דמ"ש כאן "בבית קדשי הקדשים" הכוונה לבית המקדש בכללו – שהוא קודש לגבי שאר מקומות המקודשים והל' כאן שייך וקשור למס' כלים פ"א: "עשר קדושות הן א"י מקודשת מכל הארצות וכו' עיירות וכו'" דמכיון שביהמ"ק מקודש מכולם לכן הוא נקרא כאן קדשי הקדשים, הקדש שבקדשים".

אך כותב על דבריו: "אבל הפי' צע"ג כי [נוסף לזה...] במס' מדות גופא הוזכר [ובהערה 31 "פ"ד מ"ז ואילך] "קדש הקדשים" לענין מדתו וכו' והכוונה לקדה"ק ממש, כי מדת ההיכל לחוד ומדת קדה"ק לחוד, וגם מפורש (שם מ"ה) "בין הקודש לבין קדה"ק" ואיך יתכן לומר דהפירוש ד"קדשי הקדשים" ישתנה בסיום המס' מהמפורש כ"פ לעיל מיני'? אף שבדוחק י"ל דשאני הכי דנאמר "בבית קדה"ק" עכ"ל.

ולכאורה בפרק ד' דשם הכוונה להבדיל בין ההיכל שנק' "קודש" לבין "קדה"ק" שפיר מובן דאין לומר על ההיכל "קדה"ק". אולם בסיום המסכת דשם הנידון אודות ברכת הכהנים שנכנסים ומשמשים, – בניגוד (לישראלים או) לכהנים פסולים "דאין נכנסים לשם אלא בשעת צרכיהם", לכאורה י"ל דכל המקום שבו עובדים הכהנים כשרים נקרא קדה"ק ביחס לחוץ מקום העבודה והשימוש.

הת' בנימין קופרמן
ישיבת תות"ל לוד

ב. ...ועוד לא הבנתי מה הכוונה בזה שכתב "אף שבדוחק י"ל דשאני הכי דנאמר "בבית קדה"ק" עכ"ל.

דלכאורה גם בפ"ד מ"ז הלשון "(עשרים אמה) בית קדש הקדשים" (בשנויי נוסחאות "לבית") וכן במ"ה שם: "פ"ד מ"ז ואילך" דלכאורה לא נמצאת ממשנה ז' ואילך פעם נוספת הלשון "קדה"ק" חוץ ממשנה זו.

הרב שלום ד. הכהן
נחלת הר חב"ד

ג. ...בנוגע לשאלת הת' בנימין קופרמן לעיל בהערה א', י"ל בפשטות דכוונת אד"ש הוא (דהן אמת שבפ"ד יש הכרח לומר דקדה"ק אינו היכל – משא"כ בסוף המסכת, אבל –) היות שהמשנה משתנשת בב' המשניות באותה לשון – "קדה"ק", ובאותה מסכת, לא מסתבר לומר שזה ב' דברים שונים וכלשון אד"ש "ואיך יתכן לומר שהפירוש ד"קדשי הקדשים" ישתנה בסיום המס' מהמפורש כ"פ לעיל מיני'"? ואם בסוף המסכת היתה הכוונה להיכל, אזי הי' צ"ל כתוב קדש, ולא קדה"ק, ומזה שכתוב קדה"ק מכאן ראי' שזה קדה"ק דוקא ולא היכל.

הת' י.י.מ. טייכטל
ישיבת תות"ל לוד

קובץ הנ"ל גליון ט

יד. בגליון ח בס"ב שואל הרב ש.ד.כ. במה שמקשה בלקו"ש חי"א פ' תרומה (ע' 120) על ביאור הגר"א בסיום מס' מדות, דמש"נ במשנה "ברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדשי הקדשים" הכוונה לבית המקדש בכללו – שהוא קודש לגבי שאר מקומות המוקדשים והל' כאן קשור ושייך למס' כלים פ"א: עשר קדושות הן וכו' ע"כ. ושואל בלקו"ש דבמס' מדות גופא (פ"ד מ"ז) הוזכר "קדש קדשים" לענין מדתו וכו' והכוונה לקד לקדה"ק ממש, כי מדת ההיכל לחוד ומדת קדה"ק לחוד, וגם מפורש (שם מ"ה) "בין הקודש לבין קדה"ק" ואיך יתכן לומר דהפירוש ד'קדשי הקדשים" ישתנה בסיום המס' מהמפורש כ"פ לעיל מיני'? "אף שבדוחק י"ל דשאני הכי דנאמר "בבית קדה"ק" ע"כ.

ושואל הרב ש.ד.כ. דלכאו' גם בפ"ד מ"ז (המובא בשיחה) הלשון הוא "עשרים אמה בית קדש הקדשים", עכ"ל.

אך הנה הפי' בשיחה במה שמתרץ דשאני הכי דנאמר בבית קדה"ק, הוא: דאם הברכה היא על שבחר באהרן וכו' לשרת לפני ה' בקדה"ק הרי מה נוגע כאן להדגיש בית (חדר) קדה"ק, והו"ל לומר בקיצור "בקדה"ק" ומה ענין בית לכאן. ועל כן מדה לכאו' יש מקום לפרש דהכוונה לביהמ"ק, ולכן מובן מה דנקט "בית" מכיון דכוונתו ל"בית המקדש" אלא שקוראו בשם "בית קדה"ק".

אבל בשאר המקומות במס' מדות (ועוד) שהוזכר בית קדה"ק, הרי שם מדובר לא על קדה"ק מצ"ע אלא על בית קדה"ק, בנוגע

למדתו (ביחס להיכל) ובנוגע לולין היו בעליית בית קדה"ק וכו' ואין שייך כלל לדייק מדוע נאמר בית, וק"ל.

ואף אם באיזה מקום נמצא הלשון "בית קדה"ק" והמכוון הוא בנוגע לקדה"ק מצ"ע ולא בנוגע להבית, מ"מ אי"ז שייך לכאן, כי כאן בא לתרץ הקושי' "איך יתכן לומר דהפירוש ד"קדה"ק" ישתנה בסיום המס' מהמפורש כ"פ לעיל מיני'", וע"ז מתרץ "שבדוחק י"ל דשאני הכי דנאמר בבית קדה"ק", דכאן אין שייך כ"כ הלשון "בית קדה"ק" ובמילא אפשר לפרש (בדוחק) דקאי על ביהמ"ק, משא"כ במשנה לעיל מיני' שהלשון בית קדה"ק מתיישב שפיר.

(וע"ע ברכות ד"ל שבת ד"ל יומא י"ב גיטין נ"ו ועוד).

הת' אליהו מטוסוב

תות"ל - 770

ה. בענין המבואר בלקו"ש חי"א שיחה ב' פ' תרומה ס"ה (נדפס גם בקונטרס הל' ביהב"ח) בביאור דעת הרמב"ם שהמצוה הוא לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, והוא דוקא כשיש גם הכלים,

נ"ל לומר שמזה שהרמב"ם הל' ביהב"ח (פ"א ה"ו) כ' לא רק הדינים דעשיית הכלים "ועושין במקדש כלים" כ"א גם "מקומו" המדויק דכל הכלים, ובפרט שכללו בה"א עם דין עשיית הכלים, מוכח שס"ל שלענין מצות עשיית בית מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, נכלל ג"ז שכ"א מהכלים יהי' על מקומו.

ואין מזה סתירה להמבואר בתחלת השיחה ס"ב שדוחק לומר שהרמב"ם פוסק כר"מ דחכמים בירושלמי שקלים ד"המנורה והשלחן והמזבחות כו' מעכבין את הקרבנות". כמו שאין מזה סתירה למה שכ' שמקריבין אע"פ שאין בית שאז פשיטא שאין כלים כמו שכ' בהשיחה שם. כי לעשות בית מוכן, צ"ל לא רק עצם הכלים כ"א שצ"ל גם על מקומם הראוי להם.

* * *

דא"ג, ברמב"ם שם ה"ט לא תפסתי השגת הראב"ד והשקו"ט בכס"מ וכו'. הרי הרמב"ם לא הזכיר לפנ"ז (בה"ה) כחלק המקדש כ"א "ההיכל והעזרה" וע"ז קאי כל המשך הדינים לאח"ז, וזה "נקרא מקדש". משא"כ עזרת נשים כו' והר הבית, ומה הקס"ד שהרמב"ם מדבר גם בעזרת נשים כו' (ואין מפרשי הרמב"ם כעת תח"י לעיין בהם).

ומה שכ' בה"ח אין מפצלין את אבני הבנין בהר הבית הוא דין פרטי בפ"ע שעשיית האבנים כו' להיכל והעזרה המדובר לפנ"ז, אין צריך להיות בהר הבית, אלא שצ"ע שינוי לשון הרמב"ם בהל' זו, ואין בונין בו עץ בולט כו' ואין עושין כו בכל העזרה.

ולהעיר שגם מזה מוכח שלענין מצות עשיית בית מוכן להקריב כו', נוגע שיהיו ההיכל והעזרה שנקרא "מקדש", ולא עזרת נשים והחיל והר הבית כו'.

* * *

ולהעיר מלקו"ש קרח ש.ז. ס"ח ובהע' 58, אם קדושת מחנות תלויות זב"ז, ובכל אופן אף אם נאמר (כבהע' שם ובהשמטות לשם) שגם אם בטל ונחרב הר הבית וקדושתו (מחנה לוי'), נשאר קדושת מחנה שכינה, העזרה והיכל כו' ומקריבין קרבנות (כבפי' הספרי שם), הרי בעשייתו בתחלה שיהי' בית מוכן להקריב כו' לכאו' צריכין גם עזרת נשים והר הבית, וראה לקו"ש תרומה שם הע' 46. וצ"ע.

* * *

ברמב"ם שם ה"י לא הבנתי מהי השייכות ל"אם נעקרה אבן אע"פ כו' ואסור לכהן העובד לעמוד עלי' כו'", לכאן להל' זו (ולהל' ביהב"ח בכלל) שהמדובר בדיני עשיית ובנין ביהב"ח, ולא בפרטי דיני פסולי המקדש, ועבודת הכהנים, ששייך להל' ביאת מקדש כלי המקדש וכו' והלכות שלאחריו.

ולכאו' יש ללמוד מזה שס"ל להרמב"ם ש"אם נעקרה אבן כו פסולה" שכל העזרה פסולה ולכן שייכת היא להל' בנין ביהב"ח, כי נוגע לעשיית בית מוכן להקריב בו קרבנות.

ולכאו' משמע כן מלשונו "הואיל ונתקלקלה פסולה", שלי' זה מזנאים לכאו' רק בנוגע לכל העזרה, שהרי אבן שנעקרה ממקומה לא נתקלקלה (כי פשוט שהמדובר כאן שהאבן לא נשברה - נתקלקלה, כסיום לשון הרמב"ם עד שתקבע בארץ, והרי כשהאבן עצמו נתקלקלה - נשברה, לכאו' פשוט שלא מהני קביעתו עוה"פ בארץ), וצ"ל לכאו' שהכוונה הואיל ונתקלקלה פסולה, היינו שעי"ז שאבן זה נעקרה נתקלקלה העזרה ובמילא פסולה העזרה לעבודה [ו]עפ"ז יובן בפשטות החילוק בין דין זה למ"ש בספ"ה מהל' ביאת מקדש (וראה כס"מ שם), דשם לא נפסל העזרה כיון שלא נעקרה ממקומה[.]

אבל מהמשך לשון הרמב"ם "ואסור לכהן העובד לעמוד עלי' בשעת העבודה" מוכח שבמקום אחר בהעזרה אפשר לעבוד, והעזרה לא נפסל עי"ז (ובזכרוני שבחידושי ר' חיים הלוי מדבר בהלכה זו ברמב"ם וכמדומה שתופס בפשטות ברמב"ם שרק אבן זו נפסלה, ורק מחדש, שהרמב"ם מפרש בגמרא זבחים דהאבעי' היא אם כל העזרה נפסל עי"ז ולא כפרש"י, ואין הספר תח"י עתה לעיין בו

ואולי יש לדייק (ולקשר עם הנ"ל) בלשון הרמב"ם במ"ש "ואסור לכהן העובד לעמוד עלי' בשעת העבודה", דלכאו' חיבת "העובד" מיותרת, והוצרך לומר "ואסור לכהן לעמוד עלי' בשעת העבודה", וצ"ע.

וכתבתי כ"ז בחפזי, וילע"ע בכל הנ"ל ולקשר זה עם השיחות הנ"ל, וכעת קיצרתי.

הרב מ. שפירא
ברוקלין נ.י.

שיטת הרמב"ם במצוות ישיבת א"י

10/08/2018

• דורון חיים אייזנמן

בגמ' קידושין דף ל"א ע"ב איתא עובדא ברב אסי דאתא לקמי' דר' יוחנן, א"ל מהו לצאת מארץ לחוצה לארץ, א"ל אסור. לקראת אמא מהו, א"ל איני יודע. הדר אתא א"ל אסי נתרצית לצאת המקום יחזירך לשלום. עיי"ש. משמע דמותר לצאת לקיים מצוות כבוד אב ואם, והנה הרמב"ם בהל' מלכים פ"ה הל' ט' כתב: אסור לצאת מארץ ישראל לחוץ לארץ לעולם. אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו"ם ויחזור לארץ, ע"כ. ולא הזכיר הא דמותר לצאת גם לכבוד אביו ואמו.

א. והנה ביסוד מצוות ישיבת א"י נחלקו הרמב"ם והרמב"ן, דהרמב"ן כתב (במ"ע ששכח אותן הרמב"ם מצוה ד') וז"ל: ואומר אני כי המצוה שחכמים מפליגים והוא דירת א"י עד שאמרו כתובות (דף ק' ע"ב) כל היוצא ממנה ודר בחוצה לארץ כעובד ע"ז, וזולת זה הפלגות גדולות שאמרו בה, הכל הוא ממצות הוא שנצטווינו לרשת הארץ ולשבת בה, א"כ היא מצות עשה לדורות מתחייב כל אחד ממנו ואפילו בזמן הגלות כידוע בתלמוד ע"כ. ואילו הרמב"ם השמיט המצוה ולא מנאה.

המגילת אסתר על אתר למד בדעת הרמב"ם דאליבי' אין מצות ישיבת א"י נוהגת בזה"ז מצד השבועה שלא יעלו בחומה (כתובות קי"א ע"א), וא"כ הוי מצוה שאינה נוהגת לדורות, ואזיל לשיטתו (שורש ג') דמצוה שאינה נוהגת לדורות אינה נמנית במנין המצוות.

והנה הקשה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע בקונ' „בעניני כולל חב"ד" (נדפס בקובץ יגדיל תורה, ברוקלין חוברת ג') דהרמב"ם בסהמ"צ מ"ע קפ"ז האריך דמצוה דא"א לקיימה בסיבות הזמן לא נחשב אינו נוהג לדורות, וא"כ איך תירץ המג"א דהרמב"ם לא מנאה כיון דאינו נוהג לדורות הרי חשיב שא"א לקיימה בסיבות הזמן. ועיי"ש.

והביא שם מספר נשמת כל חי ח"א סי' מ"ח דמקשה קושיא הנ"ל ומתרץ שיטת הרמב"ם באו"א דס"ל דהרמב"ם לא מנאה כיון דהוי מצוה כוללת, דהרי במצות ישיבת א"י כלולות כל המצוות התלויות בארץ, והרמב"ם (בשורש הד') כתב דאין ראוי למנות מצוות שהן כוללות כל הציוויים.

ודחה דבריו בקונ' הנ"ל דמצוה כוללת הוי דווקא מה שכוללת כל המצוות אם מ"ע אם מל"ת, אבל אם כוללת ענינים פרטיים אפי' יהי' רבים אין זה מצוה כוללת. וא"כ מצות ישיבת א"י אע"פ דכוללת רבוי מצוות התלויות בארץ, הוי כמו מצות בנין ביהב"ח דתלויות בה מצוות רבות ובכ"ז מנאה הרמב"ם כיון דאינה כוללת כל התורה כולה וכמו שהאריך בשורש הד', והדרא קושיא מדוע לא מנאה הרמב"ם.

ועיי"ש דהרבה כ"ק אדמו"ר רש"ב נ"ע להוכיח דלדעת הרמב"ם אין מצות ישיבת א"י מצוה כלל, ועיקר טענתו דהארץ ניתנה לנו בתור שכר על התומ"צ ולכן כעת בעוונותינו גלינו מארצינו, ואי הוי מצוה השייך להעניש בבטול מצוה.

(וצ"ל דהרי כל המצוות התלויות בארץ, ומצוות הקרבנות, ועבודת הכהנים והלווים ועוד, איך נתבטלו בזמן הגלות כעונש על חטאים איך שייך להעניש בבטול מצוה כנ"ל).

ב. והנה בשו"ת אבנ"ז יו"ד סי' תנ"ד סעיף ג' הקשה על דברי המג"א הנ"ל, וז"ל: וגוף דבריו שאמר שמה שלא מנה הרמב"ם ישיבת א"י משום שאינה נוהגת בזה"ז ולא הוי מצוה נוהגת לדורות, אינו כלום, דא"כ למה מנה תרומות ומעשרות וחלה שאינן נוהגים בזה"ז, ואפי' בימי עזרא לא נהגו מה"ת לדעת הרמב"ם, והדבר פשוט שמצוה שנוהגת לימות המשיח חשיב נוהגת לדורות. עכ"ל.

ורצה לבאר שם דטעמו של הרמב"ם דלא מנה ישיבת א"י תלוי בשיטתו הכללית במנין המצוות. ומביא מספר מעיין חכמה סי' ע"ד שמבאר מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן אי למנות את כלי המקדש במצוה בפ"ע, דהרמב"ם לא מנה הארון והכפורת למצוה בפ"ע משא"כ הרמב"ן. ומבאר דלרמב"ם תכלית ביהמ"ק לצורך ארון וכפורת כדכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, וכיון שב' הענינים הם לתכלית אחת א"א למנות כ"א בפ"ע. משא"כ הרמב"ן דס"ל דימנה גם הפרטים אף שהן לתכלית אחת.

ובזה מבאר מחלוקתם בנידון דידן – דלרמב"ם ס"ל דמצוות החרם תחרימם תכליתה כדי שאנו נשב בא"י, ומוכיח מהא דיהושע לא החרים העממין שפנו מרצונם מהארץ, א"כ מוכח דהיא הכשרה כדי שנשב בארץ לכן הרמב"ם לא מנה ב' המצוות אלא רק החרם תחרימם שהיא לתכלית של ישיבת א"י כיון שהן לתכלית אחת. משא"כ הרמב"ן שמונה הפרטים אף שהן מצוה בתכלית אחת מנה גם ישיבת א"י מלבד החרם תחרימם.

והנה כ"ק אד"ש בלקו"ש חי"א שיחה הב' לפר' תרומה סעיף ה' מבאר מחלוקת הנ"ל בנוגע למנין כלי המקדש במנין המצוות דנובעת ממחלוקתם מהו

עיקר החפץ בבנין ביהמ"ק. הרמב"ם ס"ל דעיקר המקדש הוא בית לה' מוכן להיות מקריבין בו הקרבנות (ריש הל' בית הבחירה), וא"כ הכלים הם חלק ממצות בנין ביהמ"ק דא"א שיהי' בית מוכן לקרבנות ללא הכלים, לכן א"א למנותן לב' מצוות.

משא"כ לרמב"ן עיקר החפץ בביהמ"ק הוא השראת השכינה וא"כ עשיית הכלים אינו נכלל במצוות ועשו לי מקדש, ומתרץ דלא מנה כל הכלים בפ"ע כיון שהם רק הכשר למצוות הנעשות בהן, וז"ל: מפני שנצטווינו לשום לחם לפני ה' תמיד וצוה אותנו בהכשר העבודה הזאת שהיא לשום אותו בשולחן וכו', עיי"ש. משא"כ הארון (וקדה"ק) ה"ז „עיקר החפץ" ויש לו תכלית של השראת השכינה בפ"ע, מלבד השראת השכינה ע"י בנין הבית, ולכן מנה עשיית הארון והכפורת מצוה בפ"ע, והדברים מאירים והרבה להוכיח מלשונם.

וא"כ מוכח דמחלוקתם היא בטעמא דמצוות בנין ביהמ"ק ואליבא דתרוויהו אי הוו הפרטים דמצוה לתכלית אחת אין למנות הפרטים בפ"ע, ואם יש בפרטים חשיבות ותכלית מצ"ע יש למנותן. ובענייננו אין שייך לתלות מחלוקתם אי יש למנות מצות ישיבת א"י או לא בהא דהרמב"ן מונה הפרטים והרמב"ם מכליל פרטי המצוות בכלל אחד, כנ"ל.

ובגוף תירוצו של האבנ"ז דהרמב"ם לא מנה מצוות ישיבת א"י כיון שנכלל במצות החרם תחרימם דקאי על העממין היושבין בארץ, יש לעיין אף לאחר שהוכיח דתכלית החרם תחרימם היא לאפשר ישיבתינו בארץ, איך ס"ל דמנה הכשר התכלית בתור מצוה ואילו התכלית והעיקר עצמו (ישיבת א"י) לא מנה כלל. דהי' ניחא בהיפך אי מנה ישיבת א"י ולא הי' מונה החרם תחרימם דהוא רק פרט והכשר בזה. ובפרט דהחרם תחרימם לא נוהגת בזמנינו דבא סנחריב ובלבל את האומות וכן לא תנהג לע"ל, משא"כ מצות ישיבת א"י, לפי דבריו, נוהגת האידנא ולע"ל, וא"כ טפי קשיא דהוו"ל למנות מצות ישיבת א"י ולכלול בה החרם תחרימם דלא נוהג האידנא.

ג. והביאור בכ"ז עפ"י משנ"כ כ"ק אד"ש בלקו"ש לפר' מסעי תשל"ו דמחדש דבאסור היציאה מא"י הוא מצד ב' ענינים שבא"י: א. מחמת בחירת הקב"ה בארץ להיות נחלת עם סגולתו. ב. מחמת הקדושה שבא"י והקדושה שבעם ישראל (הן קדושת הארץ מצד עצמה, והן קדושת הארץ ביחס למצוות התלויות בה).

ומבאר ברמב"ם דס"ל דמהכתוב „בבלה יובאו ושמה יהיו" מוכח דדכשם שבזמן שבהמ"ק הי' קיים בחר הקב"ה את א"י לעם ישראל, כך בזמן הגלות שבעוונותינו גלינו מארצינו בחר את בבל לעמו. ומוכיח כן בלשון הרמב"ם ומתרץ בזה מספר קושיות עיי"ש באריכות.

לפי"ז יש לומר דגם במצות ישיבת א"י ישנם ב' הפרטים: א. מצות ישיבת א"י מצד בחירת הקב"ה את א"י לעם ישראל ציוה אותם לשבת בה, וכאמור בזה"ג נתחלפה הבחירה ואין עוד הבחירה בא"י, וממילא בטלה המצוה. ב. מצות הישיבה בא"י מצד קדושת הארץ וכיון שקדושה שני' קדשה לשעתה וקדשה לע"ל, א"כ מצוה זו בתוקפה עומדת ואין שנוי בין זה"ב לזה"ג.

והנה כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע מוכיח דאין מצוה מה"ת בישיבת א"י ואפי' לא מד"ס אלא הוי דבר מצוה והנהגה ישרה לדור במקום קדוש, ולבוא לחיוב המצוות התלויות בארץ, מובן דישיבת א"י מהטעם הב' הוי רק דבר מצוה ולא מצוה ממש. משא"כ ישיבת א"י מהטעם הא' (בחירת הקב"ה בארץ) דהיא מצוה מה"ת רק דכיון שנתבטלה הבחירה נתבטלה המצוה (והא דכתב בקונ' הנ"ל דלדעת הרמב"ם לא הייתה ישיבת א"י מצוה מה"ת אפי' בזמן הבית י"ל בדוחק דכל הקונ' מדבר להלכה בזה"ז ולכן דן בישיבת א"י מצד קדושת הארץ דשייכה בזה"ז, ולא מצד הבחירה דנתבטלה האידנא, אבל גם לרמב"ם ס"ל דמצד הבחירה היתה מצוה ויל"ע). וכן הסיק בשדי חמד מערכת א' אות רמ"ו דלדעת הרמב"ם אין מצוה בזה"ז.

ובזה אפשר לתרץ הקושיא (סי' א') על המג"א דתירץ שיטת הרמב"ם דלא מנאה כיון דהוי מצוה שאינה נוהגת לדורות, והקשו עליו הרי מצוה שא"א לקיימה בסיבות הזמן לא חשיב אינה נוהגת לדורות. ויש ליישב עפ"י מש"כ בסהמ"צ מצוה קפ"ז בגדר מצוה שאינה נוהגת לדורות, וז"ל: והוא שיהי' דבר נמצא בענין אחד מן הענינים והוא חייב לעשות המעשה אחד או משפט אחד בזמן מן הזמנים והוא היום בלתי נוהג אע"פ שהדבר ההוא נמצא באותו ענין עכ"ל.

ולפי הנ"ל בדעת הרמב"ם דהמצוה מה"ת היא מצד הבחירה, ובענין הבחירה נשתנתה הצווי ונתבטלה המצוה בזה"ז. וכלשון הרמב"ם הנ"ל „והוא היום בלתי נוהג אע"פ שהדבר ההוא נמצא באותו ענין", דהיינו, אף שהארץ בקדושתה עומדת ורק הצווי נשתנה. א"כ שפיר הוי מצוה שאינה נוהגת לדורות. דאף אם הי' אפשר לקיים את המצוה אבל אין ציווי ע"ז, וא"כ ודאי אינו מצוה שא"א לקיימה בסיבות הזמן.

וכן אפשר לתרץ גם קושית האבנ"ז על המג"א דתמה הרי הרמב"ם מנה מצוות תרו"מ וחלה שאינן נוהגין בזה"ז ומוסיף: והדבר פשוט שמצוה שנוהגת לימות המשיח חשיב נוהגת לדורות, וא"כ איך תירץ המג"א דהרמב"ם לא מנאה כיון דאינה נוהגת לדורות והרי לא גרע מתו"מ וחלה. ולפי הנ"ל החילוק פשוט דבתו"מ וחלה החיוב והמצוה לא נשתנו ובעינם עומדים, ורק כיון דחסר בתנאים הגורמים לחיוב (רוב יושבי' עלי' וכו') לכן א"א לקיים המצוה, אבל אילו הי'

באפשר לקיים המצוה ודאי הי׳ חיוב ע״ז, ושפיר הוי מצוה הנוהגת לדורות ורק יש זמן דא״א לקיימה ולכן מנאה. משא״כ ישיבת א״י דבזה״ג לא נתבטל אפשרות הקיום אלא הצווי עצמו, דאף אם הי׳ באפשרות לעלות לא״י אבל אין בזה מצוה, א״כ הוי מצוה דאינה נוהגת לדורות.

ד. עפי״ז יש לבאר עוד סתירה בדברי הרמב״ם, דבהל׳ מלכים כתב (פ״ה הל׳ ט׳): אסור לצאת מא״י לחו״ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו״ם ויחזור לארץ. וכן הוא יוצא לסחורה אבל לשכון בחו״ל אסור. ע״כ. ובהל׳ אבל ספ״ג כתב: מותר לכהן להטמא בבית הפרס או בחול לדבר מצוה, כגון שהלך לישא אשה או ללמוד תורה אע״פ שיש שם מי שילמדנו בא״י ולא מן הכל אדם זוכה ללמוד, ע״כ. ומשמע דלמוד תורה ולישא אשה הוי רק דוגמא ומותר לצאת לכל דבר מצוה, ובהל׳ מלכים משמע דדוקא למצוות אלו מותר. ועוד ועיקר דבהל׳ אבל משמע דישראל מותר לצאת אפי׳ לדבר הרשות דרק כהן אסור משום טומאה, והרי כתב בהל׳ מלכים דאסור אף לישראל לצאת אם לא לצורך מצוה.

ולבאר הענין יש להקדים בברור דין הרמב״ם בהל׳ מלכים גופא. דקשה: א. בהלכה ז׳ כתב: ומותר לשכון בכל העולם חוץ מארץ מצרים. והרי יש מצוה בישיבת א״י ואסור לצאת ממנה כדמפרש לקמן. ב. מהו הלשון („אסור לצאת מא״י לחו״ל) לעולם״. ג. בהלכה ט׳ כתב בתחילה: דאסור לצאת מא״י לחו״ל לעולם אלא ללמוד תורה או לישא אשה או להציל מן העכו״ם ויחזור לארץ, דמשמע דדוקא לצורך גדול ומצוה או הפסד מרובה מותר לצאת. והנה מיד לאח״ז כותב וכן הוא יוצא לסחורה דמשמע דאף לדבר הרשות מותר.

ולפיהנ״ל י״ל דלרמב״ם ס״ל דישיבת א״י בזה״ז הוי רק דבר מצוה והנהגה ישרה מצד קדושת הארץ, משא״כ מצד הבחירה דהיתה המצוה בזמן ביהמ״ק והאידנא ליכא. לכן כתב „אסור לצאת מא״י לחו״ל לעולם״, כיון דמיירי בדין המסובב מצד הקדושה (כמבואר בארוכה בלקו״ש הנ״ל) דקדשה לשעתה וקדשה לע״ל וא״כ הוא דין לעולם. משא״כ הדינים המסובבים מצד הבחירה נתבטלו בזה״ז ואינם „לעולם״ (וע״ז מביא בנפרד בהל׳ י״ב, וכמ״ש כ״ק אד״ש בשיחה הנ״ל (הערה 51) דמצד הבחירה בזה״ז אין מצוה כלל כדלעיל).

ולכן כתב בהל׳ ז׳ דמותר לשכון בכל העולם דאיירי מדין התורה ומה״ת אין אסור אלא לשבת במצרים, וישיבת א״י אינה מה״ת בזה״ג כלל והוי רק דבר מצוה. ואז בהל׳ ט׳ כתב דלכתחילה הנהגה ישרה לא לצאת מא״י לחו״ל אלא לדבר מצוה או להפסד מרובה, דאז לא מפסיד קדושת הארץ שע״י שעוסק במצוה עושה בחו״ל קדושת א״י, וכמו שכתב המאירי בסוף כתובות (קיא ע״ב) שכל מקום שחכמה ויראת חטא מצוין שם דינו כא״י (וכתב כ״ק אד״ש בשוה״ג

להערה 39 דזהו מקור מפורש בנגלה למאמר רבותינו נשיאנו במענה לשאלה האם ליסע לא"י: „ווילסט פאָרן קיין א"י? מאַך דאָ א"י!" – שאז כאלו הוא דר בא"י).

אבל בדיעבד לא עבר איסור גם דיצא לדבר הרשות, וזהו דיוק הלשון בהל' ט' „אסור לצאת" – לכתחילה, „וכן הוא יוצא לסחורה" – בדיעבד ולא עבר איסור.

וא"כ מובן דלא סתר דרכו בהל' אבל דרק כהן אסור לצאת דגזרו משום טומאה, ורק לדבר מצוה או להפסד מרובה לא העמידו חכמים דבריהם בכיוצא בו. ולכן מפרט דאפי' היציאה לשם ת"ת צריכה טעם מיוחד „אע"פ שיש שם מי שילמדנו בא"י לא מן הכל אדם זוכה ללמוד", דזה הטעם מבאר דלגבי אדם זה א"א לו ללמוד באותו אופן בא"י ואז מותר לכהן לצאת, משא"כ בהל' מלכים דמותר בכל אופן כנ"ל. ובזה יובנו עוד כמה דיוקים.

וממילא מובן דהרמב"ם ס"ל דמותר לצאת גם לכבוד אב ואם, והא דהזכיר ת"ת ולישא אשה משום דקילי כמ"ש השאילתות פ' אמור סי' ק"ג.

קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון מ (תש"מ)

ג. בלקו"ש חי"א פ' תרומה (ב) מסביר בארוכה שיטת הרמב"ם דהמ"ע ד"ועשו לי מקדש" הוא לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו קרבנות, דזה כולל ג"כ עשיית הכלים שבמקדש, דגם זה הוא חלק בהמ"ע להיות הבית מוכן לקרבנות, ובהערה 40 מביא דהמנחת חינוך מצוה צ"ה סב"ל דלשיטת הרמב"ם אין עשיית הכלים בכלל מצוה זו, אלא שמביא שם ג' ראיות דאינו כן, והרמב"ן חולק על הרמב"ם עיי"ש בארוכה.

ועי' ערוך לנר סוכה מא, א שמאריך שם לתרץ קוש'

רש"י ותוס' שם - דאיך אמרינן מהרה יבנה ביהמ"ק, דיבנה בלילה, הרי מבואר בשבועות טו, ב דאין בנין ביהמ"ק בלילה דאמר אביי, מנין שאין בנין ביהמ"ק בלילה שנאמר (במדבר ט) וביום הקים את המשכן, ביום מקימו, בלילה אין מקימו - וכתב שם בתוך דבריו וז"ל: דהא דאין בנין ביהמ"ק בלילה, יליף בשבועות מ"ביום הקים את המשכן", והנה זה פשיטא דכלי המשכן אינם בכלל משכן סתם, דהא בכל מקום נאמר בכתוב "את המשכן ואת כליו" והשתא כלי המשכן לכאו' מותר לעשות בלילה עכ"ל.

ולהנ"ל הי' נראה לומר דזה תלוי בפלוגתא הנ"ל אי עשיית הכלים הוה בגדר המצוה דמקדש או לא, דלשיטת הרמב"ם מסתבר לומר דאין לחלק ביניהם, כיון דהוא מצוה אחת, אבל אי לא נכלל בהמצוה שבמקדש שוב ליכא לימוד דצריך ביום דוקא.

ומה שהזכיח בערוך לנר דכל מקום שנאמר משכן אין כליו בכלל, יש לומר לכאו' דאין זה ראי', דהרי כתוב ג"כ (שמות לד, יא) "את המשכן את אהלו ואת מכסהו, את קרסיו וגו'" ועד"ז שם (לט, לג) "ויביאו את המשכן אל משה את האהל ואת כל כליו קרסיו וגו'" הרי דאין הוכחה מזה, דאפ"ל דמ"מ כשכתוב את המשכן סתם אפ"ל דגם הכלים בכלל, וא"כ שוב י"ל כנ"ל דלשיטת הרמב"ם גם הכלים אין עושים בלילה.

הרב אברהם יצחק ברוך געלויצקי
- ר"מ בישיבה -

לקוטי שיחות

בלקו"ש פ' ויק"פ ש.ז. מביא ביאורו של הצפע"נ מצוות בנין המקדש ישנם ב' פרטים: א) עצם הבנין הוה ע, ב) מה שצריך להבנות מקדש בכדי להקריב קרבנות, זה יש נפק"מ בנוגע לחיוב נשים בבנין המקדש, דמצד פרט' הם פטורות כיון דהוה מ"ע שהזמ"ג, אבל בפרט הב' מה ריכים מצד הקרבנות, גם נשים חייבות, כיון דגם עליהן החיוב דהקרבת קרבנות, ולכן פרטים אלו שמעכבים הקרבת רבנות, גם נשים חייבות בבנייתם ובעשייתם, משא"כ פרטים ו שאינם מעכבים בהקרבת קרבנות, ועשייתם הוא רק משום ון דהוה מ"ע שהזמ"ג, אבל בפרט הב' מה שצריכים מצד רבנות, גם נשים חייבות, כיון דגם עליהן יש החיוב קרבת קרבנות. ולכן פרטים אלו שמעכבים הקרבת הקרבנות,

ינם מעכבים בהקרבת קרבנות, ועשייתם הוא רק משום "ע גופא, הנה בזה נשים פטורות עיי"ש.

ולא הבנתי, דהרי פסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה ו הל' יד-טו, ועי' ג"כ פ"ב ה"ד) דקדושה ראשונה קדשה לעתיד לבוא, ולפיכך מקריבין הקרבנות כולן אעפ"י ן שם בית בנוי עיי"ש, נמצא מזה דלע"ל גם בלי בנין ית, אפשר להקריב קרבנות, ולפי ביאור הנ"ל לכאו' צא דנשים יהיו פטורות מבנין בית שלישי, כיון דאי"ז ב בהקרבת הקרבנות, ובהרמב"ם (שם פ"א הי"ב) מבואר יא דגם נשים חייבות בבנין המקדש? (ויש לחזק בזה מבואר בלקו"ש פ' ויחי ש.ז. בסופו דאף דמקריבין בלי ז מ"מ חסר בזה ההידור והשלימות, עיי"ש).

ולכאו' אפ"ל עפ"י מ"ש בס' מקדש מלך (להגרצ"פ

אנק) ע' סט, שמקשה על הך דין דמקריבין אעפ"י שאין
ז מהא דיומא סב, ב, שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות
יכל פסולין שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, ובתוס' זבחים
, א חולק על רש"י וסב"ל דלאו דוקא שלמים אלא ה"ה
' הקרבנות עיי"ש, וא"כ כשאין בית כלל למה הרי זה
ף מקודם שנפתחו דלתות ההיכל, ומובא שם מ"ש הרשב"א
:ועות טז, א בד"ה אמר ר"י שמעתי שמקריבין אעפ"י
'ן בית, וז"ל: איכא למידק דהא שחיטת קדשים צריכה
'חת דלתות, וי"ל דהתם בזמן שהי' הבית קיים דאיכא
שר לעשות דלתות בודאי מעכב שיהי' כהלכתו, והא
קריבין אעפ"י שאין בית היינו אם אי אפשר בשום אופן
ות המקדש, דאין רשות מהמלכיות, ונמצא דבאופן שיש
ת לבנות ביהמ"ק ברשיון העמים, שוב אין מקריבין,
ן דליכא פתח וליכא דלתות עיי"ש בארוכה יותר, ובמה
:יא מהמגילת אסתר. ולפי"ז אפ"ל דכיון דלשימת הרמב"ם

ח בונה המקדש, שוב א"א להקריב קרבנות בלי המקדש,
:ן נשים חייבות בבנין המקדש, בפרטים אלו המעכבים
'בנות, ועיי"ש ג"כ מה שמביא מהך דזבחים מ, א שאם

- נפתחה -

נפתחה תקרה של היכל לא הי' מזה, דתו לאו אוהל הוא,
דאפ"ל דבאמת פרים הבאים בפנים לא היו יכולים להקריב
כיון שאין היכל ותקרה, ודוקא שאר קרבנות שאינם
טעונים הזאה בפנים ההיכל, אמרינן דמקריבין בלי בית
עיי"ש, (ולפי"ז אפ"ל גם בנוגע לנשים שחייבות בבנין
המקדש מצד קרבנות אלו) אבל מלשון הרמב"ם "מקריבין כל
הקרבנות" משמע דאינו מחלק בזה, ועי' מקדש דוד סי' א',

וכתבתי רק להעיר, כי אין נראה דזהו כוונת הצפע"נ, וצריך לעיין יותר.

ועי' בלקו"ש חי"א פ' הרומה (ב) בהערה 39 שמביא דברי הצפע"נ דהרמב"ם כתב דהמצוה היא לעשות בית הבחירה ולא נקט לבנות, דאין המצוה בגוף הבנין, אלא בהתוצאה שבזה שיהי' בית המקדש, משא"כ במשכן, עצם הבנין הוה

ולפי"ז הרי אפשר לתרץ הקושיא (דלמה נשים חייבות והרי הוה מ"ע שהזמ"ג) בפשטות, דאף דעצם מעשה הבנין צ"ל ביום דוקא (ומעכב אפי' בדיעבד, כמו שהביאו האחרו' מירושלמי יומא פ"א ה"ה, ולא כמ"ש במנ"ח מצוה צה) מ"מ מעשה הבנין אינה עצם המצוה אלא הגמר, וזה כולל כל ההשתדלות שלו שיוגמר הבנין, דזה שייך אף בלילה, וע"ד שחירץ בתוס' רי"ד קידושין כט, א לגבי מילה דלכן צריך קרא לפטור נשים, אף דהוה מ"ע שהזמ"ג דהוה ביום דוקא, כי המצוה של האב אינה עצם המעשה דמילה אלא ההשתדלות וכו' עי"ש, ולפי"ז הי' מדוייק מאד לשון הרמב"ם שכתב

"והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונן אנשים ונשים" שדקדק בזה דהמצוה אינה רק בעצם הבני' אלא גם בנדבת ממונן, כי עי"ז יש השתדלות מצדו שיוגמר הבנין, (אלא דלפי"ז לא שייך ביאור זה בהמשכן, כיון דשם כנ"ל עצם הבנין הוה המצוה, והרמב"ם דימה זל"ז כמבואר שם), וי"ל אם אפשר לתרץ כן.

ועי' ערוך לנר סוכה מא, א שכתב בפשיטות דדוקא גוף המקדש אין בונין בלילה, אבל הכלים בונים גם בלילה, (וכן הוא בכמה מהאחרונים, וראה הערות וביאורים גליון כ' ס"ג) והנה לשיטת הרמב"ם גם הכלים נכללים בהך מצוה דעשיית המקדש (כמבואר בלקו"ש חי"א שם) ולפי ביאור הנ"ל מהצפע"נ דפרטים אלו שאינם מעכבים בהקרבת בנוגע לעשיית כלים שבמקדש הוה יש להסתפק עושים בלילה (כהערוך לנר) א"כ אי"ז מ"ע שהזמ"ג ונשים חייבות בהם, או דילמא כיון דממועטים מעיקר החיוב דעצם המשכן דהוה זמ"ג, הנה גם מהכלים פטירי, אבל עי' בלשון

השיחה סו"ס ח' וז"ל: משא"כ די חלקי וכלי המקדש וואס זיינען ניט מעכב (איז דער הקרבת הקרבנות), און זייער

- עשי' -

- י"א ניסן, ה'תש"מ -

עשי' איז נאר צוליב דער מ"ע פון בניית המקדש - פון דער עשי' זיינען נשים פטורות ובמילא אויך אסור, עכ"ל משמע בהדיא דגם בכלי המקדש הדין ק, ואולי אפ"ל הטעם בזה דסב"ל דגם כלים עושים רק ביום דוקא, כיון דלשיטת

הרמב"ם הרי זה מצוה אחת כמבואר בארוכה בחי"א הנ"ל וראה בהערות וביאורים הנ"ל בזה, ולא כמ"ש בערוך לנר. ויל"ע עוד בזה.

הרב אברהם יצחק ברוך גערליצקי

- ר"מ בישיבה -

לוי מאצקין

בגדר מצות מילה המוטלת על האב

א. בקידושין כט, א: האב חייב בבנו למולו וכו' איהי מנלן דלא מחייביא דכתיב כאשר צוה אותו אלקים, אותו ולא אותה, ובתוס' שם ד"ה אותו ולא אותה כתבו וז"ל: וא"ת למה לי קרא תיפוק לי' דמצוות עשה שהזמן גרמא הוא שנימול בשמיני ללידתו ונשים פטורות? וי"ל כיון דמיום השמיני והלאה אין לה הפסק לאו זמן גרמא הוא, וא"ת אכתי מ"ע שהזמן גרמא הוא דאין מלין אלא ביום כדאיתא בפרק הערל (עב, א) וי"ל דאחיא כמ"ד התם דמילה שלא בזמנה נוהגת בין ביום ובין בלילה עכ"ל.

אוצר החכמה

אבל בתוס' רי"ד כאן תירץ באופן אחר וז"ל: אי קשיא ומאי איצטרכינן לקרא תיפוק לי דהויא לה מילה מצוה שהזמן גרמא חדא דכתיב וביום השמיני ימול וחדא דאין מצוות מילה אלא ביום ולא בלילה כדאיתא במגילה שאין מוהלין אלא ביום, והחינח מיום השמיני ל"ק שאין היום קבוע וידוע בשנה, אבל זה שאין מצות מילה נוהגת בלילה אלא ביום קשיא, דומיא דציצית שאינה נוהגת בלילה אלא ביום משום הכי מני לה תנא לקמן בכל מצוות עשה שהזמן גרמא, תשובה היכי אמרינן דמ"ע שהזמ"ג נשים פטורות הני מילי מצוה דתליא בגופה והיא אינה מצוות אלא לזמן ידוע ולא בכל זמן, אבל מצוה דלא תליא בגופה כגון למול את בנה אע"ג דמילת הבן יש לה זמן נהי דקבוע הזמן לבן הנימול, אבל האב שציוהו הבורא להתעסק במילת בנו העסק ההוא אין לו זמן שבין ביום ובין בלילה יטרח ויכין צרכי מילת בנו, והלכך אי לאו אותו הוה מחייבינן גם האשה ואין זמן הקבוע לכן פוטרה דהו"א היא תתעסק בין ביום ובין בלילה עד שתמול את בנה בזמנו, אבל הציצית הוא מצוה שתלויה על גופו של אדם ואי הוה מחייבינן האשה היתה מצותה תלויה בזמן הלכך פטורה עכ"ל.

אתחת 13/08/2018

ז. והנה הרמב"ם פ"א מהל' בית הבחירה הל' י"ב כתב וז"ל: **אין** בונים את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן, ביום מקימים ולא בלילה, ועוסקין בבנין מעלות השחר עד צאת הכוכבים, והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים, כמקדש המדבר וכו' עכ"ל, ומקשים האחרונים דכיון דאין בונים בהמ"ק בלילה הו"ל מ"ע שהזמן גרמא, וא"כ למה נשים חייבות, ומה שמביא בכס"מ מקרא דכתיב ויעשו כל חכמי לב וכל אשה חכמת **לב** בידי' טוו, אין מזה ראי', דהרי מהמקרא אינו מוכח שה"ה חייבים בבנין המקדש אלא שכן עשו.

ואפשר לומר ע"ד הנ"ל, דהנה כתב הרמב"ם בריש הל' בית הבחירה: „מ"ע **לעשות** בית לה' **מוכן** להיות מקריבים בו קרבנות" וביאר בזה בלקו"ש חי"א פ' תרומה (ב) ועד"ז בלקו"ש פ' תרומה ש.ז. דממה שכתב לעשות בית לה' **מוכן** משמע דאין המצוה בעצם הבנין, היינו דאין הצווי מוגדר ומוגבל לבניית בית דוקא, כ"א לעשותו מוכן להיות מקריבים בו קרבנות, ואם הבית אינו מוכן, לא נתקיימה המצוה, ובהערה 39 שם מביא מהצפע"נ דדייק דאין לשון הרמב"ם **לבנות** בית, אלא לעשות, היינו דאין המצוה בגוף הבנין אלא בהתוצאה שבזה שזהו הגמר, שיהי' בית, עיי"ש בארוכה.

ולפי"ז י"ל דאה"נ אם עצם המצוה היתה הבנין, וזהו ביום דוקא, היו נשים פטורות כי הוה מ"ע שהזמן גרמא, אלא כיון דאין הבנין עצם המצוה אלא הגמר והתוצאה הוא המצוה, הנה כיון שמחוייבים להתעסק שיהי' נגמר הבית גם בלילה, מובן בפשטות דלכן נשים חייבות, דאין זה מצות עשה שהזמן גרמא, וזהו ע"ד המובאר לעיל בתוס' רי"ד ובהריטב"א, דכיון דמצות האב אינו עצם מעשה המילה דלזה צריך יום דוקא, אלא ההתעסקות בכדי שיהי' נימול, הנה בזה ליכא דין דצריך יום דוקא, ולכן הי' צ"ל דנשים חייבות.

ו. בלקו"ש חי"א תרומה (ב) סעיף ה' מבאר שורש מחלוקתם של הרמב"ם והרמב"ן בנוגע לצירוי על עשיית כלים בביהמ"ק וז"ל: לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קורבנות (שכולל כל עבודות הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות) ומדייק הרמב"ם בלשונו (בספרו שהוא ס' פסקי הלכות) מצות עשה לעשות בית לה' המוכן להיות מקריבים בו קרבנות.

וממשיך: ועפ"ז מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם (הם) מחלקי המקדש (היינו שצירונו על עשיית כלי המקדש הרי הוא מצורה על חלקי המקדש) כי במה נעשה המקדש מובן וכו' הוא ע"י עשיית המנורה, השלחן והמזבח.

[ו]בהע' 40 מביא דעת המנחת חינוך בשיטת הרמב"ם וז"ל: במנ"ח (שם) כתב ברמב"ם כאן אינו מבואר כלשון הזה. רק מ"ע לעשות בית וכו' ואח"ז בה"ו כתב דינים דעושים כלים כו' אבל אין זה דיני המצוה של מ"ע זו ("ועשו לי מקדש") ז"א: שדעת המנ"ח בשיטת הרמב"ם הוא כי הצירוי ועשו לי מקדש הוא רק על בנין הבית עצמו. ולא על עשיית הכלים. וראית המנ"ח הוא כי הרמב"ם כותב בהל' א' הצירוי על בניית הבית ודיני עשיית כלים בה"ו ובהע' 40 שם מקשה עליו כמה שאלות וז"ל (בשאלה ב'): מהכי תמוה לכאורה - שהכניס דיני עשיית כלי המקדש (המזבחות והשלחן והמנורה) בהל' בית הבחירה ולא בהל' כלי המקדש והכוונה: לפי דעת המנ"ח שעשיית כלי המקדש אינם נכללים בהצירוי ועשו לי מקדש. א"כ איך הכניס הרמב"ם דיני עשיית כלי המקדש (מזבח שלחן מנורה) בהל' בית הבחירה הדן בהצירוי על בנין הבית ולא בהל' כלי המקדש אלא משמע מינה שעשיית כלי המקדש נכללים בהצירוי ועשו לי מקדש.

יוצא מהמורם לעיל שדעת כ"ק אד"ש בשיטת הרמב"ם היא שהצירוי ועשו לי מקדש כולל בנין הבית וגם עשיית כלי המקדש שלכן מכניס הרמב"ם דיני עשיית כלי המקדש בהל' ביהב"ח.

ולפי"ז יקשה לכאו' דהנה בנוגע לבחירת הכהנים כותב להלן בשיחה בסעיף ח' וז"ל: הרי כשם שעשיית הכלים לא תמנה מ"ע בפ"ע משום שהכלים הם חלק דכללות המ"ע של בנין הבית מוכן - עד"ז אין מקום לברכה מיוחדת על בחירת כהנים לביהמ"ק מכיון שבחירתם לעבודה היא חלק עשיית המקדש שהצירוי לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים הרבנות כו' ה"ה מכריח ג"כ בחירתם של כהנים המוכנים להקריב קרבנות אלו כו' - עכ"ל. והיינו שבחירת כהנים ועבודתם בביהמ"ק ה"ז כמו כלי המקדש שהם פרטים המוכרחים מהמסובב, בנין הבית להיות מוכן להקריב בו קרבנות.

ולכאו' א"כ למה באו דיני כהנים רק בהל' כלי המקדש ולא בהל' ביהב"ח הרי הם פרטים בבנין הבית, וכמו מזבח שלחן ומנורה שכותבם בהל' ביהב"ח.

ועוד צ"ל להלן בס"ו מביא שהרמב"ם במשניות אינו גורס בסיום מסכת מדות את "ברוך אשר בחר באהרן ובניו לעמוד לפני ה' בקדש הקדשים", ומסיים את המסכת בברכה הקודמת "ברוך המקום ברוך הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן". ושואל בשיחה וז"ל: אבל עדיין צ"ל לדעת הרמב"ם למה אינו מברך בנוסחא המתאימה לשיטתו ברוך שבחר באהרן ובניו לעמוד לשרת בביהמ"ק. ומבאר שהרמב"ם לשיטתו אזיל בזה, וכהקדם: שברכה ושבח יתכן רק על סיבה ולא על פרט המוכרח מצד המסובב ולפי הרמב"ם הרי בחירת כהנים הוא רק פרט המוכרח בכדי לעשות בית מוכן להקריב ולכן אין שייך לברך על בחירת כהנים.

ויש לבאר מהי הנפק"מ בין הברכות ומדוע גורס הרמב"ם ברכה הראשונה "ברוך המקום וכו'", דהרי שמחה זו שלא מצאו פסול ביחוס כהן זה כמו שמסיים, נכנס עם אחיו הכהנים ומשמש. ז"א שכל שמחתו היא שיוכל לעבוד וא"כ אין שייך לברך על עבודתו שהיא פרט ולא סיבה.

ואולי י"ל בכל זה: דכהנים בביהמ"ק שני ענינים יש בהם. א) הכהנים ביחס לעבודתם: בביהמ"ק מוכרחים בכהנים שיעבדו כו - הכהנים פרט הוא מהמסובב. ב) הכהנים ביחס להם עצמם: שבחרו דוקא באהרן ובניו שיהיו כהנים ולא בחרו באנשים אחרים. וזה שבחרו באהרן ובניו דוקא סיבה היא ולא פרט. ז.א. דאין הכי נמי שעצם הדבר שצריכים כהנים פרט הוא לצורך הקרבת הקרבנות, אבל זה שבחרו באהרן ובניו אינו דבר המוכרח מצ"ע דאפשר הי' לבחור באנשים אחרים שיקריבו קרבנות. ועפי"ז מובן דבהל' ביהב"ח כותב הרמב"ם דיני מזבח שלחן ומנורה משום שהם בעצם מהותם וכל פרטיהם מוכרחים הם לצורך ההקרבה, ז"א שאפי' זה שבחרו בהם דוקא הוא מפני שלעבודת הקרבנות הם המתאימים.

אבל דיני כהנים דזה שבחרו בהם דוקא להיות כהנים

אינו פרט המוכרח לצורך ההקרבה. (הלשון הרי מדויק אשר בחר באהרן) בחר פירושו שאין בו מעלה יתירה, ולכן כותבו הרמב"ם בהל' ביהמ"ק. *)

ויבואר ג"כ הנ"מ בין ברכה ראשונה (שלא מצאו פסול בזרעו של אהרן) לברכה שני' (אשר בחר ...לעמוד לפני ה' לשרת בקדש הקדשים, (או בביהמ"ק)),

בברכה ראשונה משבחים ושמחים שכהן זה מתייחס לאהרן ואין פסול ביחוסו ושה' בחר בו דוקא. ז.א.: שמחת הכהן אינה משום שיעבוד בביהמ"ק אלא שהוא מתייחס לאהרן, ולכן גורסו הרמב"ם וכמו שביארנו לעיל, שמה שבחרו באהרן דוקא זה אינו פרט המוכרח מהמסובב אלא סיבה ולכן שייך שיברכו על זה.

אבל בברכה השני' מבואר השבח שבחר באהרן וכו' לעמוד לפני ה' לשרת וכו', ז"א שהכהנים שמחים מעבודתם בביהמ"ק וזו אינה סיבה בפ"ע אלא פרט לצורך הקרבת הקרבנות כי עבודת הכהנים מוכרח הוא מהמסובב, שהבית יהי' מוכן ולכן אין הרמב"ם גורסו בסדום מסכת מדות, וכדלעיל.

הרב אלימלך הרצל

נחלת הר חב"ד

*) אבל לפי דעתו בקושיתו שצריך להיות ענין הכהנים בהל' ביהב"ח כמו מנורה וכו', עדיין לא תירץ למה לא בא עצם הענין להבדיל הכהנים ולקדשם וכו' בהל' ביהב"ח ורק בהל' כלי המקדש פ"ד.

המערכת

הרב יצחק דוב הלוי לעוויטין

ר״מ ומשפיע בישיבה גדולה ליובאוויטש

ניו הייוון קאנג.

בענין מצות בנין ביהב״ח

א. הרמב״ם פוסק בהל׳ ביהב״ח פ״א ה״א: מ״ע לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו קרבנות וכו׳ שנאמר ועשו לי מקדש עכ״ל, והיינו שלדעת הרמב״ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות (וכלשון כ״ק אד״ש בלקו״ש חלק י״א שיחה ב׳ לפ׳ תרומה סעיף ה׳). ושם הי״ב פוסק ומקריבין הקרבנות כולן אעפ״י שאין שם בית בנוי, א״כ לכאורה נמצא בנין ביהמ״ק הראשון שכבר בנה בית — וכבר קדשה לעתיד לבוא, א״כ אין כבר הציווי של „ועשו לי מקדש״ (וכמו שהקשה הרר״י בשד״ה בספר מקדש מלך דף ח׳ ואילך)*. ובספר מקדש דוד הקשה עוד, ב) דהא דאין בנין ביהמ״ק בלילה

---

*) לכאורה אפשר לתרץ קושיא זו ע״פ המתבאר מדברי הרמב״ם בסהמ״צ מצוה כ׳ שכתב שם וז״ל: שציונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי׳ ההקרבה והבערת האש תמיד, ואליו תהי׳ ההליכה והעלי׳ לרגל וכו׳ והוא אמרו ית׳ ועשו לי מקדש (וממשיך) שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש וכבר ייחד הציווי בכל חלק וחלק יעויי״ש.

ומבואר דדעת הרמב״ם היא דעשיית כלי המקדש הוא חלק במצות בנין בית המקדש.

ועי׳ בלקו״ש חי״א פ׳ תרומה שם בסעיף ה׳ וזלה״ק: לדעת הרמב״ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות (שכולל כל עבודות הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות) ומדייק הרמב״ם בלשונו (בספרו שהוא ספר פסקי הלכות) „מצות עשה לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו׳״ — להדגיש שאין הציווי מוגדר ומוגבל לבנית

מוכח מהירושלמי שהוא משום דהקמת הלילה פסולה לעבודת היום, וא"כ לפי מה דקיי"ל דמקריבין אע"פ שאין בית, אין הבנין מועיל כלום להקרבה, וא"כ

בית כ"א „לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" היינו שאם אין הבית מוכן „להיות מקריבים בו" לא נתקיימה המ"ע של „ועשו לי מקדש".

אהרח 19/08/2018

ועפי"ז מובן בפשטות ש„המנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם (הם) מחלקי המקדש" (היינו שבציווי על עשיית כלי המקדש הרי הוא מצווה על חלקי המקדש) כי במה נעשה מוכן כו' — הוא ע"י עשיית המנורה והשולחן והמזבח (כי ב„הקרבנות" נכללות כל העבודות שבביהמ"ק הדלקת והטבת הנרות עריכת לחה"פ וכו') וע"ז הי' הציווי בתחילת עשיית המקדש. עכלה"ק יעוי"ש.

ושם בהערה 40 ז"ל, וראה בחינוך שם „וזאת המצוה (ועשו לי מקדש) כוללת עמה הכלים הצריכים בבית אל העבודה כגון המנורה וכל שאר הכלים כולם". במנ"ח (שם) כתב ד„בר"מ כאן אינו מבואר בל' הזה רק מ"ע לעשות בית כו' ואח"ז בה"ו כתב דינים דעושים כלים כו' אבל אי"ז דיני המצות של מ"ע זו".

אבל (נוסף לזה שמפורש כתב כן הרמב"ם בסהמ"צ מ"ע כ' ושורש י"ב (הובא בתחילת השיחה) אלא שסהמ"צ לא הי' אז תח"י המנ"ח כמו"ש שם הנה) מוכח הוא גם מספר היד א) מזה שכתב שהמצוה היא „לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו' " כבפנים ב) מהכי תמוה לכאורה — שהכניס דיני עשיית כלי המקדש (המזבחות השלחן והמנורה כו') בהל' „בית הבחירה" ולא בהל' „כלי המקדש" ג) בפ"א מהל' ביהב"ח גופא לאחרי שמפרש בה"ה הדברים שהן עיקר בבנין הבית מפרש בה"ו-ז „ועושין במקדש כלים כו' " לפני שמבאר בה"ח איך בונין ההיכל והעזרה כו'. עכלה"ק יעוי"ש בהשיחה.

והנה אף דמקריבין הקרבנות אף שאין הבית בנוי, מ"מ מזבח בעי דבלי מזבח א"א להקריב קרבנות. עי' במשל"מ פ"ו מהל' ביהב"ח הי"ד ובמג"א סימן תקס"א סק"ב ובפרמ"ג שם. וכמו"כ הוא בהדלקת הנרות ועריכת לחה"פ דצריך לזה מנורה ושולחן וכמבואר בלקו"ש שם הערה 45 וז"ל שבלי שולחן א"א לערוך לחם ובלי מנורה (עכ"פ שפודין — כל' מגלת תענית פ"ט וש"נ) א"א להדליק וכו' גם לאחר הקמתו. וכדמוכח גם מזה שרק במזבח הפנימי כתב הרמב"ם (הובא לעיל הערה 21) מזבח שנעקר מקטירין קטרת במקומו, ולהעיר בנוגע למנורה מרמב"ן ר"פ בהעלתך. עכלה"ק.

ועי' שם ג"כ הערה 47 (אהא דהביא שם בפנים דמקריבין קרבנות אף שאין שם בית וכו') וז"ל אבל מ"מ מזבח בעי (ראה מל"מ הל' ביהב"ח פ"ו הי"ד. מג"א או"ח סתקס"א סק"ב. תשובת הר"מ גאלאנטי (נעתקה בס' הלכות קטנות ח"ב סי"ד). שו"ת דברי אמת (להר"י בכר דוד) קונטרס י"א ס"ד). ומוכרח הוא גם מזה שהרמב"ם (הל' ביהב"ח פ"ב ה"ד) הוסיף „(אחד שהעיר להן מקריבין) על המזבח הזה (כל הקרבנות אע"פ שאין שם בית)". שאינו בל' חז"ל עדיות פ"ח מ"ו וזבחים ס"ב א' וש"נ. עכלה"ק, יעוי"ש.

ולפי"ז לכאורה אפשר לתרץ דמשו"ה הוה מצות בנין ביהב"ח מצוה שנוהג לדורות כיון דבהמצוה הרי נכלל עשיית הכלים דהם חלקי המקדש וכנ"ל באריכות וזה הוה ציווי לדורות דבלי הכלים השולחן והמנורה א"א לדדליק הנרות ולערוך השולחן וכמו"כ בלי המזבח א"א להקריב הקרבנות וכנ"ל ומשו"ה הוא דמנה הרמב"ם מצות בנין ביהב"ח כיון דהוה לדורות משום הכלים שבו דהם נכללים בהציווי דועשו לי מקדש וכנ"ל.

— הערת המערכת —

מה שייך לומר דהקמת הלילה פסולה לעבודת היום. וגם צ"ל ג) דהנה הצפנת פענח (כללי התורה והמצות ח"א ע' צט, ובהל' ערכין בהשמטות נד, א. ובפ' ויקהל ע' קסז) מקשה למה פסק הרמב"ם דנשים חייבין בבנין המקדש הא אין בונין ביהמ"ק בלילה, וא"כ הוא מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות. ומסביר וז"ל: שיש שני גדרים בבנין המקדש, א' למ"ע, ב' משום דצריך להקריב [בו] קרבנות כו', וא"כ כך דנשים ועבדים במ"ע של בנין המקדש י"ל דפטורים משום דאינו נבנה בלילה, אך מ"מ צריכים הם למקדש בשביל הקרבנות שהם חייבים וכו', נמצא דדברים המעכבים במקדש אף נשים חייבים לצורך קרבן, אבל דברים שאינם מעכבים נשים פטורות, דזה רק גדר מ"ע שהזמן גרמא ונשים פטורות כו' עכ"ל. וא"כ כיון דהרמב"ם פסק שמקריבין הקרבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי האיך יכול לפסוק דנשים חייבין בבנין המקדש.

המקדש דוד מתרץ על קושיא הב' וז"ל: ורק להזאות הפנימיות דלא סגי בקדושת המקום ובעינן בית דוקא, כדאמרינן בזבחים מ' ע"א דאם נפחתה תקרה של היכל לא הי' מזה דכתיב אהל מועד ובעינן שיהי' שם אהל, בזה י"ל כיון דהקמת הלילה לגבי עבודת היום לאו שמה הקמה חשוב כבית בעלמא ואין תורת אהל מועד עליו וא"י להזות עכ"ל. ובהרר"י בשד"ה מוסיף "שלכן צריך לבנותו לשמה כדי להכשירו להזאות הפנימיות, וממילא יש גם מצוה משום זה בבנייתו", וגם עפי"ז מובן (קושיא הג') שנשים חייבין לבנות.

והנה הצפנת פענח (בהל' ערכין בהשמטות נד, א) מביא דין הנ"ל, וז"ל: דאם נפחתה תקרה של היכל לא הי' מזה ומשמע דגוף ההיכל לא נפסל, עכ"ל. ובשו"ת בן פורת ח"ב סימן ט' כתב וז"ל: ואשמעינן שאם נפחתה תקרה, היינו התקרה העליונה לא הי' מזה, ואף שעדיין התחתונה קיימת ויש שם שם אהל שפיר מפאת התחתונה שהיא מאהלת שפיר על חלל ההיכל מ"מ לא הי' מזה, עכ"ל, וא"כ לכאורה זה שנפחתה התקרה אינו חסרון בהבית, היינו שאין זה דין

בהבית אלא הוה דין בהזאת פנימיות. (וכמו שהמקדש דוד מסביר בנוגע למזבח, וז"ל: וכן לבנות המזבח בלילה למ"ד קידשה לע"ל או שנפל המזבח, נראה דשרי אע"ג דלא אפשר בלא מזבח, מ"מ כיון דקידשה לע"ל, וקיי"ל דמקריבין אע"פ שאין בית, והטעם כיון דאיכא קדושת המקום חשיב כמו בית וליכא חסרון בהקמה דחשיב כמו הבית בנוי, א"כ ה"נ במזבח כיון דאיכא קדושת מקומו ליכא חסרון מצד הקמת הבית שהמזבח הוא חלק מהבית, ולענין הקמת הבית הוי כמו שיש גם מזבח, כמו דחשבינן כאילו יש היכל וק"ק כיון דאיכא קדושת המקום, ורק צריך לבנות המזבח כדי להזות עליו ולהקטיר, וזה הוי כמו עשיית שאר כלים ויכול לעשות אף בלילה ואינו שייך להפסל משום הקמת הלילה, עכ"ל). וא"כ קשה (עפ"י ביאור צ"פ הנ"ל), הרי הבית כולה בנוגע להזאות פנימיות הוה כמו כלי שרת[1], וא"כ הדרה קושיא לדוכתי' אמאי אין בונין את המקדש בלילה[2]. וצ"ע.

ב. והנה בעיקר הקושיא למה מנה הרמב"ם מצות בנין ביהמ"ק דלכאורה לא הוה ציווי לדורות וכנ"ל הי' נראה לומר בזה.

בהקדים דהנה מלשון הרמב"ם בריש הל' ביהב"ח שכתב "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" וכן מלשונו בסה"מ מ"ע כ' ז"ל "הוא שצונו לבנות ביהב"ח לעבודה בו יהי' ההקרבה וכו' " משמע לכאורה דס"ל להרמב"ם דתכלית המכוון דמצות בנין בית המקדש הוא רק לצורך הקרבנות, וחולק בזה על הרמב"ן בפירושו על התורה ריש פ' תרומה שכתב "כי עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה" יעוי"ש.

אכן צ"ע טובא בדעת הרמב"ם דהרי מפורש הוא בכתוב [דממנו לומד הרמב"ם המ"ע לבנות בית המקדש] ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דמשמע מזה

דהמכוון דבנין בית המקדש הוא להשראת השכינה. ועי׳ בספר מעין החכמה [דף כ״ג ע״ב, ירושלים תש״ל] שכתב להוכיח מהכתוב בדה״א כ״ג „וקומו ובנו את מקדש אד׳ אלקים להביא את ארון ברית אד׳ ״ וכן שם כ״ח „לבנות בית מנוחה לארון ברית אד׳ ולהדום רגלי אלקינו״ דיסוד בנין ביהב״ח הוא להשראת השכינה יעויי״ש.

44 אכן עי׳ בלקו״ש חי״א תרומה הנ״ל שכתב שם לבאר דלכו״ע תכלית בנין ביהמ״ק הוא משום ב׳ הענינים: א) להיות מקום הקרבת הקרבנות וכו׳, ב) שבו תהי׳ השראת השכינה. ואך מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב״ה לבנות ביהמ״ק, בזה הוא דפליגי הרמב״ם והרמב״ן. דהרמב״ם ס״ל דהעיקר בזה הוא להיות בית מוכן לעבודת הקרבנות, ודעת הרמב״ן הוא דהעיקר הוא שבו

---

1) ועפ״ז מובן מה שהרמב״ם פסק שמקריבין הקרבנות כולן אע״פ שאין שם בית בנוי אעפ״י שהרמב״ם פסק בהל׳ עבודת יוה״כ פ״ה הלכה כ״ג נפחתה תקרה של היכל לא הי׳ מזה — שזה שצריך בית בשביל הזאות הפנימיות אינו דין בהבית רק שזה כמו כלי שרת וכמו שצריכים המזבח בשביל הקרבנות (ראה לקו״ש חי״א פ׳ תרומה ב׳ הערה 47 44 וז״ל אבל מ״מ מזבח בעי וכו׳ ומוכרח הוא גם מזה שהרמב״ם (הל׳ ביהב״ח פ״ב ה״ד) הוסיף „(אחד שהעיד להן מקריבין) על המזבח הזה (כל הקרבנות אע״פ שאין שם בית)״.

2) וי״ל שאע״פ שלגבי שאר דברים ע״י שנפחתה התקרה לא נפסל ההיכל, מ״מ לגבי הזאת הפנימיות נפסל ההיכל, היינו שלגבי הזאות הפנימיות הוה זה דין בהבית.

תהי׳ השראת השכינה, יעויי״ש באריכות. [ועי׳ מ״ש בזה הרב ימ״מ קלמנסון בקובץ חידושי תורה ח״ג, ברינוא — צרפת ליובאוויטש, באריכות יעויי״ש בדבריו]. ועי׳ ג״כ לקו״ש ח״ד ע׳ 1346 „עיקר החפץ במשכן (ומקדש) הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון״ ובהערה 24 שם זלה״ק: רמב״ן ר״פ תרומה, וראה גם רמב״ן פ׳ עקב י, ה. — ובסהמ״צ להרמב״ם מצוה כ׳: היא שצונו לבנות ביהב״ח לעבודה בו יהי׳ ההקרבה כו׳. וכן הוא ביד ריש הל׳ ביהב״ח, ובסה״מ שורש י״ב — וכיון שמקרא מלא הוא בנוגע לכוונת מ״ע זו ד„ועשו לי מקדש״ שהיא „ושכנתי בתוכם״ וכן בנוגע למקום ה„ושכנתי״ שהוא הארון

(כהובא ברמב"ן) הרי א"א לומר שהרמב"ם חולק בזה על הרמב"ן. וראי' (ועכ"פ זכר) לדבר גם מדברי הרמב"ם בעצמו (מו"נ ח"ג פמ"ה) וז"ל וצוונו אנחנו שנבנה היכל לשמו יתעלה ונשים בו הארון שיש בו כו' (וגם לדעת הרמב"ם החפץ במקדש הוא מנוחת השכינה, ובעיקרה הוא על הארון ובמילא מובן שבו תלוי' גם שלימות המשכן). אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצוות שנצטוו בנ"י לעשות בביה"ב (עבודת האדם). והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר במשכן עצמו, שהוא "ושכנתי" השראת השכינה שהיתה בו מלמעלה, וזה הי' בעיקר ע"י הארון עכלה"ק.

ומבואר דגם לדעת הרמב"ם הוה המכוון דבנין ביהמ"ק להשראת השכינה וכדמפורש בקרא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" וכנ"ל.

ועי' לקו"ש פ' ראה ש. ז. הערה 45 וזלה"ק: לכאורה י"ל שלדעת הרמב"ם פי' "בית הבחירה" הייגו — בית הנבחר להקרבת הקרבנות . . . ועפמש"כ בסהמ"צ מ"ע כ' דהמ"ע היא "לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה" (ראה בארוכה לקו"ש חי"א ע' 120 ואילך) וראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ט ה"ג "וירושלים נבחרת לכך".

אבל מדיוק לשונו בספר היד [הערה בשוה"ג — שכתבו בלה"ק. משא"כ סהמ"צ שכתבו בערבית. ובידינו רק העתקות — וצ"ע פי' התיבה בערבית בדיוק ואין ללמוד מפי' התיבה עתה — כי כידוע דיוק פי' התיבות בכל לשון

— משתנה במשך הזמן, ולהעיר מהכלל אפי׳ בלה״ק ל׳ תורה לחוד ול׳ חכמים לחוד. ועוד שספר היד הוא: א) פסקי הלכות ב) בתראי לגבי סהמ״צ (יד מלאכי כללי הרמב״ם אות כ״ג)] בריש הל׳ ביהב״ח בגדר המ״ע „לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו כו׳ ״ משמע, שהבית והמצוה בבנייתו אינו בשביל ההקרבה כ״א „בית לה׳ ״ (והיינו להשראת השכינה), אלא שהבית צ״ל באופן ש„מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות״ (וראה לקו״ש ח״ד ע׳ 1346 הערה 34) וכן מוכח

מלשונו שם ה״ג „. . . נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה׳ ״ ומביא בו הקרבנות וכו׳ שנאמר ועשו לי מקדש״ ולכאורה אם כוונת הרמב״ם הוא דתכלית המכוון בבנין ביהמ״ק הוא להקרבת הקרבנות א״כ איך מוכח זה מהפסוק ועשו לי מקדש, ואדרבה מפסוק זה משמע דהעיקר הוא להשראת השכינה ואיך מביא זה הרמב״ם בהמשך למ״ש להיות מקריבים בו הקרבנות שנאמר ועשו לי מקדש.

ועי׳ בספר קרית ספר על הרמב״ם דנראה שהרגיש בזה וכתב וז״ל: מצוה לבנות ביהמ״ק לאד׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות . . . דכתיב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם וכיון שצוה להקריב בו הקרבנות . . . משמע דלהכי צוה בבנינו עיי״ש. אכן זה נראה דוחק מאד לפרש כן בכוונת הרמב״ם דמביא פסוק דמשמע דהעיקר הוא משום השראת השכינה וכוונתו דהעיקר הוא לצורך הקרבנות כיון שצוה בתורה להקריב בו קרבנות וכו׳ דהעיקר חסר מן הספר [ועי׳ בקובץ חידושי תורה הנ״ל או״ק ח׳ שם].

אכן עפ״י דברי כ״ק אד״ש מבואר היטב דכוונת הרמב״ם במ״ש שנאמר ועשו לי מקדש היא ראי׳ על מ״ש מ״ע לעשות „בית לה׳״ דהמצוה היא לעשות בית לה׳ להשראת השכינה וכמו״ש ועשו לי מקדש ובפסוק זה הרי מפורש דהוא משום ושכנתי בתוכם. ומ״ש מוכן להיות מקריבים וכו׳ הוא דהבית צ״ל באופן דהוא מוכן להיות מקריבים בו קרבנות הוה זה תנאי בהבית, אבל מ״מ המכוון

בהמצוה הוא כמו"ש „בית לה' " וע"ז הוא הראי' מפסוק ועשו לי מקדש [ו„מוכן להיות מקריבים וכו' " הוא כעין מאמר המוסגר, והראי' מהפסוק הוא לא על ה„מוכן וכו' " אלא על מ"ש בתחילה „בית לה' "] וכמוש"נ.

והנה עפ"י משנ"ת דלדעת הרמב"ם הוה המכוון דמצות בנין ביהמ"ק (גם) להשראת השכינה מיושב היטב דשפיר הוה המצוה לדורות דאף דמשום הקרבת הקרבנות אי"צ לביהמ"ק דמקריבין הקרבנות כולן אף שאין שם בית בנוי מ"מ הוה המצוה לדורות, דמצוה לעשות בית לה' לצורך השראת השכינה.

אכן עדיין צ"ע דהרי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל, וכמ"ש הרמב"ם בפ"ו דהל' ביהב"ח „לפי שקדושת המקדש וירושלים מפני השכינה ושכינה אינה בטילה", ולפי"ז לכאורה הרי גם בלי בניית הביהמ"ק יש כאן השרת השכינה משום הקדושה הראשונה.

ונראה די"ל בזה בהקדים דהנה בהשראת השכינה הרי יש כמה דרגות וכדמתבאר מדברי הגמר' ביומא כ"א ע"ב דא' מהה' דברים שחסרו בבית שני הוא השראת השכינה ולכאורה הרי קדושה ראשונה קדשה לשעתה וקדשה לע"ל „ושכינה אינה בטילה" וכמו"ש הרמב"ם הנ"ל, וע"כ צ"ל דבהשראת השכינה יש כמה דרגות ובבית ראשון הי' השראת השכינה בדרגה נעלית יותר.

וכן מבואר בלקו"ש ח"ד ע' 1347 הערה 26 וזלה"ק שם באה"ד „מ"מ כמה דרגות בהשראת השכינה שבביהמ"ק, כמפורש ביומא כא, ב. תניא פנ"ג" עכלה"ק יעוי"ש.

[ועי' בספר שו"ת בנין ציון סימן ג' שהקשה מדברי הגמר' יומא כ"א על דברי הרמב"ם דקדשה לע"ל, ותירץ כן דיש בהשראת השכינה כמה דרגות, יעוי"ש].

וכמו"כ י"ל דאף דשכינה אינה בטילה מ"מ כשיש ביהמ"ק בנוי הוה השראת השכינה באופן נעלה יותר וע"ז הוא הציווי דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דנצטוו במ"ע נצחית לעשות בית לה' לצורך השראת השכינה בדרגה נעלית יותר דהוא ע"י ביהמ"ק בנוי ולכן הוה זה ציווי לדורות וכמוש"נ.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש מאריסטאון גליון תד (תשמ"ה)

ב. בלקו"ש חי"א שיחה ב' לפר' תרומה מבאר כ"ק אד"ש המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן בתכלית ביהמ"ק אם זה כשיטת הרמב"ם דהיינו שהכוונה להקריב בו קרבנות כלשון הרמב"ם "מצוה עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבין בו קרבנות", או כשיטת הרמב"ן שעיקר ביהמ"ק הי' כדי להיות מקום מוקדש לשמו בשביל השראת השכינה, וע"ש.

והנה יש להעיר ממ"ש בס' כלי חמדה על פר' תרומה ס"ג, וז"ל: אחת מה שיש לי עוד להעיר בענין זה, דהנה מלשון הר"מ ז"ל בס' המצוות הנ"ל מבואר דתכלית בנין המקדש להקריב בו קרבנות ושיהיה בו הקיבוץ, ובאמת ה"מ ז"ל תפס בזה הלשון בירושלמי פ"א דר"ה ה"א ועוד כמה מקומות אמר הקב"ה לדוד שלמה בנך בונה את ביהמ"ק להקריב בו קרבנות, עכ"ל.

אנו רואים מכאן כדברי הרמב"ם ז"ל, אמנם הרמב"ן ז"ל כתב בהדיא דתכלית המשכן הוא לצורך הארון, דהיינו השראת השכינה כמו שהעתקנו דבריו לעיל כו', עכ"ל, עיש באריכות

נח שמחה פאקס

אמה טרקסין

הת' שניאור זלמן פבזנר
≈ תלמיד בישיבה ≈

בלקו"ש פי תרומה ש.ז. (סי"ה) מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א שלדעת הרמב"ם אמה טרקסין היתה (לא כפרוכת שענינה או הבדלה בין הקודש לקודש הקדשים או הגנה על הארון כמבואר בס"ד) חפצא בפי"ע וממשיך שטעם הדבר כיון שהגדר דביהמ"ק הוא בית ובנין קבוע ולכן "היי כותל מבדיל כו' עביו אמה ש"כותלי" אינו דבר עראי אלא חלק מעצם הבנין ויש על מקום זה שם בפני עצמו - "דביר" "ואח"כ ממשיך שבסגנון אחר כיון שקה"ק "קדושתו מובדלת מכל הקדושות שלמטה ממנו ולכן אין מספיק שההבדלה (הקבועה בביהמ"ק) תהי רק ע"י מחיצה דכותל (כשאר ההבדלות בין בי מקומות) אלא צ"ל מקום בפי"ע שהוא כעין "ממוצעי" בין קודש וקודש הקדשים ומקום זה הוא המבדיל ביניהם".

ולכאורה צריך להבין שבתחילה משמע הביאור שנחשב חפצא בפי"ע כי גדרו "קבוע" ודבר קבוע יש לו שם בפי"ע דביר ולאחר מכן משמע שזה לבד לא מספיק[a] וצריך לומר שהוא גדר של ממוצע

וא"כ יוצא שזה לא **אותו ביאור** בסגנון אחר אלא תוספת ביאור וכיו"ב ומלשון השיחה משמע שאותו ביאור?

ואולי י"ל ששני הדברים שייכים זל"ז שזה שבמקדש הי' צ"ל ממוצע בין הקדש וקה"ק הרי זה בגלל שבמקדש הי' זה דירת קבע.

והביאור בזה ע"פ מה שמבואר בלקו"ש ח"ט שיחה ג' לפ' ואתחנן ס"ג שהסיבה שהמשכן הי' דירת עראי הי' בגלל שהגילוי הי' מצד למעלה ולכן כשנסעו למקום אחר לא נשארה קדושה במקום משא"כ בביהמ"ק שהקדושה היתה מצד הדברים הגשמיים לכן נשאר קדושה גם לאחר החורבן (כמבואר שם בארוכה). (**הוספה לאחר זמן**: והנה בקשר לשאלה הראשונה מהו שייכות של ממוצע לענין של קבוע מבאר כ"ק אדמו"ר שליט"א בהשלמות ללקו"ש דפורים הערה 48 שהחילוק בין משכן למקדש הוא שמשכן הוא דירת עראי "לכן אין הקדושה של מקום קה"ק באופן של הבדלה כ"כ בהמשכן כמו בבהמ"ק שרק בו היו זקוקים להבדלה קבוע ע"י הפסק והבדלה קבועה במקום" וי"ל שהביאור בזה למה כאשר זה רק עראי א"צ בהבדלה הרי זה כאופן אי' הנ"ל כיון שהקדושה לא מצד גדר המקום ולכן אין ההבדלה ע"י מקום.

ועפ"ז י"ל שבמשכן המקום של קה"ק מצ"ע לא הי' מובדל מהמקום של הקודש (אע"פ שהקדושה חדרה בדומם ג"כ כמבואר שם) ולכן כללות מקום המשכן מצד סדרי המקום שייך זל"ז ולא שייך ממוצע רק בבהמ"ק ששם המקום מצ"ע הי' כלי לקדושה שייך ממוצע.

ועוד י"ל ע"פ מה שממשיך כ"ק אדמו"ר שליט"א בסוף הסעיף הנ"ל [ויש לומר שבעיקר הרי זה נוגע להגברא: בכדי ליכנס לקודש הקדשים מקום הכי מקודש "שאין נכנס שם אלא כה"ג ביוה"כ בשעת העבודה (גם ממקום הקודש, שכל הכהנים נכנסים שם כל השנה) מתאים וצ"ל הפסק ועכבה לפני הכניסה] ולכאורה א"כ: א) מהו ההבדל בין גדר של הבדלה לזה שהוא מציאות בפ"ע ב) מה זה נוגע לזה שזה כותל קבע. ג) גם במשכן הי'

לכאורה צ"ל הפסק שהרי למקום כזה קדוש מתאים שיהי' הפסק כנ"ל?

ויי"ל שהיא הנותנת הרי במשכן כיון שהי' דירת עראי היו נכנסים שם לא רק בפעם בשנה אלא כל פעם שהיו מפרקים המשכן ולא רק אהרן אלא גם בניו כמו שכתוב (במדבר פ"ד פ"ה) "ובא אהרן ובניו בנסע המחנה והורידו את פרכת המסך וכסו בה את ארון העדת". וא"כ כיון שמידי פעם היו נכנסים לשם א"כ אין כאן הפסק גמור משא"כ במקדש שהי' קבע ולא היו יכולים ליכנס רק כה"ג ביוה"כ לכן זה גופא שהי' כותל המונע לעבור פנימה הי' מעורר אימה ויראה להכנס שם (משא"כ במשכן שזה הי' מידי פעם) וא"כ נמצא שעיקר הפירוש שהיא מקום בפ"ע הכוונה שהוא קבוע לעורר אימה ופחד (ולפ"ז אפ"ל שאין זה כ"כ בגדר ממוצע ואולי 2 הסברים מכוונים ל-2 ההסברים דלעיל).

ועפ"ז אפשר לומר שזהו הביאור בב' האופנים שנתבארו בס"ז לגבי החידוש בבהמ"ק של אמה טרקסין א) שלא נתחדש במקדש חיוב חדש אלא שהחילוק בין גדר משכן וגדר מקדש (לפי שעה או קבוע לדורות) מחייב שבמקדש לא תהי' פרוכת (שמציאותה ותכונתה היא דבר עראי) אלא צ"ל מקום קבוע (כנ"ל ס"ה). ב) שזהו חיוב חדש מצד "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" שאינו שייך לעשיית הפרוכת ודין "והבדילה הפרוכת לכם גו"'.

ויש לומר שלביאור אי הנ"ל שאופן הקדושה בבהמ"ק היתה שונה מבמשכן א"כ מסתבר שכיון שבמשכן מצד גדרו זה לא הי' שייך להיות ממוצע א"כ מה שנתחדש במשכן זהו חיוב חדש אבל להסבר הב' שזה מצד זה שבמשכן נכנסו יותר פעמים א"כ מצד גדרו כן הי' שייך ומתאים (רק שבפועל לא הי' מועיל בצורה של אמה טרקסין).

ויי"ל שגם לאופן שזהו אותו חיוב יש כאן ב' גדרים גדר של חפסק להטיל אימה ופחד וגדר של הבדלה רק מכיון ששייכים זל"ז נכללים בציווי אחד (משא"כ לאופן הב' גדר של ממוצע בקדושה וגדר של הבדלה או הגנה אינם שייכים זל"ז ולכן זה ציווי חדש).

ועפ"ז אפ"ל שדעת רש"י היא ג"כ כרמב"ם שענינה של אמה טרקסין היא אמה בפ"ע (כמובא בס"ו לשון רש"י "ועבוד שתי פרוכת לקלוט ביניהם אויר מקום המחיצה" שענין זה משמע מקום בפ"ע כמבואר שם) וג"כ ס"ל שענינה הוא הבדלה כמבואר בהערה 39 מלשון רש"י בחומש "ועשית פרוכת "פרוכת לשון מחיצה הוא ובלי חכמים פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם" כי אין ב' ענינים אלו סותרים זא"ז אלא גדר וחיוב א' וכמו שמוכח שס"ל לרש"י שהפרוכת שבבית ראשון לא היתה גדר אחר מאמה טרקסין אלא רק לצניעות (כמו שמבואר בס"ג) ונמצא שבאמה טרקסין נכללו ב' הדברים יחד.

(וי"ל שגם מה שרש"י בחומש מפרש דוגמא של פרגוד דבר המבדיל בין המלך ובין העם כי גם שם לא רק הבדלה (שהרי לא הבדלה גמורה כי המלך נמצא בין העם) אלא ענין של אימה ופחד ואפ"ל שזהו גם ביאור בפשוטו של מקרא שהרי הבן חמש יודע שפרוכת זה כיסוי כמו פרוכת על ארון קודש ולכן ק' לו א"כ למה הפרוכת היא לא על הארון ממש? וע"ז ביאר רש"י שלכל לראש ענינה מחיצה רק שענינה לעורר אימה וכבוד ובארון קודש בבהכ"נ י"ל שהעיקר זה לעורר כבוד).

וי"ל שזהו אולי ג"כ הביאור בלשון הרמב"ן המובא בהערה 39 שכתב "והבדילה הפרוכת לכם בין הקודש גו"" הענין שיצוה אותו הכתוב שישים הפרוכת תחת הקרסים כדי שיהא הארון שמה מבית לפרוכת ותבדל הפרוכת בין הקודש ובין קדש הקדשים" ונתבאר בהערה שם שס"ל דעיקר דינה דפרוכת הוא כמסך על הארון ועצ"ע".

וי"ל שהרי ידוע שדעת הרמב"ן היא (עיין לקו"ש חי"א שיחה ב' לפ' תרומה) "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" וי"ל שס"ל לרמב"ן ג"כ שהאמה טרקסין היא ג"כ מציאות בפ"ע (ויש לברר זה) וא"כ י"ל שס"ל כאופן הא' שענינו הוא ממוצע בין קדושת הקודש לקדושת קה"ק וכיון שהגורם לקדושה היא "מקום מנוחת השכינה שהוא הארון" לכן נמצא שהפרוכת ענינה ממוצע בין קדושת הקודש לקדושת הארון וזה הכוונה בלשונו שישים פרוכת כדי שיהא הארון שמה מבית לפרוכת שצ"ל ממוצע ורק אז יכול להיות השראת השכינה

שבארון וע"פ המבואר בהערה שס"ל ג"כ שענינה של פרוכת הוא להגן על הארון נמצא שאפ"ל לשיטתו ג"כ ששתי הענינים (א - הגנה ב - ממוצע) הם חיוב א' וגדר א' כי שניהם בשייכות לארון (ויש לברר זה).

ואולי זהו ג"כ הביאור במחלוקת בין הבבלי לירושלמי (בס"א) שלירושלמי האמה טרקסין בבית ראשון היתה או ממדת הקדש או ממדת קה"ק (וכך פוסק הרמב"ם) ולבבלי היתה בין הקדש ובין קה"ק שלירושלמי סב"ל שעיקר ענינה לעורר אימה ופחד (כנ"ל אופן ב') ולכן סב"ל שאין הבדל אם זה בסוף הקודש או בתחילת קה"ק אבל לבבלי ס"ל שעיקר ענינה הוא ממוצע וא"כ לא יכול להיות לא בקודש ולא בקה"ק כי זה סוג קדושה אחר (משא"כ לירושלמי זה לא סותר מציאות הקודש או קה"ק - ואולי יש לקשר זה ע"פ המבואר בחסידות שענינו של תלמיד בבלי הוא אור חוזר לכן ס"ל שעיקר השינוי בין משכן ומקדש הוא בקדושה שבבהמ"ק חדר בזיכוך המטה שזהו ענינו של אור חוזר ולכן צ"ל ממוצע משא"כ תלמוד ירושלמי אור ישר סב"ל שעיקר החילוק הוא בנוגע לאדם ולא כ"כ בקדושה לכן העיקר זה הטלת אימה ופחד).

הרב משה אורנשטיין

מקום המזבח

א. מביא בדא״ג צע״ק בדיוק אד״ש בד׳ הרמב״ם מכוון ביותר ומיישב ק׳ עפ״י הערה שבהשיחה. ב. מביא ד׳ הרמב״ן דלכאו׳ זהים עם ד׳ הרמב״ם בדין מזבח דמקומו בהר המורי׳. ג. ומוכיח דבכל אופן במה שינויים ביניהם, דהרמב״ם הזכיר ענין המקדש (כאמצעי) משא״כ הרמב״ן. ד. מוכיח עוד דנראה דהרמב״ם והרמב״ן חלוקים ביניהם אם עקידת יצחק קדמה לבחירת המקדש (— רמב״ם) או שבחירת המקדש היתה קודם לעקידה (— רמב״ן) (ובהערות שקו״ט בד׳ הרמב״ם דלכאו׳ אינם מתיישבים כ״כ עם פשש״מ ומיישב באיזה אופן). ה. ע״מ לבאר החילוקים שמצינו ביניהם מביא פלוגתת הרמב״ם והרמב״ן ממק״א — גבי עשיית כלי המקדש — אי נק׳ חלק ממצות בנין המקדש (— רמב״ם) או לא (— רמב״ן). ו. ומביא ביאור אד״ש שמבאר שורש פלוגתתם מה עיקר החפץ — תכלית והמכוון שבבנין המקדש — אם מנוחת השכינה שתהי׳ בו (— רמב״ן) או העבודה — קרבנות שיוקרבו בו (— רמב״ם) ומבאר איך שתליא הא בהא, ז. ועפ״ז מבאר די״ל דזהו נמי שורש החילוקים ביניהם, דהרמב״ם הדגיש ענין המקדש ושבחירת ה׳ בהמקדש — בהר המורי׳ הוא מפני עקידת יצחק, הוא לשיטתו דעיקר המקדש — קרבנות והיות וכן ה״ז גדרו דהעקידה, ולאידך הרמב״ן ס״ל שהבחירה היתה לפני העקידה (והעקידה היתה שם לזכות הקרבנות) משום דלדידי׳ אין כל קשר בין העקידה להמקדש (דהמקדש אינו ענין המזבח כ״א ענין השראת השכינה).

(בהערות שקו״ט בארוכה בדעת הרמב״ן — אם ס״ל שדין מזבח מקומו בהר המורי׳ א״ל, ומבאר פנים לכאן ולכאן, אלא שאיך שיהי׳ חלוקים הם מה מסובב ממה העקידה מהמקדש או להיפך, דעפ״י הנת״ל מאד א״ש).

בלקו״ש וירא (תשמ״ח) מבאר כ״ק אד״ש בד׳ הרמב״ם (רפ״ב מהל׳ ביהב״ח) שכ׳ ״המזבח מקומו מכוון ביותר, ואין משנין אותו ממקומו לעולם, שנאמר זה מזבח לעולה לישראל, ובמקדש נעקד יצחק אבינו שנא׳ ולך לך אל ארץ המוריה ונא׳ בדה״י ויחל שלמה לבנות את בית ה׳ בירושלים בהר המורי׳ אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגורן ארנן היבוסי״ שבאריכות לשונו דהרמב״ם ע״ד מקום המזבח שהוא מקום עקידת יצחק ה״ה משמיענו עוד גדר בדין מקומו המכוון של המזבח, שמקומו של המזבח הוא (מכוון בזה שהוא) בהר המורי׳, שזהו דין מיוחד במזבח מצ״ע: מקומו הוא

דוקא בהר המורי׳.

ושייכותו של המזבח להר המורי׳ — משום שבמקדש נעקד יצחק, דלהיות שבהר המורי׳ היתה עקידת יצחק, לכן הוא מקומו של המזבח (ושל "בית ה׳" בכלל) ומבאר עוד, דדין זה במזבח (שמקומו בהר המורי׳) הוא מצד היותו עיקרו של ביהמ״ק (דלכן כ׳ הרמב״ם "ובמקדש נעקד יצחק" ולא "ובהר המורי׳") וכמ״ש הרמב״ם דהמ״ע ד"ועשו לי מקדש" היא "לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו קרבנות", וקביעת מקומו של ביהמ״ק בהר המורי׳ הוא להיותו מקום עקידת יצחק (שזה שייך (בעיקר) לדין מקום המזבח).

[וע״ש עוד דמבאר דכ״ז הוא גדר ע׳ במקומו דהמזבח, אך ישנו עוד גדר במקומו של המזבח (וזה מבאר הרמב״ם בהלכה שלאח״ז), דבהר המורי׳ גופא מקומו מכוון ביותר ודבר זה הוא דין נוסף במזבח שלא נאמר בכללות הבית, שלא מצינו שהבית צ״ל מקומו מכוון בהר המורי׳ גופא, אלא שע״י דין זה דמזבח, הוקבע בדרך ממילא מקומו של כל הבית בהר המורי׳ה — כפי שיעורן של מדות הבית בקשר למקום המזבח.

וצ״ע ממ״ש כ״ק אד״ש (מובא בלקו״ש חכ״ד ע׳ 256 ד״ה "במקומו") "המזבח מקומו מכוון ביותר ואין משנין אותו ממקומו לעולם" ומדייק ביותר — כי כללות המקדש ג״כ צ״ל במקומו דוקא, וכהמשך הרמב״ם "לבנות את בית ה׳ בירושלים בהר המורי׳" אבל אינו מכוון ביותר שהרי הר הבית הוא ת״ק אמה על ת״ק אמה משא״כ ביהמ״ק.

דלכאורה הנה נוסף ע״ז שהוא אינו מובן מסברא הנה עוד זאת דסותר (את הנת׳ לעיל, דמסברא הרי באם המזבח מקומו מכוון ביותר — אזי א״כ גם המקדש צ״ל מקומו מכוון ביותר, היות וכל דבר הוא מדוד (כנת׳ בארוכה במס׳ מדות), א״כ לעולם, א״כ גם ביהמ״ק — בהכרח — צ״ל מקומו מכוון ביותר, נוסף ע״ז דלכאו׳ עפ״י הנת׳ לעיל הרי מובן שזה בא בדרך ממילא.

ומ״מ יש ליישב עפ״י מה דכ׳ כ״ק אד״ש בהערה (*)42 (שנתוספה לאח״ז) די״ל דשיעורין של מדות אלו אינן לעיכובא ויכולים להשתנות ממקדש למקדש (ע״ד מ״ש הרמב״ם ה״ד מפ״א וראה לקמן בפ״ב הי״ז בנוגע המזבח עצמו, שמדותיו אינן מעכבין (ע״ש).

אלא שמ״מ עצ״ע דבאם המזבח אינו משתנה לעולם מוכרח דבאם בביהמ״ק אינו כן הרי מדותיו ודאי אינות מעכבות כלל וכו׳, ואכ״מ].

והנה הרמב״ן בפירושו עה״ת (וירא כב, ב) כ׳ — עמ״ש התורה שאמר הקב״ה לאברהם "ולך לך אל ארץ המוריה" — להביא כו״כ פירושים וכותב "והנכון על דרך הפשט.. וצוהו להעלותו במקום ההוא, כי הוא ההר חמד אלהים לשבתו ורצה שתהי׳ זכות העקידה בקרבנות לעולם כאשר אמר אברהם ה׳ יראה..".

ולכאורה ס״ל להרמב״ן כד׳ הרמב״ם המבוארת לעיל עפ״י ש״ק דכ״ק אד״ש (דנוסף על הגדר במקום המזבח שמקומו בהר המורי׳ה גופא הוא מדוייק וכו׳, עוד זאת) דיש (עוד) גדר במקומו של המזבח שהמזבח (הקרבנות) צ״ל בהר המורי׳ה דוקא וכד׳ הרמב״ן "כי הוא ההר חמד אלקיםלשבתו" ולכן היה בו עקידת יצחק.

אלא שבכל אופן מצינו כמה וכמה

שינויים בהלשונות בין ד׳ הרמב״ם לד׳ הרמב״ן (עפ״י הנת׳ בהשיחה), ומהם:

א. כשמבאר הרמב״ם דין מקומו דהמזבח שהוא בהר המורי׳ ה״ה כותב ומדגיש ״ובמקדש נעקד יצחק״ ולא כותב :ובהר המורי׳ נעקד יצחק״, דמבאר כ״ק אד״ש טעם הדבר, כי דין זה במזבח (שמקומו בהר המורי׳ה), הוא מצד היותו עיקרו של בית המקדש, וכמ״ש הרמב״ם דהמ״ע ד״ועשו לי מקדש״ היא לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו קרבנות (ועפ״ז מבאר בזה מה שהביא הרמב״ם ש״במקדש נעקד יצחק״ בהמשך לדין דמקום המזבח ולא לעיל גבי הדין במקום המקדש) הרי נמצא, דזה מה דכ׳ הרמב״ם ״במקדש״ זהו מגדר הדין (הנוסף) דהמזבח מקומו בהר המורי׳ה.

אבל כשנתבונן בד׳ הרמב״ן נמצא דלא הזכיר כלל ענין המקדש, ואדרבה, כ׳ שהסיבה שצוהו (הקב״ה לאברהם) להעלותו במקום ההוא הוא (לא מפני, שבהר ההוא היה ביהמ״ק שעיקר ענינו הוא הקרבנות, כ״א כ׳) ״כי הוא ההר חמד אלקים לשבתו, ורצה שתהי׳ זכות העקידה בקרבנות לעולם״, דהיינו שהוא מפני הר המורי׳ה והקרבנות ולא הזכיר כלל ענין המקדש

ויתירה מזו, דהרמב״ן עצמו מביא בתחילה (אוצר החכמה) פי׳ רש״י שכ׳ המורי׳ — הוא ירושלים וכן בדה״י לבנות את בית ה׳ בירושלים בהר המורי׳ה, ומביא נמי דעת האונקלוס שאומר ״ארעא פולחנא״ ומביא בזה מ״ש בפרקי דר״א — מקורו דהרמב״ם (ראה כס״מ בד׳ הרמב״ם כאן מצויין בהשיחה הערה 11), ועכ״ז ״הנכון על דרך הפשט״ כ׳ באופן אחר מהפירושים דלעיל — שבהם מודגש נמי הענין דביהמ״ק, ויתירה מזו, דבפשטות ה״ז מח׳ הרמב״ן והרש״י (והרמב״ם) בפשוטו של מקרא, דלאחרי שהביא הרמב״ן כל אלו הפירושים כ׳ ״והנכון על דרך הפשט״ דמזה ברור דפליג אדרשת רש״י וכו׳ ולא מזכיר כלל ענין המקדש.

[ב. גבי החידוש הנלמד מההלכה הראשונה דמקום המזבח צ״ל בהר המורי׳ה, מבאר כ״ק אד״ש בהשיחה (הערה 22) די״ל, דאף שבהלכה זו אין הרמב״ם מפרט בנוגע למקום המזבח, רמזו בזה שהעתיק המשך הכתוב ״אשר נראה לדויד אביהו אשר הכין במקום דויד בגורן ארנן היבוסי״ (דלכאורה מיותר, דהרי הראי׳ שהוא במקום המקדש מפורשת כבר בתחלת הכתוב ״ויחל שלמה לבנות את בית ה׳ בירושלים בהר המורי׳, (שיחה 10/08/2018) אלא) דהמקום ״אשר נראה לדויד אביהו״ הוא המקום ש״ויבן שם דוד מזבח לה׳ וגו׳ ויענהו באש מן השמים על מזבח העולה״ והוא הוא ״במקום דויד בגורן ארנן היבוסי״ שהי׳ה מקום המזבח, ולא כל ההר, דהיינו דלהרמב״ם ס״ל (עפ״י ביאור כ״ק אד״ש) דהפסוק לא מלמד כ״א מקום המזבח (שבהר המורי׳ה — מצד הר המורי׳ה) אבל לא על כל ההר, שמזה משמע דקאי גם על הפסוקים שלפנ״ז דבפשטות ס״ל להרמב״ם דג״ז קאי אמקום מזבח, דהלא מזה הסיק כ״ק אד״ש לפסוק דלעיל — מכך דלא מפרט בהלכה זו גבי מזבח, די״ל בפשטות דקאי על מקום המזבח שבהר המורי׳ה.

אבל הרמב״ן בפירוש כ׳ ״כי הוא ההר וכו׳״ דמזה משמע שלא מצד המזבח שבהר וכיו״ב, כ״א מצד ההר, ובזה גופא

כל ההר] ואכ״מ (לכאו׳).

ג. בטעם קביעת מקומו של המזבח בהר המורי׳ה כ׳ הרמב״ם ״שבמקדש נעקד יצחק אבינו שנאמר ולך לך אל ארץ המורי׳ה..״, היינו דלהיות שבהר המורי׳ה היתה עקידת יצחק לכן הוא מקומו של מזבח, ומבאר כ״ק אד״ש בדעת הרמב״ם דזה גופא מה שהמזבח מקומו בהר המורי׳, הוא מצד היותו עיקרו של בית המקדש, וכמ״ש הרמב״ם דהמ״ע ד״ועשו לי מקדש״ היא ״לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות״ (דלכן כ׳ הרמב״ם ״ובמקדש נעקד יצחק), כי קביעת מקומו של המקדש בהר המורי׳ה הוא להיותו מקום עקידת יצחק, דהיות ששם היתה עקידת יצחק (שהיה גדר קרבן), לכן נקבע מקום זה ל״בית ה׳״ שענינו ״להיות מקריבים בו קרבנות״, ונמצא איפא, דלדעת הרמב״ם הנה הסדר הוא, דלכל ראש קבע הקב״ה שזה יהיה מקום עקידת יצחק, ״ולאחר מכן״ היות ושם היה עקידת יצחק לכן נקבע ששם יהי׳ המקדש שעיקר ענינו הוא המזבח — להקריב בו קרבנות.

מה שאין כן מל׳ הרמב״ן עולה איפכא, אשר לכל ראש חמד האלקים בהר ההוא לשבתו אשר לכן פשוט ששם יהיו הקרבנות והיות ורצה שזכות העקידה תהי׳ בקרבנות לעולם צוהו להעלותו במקום ההוא, וכל׳ הרמב״ן ״וצוהו להעלותו במקום ההוא — כי הוא ההר חמד אלהים לשבתו (ב), ורצה שתהי׳ זכות העקידה בקרבנות לעולם״, ולפ״ז נמצא איפכא דלכל ראש בחר הקב״ה שזה יהי׳ מכון לשבתו ולאחר מכן (כסיבה לזה, וכיו״ב) רצה שתהי׳ שם (— לזכות —) העקידה.

(ואין לזה סתירה מהשינוי ה־א׳, שנת״ל שלא כ׳ הרמב״ן ענין המקדש — דשם השינוי הוא בזה דלהרמב״ם מבואר דיש ג׳ דרגות: א) הר המורי׳ ב) שהבחירה בו מצד עיקרו דההר — המקדש ג) דעיקר ענין המקדש הוא המזבח. לאידך הרמב״ן מדגיש א) הר המורי׳ — ״כי הוא ההר חמד״ ב) הקרבנות, ולא הזכיר כלל ענין המקדש!)

ויש לומר הביאור בכ״ז, אשר עפ״י ביאור זה יומתקו להפליא ביאורי כ״ק אד״ש בד׳ הרמב״ם (והרמב״ן) — כאן ובמק״א ובהקדים.

דהנה מצינו עוד פלוגתא בין הרמב״ם (סהמ״צ מ״ע כ) להרמב״ן (בהשגות לסהמ״צ, מ״ע לג) גבי עשיית כלי המקדש אם היא מצוה בפ״ע א״ל, דלדעת הרמב״ם עשיית כלי המקדש אינה מצוה בפ״ע כ״א חלק במצות בנין בית המקדש, מה שאין כן לדעת הרמב״ן הם שתי מצות נפרדות שאינן מעכבות זו את זו.

ובביאור פלוגתתם כ׳ כ״ק אד״ש לבאר בלקו״ש (חי״א תרומה (ב), הובא בחידושים וביאורים בש״ס ח״א סי׳ מא) דבהתכלית של ביהמ״ק ישנם ב׳ ענינים, א) ״בית מקודש לשמו״ שבית המקדש — ענינו הוא, שיהיה בו מנוחת והשראת השכינה. ב) העבודה שבהם שבעיקרה ה״ה עבודת הקרבנות.

ובזה היא מח׳ הרמב״ם והרמב״ן, מי משני ענינים אלה הוא העיקר בציווי הקב״ה לבנות ביהמ״ק וממחלוקתם זו נובעת פלוגתתם הנ״ל בנוגע להציווי על עשיית הכלים בבית המקדש.

לדעת הרמב״ם, תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות, וזהו שכ׳ מ״ע לעשות בית לה׳ מוכן

להיות מקריבים בו הקרבנות" (שמודגש לא כ"כ מצות הבני' כמו שיהי' מוכן וכו') ועד שאם אין הבית מוכן הרילא נתקיימה המ"ע של "ועשו לי מקדש", ועפ"ז מובן — מבאר כ"ק אד"ש — מאי דס"ל להרמב"ם שעשיית כלי המקדש אינה מצוה בפ"ע כ"א חלק ממצות בנין ביהמ"ק, כי במה נעשה המקדש מוכן — הוא ע"י עשיית המנורה והשלחן והמזבח ולכן הם מצוה אחת עם מצות בנין ביהמ"ק שענינה להיות מוכן וכו'.

אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמקדש הוא שיהי' מקום מוקדש לשמו, והציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" לא קאי אלא על הבית עצמו — לבנות משכן להשראת השכינה, אשר לכן פשוט שאין עשיית כלי המקדש נמנה כמצוה אחת עם מצות בנין המקדש היות והכלים הם בשביל תכלית ומכוון שונה — הקרבנות — מהתכלית והמכוון דבנין המקדש — בית מקודש לשמו.

ויש לומר דביאור זה דכ"ק אד"ש במח' הרמב"ם והרמב"ן — הוא שורש (וסיבה) להשינויים והדיוקים דמנינו לעיל (ועוד), דבזה נשקפת (גם) הלשיטתם כללית [על אף שאין להוסיף בעוד פלוגתא ולחלק ביניהם גם בדין זה דהמזבח (דמקומו בהר המורי') אלא שכדלקמן הסיבה היא לא מצד המקדש שבו כ"א מצד "זכות העקידה שתהי' בקרבנות לעולם"].

דזהו מה שמצינו החילוק, דהרמב"ם הדגיש את ענין המקדש — עיקרו של הר המורי', כלומר, דזהו מה שדין מזבח שמקומו בהר המורי' הוא לא כ"כ בשל היותו הר המורי' כ"א בשל היותו עיקרו של ביהמ"ק, היות ולשיטת הרמב"ם הרי זה עולה (לשיטתו) בקנה אחד עם שיטתו דהמ"ע ד"ועשו לי מקדש" היא "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו קרבנות", דעפ"ז מובן הקשר שבין קביעת מקומו של המקדש בהר המורי' לעקידת יצחק, דמכיון שהמזבח (הקרבנות) הוא דבר העיקרי בהמקדש, אזי היות ששם היתה עקידת יצחק (שהיה גדר קרבן), לכן נקבע מקום זה להיות "בית ה'" — בית המקדש — שעיקר ענינו הוא "להיות מקריבים בו הקרבנות".

מה שאין כן להרמב"ן דין המזבח שמקומו בהר המורי' הוא לא בשל בית המקדש שבהר המורי'ה, כ"א שבפועל הוא ההר שחמד אלהים לשבתו (—בפשטות ביהמ"ק) וממילא הרי כתוצאה מכך הקרבנות הם יוקרבו שם (והקב"ה רצה שתהי' זכות העקידה בקרבנות לעולם), היות ולהרמב"ן ס"ל דהמ"ע ד"ועשו לי מקדש" אינה להקרבנות (מזבח) (כ"א שיהי' בית מקודש לשמו), א"כ זה ודאי אין לומר שמקומו בהר המורי' הוא מפני המקדש שעיקר ענינו הוא הקרבנות, ולכן לא הדגיש הרמב"ן כלל ענין המקדש.

[החילוק ה-ב' — המובא לעיל — שבין הרמב"ם להרמב"ן, הנה על אף שעפ"י הנת"ל יש לבארו שפיר, אבל נראה — לאחר העיון בזה — שעצ"ע עצם החילוק דלכאורה הוא תלוי בעוד ענין אחר, אלא שאכ"מ].

ועפ"י כהנת"ל מאד א"ש מה דמצינו החילוק (ה-ג') בין הרמב"ם להרמב"ן מה קדם בקביעת ההר, עקידת יצחק או הקרבנות.

די"ל לכל לראש, דלכו"ע (בין להרמב"ם ובין להרמב"ן) ס"ל שהוא ההר

בחר הקב"ה להיות לו בית לה', אלא שהמח' היא האם זה הגיע (נובע וכיו"ב) מעקידת יצחק שקדמה לזה (בנין המקדש) הוא שמלכתחילה זה נקבע מכון לשבתו ומשו"ז היה שם עקידת יצחק, דלהרמב"ם ס"ל, כנת"ל, שמקומו דהמקדש בהר המורי' הוא מפני עקידת יצחק שהיה בו לפנ"ז — שענינו קרבן שהוא עיקרו דהמקדש, מה שאין כן להרמב"ן ס"ל דלכל לראש זה נבחר ע"י הקב"ה להיות מכון לשבתו, וכתוצאה מכך הרי נמצא ששם יהיו הקרבנות והיות וכן רצה הקב"ה שתהי' עקידת יצחק (מסובב מבחירת הקב"ה מקומו דהמקדש בהר המורי') לזכות בהקרבנות לעולם.

ועפ"י הנת"ל מובן דלשיטתם אזלי, דהרמב"ם שס"ל דעיקר ענינו דהמקדש הוא הקרבת הקרבנות ס"ל דלכל ראש הי' שם (בהר המורי') עקידת יצחק והיות והרי גדרו דהעקידה הוא גדר דהקרבן לכן בחר הקב"ה שיהיה מקומו דהמקדש בהר המורי' — שעיקר ענינו דהמקדש הוא להקריב בו קרבנות (אשר לכן מגדר דין מקומו דהמזבח שיהי' בהר המורי' — שעיקרו המקדש).

וי"ל דהרמב"ם העדיף לנקוט בדרך זו משום שנראית יותר בדרך הפשט, בפרט כאשר מדובר אודות בחירת מקומו דהמקדש (ולא אודות הסיבה ששלחו להר המורי' לעקוד את יצחק), דמובן דהבחירה במקום ההוא היתה משום ענין דומה לו — דהמקדש — שקדמה לו (אלא שכאמור, להרמב"ן א"ש טפי דרך הפשט כאשר מדובר אודות מקום עקידת יצחק, שצוהו הקב"ה לאברהם שיהי' בהר המורי' דוקא).

מה שאין כן להרמב"ן אשר לא ס"ל (כהרמב"ם) שענינו דהמקדש הוא ענין הקרבנות כ"א ס"ל שהוא בכדי שיהי' בית מקודש לשמו, א"כ שוב לא יכול לומר דהסיבה שבחר הקב"ה בהמקדש הוא משום עקידת יצחק כי מה הקשר שבין עקידת יצחק להמקדש, דהקשר הוא רק להמזבח וכאמור, דכו"ע לא פליגי דהבחירה היתה בהמקדש בפ"ע ולא כתוצאה, אלא שלהרמב"ם הקרבנות והמקדש הם היינו הך. (שאינו מ(עיקר) ענין המקדש) ולכן אין מזכיר הרמב"ן כלל ענין הקרבן שבעקידה, כ"א שהבחירה בהר המורי' שתהי' מכון לשבתו01, (שע"ז, כאמור, כו"ע לא פליגי) היתה מלכתחילה — קודם העקידה, אלא שהיות ובדרך ממילא הקרבנות הם באותו ההר, והקב"ה רצה שתהי' זכות העקידה בקרבנות לכן צוהו להעלותו להר ההוא, אך כאמור, ללא קשר לביהמ"ק דביהמ"ק נבחר כבר ע"י הקב"ה לפנ"ז (ולא כדעת הרמב"ם שהקשר שבין עקידת יצחק להמקדש הוא קשר הכרחי — דלשמו קבע הקב"ה מקומו דהמקדש בהר המורי'), והוא כאמור מפני דלשטיתו אזיל שמצות בנין המקדש הוא אינו כדי להקריב בו קרבנות (כהרמב"ם) כ"א שיהי' מקודש לשמו, ועפ"ז מאד א"ש. הערות

1. ולהעיר שמד'הרמב"ן כאן אינו ברור דעתו גבי הגדר השני, אבל כפשוט שאין להביא מכאן ראי' גבי מקומו דהמזבח, היות ולא ע"ז מדבר הפסוק, אלא דיש לדייק (כמו שדייק כ"ק אד"ש בד' הרמב"ם) בטעמו של עקידת יצחק בהר המורי' וכו'.

2. דלכאורה הוא קשה, היות ועיקר

הלכה זו באה לחדש עוד דין במקומו של מזבח — שצ"ל בהר המורי' הרי כמובן שמתאים יותר לכתוב "ובהר המורי' נעקד יצחק", עכו"כ שזהו ל' הכתוב שמביא כראי' ע"ז שבהר המורי' נעקד יצחק — לך לך אל ארץ המורי', דעפ"י הנת' (לקמן בפנים) א"ש גם זה.

3. ויעויין (על אתר) במפרשי התורה דברובם (ככולם) מודגש ענין המקדש. ועי' בפירוש הרד"ק (וירא, שם) ".. ירושלים וגבולה נק' ארץ המורי' ועל שם זה נקרא ההר שהי' שם גרן ארנן היבוסי הר המורי',כמו שאמר לבנות בית ה' בירושלים בהר המורי"ה", שזהו הפסוק שהביא הרמב"ם להוכיח (עפ"י ביאור כ"ק אד"ש) גדר מקומו של המזבח — בהר המורי'.

וראה בהשיחה הערה 22, וראה לקמן בפנים.

4. וכן משמע נמי ממ"ש כ"ק אד"ש בתחילת ההערה דהענין של מקום המזבח (בהר המורי"ה) רמזו הרמב"ם בזה וכו' דמשמע ברור דהרמב"ם רמזו גם על הפסוק שלפנ"ז, אבל עצ"ע.

5. אלא שלפ"ז (אשר מפורש הוא בש"ק דכ"ק אד"ש) צ"ע ק' מה ס"ל להרמב"ם בפשש"מ, דלהרמב"ן (כדלקמן, ובעוד מפרשי התורה, כדלעיל) סיבת הקב"ה שצוהו (לאברהם) להעלותו בארץ המורי' הוא מפני ששם בחר הקב"ה שיהיה בית המקדש וממילא הקרבנות והיות וענין העקידה הוא הקרבן ה"ז מתאים ששם יהי' העקידה, אך להרמב"ם דס"ל שהקרבנות זהו תוצאה דהעקידה (דלהיות ששם היתה העקידה — לכן שם הקרבנות) מהו הטעם שא"ל הקב"ה לאברהם שדוקא בארץ המוריה תהי' העקידה.

אבל יש להקשות באותו האופן גם לשאר מפרשי התורה — דזה גופא ששם מקומו דהמזבח (המקדש), מדוע בחר הקב"ה דוקא בהר המוריה.

אלא שבאם יש קושיא בכאן ה"ז יותר בדעת הרמב"ם כי — לכאורה — מתאים יותר שבחר הקב"ה (מצד ענין מיוחד וכיו"ב) שיהי' מכון לשבתו — להקריב לו קרבנות, מאשר לומר שבחר הקרב"ה מקום שבו יהי' מקום העקידה — עכ"פ בפשש"מ !, ועצ"ע.

6. ולהעיר שבפרקי דר"א (פל"א) — מקורו דהרמב"ם (כמובא לעיל — בפנים) כ' ש"הראהו הקב"ה (מקום עקידת יצחק) לאברהם וא"ל זה הוא המזבח, הוא המזבח שהי' אדם הראשון מקריב כו' הוא המזבח שהקריבו בו קין והבל הוא המזבח שהקריבו בו נח ובניו".

אשר לפ"ז אולי י"ל דזה גופא מה שהי' שם עקידת יצחק הוא מפני שזהו מקומו של מזבח מאז ומקדם.

ועפ"ז תסור הקו' (הצ"ע) שבהערה שלפנ"ז בדעת הרמב"ם די"ל דהטעם שהקב"ה צוהו לאברהם לעקוד את יצחק בנו בארץ המורי' הוא מפני היותו מקומו של מזבח (מקדם) והרי גדרו דהעקידה, כמבואר לעיל, הוא קרבן, והוא פירוש המתקבל (יותר) בפשש"מ מפני שזהו מפני טעם שבעבר.

אלא שעפ"ז צ"ע ק' מדוע אדה"ר היה מקריב במקום ההוא, אך אכ"מ.

7. ועיי"ש בהשיחה דעפ"ז מבאר כ"ק אד"ש עוד כו"כ פלוגתות ודיוקים שבין הרמב"ם והרמב"ן (ואכ"מ).

8. בהשיחה דבי' עסקינן (וירא תשמ"ט)

מביא כ"ק אד"ש בהערה 52 דעת המנ"ח דכהרמב"ם שעיקר המקדש הוא הקרבנות, ולאח"ז מביא דעת המאירי (כתובות קו, ב): "ומזבח העולה וההיכל והעזרות וכל מה שהוא צורך הבית כו'" ולכאורה כוונתו להביא דס"ל לא כהרמב"ם (אלא כהרמב"ן — כדלעיל) דהמשמעות — בהשקפה ראשונה (ולא מצאתי זמן מספיק כדי לברר זה שם בפנים) — היא שהמזבח הוא לאו דוקא עיקר הבית.

אלא שעפ"ז ה"ל להביא כבר דעת הרמב"ן (באם נכנס להביא הדיעות החלוקות על הרמב"ם), דלכאורה ברורה היא דלא כהרמב"ם.

9. וכאמור לעיל, דבפשטות י"ל שבעצם הדין ס"ל הרמב"ן כהרמב"ם שדין מקומו דהמזבח הוא בהר המורי', וכהעולה מלשונו: "כי הוא ההר חמד אלהים לשבתו" ובהמשך א' "ורצה שתהי' זכות העקידה בקרבנות לעולם", דהמשמעות היא שיש ענין בהקרבנות שיהיו בהר המורי' דוקא — "כי הוא ההר חמד".

ויתירה מזו, דמשמע מד' הרמב"ן דזה מה שרצה (הקב"ה) שתהי' זכות העקידה בקרבנות, ה"ז בקרבנות שבהר (דכנת"ל שבא בהמשך אחד ל-כי הוא ההר), וכן ממ"ש לעולם שנר' שזהו מצד שבחר הקב"ה בההר (והמזבח מקומו בההר).

אלא שאע"פ שת"ל באו"א דהרמב"ן פליג על הרמב"ם גם בפרט זה, הרי אי"ז נוגע לענייננו שבאנו לבאר מדוע לא כ' הרמב"ן הלשון והסיבה (והמסובב) דעקידת יצחק והמזבח כהרמב"ם, דלכאורה עפ"י הנת"ל ולקמן א"ש.

וראה בהערה שלאח"ז עוד בכ"ז.

10. מלשונו דהרמב"ן שכ' "כי הוא ההר חמד אלהים לשבתו" ואח"ז ממשיך בענין הקרבנות, מוכח דלא כמו שביארנו לעיל שהענין דהקרבנות הם המשך וענין אחד, דא"כ נמצא דס"ל להרמב"ן דהעיקר ה"לשבתו" הוא מתבטא בענין הקרבנות (שהרי בזה הוא מתבטא), וה"ז אא"פ לומר בד' הרמב"ן דה"ז סתירה בדבריו.

ולכאורה בהכרח לומר — כהעולה מהנת' בפנים — דהם שני ענינים נפרדים, כלומר, דהמזבח (הקרבנות) הוא כתוצאה מהמקדש ולא שהוא ענינו, אשר לזה נתכוין הרמב"ן.

אלא שאעפ"כ אינו מוכרח דכאמור המשמעות (בד' הרמב"ן) נותנת דס"ל שיש ענין בהקרבנות שיהיו בההר (אפי' ללא קשר ישיר ל"לשבתו").

וכאמור לעיל, שאי"ז נוגע ומשנה אופן הלשיטתם דמ"מ ז"ב דפליגי בהחילוקים דלעיל, ולכאו' א"ש דפליגי לשיטתייהו.

ולהעיר עוד מהל' "לשבתו: דנופל (יותר) על מנוחת והשראת השכינה — שיהי' הבית מקודש לשמו, וא"כ הוא מדוייק שפיר.

והעולה מכל הנת' בפנים ובהערות דהביאורים שמבאר אד"ש בדעת הרמב"ם גבי מקומו דהמזבח ובדעת הרמב"ם והרמב"ן גבי עשיית כלי המקדש (ועוד כו"כ מקומות, כאמור) מדוייקים הם להפליא ממש — שהכל הוא בדיוק, ומאד א"ש, דלכאורה זהו יכול להיות גם כראי' והוכחה מסייעת למה שביאר כ"ק אד"ש ב־ב' השיחות, וכפשוט.

ההשתתפות של כאו"א בבנין ביהמ"ק

הת' לוי הלוי פישער
≈ תות"ל 770 ≈

בשיחת ש"פ תרומה ש.ז. (סי"ב) - דהציווי ד"ועשו לי מקדש" בנוגע להלכה למעשה, הוא, בנין ביהמ"ק השלישי, וע"פ מש"כ הרמב"ם ד"הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם אנשים ונשים כמקדש המדבר", מובן דכן הוא גם בנוגע לביהמ"ק השלישי שכאו"א מחוייב להשתתף בבניינו -

ועפ"ז צ"ל (ולכאורה כ"ה גם בפשטות) דמה שפסק הרמב"ם דהמלך המשיח "בונה המקדש" אין הפי' שיבנוהו בעצמו וממונו הפרטי, אלא **שהוא יגבה** הכסף מכאו"א, ושיבנוהו **על פיו** (ולכן נקראת על שמו - וכמו שהיה גם במקדש הראשון שדוד המלך **גבה הכסף**, ונבנה ע"פ שלמה) וי"ל עוד דלאחרי שיגבה הכסף ויבנו את חלקי המקדש, יביאו אותם לפניו, ואולי גם יבנהו בעצמו (וע"ד מה שהיה במשכן שהביאו את כל החלקים לפני משה, והקמתו היתה ע"י משה בעצמו (ראה פ' פקודי ל"ט, ל"ג, ובפירש"י, ועי' בארוכה לקו"ש חכ"ו פקודי, ב)) - ולהעיר מלקו"ש חכ"ח חוקת א' הע' 2 (ובסה"מ מלוקט ח"ה עמ' שט"ו הע' 6) בנוגע לפרה העשירית שפסק הרמב"ם ש"יעשה המלך המשיח" שהפי' הוא לא שמשיח עצמו יעשה, אלא שתיעשה ע"פ הציווי שלו (אלא די"ל דזהו רק בפרה שעשייתה צריכה להיות ע"י כהן, משא"כ בביהמ"ק י"ל שיתעסק בזה בפועל) -

ובנוגע למה שפסק הרמב"ם ד"הכל חייבין כו'" דמשמע מזה **דכל אחד ואחת** מחוייב לסייע בבנין ביהמ"ק, עי' בלקו"ש חי"א (תרומה, א' הע' 7) שתמה ע"ז כ"ק אדמו"ר שליט"א "לכאורה זהו חידוש גדול ולע"ע לא מצאתי זה (מפורש עכ"פ) בשום מק"א" (והכוונה בזה לכאורה שזהו חידוש גדול כי ההשתתפות בביהמ"ק הוא בפשטות ע"ד התרומה **הכללית** להמשכן שהחיוב הוא רק במי שנדבו לבו) "ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק הוא מ"המצוות שהם

חובה על הציבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ להרמב"ם - בסוף מ"ע)"

- ואולי י"ל דזה שהוא "חובה על הציבור" אי"ז בסתירה להדין ד"הכל חייבין כו'" די"ל דיש בזה שני הענינים, חיוב **עכאו"א** להשתתף בבנייתו ע"י נתינת נדבה, אבל הבני' בפועל צ"ל לאחרי שנעשה בו גדר של **ציבור** ע"י שימסרנו יפה יפה שעי"ז נעשה ממון ציבורי (ובפרט ע"י המסירה להמלך והנשיא - וראה בזה לקו"ש חכ"ו ס"ג ובהע' 19 לגבי נדבת המשכן שהביאו הכל אל משה שיפעול בזה ענין ה"ציבור", ולהעיר מלקו"ש חט"ז עמ' 302 הע' 31 לגבי השייכות דבנין ביהמ"ק להמלך, כי על ידו נהי' **הציבור**) וגם אז נשאר בו חלק היחידים (כ"מ מענין חיוב ההיכל במעקה - עי' לקו"ש חכ"ד תצא ב ס"ד) די"ל דכיוון דחיובו מתחיל **מכאו"א** לכן גם לאחרי שנעשה ציבור, אי"ז ציבור של מציאות אחת **שמבטל** את היחידים שבו, אלא זהו ציבור של **ריבוי יחידים** (עי' בזה בלקו"ש חח"י עמ' 113) -

ומש"כ הרמב"ם "לא כל איש ואיש" אולי י"ל הכוונה בזה שאין המצוה על היחידים כפי שהם **נפרדים** אלא כפי שנצטרפו יחד ויש בהם מעלת הציבור (עי' לקו"ש חח"י הנ"ל).

[ובאמת מהמשך דברי הרמב"ם בסהמ"צ (שם) כמעט מפורש דמש"כ "לא כל איש ואיש" אין הכוונה בזה לומר שאי"ז חיוב עכאו"א, אלא אדרבא כוונתו לומר שזהו חיוב **עכאו"א מהציבור**, ובניגוד להסוג השני של מ"ע שממשיך הרמב"ם ד"יתכן שיעמוד אחד מן האנשים כל ימי חייו ולא ישפט בזה ולא תתחייב לו המצוה ההיא", ועכצ"ל כנ"ל שמדובר בציבור כזה שאינו מבטל היחידים (וכדמוכח גם מחכ"ד הנ"ל), ושצ"ל בזה מעלת הציבור, לא יחידים **נפרדים** (והחילוק בין הסוג הזה להסוג השלישי (ציצית תפילין וכו') מובן בפשטות, דציצית וכו' הוא חיוב עכאו"א **בנפרד** ול"ש כלל לציבור, (ואולי י"ל דחלוקים גם בזה דציצית וכו' חיובן "בכל זמן ובכל מקום ובכל ענין" משא"כ בנין ביהמ"ק וכו' אבל להעיר מלקו"ש תרומה ש.ז. דמבאר בארוכה דהציווי דועשו לי מקדש הוא ציווי נצחי, ולהעיר גם ממנ"ח מצוה צ"ה דמצדד דאם יש רשות לבנות הביהמ"ק מצוה לבנות גם היום)] -

ומש"כ הרמב"ם "כמקדש המדבר" דהמקור לזה ד"הכל חייבין כו'" הוא מנדבת המשכן אע"פ דהחיוב במשכן היה רק על מי שנדבו לבו ולא על כאו"א, י"ל, עפמש"כ בלקו"ש חט"ז (עמ' 429 הע' 25 ובשוה"ג) דמבואר דע"פ פשש"מ לא היה ציווי על כאו"א מישראל על נדבת המשכן כ"א "מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו'" קחו מאתכם תרומה וגו' כל נדיב לבו יביאה" אבל כיון שזה היה אצלם דבר הכי חשוב לכן בפועל השתתפו כולם (ולכן הנשיאים שנתעצלו נחשב זה לחסרון, וגם משה היה מיצר ע"ז שלא השתתף) ובשוה"ג מוסיף דע"ד ההלכה היה **החיוב** בנדבת המשכן עכאו"א, ומביא מש"כ הרמב"ם "הכל חייבין וכו' **כמקדש המדבר**" -

אה 21/08/2018

וי"ל הביאור בזה דהחילוק בין "ע"פ פשש"מ". וע"ד ההלכה" הוא, דפשש"מ היינו הפירוש של המילים כפי שזה מובן ל"בן חמש", וע"ד ההלכה פי' תוכן הענין, והנה הציווי על נדבת המשכן היה "כל נדיב לב" דפי' המילים הוא שאי"ז חיוב עכאו"א רק מי שלבו נדבו, אבל כיון שלפועל השתתפו כולם בנדבות ("ויבואו האנשים על הנשים") הרי יוצא שכולם היה בכלל הנדיבי לב ולא שהתנדבו בלי ציווי, דלאחרי שהתנדבו כולם הרי כולם נכללו בהציווי ד"כל נדיב לבו", ולכן ע"ד ההלכה היו כולם חייבין, **דהתוכן** של נדיב לב הוא כאו"א.

[ובאופן אחר קצת - פי' המילים של נדיב לבו ממעט בהציווי (מי שאינו נדיב לב) אבל בתוכנו, דהיינו מי שנכלל בנדיב לב אין שום מיעוט בזה דיכול להיות שכולם יתנדבו, וכן היה בפועל] -

וזהו מש"כ הרמב"ם "כמקדש המדבר" שבסוף נתגלה שכולם נכללו בהציווי, אבל בהציווי עצמו נתמעטו חלק מהם, ולכן מובן גם מה שלא הביא הרמב"ם פסוק ע"ז (כמו שהביא בתחלת הלכה זו לגבי אין בונין המקדש בלילה דנלמד ג"כ ממשכן ומביא הפסוק ע"ז) אע"ג שיש כמה פסוקים שהשתתפו אנשים ונשים (עי' בכס"מ) כיון דע"פ פשש"מ לא נכללו כולם בהציווי רק ע"ד ההלכה.

השולחן – כלי עץ העשוי לנחת

הת' יוסף טובי' דומניך
תלמיד בישיבה

תנן במסכת חגיגה דף כו, ע"א שהכהנים היו אומרים לכהנים עמי הארץ ברגל "הזהרו שלא תגעו בשולחן" בכדי שלא יטמא דאם נטמא א"א לסלקו ולהטבילו דכתיב בי' לחם תמיד לפני תמיד.

ובגמ' שם ע"ב שקו"ט דלכאורה השולחן הוא כלי עץ העשוי לנחת וכלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה דהרי דומיא דשק בעינן מה שק מיטלטל מלא וריקם אף כל מיטלטל מלא וריקם. ומתרץ הגמ' דמ"מ מזה שכתוב בתורה (ויקרא כד) על השולחן הטהור מכלל דהוא טמא, היינו דמקבל טומאה. ומק' והרי כלי עץ העשוי לנחת הוא ואינו מקבל טומאה אלא מלמד שמגביהין אותו ומראין בו לעולי רגלים לחם הפנים ועיי"ש.

ומקשה תוס' (ד"ה כלי עץ העשוי לנחת) בשם הר"ר אלחנן דמדוע הוצרך לפסוק על השולחן הטהור הרי במדבר היו מטלטלים השולחן וא"כ אין כלי עץ העשוי לנחת.

ומתרץ וז"ל, "דלא אצטריך רק לנוב וגבעון ושילה ובית עולמים שלא היתה מטולטלת ושמעינן מקרא שהיו מגביהין אותה, ולא נראה כיון שהיתה מטולטלת כבר אף משבאו לבית עולמים נמי לא נפקא מידי קבלת טומאה ראשונה אלא י"ל דלא מהני טלטולה כיון דלא היתה מטולטלת לבדה כי אם בהדי שאר כלים" עכ"ל.

ואולי יש לומר דהר"ר אלחנן ותוס' פליגי האם השולחן הוא חלק מהמשכן והמקדש או הוא דבר בפני עצמו, וכדלקמן.

בלקו"ש חי"א תרומה ב מובא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן דהרמב"ם ס"ל דהמנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש (היינו שבציווי על עשיית המקדש הרי הוא מצוה על חלקי המקדש), משא"כ הרמב"ן ס"ל דבציווי ועשו לי מקדש לא נכללו בזה הציוויים על הכלים (ומה שלא נמנו הכלים במצוות בפ"ע הוא משום שהכלים הם רק תשמישי קדושה להעבודות הנעשות בהם). וע"ש דמאריך בסברת מחלקותם.

ונראה דאפשר לומר דהר"ר אלחנן והתוס' פליגי במחלוקת הרמב"ם והרמב"ן. דהר"ר אלחנן ס"ל כרמב"ם דהשולחן הוא חלק מהמשכן ולכן בנוב גבעון ושילה ובביהמ"ק דהם בעצמם היו באופן קבוע גם השולחן הי' באופן קבוע והוצרך פסוק למעט אותם. משא"כ התוס' כהרמב"ן ס"ל דהשולחן הוא דבר בפני עצמו וא"כ מכיון שבמשכן שבמדבר הי' מתטלטל ממקום למקום גם אח"ז בנוב גבעון שילה ובביהמ"ק נקרא מטלטל, ולכן הוצרך לתירוץ אחר על קושייתו מדוע נתמעט השולחן מהפסוק "על השולחן הטהור", ודו"ק.

קדושה ראשונה קידשה לעת"ל

הת' לימא ווילהלם
-תלמיד בישיבה-

בלקו"ש ח"י"א תרומה - בי מבאר שיטת הרמב"ם דס"ל דכלי המקדש חם חלק מהבית ונכלל במצות בנין המקדש. ומבאר שם דא"א לומר דחוא מטעם דהבית וכלים מעכבין זה את זה, דהא הרמב"ם בעצמו פסק דמקריבין קרבנות אע"פ שאין שם בית בנוי, חרי דהכלים אינם מעכבין הקרבנות.

אינם מעכבין זא"א, דהרי במקדש שני הקריבו כל הקרבנות אע"פ שלא היי בית בנוי, וכ"ק אדמו"ר שולל ראיי זו וזלה"ק: "...הראיי הוא רק למי שס"ל דקדושה ראשונה **לא** קדשה לעת"ל ולא לדעת הרמב"ם שס"ל דקדשה לעת"ל", והיינו משום דכיון דס"ל דקדשה לעת"ל, ה"ל כאלו הארון והכפרת עדיין במקומם.

ועפ"ז צ"ל מחי החוכחה מהא דס"ל להרמב"ם דמקריבין קרבנות אע"פ שאין שם בית דס"ל דאינם מעכבין, דהא י"ל דס"ל דמעכבין

ואעפ"כ כיון דקדשה לעת"ל, מקריבין אפי' אם אין שם בית, וכמו שמבואר בהמשך לי' הרמב"ם שם (הלכות בית הבחירה פ"ו הט"ו) דהטעם דמקריבין קרבנות בלי בית הוא מטעם דקדושה ראשונה קדשה לעת"ל.

וגם צריך ביאור לפ"ז, דבהערה 21 מביא הצפע"נ דמפרש שיטת הרמב"ם דס"ל כמ"ד בירושלמי, כאן בעבודות שבפנים כאן בעבודות שבחוץ (דבעבודות פנים מעכבין הכלים, משא"כ בעבודות חוץ אינם מעכבין) וכ"ק אדמו"ר מקשה על פי' זה וזלה"ק: "הרמב"ם פסק מזבח שנעקר מקטירין קטורת במקומו ולא כתב שא"א אז לעבוד כל שאר עבודות פנים".

sing request...

ובשוה"ג שם "ולפ"ז צ"ע בצפ"ע שס" נזראה בלקו"ש מהוצאות תשמ"ג וכו' ביאור ע"ז) והיינו דכ"ק אדמו"ר מקשה דאיך אפשר לומר דהרמב"ם ס"ל דבעבודות פנים מעכב, הרי הרמב"ם כשמביא

חדין דמזבח שנעקר לא כתב דאסור להקריב כל שאר עבודות פנים.

ולכאו' לפי הנ"ל צ"ב דהרי הרמב"ם ס"ל דקדשה לעת"ל, אפשר, דאה"נ דעבודות פנים מעכבין, היינו דוקא אם לא הי' לכתחילה, אבל אם הי' מזבח ואח"כ נעקר נשאר שם קדושת המזבח, והוי כאלו עדיין יש מזבח במקומו, ולכן מותר לעשות כל שאר עבודות פנים, ומהו הצ"ע על הצפע"נ.

סימן י״ג

בענין יסוד מצות בנין בית המקדש

— א —

א) ברמב״ם הל׳ בית הבחירה פ״א ה״א, ז״ל מצוות עשה לבנות בית לאד׳ מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש, וכבר נתפרש בתורה משכן שעשה משה רבינו והי׳ לפי שעה שנאמר כי לא באתם עד עתה וגו׳ ע״כ, עיי״ש. וכ״כ הרמב״ם במנין המצוות שלו שבתחלת ספר היד במ״ע כ׳ לבנות בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש ע״כ.

ב) ויותר מבואר הוא בסהמ״צ להרמב״ם מ״ע כ׳, ז״ל הוא שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי׳ ההקרבה והבערת אש תמיד ואליו תהי׳ ההליכה ועלי׳ לרגל והקבוץ בכל שנה, והוא אמרו ית׳ ועשו לי מקדש ולשון ספרי ג׳ מצוות נצטוו ישראל בעת כניסתן לארץ למנות להם מלך ולבנות להם בית בחירה ולהכרית זרעו של עמלק הנה התבאר שבנין בית הבחירה מצוה בפני עצמה[1] ע״כ, עיי״ש.

ג) וכ״כ בסהמ״צ שם שרש י״ב ״כמו ועשו לי מקדש שזו מצות עשה אחת מכל המצוות והוא שיהי׳ לנו בית מוכן יבואו אליו ויחוגו בו ובו תהי׳ ההקרבה ובו יהי׳ הקבוץ במועדים״ עיי״ש, ומתבאר מדברי הרמב״ם שמ״ע דבניית ביהב״ח נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ד) אכן עי׳ בכס״מ שם שהביא דברי הסמ״ג במ״ע דבניית בית המקדש [מ״ע קס״ג] שכתב שם, וז״ל בפרק כה״ג [סנהדרין דף כ׳ ע״ב] תניא ג׳ מצוות נצטוו בנ״י בכניסתם לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק אחר שיניח להם המקום מכל אויביהם מסביב, לבנות בית הבחירה שנאמר [דברים י״ב פסוק י׳ י״א] ועברתם את הירדן וישבתם בארץ ואח״כ והי׳ המקום אשר יבחר ה״א לשכן שמו שם שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם וגו׳ ע״כ עיי״ש.

ה) ומתבאר מדברי הסמ״ג דמ״ע דבניית בית הבחירה נלמדת מפסוק ״והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ אלקיכם לשכן שמו שם שמה תביאו את עולתיכם וגו׳״, שמזה ילפינן מ״ע דבניית ביהמ״ק, ולא ס״ל כמו״ש הרמב״ם דמ״ע דבנין ביהב״ח נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש.

ו) ובטעם הדבר ביאר בכס״מ שם דס״ל להסמ״ג דפסוק ועשו לי מקדש במשכן שבמדבר איירי ולא בית עולמים, אשר לכן הביא המקור למצוות בנין בית הבחירה מפסוק והי׳ המקום וגו׳.

ז) ובדעת הרמב״ם שלא הביא המקור למצוות בנין ביהמ״ק מפסוק והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, והרי כן מבואר בסוגיא דסנהדרין [דף כ׳ ע״ב], דאיתא התם תניא ר׳ יוסי אומר ג׳ מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ להעמיד להם מלך ולהכרית זרעו של עמלק ולבנות להם בית בחירה, ואיני יודע איזה מהן תחילה, כשהוא אומר כי תבא [שהרי התכוונו] כס י־ה מלחמה לאד׳ בעמלק הוי אומר להעמיד להם מלך תחילה, ואין כסא אלא מלך שנאמר וישב שלמה על כסא אד׳ למלך, ועדיין איני יודע אם לבנות להם בית הבחירה תחילה או להכרית זרעו של עמלק תחילה, כשהוא אומר והניח לכם מכל אויביכם וגו׳ והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ וגו׳, הוי אומר להכרית זרעו של עמלק תחילה יעו״ש, והרי זהו מקורו של הסמ״ג וקשה על הרמב״ם שהביא הפסוק ועשו לי מקדש [2].

ח) ותירץ בכס״מ שם דרבינו לא נראה לו שהמצוה היא והי׳ המקום אשר יבחר אד׳ אלוקיכם וגו׳ וכסמ״ג , משום דהתם לא פקיד לבנות בית הבחירה, אלא ספור דברים בעלמא הוא דקאמר שיביאו קרבנות למקום אשר יבחר אד׳ אבל לא מצינו בקרא ציווי שיבנו בית הבחירה.

---

[1]) עי׳ לקו״ש חי״א תרומה ב׳ הערה 41 עיי״ש.

[2]) וראה לקו״ש חי״א תרומה ב׳ הערה 3 ותו״ש תרומה כ״ה או״ק ע״ג.

ט) ואע"פ דבפרק כ"ג [היינו סוגיא דסנהדרין כ' ע"ב] הביאו מקרא דוהי' המקום אשר יבחר אד' וגו', לא לענין שיהא ציווי בנין בית הבחירה ממקרא זה אלא לומר שהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה מדכתיב והי' בהניח לכם מכל אויביכם וגו', ואח"כ והי' המקום אשר יבחר אד' וגו', ולהנ"ל לא רצה להביא ראי' מפסוק זה והביא ראי' מועשו לי מקדש[3] עיי"ש בכס"מ.

י) אכן דברי הרמב"ם צ"ע טובא, דעי' ברמב"ם בהל' מלכים פ"א ה"א דכתב שם שלש מצוות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר לשכנו תדרשו ובאת שמה[4].

יא) וקשה דהרי כבר כתב הרמב"ם בהל' בית הבחירה דילפינן מצוות בנין בית הבחירה מפסוק ועשו לי מקדש, ואיך יליף לה הכא מצווה זו מפסוק אחר דלשכנו תדרשו וגו', וכבר עמד בזה בלח"מ שם עיי"ש[5].

יב) ובהא הרי ליכא למימר כמו"ש הכס"מ לעיל בסוגיא דסנהדרין שהביאו קרא דוהי' המקום וגו' רק להוכיח דהכרתת זרעו של עמלק קודמת למצוות בנין בית הבחירה, דהרי דבר זה דהכרתת זרעו של עמלק קודמת לבנין בית הבחירה כתב לה הרמב"ם שם בה"ב, ויליף לה מפסוק אחר יעו"ש, [וגם הרי ד"ז לא מוכח מפסוק דלשכנו תדרשו וגו'].

יג) וע"כ הא דכתב בהא שמצוה דבניית בית הבחירה נלמדת מפסוק לשכנו תדרשו היינו עצם המצוה דבנין ביהמ"ק, וקשה מהא דבהל' בית הבחירה יליף לה מפסוק ועשו לי מקדש וצ"ע[6].

— ב —

יד) ואשר יראה לומר בזה, ע"פ המתבאר בלקו"ש חי"א תרומה ב' יעו"ש, שהביא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל ביסוד הך מצוה דבניית בית הבחירה, דהרמב"ן בפירושו על החומש ריש פרשת תרומה כתב "כי עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה".

אוצר החכמה

טו) אולם דעת הרמב"ם, וכמו"ש בריש הל' בית הבחירה ובסהמ"צ שלו [וכנ"ל ס"א] שיסוד מצוות בנין ביהמ"ק הוא "לבנות בית לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" וכו'[7].

---

[3]) ובכס"מ שם ממשיך ואע"ג דההיא פרשה במשכן שבמדבר מיירי משמע דהאי קרא כלל הוא לכל מקום בין למשכן שבמדבר בין לשילה ונוב וגבעון בין לבית עולמים. ודיקא נמי דקאמר ועשו לו מקדש ולא קאמר ועשו לי משכן וכן הוא בגמרא סנהדרין ט"ו שבועות ט"ו וכן תעשו לדורות ע"כ בכס"מ שם.

ובחומש תורה תמימה תרומה כ"ה או"ק ז' כתב ועי' ברמב"ם פ"א ה"א מבית הבחירה מ"ע לעשות בית לאד' שנאמר ועשו לי מקדש עכ"ל ותמה הכס"מ הא פסוק זה איירי במשכן שבמדבר. ואני תמה על תמיהתו שהרי בשבועות ט"ו ע"א דרשינן הפסוק שבכאן וכן תעשו לדורות כמובא בסמוך וכו'. ומ"ש בסנהדרין כ' ע"ב שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתם לארץ ואחת מהן לבנות בית הבחירה שם איירי לענין קדימת מצוה זו לאחרת כפי שיתבאר אי"ה לפנינו במקומו עי"ש בתורה תמימה.

ואני תמה על תמיהתו [של התורה תמימה] מה ראה על ככה. וכי לא ראה דברי הכס"מ שכתב בעצמו לפרש דעת הרמב"ם דועשו לי מקדש מיירי גם ממקדש. והביא בעצמו סוגיא דשבועות דף ט"ו, ובנוגע לסוגיא דסנהדרין כ' כתב ג"כ דמיירי רק לענין קדימה ואיחור של המצוות, ובעל תורה תמימה עשה עצמו כלא ראה, ועוד מתמה על הכס"מ שלא כתב סברא זו בה בשעה שכ"ז מפורש להדיא בתוך דיבור זה עצמו של הכס"מ.

[4]) דברים י"ב ה' ובלח"מ שם האי קרא דלשכנו תדרשו משמע דה"ק תדרשו ותעשו משכן וראה קרית ספר שם ומה שלא הרמב"ם פסוק י' י"א שם והי' המקום אשר יבחר וגו' וכמו שהובא בסנהדרין כ' ע"ב עי' כס"מ שם ובתורה שלמה תרומה כ"ה או"ק ע"ג ז"ל וע"ע רמב"ם הל' מכלים פ"א ה"א שהביא הלימוד לבנות בית הבחירה מדכתיב לשכנו תדרשו ובאת שמה, וכ"ה בסנהדרין כ' ע"ב עכ"ל וצ"ע שהרי בסנהדרין הוא פסוק אחר מזה שהביא הרמב"ם וכנ"ל.

[5]) ומה שתירץ בלח"מ שם צ"ע וכמו"ש בלקו"ש תרומה שם הערה 3 עיי"ש. וראה אבן האזל שם מש"כ בזה.

[6]) וראה באריכות שיחת ש"פ דברים תשל"ו (ובלתי מוגה) ס"ב מש"כ בזה עיי"ש.

[7]) בספר מעיין החכמה דף כ"ג ע"ב (ירושלים תש"ל) כתב לבאר שיטת הרמב"ם שלא מנה עשיית הארון למצוה וכשיטת הרמב"ן ז"ל בהשגותיו לסהמ"צ מ"ע ל"ג וכתב בזה דס"ל להרמב"ם שעשיית הארון נכללת במצוות בנין ביהמ"ק שתכלית ועיקר בנין ביהב"ח הוא שיהי' בו הארון להשראת השכינה יעו"ש שהאריך בזה וצ"ע שלא העיר שכן כתב הרמב"ן בר"פ תרומה. ועוד צ"ע שכתב כן בדעת הרמב"ם והרי להדיא דעת הרמב"ם שעיקר בנין ביהב"ח הוא להיות בית מוכן להקרבת קרבנות וראה לקו"ש שם באריכות ושם הערה 4* והערה 10.

טז) ובשיחה שם ס"ה מבאר שלכו"ע תכלית בנין ביהמ"ק הוא משום ב' הענינים, א) להיות מקום הקרבת הקרבנות וכו'. ב) שבו תהי' השראת השכינה, ואך מי משני אלה הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות בית המקדש, בזה הוא דפליגי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל, דהרמב"ם ס"ל דהעיקר בזה הוא להיות בית מוכן לעבודת הקרבנות וכו', ודעת הרמב"ן ז"ל היא דהעיקר הוא שבו תהי' השראת השכינה וכו', יעו"ש באריכות[8].

יז) ויתבאר לפי"ז הא דמצינו כמה סתירות ביסוד המצוה דבניית ביהמ"ק, דעי' בספר מעין החכמה דף כ"ג ע"ב [ירושלים תש"ל], שכתב להוכיח מהכתוב בדה"א כ"ג "וקומו ובנו את מקדש אד' אלקים להביא את ארון ברית אד'" וכן שם כ"ח "לבנות בית מנוחה לארון ברית אד' ולהדום רגלי אלקינו" שמכ"ז משמע שיסוד בנין ביהב"ח הוא להשראת השכינה[9].

יח) אכן עי' בספר כלי חמדה עה"ת תרומה או"ק ג', שהעיר מדברי הירושלמי ר"ה פ"א ה"א דז"ל שם א"ל הקב"ה...שלמה בנך בונה ביהמ"ק אלא להקריב קרבנות עיי"ש, ומשמע שתכלית בנין ביהמ"ק הוא לעבודת הקרבנות עיי"ש.

יט) ואולם למשנ"ת בלקו"ש אין כאן סתירה דב' הענינים הם תכלית בנין ביהב"ח, ואין כאן מחלוקת בעיקר הענין דשניהם הם במצוות בנין בית המקדש וכמושנ"ת[10].

כ) והמתבאר מזה דבמצוות בנין ביהב"ח יש בזה ב' דינים הא) לצורך השראת השכינה, והב) להקרבת הקרבנות וכו', אשר לפי"ז יתבאר היטב דברי הרמב"ם שהביא ב' פסוקים למצוות בנין ביהמ"ק, פסוק דועשו לי מקדש בריש הל' ביהב"ח, ופסוק דלשכנו תדרשו ובאת שמה בריש הל' מלכים, דמב' פסוקים אלו ילפינן הנך ב' דינים שבמצות בנין ביהמ"ק.

כא) דמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן יסוד מצות בנין ביהב"ח שלצורך השראת השכינה וכמפורש בקרא בסופו "ושכנתי בתוכם" דהיינו השראת השכינה, שלכן צ"ל ועשו לי מקדש.

כב) ופסוק דלשכנו תדרשו ובאת שמה יסודו משום הקרבת הקרבנות וכדמסיים בקרא שם והבאתם שמה עולתיכם וזבחיכם וגו', שזה יסוד מצות בנין ביהמ"ק כדי שיהי' מקום מוכן להקרבת הקרבנות וכו', דהיינו דין הב' שבמצות בניית ביהב"ח, ונמצא דב' הפסוקים איצטרכו ומכל פסוק ילפינן דין מיוחד במצוות בנין ביהמ"ק וכמשנ"ת[11].

כג) והנה עצם דברי הרמב"ם ז"ל בריש הל' ביהב"ח הרי צ"ע, במ"ש שמ"ע לבנות בית לאד' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו' שנאמר ועשו לי מקדש, וקשה איך מתבאר מפסוק זה דועשו לי מקדש שמצוה לבנות בית להיות מוכן להקרבת הקרבנות, והרי בפסוק מבואר הטעם לועשו לי מקדש משום "ושכנתי בתוכם" דהיינו השראת השכינה.

כד) וע"כ צריך לפרש שהרמב"ם מביא פסוק דועשו לי מקדש להוכיח עצם המצוה דבנין ביהמ"ק, ולא שמזה מוכח שבניית ביהמ"ק הוא להיות

עיי"ש שמוכח מזה שגם דעת הרמב"ם שבנין ביהמ"ק לצורך השראה השכינה. ועי' לקו"ש חי"א תרומה שם הערה 35 ובמכתב כ"ק אד"ש הנדפס בריש ספר בדבר מלך על הרמב"ם.

[8]) וראה לקו"ש תרומה תשל"ו ס"א עיי"ש.

[9]) ועי' בביאור מהר"י פערלא לסהמ"צ להרס"ג פרשה נ"ד עיי"ש מש"כ בזה.

[10]) ועדיין יש להעיר מלשון הירושלמי אלא להקריב קרבנות דמשמע דרק זה ענין בנין ביהמ"ק אבן עי' ירושלמי ברכות פ"א ה"א וירושלמי מו"ק פ"ג ה"ז שהובא מא' הנ"ל בשינוי לשון ושם הגירסא. כלום שלמה בנך בונה ביהמ"ק לא להקריב בתוכו קרבנות עיי"ש כלומר בתומי' ולפי"ז אין מכאן ראי' שרק זה התכלית דביהמ"ק ועי' גליון ח' דהערות התו' ואנ"ש דברינוא ס"ז ודו"ק.

[11]) וראה בלקו"ש ח"ד ע' 1346 בהערות שם שהעיר מלשון הרמב"ם כמו"נ ח"ג פמ"ה שכתב שם וז"ל וצוונו אנחנו שנבנה היכל לשמו ונשים בו הארון שיש בו כו'

מקריבים בו וכו', אבל הרי עדיין צריך ביאור המקור לזה שבנין הבית הוא להיות מקום מוכן להקרבה וכו'*[1].

כה) ואולם למשנ"ת הרי ניחא, דהמקור לזה שבנין ביהמ"ק הוא לצורך הקרבת קרבנות וכו', הוא מפסוק לשכנו תדרשו דמזה ילפינן שבנין ביהמ"ק הוא כדי להביא שם עולתיכם וגו', וכדמסיים בקרא שם, וקרא דוהבאתם שמה מחדש לנו שהכוונה במצות בנין ביהמ"ק שבפסוק ועשו לי מקדש עיקרו לצורך הבאת הקרבנות, שלכן כתב הרמב"ם שמצות בניית ביהמ"ק נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש, ועיקרו לצורך הבאת קרבנות וכדגלי לן קרא דלשכנו תדרשו והבאתם שמה עולתיכם וגו' שלכן הביא פסוק זה בהל' מלכים וכמושנ"ת[13].

— ג —

כו) ויסוד לדברינו דהנה כבר הבאנו לעיל מדברי הכס"מ שהסמ"ג מנה מצות בנין ביהב"ח מפסוק והי' המקום אשר יבחר אד' אלוקיכם לשכן שמו שם וגו', וזה שלא הביא הפסוק דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, כתב בכס"מ שם דס"ל להסמ"ג דההוא קרא במשכן שבמדבר איירי ולא במקדש בית עולמים, וחיוב מצות בנין ביהמ"ק נלמדת רק מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו'.

כז) אכן עי' ברמזי מצות עשה להסמ"ג בריש ספרו שמנה שם בקיצור כל המ"ע, ושם במ"ע קס"ג ז"ל לבנות בית הבחירה שנאמר (תרומה) ועשו לי מקדש וכו' וכן תעשו ונאמר (ראה) והי' המקום אשר יבחר אד' וגו', הרי שהסמ"ג בעצמו כתב המקור למ"ע דבנין ביהמ"ק מפסוק ועשו לי מקדש דפרשת תרומה.

כח) וקשה טובא דאם ילפינן מ"ע זו מפסוק ועשו לי מקדש, מדוע הביא גם הפסוק דפרשת ראה והי' המקום אשר יבחר וגו', ומדוע לא סגי בפסוק ועשו לי מקדש וגו', וכבר עמד בזה בברית משה על הסמ"ג מ"ע קס"ג עיי"ש[14].

כט) וכן קשה על רש"י, דהנה ברש"י עה"ת פרשת ראה ע"פ והי' המקום פי' רש"י ז"ל "בנו לכם בית הבחירה" ומשמע דס"ל לרש"י דילפינן מצות בנין ביהב"ח מפסוק והי' המקום וגו' דפ' ראה[15], וכשיטת הסמ"ג.

ל) אכן עי' בדברי רש"י ז"ל ביבמות דף ו' ע"א באמצע ד"ה מאי לאו כתב שם רש"י, וז"ל הוי אמינא אתי עשה דועשו לי מקדש ודחי לאו דשבת עיי"ש, ומשמע דס"ל דמ"ע דבניית ביהמ"ק נלמדת מפסוק ועשו לי מקדש דפרשת תרומה, וקשה טובא הרי ילפינן זה מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו'[16].

לא) וע"כ צ"ל בזה כמוש"כ, דבמצוות בניית ביהב"ח נכלל בזה ב' דינים, לצורך השראת השכינה, וזה נלמד מפסוק ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, ודין הב' דלצורך הקרבנות, וזה נלמד מפסוק דפרשת ראה והי' המקום וגו' וכמו שמסיים הפסוק שמה תביאו עולתיכם וזבחיכם וגו', דהיינו שיהי' להקרבת קרבנות שלכן כתב בזה הסמ"ג ברמזיו ב' הפסוקים, דפרשת תרומה ודפרשת ראה, וכן הוא לדעת רש"י ז"ל שהביא ב' הפסוקים, דמתרווייהו נלמד ב' דינים אלו שבבנין בית המקדש וכמושנ"ת.

---

[13]) וי"ל שלכן בהל' מלכים הביא הפסוק דלשכנו וגו' דשם קאי עמ"ש התחלה ג' מצות נצטוו בנ"י בכניסתם לארץ ופרט זה דלבנות לעבודת הקרבנות וכו' הוי מצוה שבארץ וכברמב"ם פ"א ה"ג מביהב"ח משא"כ בהל' ביהב"ח שהביא הפסוק דועשו לי מקדש פרט דהשראת השכינה דנכלל בזה [לדעת הזוהר ראה להלן אות ל"ז] מצות בניית ביהכנ"ס וגם בחו"ל וכו' וראה להלן אות י"א ואות ל"ו בזה ודו"ק ואכמ"ל בזה.

[14]) וראה ג"כ במעיין החכמה דף כ"ג ע"ב (ירושלים תש"ל) עיי"ש.

[15]) כ"כ בברית משה על הסמ"ג מ"ע קס"ג אבל יש לדחות דרש"י כתב שם שמזה ילפינן שאחר כיבוש וחילוק ומנוחה אז חל חיוב לבנות ביהמ"ק עיי"ש בפרש"י הקודם ולא שעצמם המצוה יליף מפסוק זה.

[16]) ובשלמא בפי' רש"י עה"ת אין קושיא דידוע דדרך רש"י עה"ת הוא פשוטו של מקרא [ראה לקו"ש ח"ה בראשית א' ובכ"מ] וי"ל שע"פ פשש"מ פסוק ועשו לי מקדש מדבר במשכן לבד ומפסוק והי' המקום וגו' ילפינן אמקדש בית עולמים אבל יקשה על פירש"י ביבמות דס"ל ע"ד ההלכה דילפינן מפסוק ועשו לי מקדש וא"כ מה מלמדנו הפסוק דוהי' המקום וגו' "בנו לכם בית הבחירה" וכו'.

אוניברסיטת תל אביב 29/06/2018

לב) ויתבאר לפי"ז ג"כ בהא שהקשה בברית משה מ"ע קט"ז על הסמ"ג ברמזיו, שמנה במ"ע קט"ז מ"ע דבנין בית הבחירה [וזה דלא כמו"ש בסמ"ג בפנים שמנה במ"ע קט"ז מ"ע דזכירת מעשה עמלק] ובמצוה"ח קס"ג שם מנה עוה"פ מ"ע דבנין בית הבחירה, וצ"ע שמנה מ"ע דבנין ביהמ"ק ב' פעמים במ"ע קט"ז ובמ"ע קס"ג ועיי"ש מה שהאריך בזה[17].

לג) ולמה שנתבאר הרי מבואר שלכן מנה הסמ"ג ברמזיו מצוה דבניית ביהמ"ק ב' פעמים שהוא משום דס"ל שב' הדינים שבמצות בנין ביהמ"ק הם ב' מצות מיוחדות, שמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן מצוה אחת לבנות בית המקדש לצורך השראת השכינה, וזה מנה במ"ע קט"ז.

לד) ובמ"ע קס"ג מנה עוה"פ מצוה דבנין ביהמ"ק מפסוק והי' המקום אשר יבחר אד' וגו' דהיינו דין הב' שבבנין ביהב"ח לצורך הקרבת קרבנות וכו', שנלמד מפסוק והי' המקום וגו' שמה תביאו וגו', והם ב' חיובים נפרדים [וכמושי"ת להלן *כמה נפק"מ בין הך חיובא דבניית ביהמ"ק שמשום השראת השכינה לחיובא דבנין ביהמ"ק שלצורך הקרבת קרבנות וכו'].

לה) איברא שבפנים הסמ"ג חזר בו, ומנה מ"ע דבנין ביהב"ח למצוה אחת, וכ"ה שיטת הרמב"ם ושאר מוני המצות, דמ"ע דבנין ביהמ"ק היא מ"ע אחת[18], אלא דס"ל שבהך מצוה גופא נכלל בה הפרט שלצורך השראת השכינה, והפרט שלצורך עבודת ההקרבה וכו' וקרא דפרשת ראה והי' המקום וגו' אינו חיוב ומצוה נוספת אלא מחדש וגלי לן שעיקר הכוונה בהמצוה הוא [לדעת הרמב"ם] הפרט והדין שלצורך עבודת הקרבנות וכמושנ"ת.

לו) ויתבאר לפי"ז ג"כ שלא יקשה על הרמב"ם, מהמבואר בזוהר פרשת נשא [וראה תו"ש תרומה ע"פ ועשו לי מקדש] דלבנות ביהכנ"ס הוי מצוה כמצות בניית ביהמ"ק ונלמד מקרא דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, שגם ביהכנ"ס נכלל בזה עיי"ש[19].

לז) וקשה טובא למ"ש הרמב"ם שיסוד מצות בניית ביהב"ח להיות בית מוכן לעבודת הקרבנות [וכנ"ל אות א'] אשר לפי"ז קשה דהרי בביהכנ"ס אין עבודת הקרבנות 20 ומה"ת שיה' מצוה לבנות ביהכנ"ס דנכלל במצות בניית ביהמ"ק והרי בנין ביהמ"ק הוא להיות בית לעבודת הקרבנות משא"כ בביהכנ"ס.

לח) אכן למשנ"ת שיש ב' דינים בבנין ביהמ"ק, ונלמד מב' פסוקים דמפסוק לשכנו תדרשו ילפינן הדין בנייה שלצורך הקרבת הקרבנות, ומפסוק ועשו לי מקדש ילפינן דין בנייה שלצורך השראת השכינה, וכדמסיים קרא ושכנתי בתוכם.

לט) אשר לפי"ז מתבאר שפיר מ"ש בזוהר דמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן גם חובת בנייה דביהכנ"ס, שהרי החיוב שבפסוק ועשו לי מקדש יסודו משום השראת השכינה, וזה הרי שייך גם בביהכנ"ס דהוי מקדש מעט[21], שלכן גם בנין ביהכנ"ס נכלל במצות בנין ביהמ"ק וכמו שנתבאר[22].

מ) ונתבאר בדברינו שביסוד מצות בנין בית המקדש איכא ב' דינים נפרדים וילפינן להו מב' פסוקים מיוחדים הא' לצורך השראת השכינה ונלמד מקרא דועשו לי מקדש והב' לצורך מקום העבודה ונלמד מקרא דלשכנו תדרשו והבאת שמה וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה.

---

[17]) בספר הסמ"ג שלפנינו הנה גם ברמזי הסמ"ג מנה במ"ע קט"ז מצוה דזכירת מעשה עמלק וצ"ל שלפני הברית משה היתה גירסא אחרת ברמזי הסמ"ג, ואולי במס"ג שלפנינו תיקנו כן ברמזי הסמ"ג עפמ"ש בפנים למנות מ"ע קט"ז מצוה דזכירת מעשה עמלק. ועיי"ש בברית משה מש"כ בשם ספר נתיבות עולם במ"ע קט"ג שהוא מ"ע דהקרבת קרבנות עי"ש.

[18]) ולכאורה י"ל שמוכח כן מסוגיא דסנהדרין כ' ע"ב שלש מצות נצטוו [וכ"ה בתוספתא דסנהדרין פ"ד ה"ג ספרי דברים פ"י ס"ז מדרש תנחומא תצא סימן י"א פסיקתא דרב כהנא פ"ג ראה בהמצויין לעיל הערה 2], ונמנה שם מצוה דבנין דביהמ"ק למצוה אחת ודו"ק.

[19]) ועי' שו"ת מהרי"ק שורש קס"א וספר מעשה אברהם או"ח סימן ל"ז ובשד"ח כללים ב' כלל מ"ג בסופו.

[20]) ועיי"ש בשד"ח ריש כלל מ"ג בשם הרוקח עיי"ש ואכ"נ.

[21]) ועיי"ש בשו"ת באריכות בענין קדושת ביהכנ"ס ובמערכת דינים ערך ביהכנ"ס.

[22]) וראה הערות הת' ואנ"ש דברינוא גליון י'.

סימן י"ד

בענין חובת יחיד וחובת ציבור במצות בנין בית המקדש

29/06/2018 אורח

— א —

א) ברמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונן אנשים ונשים כמקדש המדבר עיי"ש, ומתבאר מזה דמצות בנין ביהמ"ק היא מצוה וחובת גברא המוטלת על כל אחד ואחת מישראל.

ב) וקשה טובא ממ"ש הרמב"ם בעצמו בסהמ"צ שלו בסוף המ"ע רמ"ח, וז"ל וכשתסתכל כל אלו המצות שקדם זכרם עתה שתמצא מהם מצות שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש כמו בנין בית הבחירה וכו' עיי"ש, הרי דס"ל להרמב"ם דמ"ע דבנין ביהב"ח היא מצות הציבור, וקשה מזה שכתב בהל' ביהב"ח שהיא חובת כל אחד ואחת בפרט וצ"ע.

ג) וכבר עמד בזה בלקו"ש מכ"ק אדמו"ר שליט"א חי"א תרומה א' הערה 7 וז"ל ולכאורה מלשון הרמב"ם משמע דכל אחד ואחת (הי') מחויב לסייע בבנין ביהמ"ק (וע"ד שהי' במשכן־שבזה גם תרומת האדנים (ולאו דוקא נדיב לב) ולכאורה זהו חידוש גדול, ולע"ע לא מצאתי זה (מפורש עכ"פ) בשום מקום אחר. ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק הוא מה"מצות שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ להרמב"ם סוף מ"ע וכ"ה בחינוך על אתר מצוה צ"ה בסופה) ואכ"מ עכ"ל שם.

ד) ואשר יראה לומר בזה ע"פ משנ"ת בדברינו לעיל סימן י"ג שביסוד מצות בנין בית המקדש איכא ב' דינים בזה וילפינן להו מב' פסוקים מיוחדים הא' דין חיוב מצות בנין בית המקדש משום השראת השכינה שבו וזה נלמד מקרא דועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם דמבואר בזה שיסוד חיוב בניית המקדש הוא כדי שיהי' ושכנתי בתוכם דהיינו השראת השכינה שבבית המקדש.

ה) והב' דין חיוב מצות בניית בית המקדש כדי שיהי' מקום מוכן לעבודת הקרבנות הנעשות בבית המקדש [וכמפורש ברמב"ם פ"א ה"א מהל' בית הבחירה] שלכן חייבים לבנות בית המקדש וזה נלמד מקרא דלשכנו תדרשו ובאת שמה [דברים ראה] שמצוה לבנות בית המקדש ויסודו משום הבאת הקרבנות שבבית המקדש וכמפורש בהמשך הכתוב שם והבאתם שמה עולתיכם וזבחיכם וגו' ועיי"ש שהארכנו בזה ביסוד הדברים.

ו) אשר לפי"ז נראה לומר דבמצות בנין בית המקדש איכא ב' דינים וב' חיובים נפרדים הא' חיוב ומצות בניית בית המקדש דהוי חובת ציבור ומוטלת על הציבור יחד ואינה חובת יחיד והב' חובת ומצות בניית בית המקדש דהוי חובת יחיד ומוטלת על כל גברא ביחוד כשאר מצות המוטלות על כל אחד ואחת מישראל.

ז) והיינו דדין חיוב מצות בנין בית המקדש משום דין הא' דהשראת השכינה שבו זה הוי חובת הציבור דכלל ישראל שעל כל ישראל ביחד איכא חובה דלבנות בית המקדש כדי שתהי' השראת השכינה בתוך עם ישראל[1].

ח) משא"כ דין הב' שבחיוב מצות בנין בית המקדש כדי שיהי' מקום מוכן לעבודת הקרבנות הנלמד מקרא דלשכנו תדרשו וגו' חיוב זה הוי חובת כל אחד בנפרד והוי חובה המוטלת על כל יחיד ויחיד.

ט) והיינו טעמא משום שבעבודת הקרבנות הרי איכא קרבנות ציבור דהוי חובת ציבור ואיכא ג"כ קרבנות יחיד אשר לכן הוא דחל הך חובת הבני' דבית המקדש שלצורך הקרבנות על כל יחיד ויחיד

---

[1]) ראה רמב"ן עה"ת תרומה כ"ה י' עיי"ש, ובכלי חמדה על התורה פקודי או"ק א'.

כדי שיהי' מקום מוכן להבאת קרבנות גם הקרבנות שעל כל יחיד ויחיד שנתחייב בהם[2].

י) ועפי"ז יתורץ שפיר הסתירה שבדברי הרמב"ם ז"ל שבזהל' בית הבחירה כתב דמצות בנין בית המקדש הוי חובת יחיד ובסהמ"צ כתב שמצות בנין בית הבחירה הוי חובת הציבור ולמה שנתבאר אין כאן סתירה משום דתרווייהו איתנהו בהך מצוה דבנין בית המקדש חובת הבני' משום השראת השכינה דהוי חובת ציבור וחובת הבני' משום שיהי' מקום להבאת הקרבנות דהוי חובת כל יחיד ויחיד.

יא) ונתבאר בדברינו שבמצות בנין בית המקדש איכא ב' דיני חיוב הא' חובת ציבור שמוטלת על כל הציבור והב' חובת גברא שעל כל יחיד ויחיד בנפרד וכמו שנתבאר בדברינו היסוד לכל זה[3].

---

[2]) והנה במ"ש בפנים שחובת השתתפות כל יחיד במצות בנין בהמ"ק הוא משום דאיכא חובת קרבנות יחיד וכו' ולכן צריך להשתתף בבנין בהמ"ק שיהי מקום מוכן להקרבה וכו' הנה באמת י"ל שגם מצד חובת קרבנות ציבור הוא דאיכא הך חיובא שעל כל אחד ואחד להשתתף בהבניה והיינו משום שהרי בקרבנות ציבור חייב כל אחד ואחד להשתתף ע"י נתינת מחצית השקל והיינו שבקרבנות ציבור גופא איכא תובת השתתפות דכל יחיד בנפרד ולכן גם מצד חיוב דקרבנות ציבור י"ל דאיכא חיוב על כל אחד ואחד להשתתף בבניית הביהמ"ק לצורך הקרבנות ציבור דאיכא בהו חובת השתתפות דכל יחיד ויחיד ודו"ק.

[3]) והנה לכאורה יש להקשות על משנ"ת בדברינו בפנים דחובת ומצות בניית ביהמ"ק איכא בזה ב' דינים הא' חובת ציבור והב' חובת יחיד ולכאורה הרי בדברי הרמב"ם בסהמ"צ מפורש שהם חובה על הציבור לא כל איש ואיש וכמו"כ הוא בלשון החינוך ז"ל סוף מצוה צ"ה שכתב וזו מן המצות שאינן מוטלות על יחיד כ"א על הציבור כולן עיי"ש ומכל זה משמע שמצות בנין ביהמ"ק הוי רק חובת ציבור לבד ולא חובת יחיד כלל.

אכן הביאור בזה דישנם בזה ג' גדרים דהיינו הא' מצות שהן חובת יחיד ממש וכמו מצות תפלין וכו' וכדומה שהרי"ז חובת יחיד לא חובת ציבור כלל והב' מצות שהן חובת ציבור וכגון מלחמת עמלק שהוי חובת כל הציבור כולו ובזה ליכא חוב על כל יחיד ויחיד להשתתף באופן פרטי בהך מלחמה וגם אם חלק מאנשי הצבא נלחמו מלחמת עמלק נתקיימה הך מצוה בשלימות אף שלא השתתפו בהך מלחמה כל יחיד ויחיד ואין כאן שום ביטול מצוה מחמת הני יחידים שלא השתתפו בהמלחמה כי העיקר בזה חובת הציבור שיהי' נפעל המלחמה לא מעשה הפעולה דכל אחד ואחד.

אכן מצות בנין הביהמ"ק הוי גדר ג' שאף שהוי בעצם חובת הציבור ולא חובת כל יחיד ויחיד כמצות תפילין וכדומה מ"מ בהך חובת הציבור מצוה וחיוב על כל אחד ואחד להשתתף בגופו ובממונו באופן פרטי ואם נבנה ביהמ"ק ע"י חלק מהציבור הנה אותו חלק שלא השתתפו בבנייתו חסר אצלם בקיום הך מצוה בשלימותה וזהו יסוד דברינו שבפנים שכתבנו לבאר מ"ט שאני מצות בנין ביהמ"ק שאף שהוי חובת ציבור אפ"ה חייב כל אחד להשתתף בעצמו בגופו וממונו וע"ז כתבנו שזהו משום דאיכלל בזה ב' דינים וכדברינו בפנים.

ומ"ש הרמב"ם בסהמ"צ והחינוך ז"ל שבנין ביהמ"ק הוי חובת ציבור לא כל יחיד כוונתם רק לאפוקי מגדר הא' שאי"ז מצוה כמצות תפילין וכו' דהוי חובת יחיד ממש וע"ז כתבו דבנין ביהמ"ק הוי חובת ציבור כולו אבל אה"נ שבהך חובת הציבור חייב על אחד להשתתף באופן פרטי וכמפורש בדברי הרמב"ם בהל' ביהב"ח וכמו שנת' בפנים ודו"ק.

והנה אף שדברינו שבפנים נכונים שמצד מצות הבניה שמשום השראת השכינה הוי חובת ציבור על הכלל כולו אכן נראה שגם מצד חובת הבני' שלצורך הקרבנות אף שאיכלל בזה חובת כל יחיד ויחיד מ"מ איקרי זה חובת ציבור כיון שאין חיוב על כל אחד לבנות ביהמ"ק מיוחד לעצמו אלא כל היחידים מחויבים לבנות ביהמ"ק אחד ולכן נקרא חובת ציבור אלא שאפ"ה חייב כל אחד להשתתף בהך בנייה מחמת חובת הקרבנות ודו"ק היטב [אלא שחלוק הך דין חובת ציבור שבבנין ביהמ"ק שמצד השראת השכינה דזה הוי חובת ציבור לבד ואין בזה חובת ההשתתפות דכל יחיד וע"ד מלחמת עמלק משא"כ דין חובת ציבור שמשום הקרבת קרבנות אף שהוי חובה על כל הציבור מ"מ איכא בזה חובת השתתפות דכל יחיד וכמו שנת' ודו"ק].

בענין חיוב נשים בבנין ביהמ"ק

הת' יעקב שי' זאיאנץ
שליח בישיבה

ברמב"ם הל' ביה"ב פ"א הל' י"ב כתב וז"ל "אין בונין את המקדש בלילה שנא' וביום הקים את המשכן, ביום מקימין ולא בלילה וכו' והכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם נשים ואנשים וטף כמקדש המדבר" עכ"ל.

וידוע השאלה (ראה לקו"ש חט"ז פר' ויקהל פיקודי ומה שש"נ) הרי נשים פטורות ממ"ע שהז"ג, ומכיון שבנין ביהמ"ק הוא דוקא ביום, כפסק הרמב"ם בהלכה זו גופא, א"כ הי' ראוי להיות שנשים יהיו פטורות?

וי"ל הביאור בזה ובהקדם מה שמבואר בלקו"ש חי"א פר' תרומה שיחה ב', שהרבי מסביר שם את המחלוקת בין הרמב"ם והרמב"ן, שלהרמב"ם הכלים נכללים בהציווי ועשו לי מקדש (ובלשונו: לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה ועלייה לרגל וכו' וזה כולל מינים רבים שהם המנורה והשלחן וכו').

והרמב"ן חולק עליו בזה וכ' שלא הוכשר בעיניו וכו' היינו דסב"ל שאין הכלים חלק מן הבתים, אלא הם ב' מצוות.

ומבאר שם הרבי (בס"ה) שפלוגתתם תלוייה ומבוססת על פלוגתא אחרת, בענין מהו תכלית בנין המקדש והמשכן, שיש בזה שני ענינים כללים. דהנה הרמב"ן כותב בענין ביהמ"ק וז"ל "בית מקודש לשמו כו' ומשם יצוה את בניו". ז. א. עיקר החפץ בהמשכן הוא לצורך השראת השכינה בישראל, - "ושכנתי בתוכם", ולא נכללו בזה הציווי על עשיית הכלים, שעיקרן הוא בשביל העבודה בביהמ"ק.

אבל הרמב"ם סובר שתכלית המכוון בבנין ביהמ"ק הוא העבודה (להקריב בה קרבנות) והעלייה לרגל (וע"ש בהערה 36). וכמדוייק בלשונו (ריש הל' ביה"ב) "מ"ע לבנות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו כו'". ז. א. שכל זמן שאינו מוכן להיות מקריבים בו, חסר במצות בנין המקדש (וע"ע – ליתר ביאור – במ"ש הת' מ"מ בראוד שי' בקובץ פלפולים אהלי תורה דש"ז ס"ב)..

אוצר החכמה

ועפ"ז אואפ"ל שע"פ השיחה הנ"ל אפשר לתרץ קושיא הנ"ל, עכ"פ לפי דעת הרמב"ם. דאף שבנין ביהמ"ק הוי מ"ע שהז"ג, מ"מ כיון שהבנין אינה ענין בפנ"ע, כ"א חלק מהענין דהקרבת קרבנות, וכל הענין דבנין ביהמ"ק הוא לצורך הקרבנות, לכן כיון שהקרבת קרבנות הוי מצוה שאיז הז"ג. לכז מחוייבים נשים גם

במצות הבנייה.

- ב -

והנה עוד יש לדקדק בדברי הרמב"ם הנ"ל, שמביא ראי' לחיוב נשים בבנין ביהמ"ק ממה שהיו מחוייבים במשכן שמדבר, דלכ' במשכן שבמדבר לא מצינו חיוב כלל, כ"א "כל נדיב לב" (וכמו שהק' בכלי חמדה)?

22/08/2018 אחח

וי"ל הביאור בזה שהתורה אמרה "כל חכם לב בכם יבואו ויעשו וגו'" דהיינו שכל מי שהיו בעלי אומניות היו מצווים להשתתף בהבנייה. ומכיון שהנשים היו בעלי אומניות במיוחד במלאכת התפירה וכיו"ב (וכמפורש בקרא שמות לה' כה) ודמצינו בש"ס בכ"מ), ע"כ חל עליהם ציווי זה, ושפיר הוכיח הרמב"ם שגם על בנין ביהמ"ק נצטוו, כן אפ"ל, ולא באתי כ"א להעיר.

קובץ הערות התמימים ואנ"ש לוד גליון עב (תשס"ב)

עיקר ותכלית מצות המקדש

הת' אברהם יונה סופר
תלמיד בישיבה

בא' משיחותיו הק' (חידושים וביאורים סי"י) מקשה הרבי על כך דהרמב"ם מביא את פרטי הארון בפרק בו מדבר אודות צורת הבית (הלכות בית הבחירה פ"ד) דלכאורה היה צריך להביא את עניין זה בהלכות כלי המקדש ? ומזה מסיק הרבי דלדעת הרמב"ם שעל הארון חל דין של חלק מהמקדש, דמזה משמע שלוליא הארון אין זהו חוסר רק ב"כלים" אלא חסר חלק מקודה"ק עצמו ובלעדיו אין זה קודה"ק. ולפ"ז מסביר הרבי גם את הצורך של הרמב"ם להביא את כל אריכות העניינים בעניין גניזת הארון דלכאורה אכ"מ אלא בכדי שנדע דגם בזמן בית שני שהארון אינו היה נראה בגלוי הרי הוא היה כיון שנגנז במקומו. עי"ש.

וצ"ל דהנה הרמב"ם בריש הלכות בית הבחירה כותב: מצות עשה לעשות בית לה' מוכל להקריב בו קרבנות, ע"כ. דמז משמע דעיקר ענין הבית הוא בשביל הקרבת הקרבנות. וחולק עליו הרמב"ן (פר' תרומה) וז"ל: עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון כמו שנאמר ונועדתי לך שמה ודברתי איתך מעל הכפורת וכו'.

וראה בלקו"ש (חי"א ע' 120) מסביר הרבי שזהו מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן מי משני עניינים אלו - הארון או עבודת הקרבנות, הם עיקר הציווי בבניית הבית. לדעת הרמב"ם העיקר הוא עבודת הקרבנות. ולדעת הרמב"ן התכלית הוא ענין השראת השכינה.

ולפי המבואר לקמן דמשמע מדברי הרמב"ם דהארון הוא חלק עיקרי בביהמ"ק יוקשה לסברתו כאן.

ויש לחלק בין עיקר הבית לתכלית הבית דאמנם הארון הוא עיקר בבית ופועל את "גדר הבית" ובזה אין חולקים הרמב"ם והרמב"ן. (ועד"מ בנפש האדם "משכן שבתוך כל או"א" הרי הנפש היא העיקר אבל היא אינה התכלית דהתכלית הוא "לעשות לו ית' דירה בתחתונים")

"עיקר החפץ" דביהמ"ק לדעת הרמב"ם

הת' יצחק קפלן
תלמיד בישיבה

א.

בלקו"ש חי"א שיחה ב' לפרשת תרומה, מביא כ"ק אדמו"ר מחלוקת הראשונים בנוגע למצוות עשיית כלי המקדש, דהרמב"ם ס"ל שהוא פרט במצוות בנין ביהמ"ק, משא"כ להרמב"ן הוא מצוה בפ"ע.

ומבאר שם, דלדעת הרמב"ם עיקר ענינו ותכליתו של ביהמ"ק הוא העבודה שבו (והעלי' לרגל אליו בשלש רגלים), ולכן ס"ל דעשיית כלי המקדש היא חלק ממצות בנין ביהמ"ק, שהרי עיקר העבודה בביהמ"ק נעשית בכלים אלו; משא"כ להרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בביהמ"ק הוא לא העבודה שבמקדש (שנעשית ע"י הכלים), כ"א היותו מקום למנוחת והשראת השכינה, וא"כ, הציווי על בנין ביהמ"ק לא קאי על הכלים.

ובמכתב מיום כ"ח סיון תשכ"ד (לקו"ש ח"ד ע' 1316, אג"ק חכ"ג ע' קצה), הביא מחלוקת זו, וכ', דלהאמת כו"ע מודו דעיקר החפץ בהמקדש הוא השראת השכינה, "אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצוות שנצטוו בנ"י לעשות בביהמ"ק (עבודת האדם), והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר במשכן עצמו, שהוא "ושכנתי", השראת השכינה שהיתה בו מלמעלה".

וצלה"ב, דלכאורה מהשיחה הנ"ל אין משמע כן, דשם כתב שהרמב"ם ס"ל שעיקר תכלית המקדש הוא העבודה שבו, ואילו בהמכתב נת' שגם להרמב"ם התכלית היא "ושכנתי בתוכם", אלא שהוא "מדבר בענין המצוות שנצטוו בנ"י". ולכאורה ה"ז בסתירה זל"ז!

יותר מזה: בלקו"ש חט"ז שיחה ב' לפרשת ויקהל, מבאר כ"ק אדמו"ר, דב' הענינים הנ"ל שבביהמ"ק (והמשכן) — השראת השכינה והעבודה שבו — מתחלקים בכללות לכלי המקדש: להארון ענינו השראת השכינה) ושאר חלקי המקדש ענינם עבודת התחתונים.

והנה, מכל חלקי המקדש, מכריע הרמב"ם שהארון הוא העיקרי (ראה לקו"ש ח"ד שם, ובארוכה — חכ"א ע' 158, ובשוה"ג), ואשר שאר הכלים "אף שלדעת הרמב"ם גם הם נכללים בכלל מצות בנין ביהמ"ק . . הרי זה רק שהם בכלל המ"ע ד"ועשו לי מקדש" באופן שיהי' בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, אבל סו"ס הם כלי המקדש . . משא"כ הארון שהוא (היינו מציאותו בבית קדה"ק) חלק "בבנין הבית"."

וצ"ב, דלכאורה שיטת הרמב"ם, הי' צ"ל המזבח (וכיו"ב) עיקר ביהמ"ק[1] ולא הארון, שהרי ענינו של הארון הוא השראת השכינה, וזה — לדעת הרמב"ם — אינו התכלית; משא"כ המזבח — שענינו העבודה שבהמקדש — מתאים עם שיטת הרמב"ם.

ב.

ובדא"פ יש לבאר זה, ובהקדים ביאור בהשיחה הנ"ל מחי"א, אשר בהשקפה ראשונה כו"כ פרטים בה צריכים ביאור.

דהנה בריש השיחה מביא דעת הרמב"ם (סהמ"צ מ"ע כ) דמצות עשיית כלי המקדש הוי חלק ממצות בנין ביהמ"ק, ומקשה עליו מדברי הרמב"ן ש(כראי' לדבריו דהם ב' מצוות, הביא הא ד)"מקריבין בבית אע"פ שאין בו כלים", דלדעת הרמב"ם שהכלים הם חלק במצות בנין ביהמ"ק, למה לא יעכבו הקרבת הקרבנות?

---

1) וראה מנ"ח מצוה צה: "בלא מזבח (החיצון) אינו קרוי בית המקדש, כי עיקר המקדש להקריב קרבנות". וראה חי"א שם הערה 47, דגם לדעת הרמב"ם כן הוא.

ובהמשך השיחה (ס"ה) מביא ב' הענינים הנ"ל שבביהמ"ק (השראת השכינה והעבודה שבו), ומבאר, דבזה היא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן "מי משני אלו הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות ביהמ"ק; וממחלוקתם זו נובעת פלוגתתם הנ"ל בנוגע להציווי על עשיית הכלים בבית המקדש. לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות, (שכולל כל עבודות הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות). ומדייק הרמב"ם בלשונו (בספרו — שהוא ספר פסקי הלכות): "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להקריב בו הקרבנות" . . היינו שאם אין הבית מוכן "להיות מקריבין בו" לא נתקיימה המ"ע של "ועשו לי מקדש"."

ארחח 19/08/2018

וממשיך: "ועפ"ז מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם (הם) מ"חלקי המקדש" . . כי במה נעשה המקדש מוכן כו' הוא ע"י עשיית המנורה והשלחן והמזבח . . אבל לאחר שנעשה בית מוכן — אע"פ שנחרב, מקריבין (קרבנות) אף שאין שם בית וכלים כו', כי אין הכלים (והבית) מצ"ע מעכבין את הקרבנות".

אחר התכנסות

משא"כ להרמב"ן — "עיקר הכוונה והחפץ במשכן (ומקדש) להיות מקום מקודש לשמו כו' ומשם ידבר כו'", וראייתו — מן הפסוק "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

וצריך להבין:

איך יכלכל הרמב"ם ראיית הרמב"ן מהפסוק שממנו הוא עצמו למד מצות עשיית המקדש (סהמ"צ שם)?

קושיית הרמב"ן מהא דאין הכלים (והבית) מעכבין הקרבנות, מתרץ בהשיחה, דהואיל וכבר הי' כאן בית (וכלים), א"כ, אע"פ שעתה נחרב — די בזה שהיו כאן לפנ"ז. וצ"ב, לשם מה כ' כל הביאור בדעת הרמב"ם, דלכאורה הא דאין הכלים צריכים להיות כל הזמן הוא סברא אחרת, איך מקושר זה למשנ"ת לפנ"ז בדעת הרמב"ם?

יותר מזה: ע"פ משנ"ת בהשיחה בסברות הרמב"ם והרמב"ן, הי' צ"ל, דלהרמב"ם, שהעבודה בביהמ"ק היא תכלית בנינו, אזי כדי להקריב קרבנות צריך שיהי' הבית בשלימותו, משא"כ להרמב"ן שעיקר ענינו דביהמ"ק הוא השראת השכינה — אין עבודת הקרבנות אלא דבר נוסף על המקדש, וא"צ לעכב. ובמציאות, הרי דיעותיהם בהיפוך: הרמב"ם ס"ל שא"צ להכלים (והבית) עבור עבודת הקרבנות, משא"כ להרמב"ן (לולא דס"ל שאין הכלים חלק בבנין הבית) — מעכבין.

בהערה 47 כותב, אשר אף שהכלים אין מעכבין — "מ"מ מזבח בעי", ומביא דברי המנ"ח ד"בלא מזבח (החיצון) אינו קרוי בית המקדש, כי עיקר המזבח להקריב קרבנות", אלא דע"פ דברי כ"ק אדמו"ר שדי בזה שהיו כאן הכלים לפנ"ז בשעת חנוכת הבית (ולאח"ז — אפי' הבית אין מעכב) — מהו החילוק בין המזבח ושאר הכלים

כראי' להביאור בדעת הרמב"ם, דעיקר ענינו דביהמ"ק הוא העבודה שבו, מביא כ"ק אדמו"ר מש"כ בריש הל' ביהב"ח "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להקריב בו קרבנות", ומבאר "היינו, שאם אין הבית מוכן "להיות מקריבין בו" לא נתקיימה המ"ע ד"ועשו לי מקדש".

ולכאורה, עדיפא הו"ל להוכיח מדברי הרמב"ם, שהמצוה היא לעשות בית "להקריב בו קרבנות", דמשמע שזוהי תכלית ביהמ"ק; משא"כ מה שצ"ל "מוכן", הרי (א) זאת ידעינן מלכתחילה — כנ"ל מסהמ"צ[2], ו(ב) אכתי אין מוכח שתכלית ביהמ"ק היא העבודה בו.

---

2) בהערה 37 מבאר דסהמ"צ אינו ספר פסקי הלכות (ונכתב בערבית, משא"כ ס' היד שנכתב בלה"ק), ובפשטות זהו גם מה שמוסיף בהשיחה על מה שהזכיר מסהמ"צ לפנ"ז. אבל, אין לומר שכוונתו היא רק להוכיח (גם) מס' היד שהכלים הם חלק ממצות בנין ביהמ"ק, דא"כ הו"ל להזכיר זה בתחלת השיחה כשהביא דעת הרמב"ם, ועל כרחך שכוונתו להוכיח מכאן הסברא שכתב בדברי הרמב"ם (שעבודת הקרבנות היא עיקר ענינו דביהמ"ק), וא"כ, קשה, כבפנים.

ג.

שם בהערה 41: "ועפ"ז יובן שאין בנין ביהמ"ק "הכשר מצוה" . . כי מכיון שכתב . . שהמצוה לבנות ביהב"ח (היא) לעבודה בו יהי' ההקרבה כו' הי' אפ"ל שהוא רק כמו "הכשר מצוה" לעבודת הקרבנות שלאח"ז . . ובהל' ביהב"ח מובן הוא מדיוק לשונו לעשות בית לה' מוכן, כבפנים".

וגם בזה צלה"ב:

לכאורה, הראי' שהוא מצוה בפ"ע אינה ממש"כ "לעשות בית לה' מובן", כ"א מדבריו לפנ"ז — "מצות עשה לעשות כו', ודוקא ב' תיבות אלו משמיט בהשיחה!

הא גופא קשיא: אם כדברי כ"ק אדמו"ר, שמדברי הרמב"ם אלו משמע שעיקר ענינו דביהמ"ק הוא העבודה שבו, מ"ט לא הוי ביהמ"ק "הכשר מצוה" למצות הקרבת קרבנות?

גם בזה א"מ איך מקושר הוא למה שלפניו, ובל' כ"ק אדמו"ר "ועפ"ז יובן" — צ"ע: ע"פ מה[3]?

ד.

והנה, במה שהקשה הרמב"ן על דעת הרמב"ם נאמרו כמה יישובים, ובהשיחה (ס"ב) מביא תירוץ המג"א, אשר הכלים "אף שהם אינם מעכבים העבודה בביהמ"ק, על זה לא ימנע מהיותם חלקים, שהרי כמה דברים יש שאינם מעכבים דבר אחר והם חלקים, כמו התכלת והלבן שאינם מעבים זא"ז, וכל אחד מהם הוא חלק במצות ציצית".

---

3) בדוחק י"ל שבאומרו "עפ"ז מובן" אין כוונתו להביאור שלפנ"ז, כ"א לדברי הרמב"ם עצמו. אבל אין משמע כן.

ובהמשך הסעיף דוחה דבריו: "אמנם עדין לא נתבאר בזה די הצורך . . כי אין ראייתו מתכלת ולבן דוגמא לנדו"ד, שהרי הרמב"ם עצמו כתב גבי תכלת ולבן, כי בדברים שאינם מעכבין זא"ז "העולה במחשבה . . שיהי' כל חלק מצוה בפ"ע (וכן — בלבן ותכלת) . . לולא מה שמצינו לשון מבואר "והי' לכם לציצית — מצוה אחת . . שאפילו החלקים שאים מעכבין זא"ז — פעמים יהיו מצוה אחת, כשיהי' הענין אחד". וא"כ בנדון הבית והכלים שלא נמצא לשון מבואר (וחלוקים זמ"ז — שלא בערך החילוק דחוטי תכלת ולבן) צ"ל שתי מצות מאחר שאין מעכבין זא"ז".

ובזה א"מ:

ח) להמסקנא כותב כ"ק אדמו"ר (הערה 46), אשר "אפ"ל שלאחר שנבנה כולו עם כליו ונתחנך, אף שאין חרב, אין הכלים מעכבין הקרבנות.על המזבח כמ"ש המג"א (הובא בס"א)". והיינו, שמקבל דברי המג"א דאין הכלים מעכבין הבית (לא רק לאחר שנחרב, כ"א גם כשעומד על תלו). ודבר זה צ"ב, שהרי (א) לפנ"ז דחה דברי המג"א[4] ו(ב) אם נוקט כהמג"א — מה חידש בתירוצו?

ה.

ובהמשך השיחה, מביא מדברי הלב שמח שכ' ביישוב קושיית הרמב"ן, דס"ל להרמב"ם שכלי המקדש הם חלקי הבית לעיכובא, שבלעדיהם לא יקרא מקדש, והם מעכבין מלהיות מקריבין בו.

ודוחה דבריו, דלהדיא פסק הרמב"ם (פ"ו מהל' ביהב"ח ה"ו) ש"מקריבין הקרבנות כולם אע"פ שאין שם בית בנוי", ומכיון שאין הבית

---

4) וראה לקו"ש חי"א ע' 19 הערה 31, דכ' שם אשר "לא כל התנאים במצוה הם לעיכובא", ומשמע לכאורה דס"ל כהמג"א. אמנם עפ"ז לא יובן מה שהקשה כאן על דבריו. ואוי"ל שלא כ' זה אליבא דאמת (ולכן הביא שם עוד יישובים, עיי"ש ודו"ק), וראה בהמשך השיחה שם דנקט בפשיטות שתנאי מצוה — לעיכובא. ואכ"מ.

בנוי הרי גם הכלים אינם על מקומם במקדש, ומוכח דס"ל שאין הכלים מעכבים הקרבן.

ובהערה 20 מביא דברי החסדי דוד, שכ' דהא דמקריבין אע"פ שאין בית — זהו דוקא אם ליתנהו, היינו שאין הכלים בעין כלל, אבל כי איתנהו (להכלים, אלא שאינם על מקומם, וכיו"ב) — מעכבין זא"ז.

ועפ"ז הי' אפשר לומר, דאף שהרמב"ם פוסק ש"מקריבין הקרבנות כולם אעפ"י שאין שם בית בנוי" זהו דוקא בדליתנהו, אבל כי איתנהו — ס"ל להרמב"ם דמעכבין זא"ז, וא"כ א"ש דעת הרמב"ם, כיון שבאיתנהו מעכבין הכלים זא"ז, והיינו משום דהוו פרט במצות בנין ביהמ"ק.

ומבאר כ"ק אדמו"ר, דדברי החסדי דוד לא יתיישבו בדעת הרמב"ם, ד"אם נימא דכי איתנהו מעכבין זא"ז מטעם שהם חלקי הבית הרי צריכים לעכב בכל זמן — גם אם ליתנהו".

ולכאורה, גם בזה צלה"ב:

בפנים השיחה הביא פס"ד הרמב"ם, אשר גם כש"אין שם בית בנוי" — מקריבין הקרבנות, וא"כ, אפי' יהיו הכלים חלקי הבית — פשוט שמקריבין גם בדליתנהו (שהרי גם הבית עצמו אינו מעכב), ומפני מה כ' דאם הם חלקי הבית צריכים לעכב בכל זמן?

את"ל (מאיזה טעם שיהי') שלא דמי בית בנוי בלי כלים לזמן שאין שם כלל ביהמ"ק, אכתי אין קושיא זו מיושבת להמסקנא, שהרי לדעת הרמב"ם בחנוכת הבית צ"ל כל הכלים (כנ"ל), וע"כ משום דהוו חלק בצורת הבית, ואפ"ה ס"ל דאין הכלים מעכבים הקרבנות, וא"כ, עדין קשה, דאם מעכבין הבית מלהיות "מוכן כו'", ומטעם שהם חלקי הבית — "הרי צריכים לעכב בכל זמן"!

ונראה לומר בזה בדא"פ, דאין כוונת כ"ק אדמו"ר ש(לדעת הרמב"ם) ביהמ"ק כולו נבנה ע"מ שיהי' אפשר להיות עבודת הקרבנות, דא"כ, הבית וכל כליו מכשירי מצוה נינהו, כ"א, אדרבה: עבודת הקרבנות היא מסובב מזה שצ"ל בית להקרבת קרבנות, והיינו שעיקר ענינו דביהמ"ק הוא היותו בית שבו מקריבין קרבנות, ואין הקרבת הקרבנות בפ"ע התכלית.

ואי ניזיל בדרך זו, אשר העבודה דביהמ"ק היא מסובב מזה שצ"ל בית לעבודה, הרי מעתה יש לבאר דעת הרמב"ם, אשר אף הוא מודה שתכליתו דביהמ"ק הוא השראת השכינה, אלא דס"ל שעיקר הכוונה בהשראת בהשראת השכינה היא שיומשך בתחתונים, והיינו שההשראה צ"ל דוקא ע"י עבודת המטה, ואם לא כן — לא נתמלא תכלית בנין ביהמ"ק.

וא"כ, מש"כ כ"ק אדמו"ר ד"לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא להקריב בו קרבנות" — ה"פ: תכלית המכוון ב(המשכת השכינה שע"י) ביהמ"ק הוא שיהי' בית "בשביל להקריב בו קרבנות", שהשכינה תומשך ע"י עבודת המטה דוקא — "בתחתונים".

ובסגנון אחר: לדעת הרמב"ם, הן אמת שהעילה לבנין ביהמ"ק (ותכליתו האמיתי) הוא השראת השכינה, אך במה נעשה המקדש כלי מוכשר שתשרה בו השכינה — דוקא עי:"ז שנבנה באופן שהוא "מוכן להיות מקריבים בו קרבנות".

ובהא קמיפלגי הרמב"ם והרמב"ן: להרמב"ן, עיקר החפץ דביהמ"ק הוא עצם היות השכינה שורה בו, ללא נפק"מ באיזה אופן, משא"כ להרמב"ם — אין עצם מנוחת והשראת השכינה תכלית ביהמ"ק, כ"א מה ששורה בתחתונים ע"י עבודת המטה היינו, שהמקדש צ"ל כלי לקבל ההשראה, ודוקא עי"ז נתמלאת הכוונה בבנינו (וראה לקו"ש חט"ז שם).

והנה, אילו אמרנו שתכלית ענינו של ביהמ"ק הוא שעל ידו אפשר להיות עבודת הקרבנות, הי' זה בסתירה להא דעיקר תכליתו הוא השראת השכינה, דאי אפשר הי' לומר שעבודת הקרבנות עושה המקדש ל"כלי" לקבל השראת השכינה[5], כיון שהעבודה היא דבר שחוץ הימנו, ואינה פרט בבנין הבית, אבל ע"פ משנת"ל בדעת הרמב"ם, דעיקר כוונתו הוא שהבית צ"ל מוכן לעבודת הקרבנות, אפ"ל שהיות הבית באופן "מוכן כו'" הוא המכשיר המקדש שתשרה בו השכינה, ולכן, עבודה זו — היא עיקר ענינו, כיון שהמכוון בהשראת השכינה הוא שיומשך בתחתונים.

ונמצא, דלדעת הרמב"ם — תרוויהו איתנהו בי', ואין אחד סותר לחבירו: עיקר החפץ ב(השראת השכינה שב)ביהמ"ק הוא עבודת הקרבנות, ולאידך — עבודת הקרבנות ענינה הוא אשר השכינה תומשך בתחתונים.

ז.

וע"פ הנ"ל יובן הטעם שמביא ראי' לביאורו דוקא מדברי הרמב"ם "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", דכנ"ל, אין עבודת הקרבנות תכלית בנין ביהמ"ק, כ"א שהבית יהי' עשוי באופן מוכן ומוכשר לעבודת הקרבנות, ואם אין הבית מוכן "להיות מקריבים" — לא נתקיימה המצוה של "ועשו לי מקדש".

ומובן גם ראיתו מדברי הרמב"ם "לעשות בית לה' מוכן" להא דאין ביהמ"ק "הכשר מצוה" לעבודת הקרבנות, דמדברי הרמב"ם אלו מוכח שכבר נמשכת ושורה השכינה בהיות הבית "מוכן", לעבודת הקרבנות שלאח"ז היא ענין בפ"ע.

ובזה גם מבואר הטעם שלאחרי שנבנה ביהמ"ק ונתחנך — אין הכלים מעכבין הקרבנות, כיון שנעשה כלי להשראת השכינה לפנ"ז, עי"ז

---

5) אבל ראה לקו"ש חי"א ע' 182, חי"ד ע' 76 הערה 38, חכ"א ע' 254 הערה 33.

שהי' "מוכן", וקדושתו אינה בטילה (כידוע דעת הרמב"ם בזה, ספ"ו מהל' ביהב"ח, וראה גם לקו"ש ח"ד שם), ומהאי טעמא מקריבין בו אפי' לאחר שנחרב, דשכינה אינה זזה ממנו לעולם.

והטעם שדחה הביאור מדברי הלב שמח — ע"פ דברינו מובן בפשטות: דאם רק בדליתנהו אין הכלים מעכבין — ע"כ שאין זה מחמת היותם חלקי הבית, דלולי תירוץ כ"ק אדמו"ר (שלאחר שנעשה הבית "מוכן" אין צריך לכל הכלים) יש לכל הכלים לעכב, שהרי הם בכל חלקי הבית, ואף שגם הבית עצמו אינו מעכב — לדברי הלב שמח הא גופא קשיא, דלשיטת הרמב"ם הסברא נותנת שא"א להקריב הקרבנות כשאין הבית עומד על תילו, משא"כ לשיטת כ"ק אדמו"ר, הרי לאחר שכבר נעשה הבית "מוכן" הומשכה השכינה באופן נצחי, ושוב אין צריך לכל הכלים, ואפי' בדאיתנהו.

אמנם, עם היות שלדעת הרמב"ם אין הכלים מעכבים — מזבח בעי מ"מ, וע"פ משנת"ל — יובן, שכן כל הטעם שאין צריך לשאר חלקי המקדש הוא לפי שכבר הומשכה השכינה, אבל בנוגע למזבח — לא יועיל טעם זה, שהרי הצורך בו הוא (לא רק להמשכת השכינה, כ"א גם) להקריב עליו הקרבנות ובזה — אין מועיל כלל מה שהי' כאן לפנ"ז מזבח.

ח.

ואם כנים הדברים, א"ש מה שהקשינו לעיל ס"א, דודאי גם להרמב"ם עיקר החפץ במקדש הוא השראת השכינה, אלא שמ"מ מדגיש בספר היד דוקא הענין שמצד עבודת האדם, שהרי התכלית היא שתשרה השכינה בתחתונים דוקא.

ואעפ"כ הכריע הרמב"ם שהארון הוא העיקרי שבכלים, דבבואינו לדון איזה מן הכלים הוא העיקרי, אין לומר שהם כלי העבודה, דאף שדוקא ע"י

כלי העבודה האלו נמשכת השכינה בתחתונים, מ"מ, בפועל השראת והמשכת השכינה (בתחתונים — שנעשית ע"י העבודה בשאר הכלים) היא בארון (וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 202 הערה 20).

בסגנון אחר: הן אמת שתכליתו של המקדש היא דוקא בכלי העבודה שלו, אבל סוכ"ס התוצאה מהעבודה בהם — שהיא השראת השכינה (בתחתונים) — היא בהארון דוקא. וק"ל.

פלוגתת רש״י והרמב״ם בגדר אורים ותומים

הת׳ יוסף יצחק שוואַרץ

א

27/08/2018 אורח

איתא בגמ׳ יומא דף ע״ג, ב בנוגע לאופן התשובה של האו״ת: ״ר׳ יוחנן אומר בולטות״, ופירש״י: ״האותיות בולטות כגון ע׳ משמעון ל׳ מלוי ה׳ מיהודה לומר עלה, וכל אות אינה זזה ממקומה אלא בולטת במקומה והכהן מצרפן״. ״ריש לקיש אומר מצטרפות״, ופירש״י: ״שמאליהן היו מצטרפות״, והקשו בגמ׳: ״מיתיבי, כל כהן שאינו מדבר ברוח הקודש ושכינה שורה עליו אין שואלין בו, שהרי שאל צדוק ועלתה לו ואביתר ולא עלתה לו״, ופירש״י: ״מדקתני דבעי כהן המדבר ברוח הקדש, אלמא לא בולטות ולא מצטרפות הן דא״כ למה לי רוח הקדש״, ותירצו בגמ׳: ״סיוע הוי מסייע בהדייהו״, ופירש״י: ״כהן בהדי או״ת, הלכך אם כהן כשר הוא וראוי לשרות שכינה עליו האותיות בולטות או מצטרפות ע״י, ואם לאו לא בולטות ולא מצטרפות״ – הרי דסבירא ליה לרש״י ש**האותיות עצמן היו בולטות או מצטרפות** אם היה כהן כשר, ע״כ שי׳ רש״י בפי׳ הגמ׳ שם.

אמנם הרמב״ם בהלכות כלי המקדש והעובדים בו (פ״י הי״א) כתב וז״ל: ״רוה״ק לובש את הכהן ומביט בחושן ורואה בו במראה הנבואה עלה או לא תעלה, האותיות שבולטות מן החושן כנגד פניו״, עכ״ל – היינו דסבירא ליה שהאותיות לא היו בולטות כפשוטן אלא במראה הנבואה, ולשיטתו תי׳ הגמ׳ ביומא הוי כפשוטו, שאם אין הכהן כשר אינו רואה דבר במראה הנבואה.

ומזה יש לומר דלשי׳ רש״י, תשובת האו״ת שייכת לגוף האו״ת עצמם

ולכן סבר שהאותיות עצמן היו בולטות או מצטרפות, משא"כ לשי' הרמב"ם, התשובה דאו"ת אינה ענין השייך לגוף האותיות דהחושן, אלא הוי רק דבר המסייע שמעורר את גילוי הנבואה בכהן גדול.

אהרן 27/08/2018

ב

אמנם, מצינו עוד מח' בין רש"י והרמב"ם בנוגע לאו"ת, דרש"י בפר' תצוה (כ"ח, ל') עה"פ: "ונתת אל חושן המשפט את האורים ואת התומים", מפרש וז"ל: "הוא כתב שם המפורש שהיה נותנו בתוך כפלי החושן שע"י הוא מאיר דבריו ומתמם דבריו", ומוסיף שם רש"י: "ובמקדש שני היה החושן שא"א לכהן גדול להיות מחוסר בגדים, אבל אותו השם לא היה בתוכו, וע"ש אותו הכתב הוא קרוי משפט שנא' ושאל לו במשפט האורים", עכ"ל, וכן הוא בשי' הרמב"ן עה"ת.

אבל הרמב"ם חולק עליו וכתב (שם פ"י ה"י), דעשו בבית שני או"ת כדי להשלים שמונה בגדים אע"פ שלא היו נשאלים בהם, הרי דס"ל דהאו"ת הוי חלק מבגדי כהונה, אלא דבזה עצמו נחלקו עליו המפרשים, המרכבת המשנה (עמ"ס סוטה מ"ח ע"א ועוד) כתבו לפרש דלשי' הרמב"ם אבני החושן גופא הם האו"ת, והגאון הרגצ'ובי בצפנת פענח (הודפס במהדו"ת ס"ז ע"ד) כתב לפרש, דזהו מה שנכתב שם האבות ושבטי י-ה בהחושן.

ומזה מוכח לכאורה להיפך שלשי' הרמב"ם האו"ת הם חלק מבגדי כהונה, וזהו הטעם שלשי' היו האו"ת בבית שני כי בלא זה ה"ה מחוסר בגדים ואסור לו לשרת, משא"כ לשי' רש"י האו"ת אינם אלא כתב שם המפורש שהיה מונח בהחושן, ולכן אף שלא היו בבית שני מ"מ לא היה הכ"ג מחוסר בגדים, כיון דאינו חלק מבגדי הכהונה.

ועפ"ז מבאר כ"ק אד"ש מה"מ בלקו"ש חל"א בשיחה א' לפר' תצוה [הודפס בלקו"ש גאו"מ בשיחה לפר' תצוה. וראה עד"ז בלקו"ש חי"א בשיחה ב' לפר' תצוה], דמח' רש"י והרמב"ם הוי לשיטתייהו בכו"כ מקומות, דהנה בגמ' יומא (שם) איתא ופניו כלפי שכינה, והרמב"ם פי' כלפי הארון והשואל עומד אחורי הכהן, משא"כ רש"י פי' כלפי או"ת ושם המפורש שבתוך החושן, היות שלדעת הרמב"ם תשובת האו"ת הוי חלק ופרט מעבודת הכהונה בביהמ"ק, לכן היה צריך להיות במקום מסוים ע"ד שאר העבודות בביהמ"ק, משא"כ לדעת רש"י הוא שם המפורש ולכן אינו פרט מעבודת

הכהונה אלא ענין בפ"ע, ולכן פי' דכלפי שכינה הכוונה כלפי או"ת ושם המפורש שבתוך החושן.

ועד"ז הוא ג"כ בפי' דברי הגמ' יומא דף ה' ע"ב, דאיתא שם בנוגע לז' ימי המילואים שמלתא דלא כתיב בהאי ענינא מנא לן דמעכב, דרש"י פי' דהכוונה היא לאו"ת, מכיון שאינם מבגדי הכהונה לכן צריך לימוד מיוחד שמעכבים גם בז' ימי המילואים, משא"כ להרמב"ם וודאי דהאו"ת מעכבים בז' ימי המילואים, כיון שבלא זה הוא מחוסר בגדים, ולכן צריך הרמב"ם לפרש כפי' המאירי שם בגמ' דאזלי על לבישת מכנסיים ועשירית האיפה, או כשי' הרא"ש ועוד שם דאזלי על פרישת שבעה.

ועד"ז הם חולקים גם בפי' תיבת חושן, דלרש"י הוי תכשיט כנגד הלב ודבר זה אינו תלוי כלל בהאו"ת, ומכיון שמכניסים בו את האו"ת נקרא חושן המשפט שהוי דבר נוסף על עצם החושן, אולם שי' הרמב"ם כביאור אביו, שתיבת חושן הוא ע"ש מהירות התשובה בשאלת האו"ת והוא מגזירת הש', מכיון שלשי' האו"ת הם חלק ועצם החושן לכן הוא נקרא ע"ש, ע"כ תוכן השיחה בנוגע לענייננו.

ולפי כ"ז יש לנו לבאר שי' רש"י והרמב"ם, דבנוגע לתשובת האו"ת משמע שרש"י סבירא ליה שיש לה שייכות להחושן, משא"כ הרמב"ם סבירא ליה שאין לזה שייכות להחושן אלא תלוי בהכהן, ולאידך גיסא, בנוגע להחושן עצמו רש"י סבירא ליה שהאו"ת אינם חלק מבגדי כהונה, משא"כ הרמב"ם סבירא ליה שזהו חלק מבגדי כהונה. ויש לבאר סברותיהם.

ג

ויובן זה בהקדים הביאור במח' הרמב"ם והרמב"ן בנוגע לכלי המקדש, דהנה הרמב"ם בספר המצוות מצוה כ' כתב וז"ל שהציווי ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, הוא שציוונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד ואליו תהיה ההליכה והעלי' לרגל וכו', וממשיך שם שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשולחן והמזבח וזולתם כולם מחלקי המקדש הם והכל נקרא מקדש, עכ"ל.

אמנם ברמב"ן, חולק עליו בהשגות לספר המצוות על מצוה ל"ג וכותב וז"ל, לא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב שאמר שהם חלקים מחלקי המקדש, לפי שאין הכלים חלק מן הבתים אבל הם שני מצוות ואינם

מעכבות זו את זו ומקריבין בבית אע"פ שאין שם כלים אלו, וממשיך שם ולכן אצלי עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות תמנה מצוה בפ"ע, עכ"ל, והטעם שעשיית השולחן המנורה והמזבחות לא נחשבות כמצוה – מפרש שם הרמב"ן, שזהו רק הכשר מצוה שיוכלו להדליק הנרות ולהקריב קרבנות ולסדר הלחם פנים על השולחן וכיו"ב.

ולכאורה צ"ב בדברי הרמב"ן, דבפר' תרומה ביאר מדוע הציווי על עשיית הארון והכפורת נשנית בתחילה וז"ל, עיקר החפץ במשכן הוי מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, כמו שנאמר ונועדתי לך שם ודיברתי אתך מעל הכפורת, ע"כ הקדים הארון והכפורת בכאן כי הוא מוקדם במעלה, עכ"ל. וא"כ צ"ל לכאורה מדוע כתב הרמב"ן בספר המצוות שעשיית הארון נימנית כמצוה בפ"ע ואינה נכללת במצות בנין ביהמ"ק, הלא לדעתו הארון הוא עיקר החפץ במשכן.

אוצר החכמה

ומבאר כ"ק אד"ש מה"מ בלקוטי-שיחות חי"א בשיחה ב' לפר' תרומה, דהנה בענינם של המשכן ומקדש מצינו ב' ענינים עקריים, א. מנוחת והשראת השכינה שהיתה בהם, וכמו שכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם ובנוגע לביהמ"ק זאת מנוחתי עדי עד ועיקר מנוחת והשראת השכינה היא בקדשי קדשים, ב. העבודה שבהם שעיקרה היא עבודת הקרבנות והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים, ובזה נחלקו הרמב"ם והרמב"ן דהרמב"ם סבר שעיקר בנין ביהמ"ק הוא בשביל להקריב בו קרבנות, ומדויק ג"כ בלשונו בספר היד החזקה שהוא ספר הלכות, מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, משא"כ הרמב"ן סבר שעיקר הכוונה והחפץ בהמשכן ומקדש להיות מקום ומקדש לשמו.

ועפי"ז יובן מה שנחלקו בנוגע להציווי של עשיית הכלים בביהמ"ק, דהרמב"ם סבר שעיקר ענין ביהמ"ק הוא בכדי להקריב בו קרבנות ע"כ ענין הכלים הוא חלק מהציווי על בנין ביהמ"ק, כי דוקא ע"י המקדש מוכן להקריב בו קרבנות, אלא דמ"מ לאחר שכבר נעשה בית מוכן להקריב בו קרבנות גם אחר שנחרב יכולים להקריב אע"פ שאין בית ואע"פ שאין כלים, משא"כ הרמב"ן שסבר שעיקר ענין ביהמ"ק הוא השראת השכינה ע"כ שהציווי על בנין ביהמ"ק קאי על בנין הבית בלבד ולא נכלל בזה הציווי על עשיית הכלים שעיקר ענינם הוא העבודה שבביהמ"ק, ומה שלא מחשב הציווי על עשיית הכלים כמצוה הוא מפני שהם רק הכשר מצוה להעבודה הנעשית בהם וה"ה כתשמישי קדושה.

ובזה אתי שפיר לדעת הרמב"ן מדוע נמנה עשיית הארון כמצוה בפ"ע אף שזהו עיקר הענין דביהמ"ק, דמכיון שעשיית הארון אינה הכשר מצוה כשאר הכלים ויש עליו ציווי מיוחד בנוסף להציווי של בנין ביהמ"ק, אף שהוא עיקר החפץ במשכן מ"מ הרי גם בלא הארון הוי ביהמ"ק ולכן הוא נמנה כמצוה בפ"ע, ע"כ תוכן השיחה.

ד

והנה בנוגע להשראת השכינה במשכן ועד"ז בביהמ"ק מצינו שנחלקו הרמב"ם והרמב"ן, הרמב"ם (במו"נ ח"א פכ"ה) סבר דאין לומר שהשראת השכינה היתה במקום המקדש עצמו, שהרי הקב"ה אינו בגדר מקום, כי אם שמקום המקדש הוא מוכשר שיעבור על ידו גילוי הקב"ה, וזהו ע"ד כתיבת השכלה ע"י אצבעות היד שאין השכל מאיר באצבעות היד, אלא היד היא רק אמצעי שע"י נמשך ההשכלה אך אין היד משיג את ההשכלה, משא"כ דעת הרמב"ן היא שהשראת השכינה בביהמ"ק היתה באופן של התלבשות שהגילוי היה במקום המקדש עצמו, וזהו ע"ד משכן השכל במוח שבראש, שהשכל מלובש בהמוח והמוח משיג את השכל.

ומבאר כ"ק אד"ש מה"מ בלקוטי שיחות חל"ו בשיחה לפר' ויק"פ, דמח' זו היא לשיטתם בנוגע לעיקר ענינם דהמשכן ומקדש, דשי' הרמב"ן שעיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון, נובעת משיטתו כאן שהשראת השכינה בביהמ"ק היתה באופן של התלבשות במקום המקדש, וא"כ שייך לומר שעיקר ההתלבשות היתה בהארון המונח בקדשי קדשים.

משא"כ שי' הרמב"ם שעיקר עשיית המשכן היא שבו תהי' הקרבת הקרבנות ואליו תהיה ההליכה לרגל, נובעת משיטתו כאן שהשראת שכינה בביהמ"ק היתה בדרך מעבר בלבד, וא"כ צריך לומר שהעיקר הוא העבודה בביהמ"ק ולא השראת השכינה.

ומבאר שם בארוכה די"ל דבאמת לא נחלקו, דהרי גם הרמב"ן מודה דהשראת השכינה היא בשביל ישראל ולא מצד המקדש עצמו, ולאידך גם הרמב"ם מודה שהעיקר השראת השכינה במקדש הוא בהארון בקדשי הקדשים, שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם, אלא דהרמב"ם שהוא ספר הלכות מדבר בנוגע להציווי לישראל על בנין

ביהמ"ק, ובזה העיקר הוא עבודת הקרבנות, משא"כ הרמב"ן מדבר מצד המשכן עצמו והעיקר בו הוא השראת השכינה שבו.

ועד"ז הוא באופן השראת השכינה, שהרמב"ם מדבר בנוגע להתקשרות דגליא דישראל עם גליא דקוב"ה וגליא דקוב"ה הוא מושלל לגמרי מגשמיות ולא שייך בו התלבשות במקום גשמי, לכן אומר שהגילוי הוא בדרך מעבר, משא"כ הרמב"ן מדבר בנוגע להתקשרות דסתים דישראל עם סתים דקוב"ה, וח"ו לומר שהוא מוגדר בבל"ג ולכן בודאי שיכול גם להתלבש במקום גשמי, ובכללות היו ב' הדרגות בביהמ"ק עצמו דבהיכל ובעזרה במקום של הכלים האיר בחי' גליא דקוב"ה ושם העיקר הוא עבודת הקרבנות כדעת הרמב"ם, משא"כ בקד"ק במקום הארון האיר בחי' סתים דקוב"ה ושם העיקר הוא השראת השכינה בישראל כדעת הרמב"ן, ע"כ תוכן השיחה. (ועיי"ש שהאריך בזה ובפרט בנוגע לביהמ"ק השני).

אוצר החכמה

27/08/2018אתח

ה

וע"פ כהנ"ל י"ל דה"ה בנוגע לגילוי השכינה ע"י תשובת האו"ת. ועפי"ז אתי שפיר דהרמב"ן והרמב"ם אזלי לשיטתייהו, דשי' הרמב"ן היא שגילוי השכינה ע"י תשובת האו"ת הוי באופן של התלבשות בהחושן, ולכן סבר דהיה שם המפורש נתון בתוך החושן וזהו האו"ת ולכן ג"כ פי' ופניו כלפי שכינה כלפי שם המפורש הנתון בתוך החושן, כיון שהשכינה מתלבשת בהחושן ולכן בנוגע לתשובת האו"ת סבירא ליה שיש לה שייכות להחושן מצד ההתלבשות של השכינה ומ"מ אין זה חלק מבגדי כהונה.

משא"כ שי' הרמב"ם היא שגם גילוי השכינה ע"י תשובת האו"ת היא בדרך מעבר החושן, ולכן סבר דהתשובה היתה באבני החושן מצד עצמם ולכן מפרש דפניו כלפי שכינה הכוונה בזה היא כלפי הארון ושם השכינה בדרך התלבשות (כנ"ל), אלא דמ"מ סבירא ליה שהיה באופן של נבואה ע"י הכהן ולשיטתו נבואה זהו באופן של התלבשות (ועיין בלקוטי שיחות חכ"ג בשיחה ג' לפר' בהעלותך בארוכה) ולכן אף דהאו"ת הם חלק מבגדי כהונה אין לזה שייכות לתשובת האו"ת שתלויים בנבואת הכהן [וזהו לכאורה הביאור במה שהוכיח כ"ק אד"ש מה"מ שבגדרי האו"ת ועד"ז בכה"ג ישנם ב' פרטים, א. שיש לו שייכות לכהונה, ב. גדר הנבואה].

תכלית המכוון בבנין ביהמ"ק

הרב אלימלך הרצל
נחלת הר חב"ד, אה"ק

אהה"ת 05/07/2018

בלקו"ש חי"א תרומה (ב) בסעיף ה' מבאר שורש מחלוקתם של הרמב"ם והרמב"ן בנוגע לציווי על עשיית כלים בביהמ"ק וז"ל: "לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות (שכולל כל עבודות הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות) ומדייק הרמב"ם בלשונו (בספרו שהוא ס' פסקי הלכות) מצות עשה לעשות בית לה' המוכן להיות מקריבים בו קרבנות".

וממשיך: "ועפ"ז מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם (הם) מחלקי המקדש (היינו שציוונו על עשיית כל המקדש הרי הוא מצווה על חלק המקדש) כי במה נעשה המקדש מוכן וכו' הוא ע"י עשיית המנורה, השלחן והמזבח".

[ובהע' 40 מביא דעת המנחת חינוך בשיטת הרמב"ם וז"ל המנ"ח "בר"מ כאן אינו מבואר בלשון הזה. רק מ"ע לעשות בית וכו' ואח"ז בה"ו כתב דינים דעושים כלים כו' אבל אין זה דיני המצות של מ"ע זו" ("ועשו לי מקדש"), ז"א: שדעת המנ"ח בשיטת הרמב"ם הוא כי הציווי ועשו לי מקדש הוא רק על בנין הבית עצמו. ולא על עשיית הכלים. ורואיית המנ"ח הוא כי הרמב"ם כותב בהל' א הציווי על בניית הבית ודיני עשיית כלים בה"ו ובהע' 40 שם מקשה עליו כמה שאלות וז"ל (בשאלה ב): "מהכי תמוה לכאורה – שהכניס דיני עשיית כלי המקדש (המזבחות, והשלחן והמנורה) בהל' "בית הבחירה" ולא בהל' "כלי המקדש". והכוונה: לפי דעת המנ"ח שעשיית כל המקדש אינם נכללים בהציווי ועשו לי מקדש. א"כ איך הכניס הרמב"ם דיני עשיית כלי המקדש (מזבח שלחן מנורה) בהל' בית הבחירה הדן בהציווי על בנין הבית ולא בהל' כלי המקדש אלא משמע מינה שעשיית כלי המקדש נכללים בהציווי ועשו לי מקדש.

יוצא מהמורם לעיל שדעת כ"ק אדמו"ר בשיטת הרמב"ם היא, שהציווי "ועשו לי מקדש" כולל בנין הבית וגם עשיית כלי המקדש שלכן מכניס הרמב"ם דיני עשיית כלי המקדש בהל' ביהב"ח].

ולפי״ז יקשה לכאו׳ דהנה בנוגע לבחירת הכהנים כותב להלן בשיחה בסעיף ח׳ וז״ל: ״הרי כשם שעשיית הכלים לא תמנה מצוה בפ״ע משום שהכלים הם חלק דכללות המ״ע של **בנין הבית מוכן** – עד״ז אין מקום לברכה מיוחדת על בחירת כהנים לביהמ״ק מכיון שבחירתם לעבודה היא חלק עשיית המקדש שהציווי לעשות בית לה׳ מוכן להיות מקריבים קרבנות כו׳ ה״ה מכריח ג״כ בחירתם של כהנים המוכנים להקריב קרבנות אלו כו׳״ – עכ״ל. והיינו שבחירת כהנים ועבודתם בביהמ״ק ה״ז כמו כלי המקדש שהם פרטים המוכרחים מהמסובב. בנין הבית להיות מוכן להקריב בו קרבנות.

ולכאו׳ א״כ מדוע באים דיני הכהנים רק בהל׳ כלי המקדש ולא בהל׳ ביהב״ח הרי הם פרטים בבנין הבית, וכמו מזבח שלחן ומנורה שכותבים בהל׳ ביהב״ח.

ועוד צלה״ב, להלן בס״ו מביא שהרמב״ם במשניות אינו גורס בסיום מסכת מדות ״ברוך אשר בחר באהרן ובניו לעמוד לפני ה׳ בקדש הקדשים״, ומסיים את המסכת בברכה הקודמת ״ברוך המקום ברוך הוא שלא נצא פסול בזרעו של אהרן״. ושואל בהשיחה וז״ל: אבל עדיין צ״ל לדעת הרמב״ם למה אינו מברך בנוסחא המתאימה לשיטתו ברוך שבחר באהרן ובניו לעמוד לשרת **בביהמ״ק**. ומבאר שהרמב״ם לשיטתו אזיל בזה, ובהקדם: שברכה ושבח יתכן רק על סיבה ולא על פרט המוכרח מצד המסובב ולפי הרמב״ם הרי בחירת הכהנים הוא רק פרט המוכרח בכדי לעשות **בית מוכן להקריב** ולכן אין שייך לברך על בחירת כהנים.

ויש לבאר מהי הנפק״מ בין הברכות, ומדוע גורס הרמב״ם ברכה הראשונה ״ברוך המקום וכו׳״, והרי שמחה זו היא על כך שלא מצאו פסול ביחוס כהן זה, וכמו שמסיים, ״נכנס עם אחיו הכהנים ומשמש״. ז״א שכל שמחתו היא שיוכל לעבוד, וא״כ איך שייך לברך על עבודתו שהיא פרט ולא סיבה.

ואולי י״ל בכל זה: דכהנים בביהמ״ק שני ענינים יש בהם: א) הכהנים ביחס לעבודתם - דביהמ״ק ׳מוכרח׳ שיהיו כהנים שיעבדו בו, הכהנים פרט הוא מהמסובב. ב) הכהנים ביחס להם עצמם: **שבחרו דוקא באהרן ובניו שיהיו כהנים** ולא בחרו באנשים אחרים. וזה שבחרו באהרן ובניו דוקא סיבה היא ולא פרט. ז.א. דאין הכי

נמי שעצם הדבר שצריכים כהנים פרט הוא לצורך הקרבת הקרבנות,

אבל זה שבחרו באהרן ובניו אינו דבר המוכרח מצ״ע דאפשר הי׳ לבחור באנשים אחרים שיקריבו קרבנות. ועפי״ז מובן דבהל׳ ביהב״ח כותב הרמב״ם דיני מזבח שלחן ומנורה משום שהם **בעצם מהותם** וכל **פרטיהם** מוכרחים הם לצורך ההקרבה, ז״א שאפי׳ זה שבחרו בהם הוא דוקא הוא מפני שלעבודת הקרבנות הם המתאימים.

אבל דיני הכהנים וזה שבחרו בהם דוקא להיות כהנים אינו פרט המוכרח לצורך ההקרבה, (דהלשון הרי מדויק **אשר בחר באהרן**) בחר פירושו שאין בו מעלה יתירה, ולכן כותבו הרמב״ם בהל׳ ביהמ״ק.

ויבואר ג״כ הנ״מ בין ברכה ראשונה (שלא מצאו פסול בזרעו של אהרן) לברכה שני׳ (אשר בחר . . לעמוד לפני ה׳ לשרת בקדש הקדשים, (או בביהמ״ק)).

בברכה ראשונה משבחים ושמחים על שכהן זה מתייחס לאהרן ואין פסול ביחוסו ושה׳ בחר בו דוקא. ז.א.; שמחת הכהן אינה משום שיעבדו בביהמ״ק אלא שהוא מתייחס לאהרן, ולכן גורסו הרמב״ם וכמו שביארנו לעיל, דהא דבחרו באהרן דוקא, זה אינו **פרט** המוכרח מהמסובב אלא **סיבה** ולכן שייך שיברכו על זה; אבל בברכה השני׳ מבואר השבח באהרן וכו׳ לעמוד לפני ה׳ לשרת וכו׳, ז״א שהכהנים שמחים **מעבודתם** בביהמ״ק, וזו אינה סיבה בפ״ע אלא פרס לצורך הקרבת הקרבנות. כי **עבודת** הכהנים מוכרח הוא מהמסובב, שהבית יהי׳ מוכן ולכן אין הרמב״ם גורסו בסיום מסכת מדות, וכדלעיל.

המשך לביאור כמה פלוגתות בין הרמב"ם והראב"ד

הרב מנחם מענדל כהן
שליח כ"ק אדמו"ר בסקרמנטא – קליפארניא

05/07/2018אחה

מנין המצוות להרמב"ם

בהמשך למה שכתבתי בקובץ הקודם, דכל מחלוקות הרמב"ם והראב"ד נקודתם אחת היא - (מיוסד על מ"ש רבנו בלקו"ש חל"ד נצבים ב') דהרמב"ם סובר שהעיקר הוא מה שהאדם פועל לברר ולזכך את העולם ושכלו, והראב"ד סובר שהעיקר הוא מה שנותנים לו מלמעלה – הנה נמשיך לבאר מחלוקות נוספות עד"זבמנין המצוות להרמב"ם:

דהנה כתב הרמב"ם במנין המצוות שלו (מצוה כ) "לבנות בית הבחירה שנאמר ועשו לי מקדש", והשיג עליו הראב"ד "ולמה הניח לבנות מזבח אבנים שלמות", היינו דלהרמב"ם מצוה אחת כוללת בתוכה כל חלקי המקדש משא"כ להראב"ד יש כאן ב' מצות: הא' לבנות מקדש, והב' לבנות מזבח אבנים שלמות.

ומבאר הרבי בלקו"ש (חי"א, תרומה ב') מחלוקת זו, דלהרמב"ם "תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות", היינו עבודת המטה להעלות את העולם, וא"כ אי אפשר לומר שיש שני מצוות - לבנות בית הבחירה ולבנות מזבח – כי עיקר בית הבחירה הוא שיהי' מקום שבו אפשר להקריב קרבנות ולהעלות המטה. אבל לדעת הראב"ד (והרמב"ן וסיעתו) עיקר החפץ במקדש הוא שיהי' מקום שהשכינה תתגלה לנו מלמעלה ומשם ידבר וכו', וממילא צ"ל שיש מצוה אחת לבנות המקדש, ועוד מצוה, לבנות מזבח כדי שאנחנו נוכל לעבדו.

שוב רואים דהרמב"ם והראב"ד לשיטתייהו אזלי.

שנצר החכמה

שיטת הרמב"ם בעיקר המכוון בביהמ"ק

הת' רפאל נחמן דובאוו
תלמיד בישיבה

בלקו"ש חי"א שיחה ב' לפ' תרומה מבאר כ"ק אדמו"ר המח' הידועה בין הרמב"ם והרמב"ן בהמצוה דועשו לי מקדש; שלשיטת הרמב"ם המצוה היא כללית - לבנות בית מוכן לעבודה להקריב בו קרבנות וכיו"ב וכל כלי המקדש הם חלקים ופרטים בהכלל דמקדש. ולשיטת הרמב"ן עיקר המקדש הוא - "בית מקודש לשמו..ומשם יצווה את בנ"י..וכמ"ש ושכנתי בתוכם - ועיקר מנוחת והשראת השכינה היא בקדה"ק ועיקר החפץ בו הוא הארון וכו'.

וממשיך שעפ"ז יובן סיום מס' מדות - דמסיים המשנה שיו"ט היו עושין כשלא נמצא פסול בזרעו של אהרן וכן היו אומרים ברוך המקום ב"ה שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדש הקדשים. כן הוא הסיום בגירסא שלנו, אולם הרמב"ם אינו גורס הברכה השני' ברוך שבחר כו'.

וזלה"ק בסעיף ו בהשיחה: "ועפ"י הנ"ל י"ל שג"ז תלוי בפלוגתא של הרמב"ם והרמב"ן הנ"ל: מס' מדות ענינה כמ"ש הרמב"ם (בהקדמתו לפי' המשניות): "שהוא זוכר מדת המקדש וצורתו ובנינו וכל ענינו והתועלת שיש בהענין ההוא כי כשיבנה ב"ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא וכו'", ומובן שבסיום המס' מבואר מהי התכלית בבנין ביהמ"ק: לדעת הרמב"ן שהכוונה הוא מנוחת השכינה ועיקרו בקדה"ק..לדידי' שפיר גרסי' בהמשנה ומסיימים בברכת "ברוך שבחר באהרן ובבניו לעמוד ולשרת לפני ה' **בבית קדש הקדשים**" כי כל הבנין והשירות תכליתן שתהי' מנוחת השכינה שעיקרה בבית קדה"ק, אמנם לדעת הרמב"ם שעיקר המכוון של ביהמ"ק הוא שיהי' "בית מוכן להיות

מקריבין בו הקרבנות וכו׳ שזה בהמקדש כולו ולא בבית קדה״ק, ובמשך כל השנה כולה, הרי לא יתכן שאמרו ברכה שבה מודגש רק העבודה בבית קדשי הקדשים (שהיא פעם א׳ בשנה)״. עכלה״ק.

ומובן בפשיטות שלשי׳ הרמב״ם סיום המס׳ היא בהברכה דלא נמצא פסול בזרעו של אהרן - דלא גריס הברכה השני׳ - דאזיל לשיטתי׳, כי הברכה הזו היא ברכה ושבח עבור יכלתם של הכהנים לעבוד בביהמ״ק (ודלא נמצא פסול), וזה אכן תכליתו של הבית, בית מוכן לעבודה בו מקריבין כו׳, אבל הרמב״ן לשיטתו שהברכה השני׳ שמסיים המס׳ אכן מבטאת תכליתו של הבית שהיא בית קדה״ק - מקום מנוחת השכינה במקדש.

ואולי י״ל בד״א שזה שהרבי מצטט מדברי הרמב״ם בהקדמה לפי׳ המשניות המילים ״...והתועלת שיש בהענין ההוא כי כשיבנה ב״ב יש לשמור ולעשות התבנית ההוא וכו׳״ ומסיים הרבי שמובן שבסיום המס׳ מבואר מהו התכלית בבנין ביהמ״ק כו׳ היינו שגם התכלית של הבית שייך גם לכשיבנה ב״ב שצריכים לשמור התבנית, י״ל שהרמב״ם אזיל לשיטתו:

דהנה ידוע שבביאת המשיח יתחדשו כמה ענינים: גאולת ישראל (והשכינה) מהגלות (עי׳ קונ׳ ענינה של תורת החסידות סעיף ד), וע״פ חסידות - גילוי אלקות בעולם ״ונגלה כבוד הוי וראו כל בשר ולא יכנף עוד מוריך וגו׳״. אולם בלקו״ש חי״ח שיחה ב׳ לפ׳ בלק מסביר הרבי שגדרו וענינו של (ביאת) המשיח ע״פ **הלכה** לדעת הרמב״ם הוא החזרת קיום שלימות התורה והמצוות, ובל׳ הרמב״ם (הל׳ מלכים פי״א): ״המלך המשיח עתיד לעמוד ולהחזיר מלכות בי״ד ליושנה ולממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם מקריבין קרבנות וכו׳״ עכ״ל, שכל ענינים אלו חסרו בזמן הגלות וחוזרים בשלימות ע״י משיח.

וזה מרמז הרמב״ם בסיום מס׳ מידות, ששם מבואר התכלית בבנין הבית, שכשיבנה ב״ב יש לשמור ולעשות התבנית וגם לבנות הבית עם וע״פ התכלית שלפי הרמב״ם תכלית ביהמ״ק שהוא הקרבת הקרבנות שמרומז בהברכה שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן - שיכול לעבוד וכו׳ ולא כסיום הרמב״ן שמבטא ענינו של הבית שהוא גילוי אלוקות וכו׳,

היינו שלפי הרמב"ם כשיבנה ביהמ"ק יש לשמור תבנית הבית, כולל גב מה שהתכלית בו הוא העבודה בביהמ"ק.

קובץ הנ"ל גליון תתרסח (א'סח)

יסוד מצות בנין בית המקדש

הרב בנימין אפרים ביטון
שליח כ"ק אדמו"ר – וונקובר ב.ק. קנדה

א. ברמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"א וז"ל "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וחוגגין אליו שלש פעמים בשנה שנאמר ועשו לי מקדש וכו'", וכ"כ הרמב"ם גם במנין המצות שלו שבתחילת ספר היד ובסהמ"צ מ"ע כ' ושם שרש יב דהילפותא למצות בנין בית המקדש הוא מקרא דועשו לי מקדש (תרומה כה, ח).

אכן יעויין ברמב"ם הל' מלכים פ"א ה"א שכתב וז"ל "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת כניסתן לארץ, למנות להם מלך שנאמר שום תשים עליך מלך, ולהכרית זרעו של עמלק שנאמר תמחה את זכר עמלק, ולבנות בית הבחירה שנאמר (ראה יב, ה) לשכנו תדרשו ובאת שמה", ומבואר מדברי הרמב"ם שהביא בזה ילפותא אחרת למצות בנין בית המקדש מקרא דלשכנו תדרשו ובאת שמה.

וידועה הקושיא בזה דהרי כבר יליף לי' הרמב"ם בהל' בית הבחירה מקרא דועשו לי מקדש ומדוע יליף לי' הרמב"ם בהל' מלכים מפסוק אחר וצ"ע[1].

ב. והנה בס' 'אפיקי מים' למו"ר הגר"י קלמנסון שליט"א ח"א סי' יג כתב לבאר שיטת הרמב"ם בזה ע"פ המתבאר בלקו"ש חי"א תרומה ב' דשתי דינים איכא במצות בית המקדש, הא' להיות בית מקודש לשמו ית' ומנוחת והשראת השכינה וכמ"ש "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", והב' בשביל העבודה להקריב בו הקרבנות ושאר עבודות הכהנים[2].

---

1) וראה לקו"ש חט"ז תרומה ג' מש"כ בביאור שיטת הרמב"ם בזה בארוכה, וראה להלן בפנים.

2) ראה לקו"ש חי"א שם בנוגע לדין הב' וזלה"ק "העבודה שבהם (שבעיקרה ה"ה עבודת הקרבנות), והעלי' לרגל אליהם בשלש רגלים כו' בשביל להקריב בו קרבנות (שכולל כל **עבודות** הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות)", ובהערה 36 שם "וכלשונו במ"ע כ (הובא לעיל בתחילת השיחה) "שצוה לבנות ביה"ב **לעבודה** כו'", ובהמשך שם "כי במה שנעשה המקדש **מוכן** כו' – הוא ע"י עשיית המנורה והשלחן והמזבח (כי ב"הקרבנות" נכללות כל העבודות שבביהמ"ק, הדלקת והטבת הנרות, עריכת לחם הפנים וכו')" וראה בהערות שם. והמתבאר דבלהקריב בו הקרבנות נכלל בזה גם שאר כל העבודות שבביהמ"ק.

ויש להעיר לפ"ז על מה שכתב ב'אפיקי מים' שם סי' טז לחקור במה שנכלל בשם מקדש, דתלוי בהני ב' דינים במצות בנין בית המקדש, דדין מקום המקדש מצד דין הא' דהשראת השכינה הנה כל המקום שמתחילת עזרת ישראל ולפנים נכלל בשם וחפצא דמקדש כיון שהשראת השכינה הוי מתחילת עזרת ישראל ולפנים שכ"ז נקרא מחנה שכינה וממילא דאיכלל בשם ודין מקדש, משא"כ מצד דין הב' דהקרבת הקרבנות הנה רק המקום שמן המזבח ולפנים הוא שנקרא מקדש כיון שזהו מקום עבודת הקרבנות עיי"ש.

ומבואר בלקו"ש שם דבזה הוא דפליגי הרמב"ם והרמב"ן ז"ל מי משני דינים אלה הוא העיקר והתכלית במצות בנין בית המקדש, לדעת הרמב"ם העיקר הוא להקריב בו הקרבנות וכו' וכמ"ש בריש הל' בית הבחירה שם "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו'"[3], אכן לדעת הרמב"ן העיקר הוא למנוחת והשראת השכינה וכמ"ש בפירושו עה"ת ריש פ' תרומה "כי עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה"[4].

ועפ"ז כתב לבאר ב'אפיקי מים' שם דברי הרמב"ם שהביא ב' פסוקים למצות בנין בית המקדש בהל' ביהב"ח ועשו לי מקדש ובהל' מלכים לשכנו תדרשו, והיינו משום דמב' פסוקים אלו ילפינן להנך ב' דינים שבמצות בנין בית המקדש, דמפסוק ועשו לי מקדש ילפינן דין הא' משום השראת השכינה וכמפורש בקרא "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" דהיינו מנוחת והשראת השכינה, ומפסוק דלשכנו תדרשו

ובהערה טז שם הוסיף בביאור הדברים מהא דבהמקום שבין המזבח לצד צפון העזרה הי' בית המטבחיים והטבעות והשלחנות והעמודים שכ"ז הוא לצורך עבודת הקרבנות עיי"ש.

ונראה להוסיף בזה ע"פ המבואר דלדין הב' משום לתא דהקרבת הקרבנות הנה לאו דוקא קרבנות אלא הוא הדין גם שאר כל עבודות הכהנים וכמוש"נ, ולפ"ז הרי בהמקום שמן המזבח ולפנים איכלל גם כל הני שאר עבודות הכהנים דהדלקת והטבת הנרות, עריכת לחם הפנים וכו' וכו', ונמצא שפיר מובן דלדין הב' הנה כל המקום שמן המזבח ולפנים הוא שנקרא מקדש כיון שזהו מקום "העבודה", כולל כל שאר עבודות הכהנים ודו"ק.

3) אכן יש להעיר מלקו"ש חכ"ד ראה א' הערה 45 שכתב לפרש בשיטת הרמב"ם באו"א וזלה"ק "אבל מדיוק לשונו בספר היד בריש הל' ביהב"ח בגדר המ"ע "לעשות **בית לה' מוכן** להיות מקריבים בו כו'" משמע, שהבית והמצוה בבנייתו אינו בשביל ההקרבה כ"א "בית **לה'**" (והיינו להשראת השכינה), אלא שהבית צ"ל באופן ש"מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" (וראה לקו"ש ח"ד ע' 1346 הערה 34). וכן מוכח מלשונו שם ה"ג כו' "נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן **בית לה'**" ומביא הכתובים (דה"א כב, א. תהלים קלב, יד) "זה הוא בית לה' האלקים . . זאת מנוחתי עדי עד".

ובלקו"ש ח"ד שם הערה 24 (בלקו"ש חכ"ד שם נדפס המ"מ "הערה 34", והוא בהערה 24 ויש לתקן) הביא דברי הרמב"ן דעיקר החפץ במקדש הוא להשראת השכינה ודברי הרמב"ם בסהמ"צ והל' ביהב"ח שם דהוא להקרבת הקרבנות וע"ז כתב "וכיון שמקרא מלא הוא בנוגע לכוונת מ"ע זו ד"ועשו לי מקדש" שהיא "ושכנתי בתוכם" כו' הרי א"א לומר שהרמב"ם חולק בזה על הרמב"ן וכו' אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצות שנצטוו בנ"י **לעשות** בביה"ב (עבודת האדם), והרמב"ן מדבר בענין וחפץ אשר במשכן **עצמו**, שהוא "ושכנתי" השראת השכינה שהיתה בו מלמעלה" עיי"ש [וכ"ה גם במכתב רבינו הנדפס בריש ס' 'בדבר מלך' על הרמב"ם ח"א].

ולדברי רבינו בלקו"ש חי"א צ"ל דהרמב"ם אכן כלל בדבריו את ב' הדינים במצות בנין ביהמ"ק, והיינו דהגם דס"ל [לדרכו של רבינו בלקו"ש חי"א] דעיקר תכלית המכוון במצות בנין בית המקדש הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות, מ"מ הרי סו"ס גם הרמב"ם מודה דתרווייהו איתנהו במצות בנין ביהמ"ק הן הדין דהשראת השכינה והן הדין דהקרבת הקרבנות, ופלוגתתו עם הרמב"ן הוא רק מי משני דינים אלה הוא העיקר והתכלית במצות בנין ביהמ"ק, ולכן י"ל דהרמב"ם כלל בדבריו דריש הל' ביהב"ח הן הדין דהשראת השכינה והן הדין דהקרבת הקרבנות וזהו מש"כ "מצות עשה לעשות בית לה' [דין הא' דהשראת השכינה] מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" [דין הב' דהקרבת הקרבנות] ודו"ק.

4) ועיי"ש שמבאר עפ"ז פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן אם עשיית כלי המקדש היא חלק ממצות בנין בית המקדש או דהיא מצוה בפ"ע דאזלי בזה לשיטתייהו במצות בנין בית המקדש עיי"ש.

וגו' ילפינן דין הב' משום הקרבת הקרבנות וכדמסיים בקרא שם "והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו'", ונמצא דתרוייהו בעינן הן הקרא דועשו לי מקדש והן הקרא דלשכנו תדרשו וגו'.

ולפ"ז ביאר דברי הרמב"ם בריש הל' ביהב"ח במ"ש שמצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו' שנאמר ועשו לי מקדש, ולכאורה קשה דאיך מתבאר מפסוק זה דועשו לי מקדש שמצוה לבנות בית מוכן להקרבת הקרבנות, והרי בפסוק זה מבואר הטעם משום ושכנתי בתוכם דהיינו השראת השכינה.

ובעל כרחך שצריך לפרש דכוונת הרמב"ם בהביאו הפסוק דועשו לי מקדש הוא רק להוכיח עצם המצוה והחיוב דבנין ביהמ"ק ולא להגדר שבזה משום הקרבת הקרבנות וכו', וא"כ הרי עדיין צ"ב דמנ"ל שגדר בנין הבית הוא להיות מוכן להקרבת הקרבנות.

ולהמבואר ניחא דזה ילפינן לה שפיר מהך קרא דלשכנו תדרשו וגו' שהביא הרמב"ם בהל' מלכים וכדמסיים בקרא שם "והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם וגו'" דהיינו דין הב' משום הקרבת הקרבנות, עכת"ד.

ג. האומנם דהנה לפ"ז צ"ע מדוע הביא הרמב"ם בהל' ביהב"ח רק הך קרא דועשו לי מקדש שממנו מוכח רק הדין הא' משום השראת השכינה ולא הזכיר הך קרא דלשכנו תדרשו וגו' שממנו ילפינן דין הב' משום הקרבת הקרבנות.

ולכאורה הרי שיטת הרמב"ם היא דעיקר תכלית המכוון במצות בנין בית המקדש הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות ועלה הוא דקאי כאן בהל' ביהב"ח וכמ"ש להדיא "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות וכו'", וא"כ הול"ל בהל' ביהב"ח [גם] הך קרא דלשכנו תדרשו וגו' שממנו למדים הך דינא דהקרבת הקרבנות[5].

---

5) וראה ב'אפיקי מים' שם סי' יג הערה יג שהרגיש בזה וכתב די"ל הטעם שהביא הרמב"ם בהל' מלכים הפסוק דלשכנו תדרשו וגו' הוא משום דשם קאי עמ"ש בתחילה ג' מצות נצטוו בנ"י בכניסתם לארץ ופרט זה דלבנות לעבודת הקרבנות וכו' הוי מצוה שבארץ [וכמ"ש הרמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ג], משא"כ בהל' ביהב"ח הביא הפסוק דועשו לי מקדש דנכלל בזה לדעת הזהר פ' נשא מצות בניית ביהכ"נ וגם בחו"ל עיי"ש.

אמנם לכאורה הרי אין הענין מבואר עדיין כל צרכו, הא' דא"כ הו"ל להרמב"ם להביא בהל' ביהב"ח [נוסף על הפסוק דועשו לי מקדש] גם מהך קרא דלשכנו תדרשו וגו' עכ"פ שממנו הוא עיקר הראי' לשיטת הרמב"ם במצות בנין ביהמ"ק דהוא משום לתא דהקרבת הקרבנות.

והב' דזה נראה דוחק לומר בשיטת הרמב"ם שהביא בפתיחה וריש הל' ביהב"ח הך קרא דועשו לי מקדש רק משום דנכלל בזה מצות בניית ביהכ"נ וגם בחו"ל והשמיט עיקר הראי' בגדר ותכלית מצות

זאת ועוד צ"ע דהרי בהך קרא דועשו לי מקדש מבואר להיפך דתכלית מצות בנין ביהמ"ק הוא משום "ושכנתי בתוכם" דהיינו השראת השכינה, וא"כ נמצא דעיקר הילפותא לשיטת הרמב"ם חסר מן הספר, ואדרבה מהך קרא שהביא הרמב"ם בהל' ביהב"ח הוי ראי' לסתור לכאורה וצ"ע[6].

ד. ועל כן יותר נראה לומר באו"א, והוא דס"ל להרמב"ם דעיקר הילפותא למצות בנין ביהמ"ק הוא מקרא דועשו לי מקדש וכמו שהביא בריש הל' ביהב"ח, וי"ל דמזה ילפינן לה לא רק לעצם המצוה והחיוב דבנין ביהמ"ק אלא גם להגדר שבזה דהוא משום לתא דהקרבת הקרבנות וכו' וכדמשמע מפשטות לשון הרמב"ם שם, ומה שהביא בהל' מלכים הקרא דלשכנו תדרשו וגו' הנה כבר נתבאר זה בארוכה בלקו"ש חט"ז שם עיי"ש [וזה דלא כמ"ש לתרץ ב'אפיקי מים' הנ"ל ודו"ק].

אלא שלפ"ז צ"ב, הא' א"כ האיך יליף לי' הרמב"ם לגדר הדין דהקרבת הקרבנות מקרא דעשו לי מקדש, והב' הרי אדרבה מהך קרא מוכח הדין השני שהוא משום לתא דהשראת השכינה וכמו שהקשינו לעיל, והג' לו אפי' נאמר דמפסוק זה אכן מוכח הני שתי דינים דהקרבת הקרבנות והשראת השכינה מ"מ עדיין צ"ב מהיכן הוא דיליף לי' הרמב"ם שיטתו ד"עיקר" תכלית המכוון במצות בנין בית המקדש

בנין ביהמ"ק שהוא משום לתא דהקרבת הקרבנות [ונפק"מ מזה טובא, וכנ"ל הערה ב', וראה גם בהנסמן להלן הערה יד]. ולהעיר ממה שהקשה בלקו"ש חט"ז שם בתחילת השיחה על תירוץ הלח"מ למלכים שם ודו"ק.

והג' דהנה בלקו"ש חל"ו תרומה א' הערה 46 שכתב וזלה"ק "לכאורה, לדברי האחרונים הנ"ל שמצות בית הכנסת היא בכלל מצות "ועשו לי מקדש" וראייתם מדברי המרדכי, כ"ה גם להרמב"ם וכו' אבל דוחק הוא, שהרי הרמב"ם לא כלל במצות "ועשו לי מקדש" (מ"ע כ) ע"ד בתי כנסיות (ע"ד שהביא במנין המצות הנ"ל לענין איסור איבוד וניתוץ)" עיי"ש, ומבואר דדוחק לומר דהרמב"ם ס"ל כשיטת הזהר שנכל במצות "ועשו לי מקדש" גם בניית ביהכנ"ס. וראה בסימן הבא בזה בארוכה.

וע"כ יותר נראה לומר כדברינו דלהלן בפנים, ושבעים פנים לתורה.

6) ולחידודי הי' מקום לומר בזה דס"ל להרמב"ם בפירוש הפסוק דועשו לי מקדש ע"ד מש"כ בלקו"ש חכ"ו תרומה א' בביאור פרש"י בפשש"מ דס"ל לרש"י דתיבות אלו "ושכנתי בתוכם" הם כעין מאמר המוסגר לבנ"י, שע"י קיום ציווי זה דועשו גו' תשרה שכינה ביניהם, וההמשך ל"ועשו לי מקדש" הוא "ככל אשר אני מראה אותך" [ובזה מתרץ רש"י הקושיא הידועה דלכאורה הול"ל "בתוכו" ולא "בתוכם", והיינו כי לפרש"י התיבות "ושכנתי בתוכם" הם מאמר המוסגר] עיי"ש.

ואולי הי' מקום לומר עד"ז גם לשיטת הרמב"ם, אשר לפ"ז יתורץ הקושיא שבפנים דאין מפסוק זה ראי' לסתור דעיקר ותכלית המכוון בבנין ביהמ"ק הוא משום לתא דהשראת השכינה, והיינו משום דלדעת הרמב"ם הנך תיבות "ושכנתי בתוכם" הם מאמר המוסגר, ועיקר כוונת הרמב"ם בפסוק זה הוא לעצם המצוה והחיוב דבנין ביהמ"ק וכמ"ש ב'אפיקי מים' שם ודו"ק.

אמנם גם אם נאמר כן הרי שעדיין תישאר הקושיא מדוע לא הביא בהל' ביהב"ח [גם] מהך קרא דלשכנו תדרשו וגו' שממנו למדים הך דינא דהקרבת הקרבנות. ולכן העיקר נראה כדברינו דלהלן בפנים.

הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות ולכאורה מזה שהפסוק הזכיר להדיא הענין דושכנתי בתוכם משמע להיפך דהעיקר הוא הוא השראת השכינה וצע"ג.

ה. והנראה לומר בביאור שיטת הרמב"ם בזה, דהנה יעויין ב'צפנת פענח' להגאון הרוגוצ'ובי ז"ל[7] שכתב לדייק בלשון הרמב"ם בהל' ביהב"ח שם וז"ל "מצות עשה לעשות בית לה' וכו'" דנקט לישנא ד"לעשות"[8] [משא"כ בהל' מלכים שם דנקט הלשון "לבנות"[9]].

וביאר דקדוק לשון הרמב"ם בזה ע"פ מה שיש לחקור בגדר מצות בנין בית המקדש אם המצוה היא הבנין פרטי או הגמר שיהא מקדש, כלומר האם עיקר המצוה היא "הבנין" לבנות בית פרטי לה' או דהעיקר הוא רק "שיהי' מקדש" דהיינו

---

7) ראה צפע"נ מהדו"ת ג, ב, שם עז, א, שם פב, ג-ד, והובא גם בכללי התוהמ"צ ח"א עמ' צט, וראה גם לקו"ש חי"א תרומה ב' הערה 39, חט"ז תרומה ג' הערה 54 משכ"כ בזה עיי"ש [ולהעיר דבלקו"ש חי"א שם מציין לצפע"נ מהדו"ת ג, ב, שם פב, ג-ד, אכן בלקו"ש חט"ז שם מציין לצפע"נ מהדו"ת ג, ב, שם עז, א]. ולהעיר גם מלקו"ש ח"ד עמ' 1346 הערה 24 וזלה"ק "אלא שהרמב"ם מדבר בענין המצות שנצטוו בנ"י בביהב"ח **לעשות** (עבודת האדם) וכו'" ודו"ק.

8) וכ"ה גם הלשון בסהמ"צ מ"ע כ' בהוצאת קאפח. משא"כ בדפוסים שלפנינו איתא "לבנות". וראה הערה הבאה.

9) וכ"ה הלשון בסנהדרין כ,ב, ועיין גם ספרי פ' דברים ופ' ראה. וכן נקט הרמב"ם לשון ד"לבנות" במנין המצות שלו שבתחילת ספר היד מ"ע כ', ובסהמ"צ מ"ע כ' בדפוסים שלפנינו. אכן להעיר מלקו"ש חי"א שם הערה 37 "משא"כ ספהמ"צ שאינו פסקי **הלכות**. ועוד: ספר היד כתבו בלה"ק (ובתראי הוא), משא"כ סהמ"צ שכ' בערבית". וראה גם לקו"ש חכ"ד ראה א' שוה"ג להערה 45 "וצ"ע פי' התיבה **בערבית** בדיוק ואין ללמוד מפי' התיבה עתה – כי **כידוע דיוק** פי' התיבות בכל לשון – משתנה במשך הזמן. ולהעיר מהכלל אפילו בלה"ק – ל' תורה לחוד ול' חכמים לחוד". ואכן בהוצאת קאפח הגירסא היא "לעשות" וכמו שהעיר בלקו"ש חט"ז שם בשוה"ג דהערה 54.

והנה במש"כ הרמב"ם במנין המצות שלו שבתחילת ספר היד שם לישנא ד"לבנות" י"ל ע"פ מש"כ בלקו"ש חט"ז שם בביאור החילוק בלשון הרמב"ם בין הל' ביהב"ח ששם נקט "לעשות" משא"כ בהל' מלכים ששם נקט "לבנות", דבהל' ביהב"ח מבאר התוכן דמצות בנין ביהמ"ק שבכל הזמנים ולכן כ' הלשון "לעשות" דתוכן גדר מצות בנין ביהמ"ק אינו הבנין פרטי אלא הגמר שיהי' [וכמבואר בצפע"נ דלהלן בפנים], משא"כ בהל' מלכים דאינו קאי שם על עצם תוכן וגדר מצות בנין הבית אלא רק על הך פרט והוספה דקיום מצות בנין ביהב"ח לאחר מצות מינוי מלך והכרתת זרעו של עמלק עיי"ש.

ויתכן לומר עד"ז בביאור לשון הרמב"ם במנין המצות שלו שבתחילת ספר היד דלא אתי לבאר כאן התוכן והגדר דמצות בנין ביהמ"ק [שהוא בגדר ד"לעשות" דהיינו הגמר שיהי'] אלא מונה קיצור של כל מצוה ומצוה ולכן הוא דנקט "לבנות", משא"כ בהל' ביהב"ח שמבאר התוכן דמצות בנין ביהמ"ק כ' הלשון "לעשות" ודו"ק.

וראה גם הל' ביהב"ח פ"א ה"ג "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן כו'", וגם בזה י"ל דלא נחית כאן הרמב"ם לבאר התוכן והגדר דמצות בנין ביהמ"ק אלא רק הפרט שמאז שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה', ולכן הוא דנקט הלשון "לבנות" ודו"ק.

הגמר והנפעל שיהי' בית לה' מוכן לעבודה ונפק"מ מזה טובא וכמו שהאריך בזה הרוגוצ'ובי שם עיי"ש[10].

וכתב לדקדק דזהו גם החילוק בין הלשון "לעשות" מקדש לבין "לבנות", דלבנות מורה על מצות "בנין" בית פרטי משא"כ לעשות מורה על הגמר כלומר שיהי' בית מוכן לעבודה דהבנין הוא רק כדי שיהי' כו' ולא רק שיבנה.

וזהו דנקט הרמב"ם בהל' ביהב"ח שם "מצות עשה לעשות בית לה' וכו'" דס"ל דעיקר המצוה אינו מוגדר ומוגבל לבניית בית פרטי אלא בהגמר שיהי' בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות עיי"ש[11].

ו. ובביאור הדברים נראה לומר דהני תרי לישני דלבנות ולעשות עולים בקנה אחד עם הני ב' דינים שבמצות בית המקדש, דלשון "לבנות" מתאים לדין הא' משום לתא דהשראת השכינה משא"כ "לעשות" מתאים לדין הב' משום לתא דהקרבת הקרבנות ושאר עבודות הכהנים.

דלהצד דעיקר המצוה בבנין ביהמ"ק הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות הרי שפיר מסתבר לומר דאין המצוה רק בהבנין לבנות בית לה' אלא "לעשות" בית שיהי' מוכן להקריב בו הקרבנות ושאר העבודות, ואם הבית שבנו אינו מוכן לעבודה לא נתקיימה בזה המ"ע של "ועשו לי מקדש".

משא"כ אי נימא דעיקר המצוה הוא משום לתא דהשראת השכינה הרי שפיר י"ל דעיקר המצוה הוא הבנין דהיינו "לבנות" בית לה' להשראת השכינה, דהציווי לבנ"י הוא רק "ועשו לי מקדש" לבנות בנין והענין ד"ושכנתי בתוכם" הוא ענינו של הקב"ה דכאשר יקויים הציווי ד"ועשו לי מקדש" הנה אז יקויים מיד הענין דהשראת השכינה "ושכנתי בתוכם".

ומקור לדברינו בזה מתבאר מדברי רבינו בלקו"ש חי"א שם שביאר פלוגתת הרמב"ם והרמב"ן ז"ל אם עשיית כלי המקדש היא חלק ממצות בנין בית המקדש

---

10) בסגנון אחר י"ל האם עיקר המצוה הוא "הפועל" לבנות בית לה' או "הנפעל" לעשות בית מוכן לעבודה וכו'. ועיי"ש בצ"פ דרצה לומר שזהו החילוק בין המשכן להמקדש, דבמשכן המצוה הוא הבנין משא"כ במקדש המצוה הוא הגמר שיהא [וראה לקו"ש חט"ז שם סוף הערה 54], ונפק"מ בזה אם הבנין דחי שבת, וכן נפק"מ לענין אם נשים עבדים וקטנים כשרים לבנין עיי"ש.

11) ולהעיר מספהמ"צ שם שרש י"ב וז"ל "כמו ועשו לי מקדש שזו מצות עשה אחת מכל המצוות והוא שיהי' לנו בית מוכן יבואו אליו ויחוגו בו ובו תהי' ההקרבה ובו יהי' הקבוץ במועדים", ומבואר גם בזה דהמצוה הוא "שיהי' לנו בית מוכן" לעבודה, וכן העיר להדיא בלקו"ש חי"א שם הערה 38.

או דהיא מצוה בפ"ע דאזלי בזה לשיטתייהו במצות בנין בית המקדש מי משני דינים אלה הוא העיקר והתכלית במצות בנין בית המקדש.

לדעת הרמב"ם העיקר הוא להקריב בו הקרבנות וכו' ולכן מובן בפשטות דעשיית כלי המקדש היא חלק ממצות בנין בית המקדש, משא"כ לדעת הרמב"ן העיקר הוא למנוחת והשראת השכינה ולכן הציווי על הכלים היא מצוה בפ"ע.

ובביאור דעת הרמב"ם כתב וזלה"ק "לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו הקרבנות כו' ומדייק הרמב"ם בלשונו כו' "מצות עשה לעשות בית לה' **מוכן** להיות מקריבים בו הקרבנות כו'" – להדגיש שאין הציווי מוגדר ומוגבל לבנית בית כ"א "לעשות בית לה' **מוכן** להיות מקריבים בו הקרבנות". היינו שאם אין הבית **מוכן** "להיות מקריבים בו", לא נתקיימה המ"ע של "ועשו לי מקדש"". וע"ז כתב שם בהערה 39 "להעיר מצפע"נ כו' דהרמב"ם כתב דהמצוה היא **לעשות** ביהב"ח, ולא נקט **לבנות** דהבנין של המקדש הוא רק כדי שיהי' (הגמר שיהי') כו', ולא שיבנה" ע"כ לענייננו.

ולהלן בביאור דעת הרמב"ן כתב וזלה"ק "אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן (ומקדש) להיות מקום מוקדש לשמו כו' משם ידבר כו', ועפ"ז הציווי ד"ועשו לי מקדש **ושכנתי** בתוכם" לא קאי אלא על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה – אבל לא נכללו בזה הציווים על הכלים, כי עיקרם לענין "הקרבנות" **(והעבודה)** שבמשכן", ולהלן שם "אמנם בנוגע להעיקר והתכלית במשכן ומקדש – מקום מנוחת השכינה בביהמ"ק, הרי לדעת הרמב"ן כשם שענין זה אינו תלוי בעשיית הכלים כנ"ל, כמו"כ אינו תלוי בבחירת אהרן ובניו להעבודה בכלים אלו, ובקיום הציווי ד"ועשו לי מקדש" יקויים מיד ה"ושכנתי בתוכם" גם בלי עבודת הכהנים" יעוי"ש.

ונראה דהן הן הדברים, דלהשיטה דעיקר המצוה הוא הקרבת הקרבנות הרי אין המצוה רק בהבנין לבנות אלא "לעשות" בית שיהי' מוכן להקריב בו הקרבנות ושאר העבודות, משא"כ להשיטה דעיקר המצוה הוא השראת השכינה הרי שהעיקר הוא "לבנות" בית להשראת השכינה[12].

---

12) ולהעיר דכן משמע גם מדקדוק לשון הרמב"ם ריש הל' ביהב"ח שכתב "מצות עשה לעשות **בית לה'** וכו'", וראה בלקו"ש חכ"ד [הנ"ל הערה ג'] דמלשון זה "בית **לה'**" משמע דהמצוה בבנין ביהמ"ק הוא להשראת השכינה [וראה מש"כ בזה לעיל הערה ג']. וגם בזה מתבאר דלהדין דהשראת השכינה הנה עיקר הציווי מוגדר ומוגבל לבנית "בית" ודו"ק.

וראה בלקו"ש חכ"ד שם שהעיר גם מלשון הרמב"ם שם ה"ג "כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות כולן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן כו'" דמלשון זה "בית **לה'**" משמע דהמצוה

ז. ובביאור הדברים יתכן לומר דמגופא דהך קרא דועשו לי מקדש וכו' הוא דיליף לי' הרמב"ם דמצות בנין ביהמ"ק הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות, והיינו מזה גופא שהציווי על בנין ביהמ"ק נאמר בלשון "**ועשו** לי מקדש", דמזה שהציווי נאמר בלשון "ועשו" ולא "ובנו" וכיו"ב למד הרמב"ם דאין המצוה רק בהבנין לבנות בית לה' אלא "לעשות" בית שיהי' מוכן להקריב בו הקרבנות ושאר העבודות, ואם הבית שבנו אינו מוכן לעבודה לא נתקיימה בזה המ"ע של "ועשו לי מקדש".

ולפ"ז נמצא מבואר דלשיטת הרמב"ם הרי ילפינן לי' לב' הדינים במצות בנין ביהמ"ק מהך קרא גופא דועשו לי מקדש וכו', דמהמשך הפסוק דכתיב להדיא "ושכנתי בתוכם" ילפינן להדין דהשראת השכינה, ומדיוקא דקרא ד"ועשו" שהציווי על בנין ביהמ"ק נאמר בלשון "**ועשו** לי מקדש" ילפינן להדין ד"לעשות" בית שיהי' מוכן להקריב בו הקרבנות וכמוש"נ.

ומעתה הנה י"ל דמהך קרא גופא דועשו לי מקדש כו' הוא דיליף לי' הרמב"ם ד"עיקר" התכלית והמכוון במצות בנין בית המקדש הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות, והיינו מזה שהציווי "עצמו" על בנין ביהמ"ק נאמר בלשון "ועשו", דתחילה נקט הכתוב "עיקר" הציווי דמצות בנין ביהמ"ק "ועשו לי מקדש" ורק אח"כ הוא דהוסיף בתור ענין נוסף וטעם ע"ז הענין ד"ושכנתי בתוכם", ולכן י"ל דמזה שעיקר הציווי עצמו נאמר בלשון "ועשו" מתבאר שעיקר המצוה הוא "לעשות" והיינו הגמר שיהא מוכן להקרבת הקרבנות וכמוש"נ, משא"כ הענין דהשראת השכינה שהזכירו הכתוב רק בתור ענין "נוסף" על עיקר הציווי והמצוה[13].

הוא להשראת השכינה. ואולי יש להעיר בזה דהרמב"ם כאן נקט הלשון "לבנות" ודו"ק. אמנם ראה מש"כ לעיל הערה ט'.

13) והעירני ח"א דנראה לדייק עוד בזה דגם בקרא דלשכנו תדרשו ובאת שמה (ראה יב, ה) שהביא הרמב"ם בהל' מלכים שם וכמו"כ בקרא דוהי' המקום אשר יבחר ה"א לשכן שמו שם (שם, יא) מבואר הני ב' דינים במצות בנין ביהמ"ק, והיינו דדין השראת השכינה למדים ממש"כ "לשכנו תדרשו" (ראה יב, ה) וממש"כ "לשכן שמו שם" (שם, יא) ודין דהקרבת הקרבנות למדים מהמשך הכתובים שם "והבאתם שמה עלתיכם וזבחיכם וגו'" (ראה יב, ו) "שמה תביאו את כל אשר אנכי מצוה אתכם עולתיכם וזבחיכם וגו'" (שם, יא).

אלא שבהני קראי נראה דמשמע להיפך דעיקר התכלית והמכוון במצות בנין בית המקדש הוא משום לתא דהשראת השכינה, והיינו משום דתחילה נקט הכתוב "עיקר" המצוה בנין ביהמ"ק "לשכנו תדרשו" "לשכן שמו שם" ורק אח"כ הוא דהוסיף בתור ענין "נוסף" הענין דשמה תביאו עולתיכם וזבחיכם דהיינו הקרבת הקרבנות ודו"ק.

[ולהעיר דלפ"ז יוצא להיפך ממש"כ ב'אפיקי מים' שם סי' יג עיי"ש. וכבר כתבנו לעיל דמה שהביא הרמב"ם בהל' מלכים הקרא דלשכנו תדרשו וגו' הנה כבר נתבאר זה בארוכה בלקו"ש חט"ז שם עיי"ש].

ואולי י"ל לפ"ז דזהו טעם הסמ"ג שהביא הך קרא דוהי' המקום אשר יבחר ה"א לשכן שמו שם ולא הביא הפסוק דועשו לי מקדש, והיינו משום דס"ל כשיטת הרמב"ן דעיקר התכלית והמכוון במצות בנין

וכד דייקת שפיר נראה דהדברים מדוייקים היטב בדיוק לשון הרמב"ם שכתב וז"ל "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו' שנאמר ועשו לי מקדש", ומבואר דהרמב"ם העתיק בדבריו רק הרישא דקרא "ועשו לי מקדש" ולא הביא גם את המשך הפסוק "ושכנתי בתוכם"[14], ולמשנ"ת נראה דהרמב"ם דקדק בזה לרמז דהילפותא למצות בנין ביהמ"ק "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות" [שהוא עיקר התכלית והמכוון לשיטתי'] הוא מקרא ד"**ועשו לי מקדש**"[15].

בית המקדש הוא משום לתא דהשראת השכינה וזה מבואר יותר בהך קרא דלשכן שמו שם כנ"ל משא"כ בהך קרא דועשו לי מקדש שמבואר להיפך מזה וכבפנים.

ואם כנים הדברים אולי יש להוסיף עוד עפ"ז בטעם הרמב"ם שלא הביא הך קרא דהסמ"ג [ראה כס"מ ריש הל' ביהב"ח מש"כ בזה], והיינו משום דהרמב"ם לשיטתי' דעיקר התכלית והמכוון במצות בנין בית המקדש הוא משום לתא דהקרבת הקרבנות וזה מבואר בהך קרא דועשו לי מקדש כבפנים משא"כ בהך קרא דלשכן שמו שם שמבואר להיפך וכנ"ל.

14) ואף שי"ל בפשטות דהיינו משום שברובא דרובא אי"ז מדרכו של הרמב"ם בספר היד להביא את טעמי ההלכות (ראה הל' ת"ת לאדה"ז רפ"ב בקו"א, וכן הובא בלקו"ש בכ"מ) ומכיון שאין טעמא דקרא "ושכנתי בתוכם" נוגע לכאורה לגוף ההלכה לכן הוא דלא הביאו הרמב"ם, מ"מ נראה שעדיין יש לדייק דאם הטעם נוגע לגוף הדין ונפק"מ מזה להלכה וכו' הי' הרמב"ם מביאו וכמו שמצינו בכ"מ (ראה גם לקו"ש חל"א תשא ב' ס"ו ועוד), וא"כ בנדו"ד אם הי' ס"ל דעיקר המצוה בבנין ביהמ"ק הוא משום לתא דהשראת השכינה הרי שטעם הפסוק "ושכנתי בתוכם" אכן נוגע לגוף הדין [ונפק"מ מזה טובא להלכה, ראה לקו"ש חי"א שם, צפע"נ מהדו"ת ג, ב, שם עז, א, שם פב, ג-ד, 'אפיקי מים' שם סי' יג, יד, טו, טז עיי"ש], ושוב שפיר יש לדייק כמ"ש בפנים ודו"ק.

15) ולהעיר מלקו"ש חל"ו תרומה א' ס"ב וזלה"ק "ובזה מדוייק גם לשון הספרי והמדרש הנ"ל שלא הובא בהם סיום הכתוב "ושכנתי בתוכם" אלא רק תחילת הכתוב "**ועשו** לי מקדש", כי עיקר ההדגשה כאן היא על מעשה האדם, "ועשו לי מקדש" עכ"ל, ועד"ז י"ל בשיטת הרמב"ם וכמ"ש בפנים.

חשיבות כלי המשכן - לפי עיקר ענינו

הת' נחום הלוי שי' לוין
תות"ל המרכזית - 770

בלקו"ש חכ"א שיחה לויק"פ מבאר כ"ק אדמו"ר ג' אופנים בחשיבותם של כלי המשכן, וזלה"ק (ס"ה):

"א. בתחילה האבן זיי ניט קיין חשיבות (קדושה). אבער נאכן גמר עשיית כל הכלים, אדער נאך דעם אויפשטעלן דעם משכן, און אריינברענגען אין אים די כלים צום ערשטן מאל וועלט דעמאלט געשאפן א משכן "נקרא מקדש". זיי באקומען אבער ניט קיין גדר וחשיבות פרטית, נאר ע"ד וי חלקים פון גוף הבנין, קרשי המשכן ויריעות, דאס זיינען נאר חלקים וואס שטעלן צוזאמען א משכן. ועד"ז בנוגע להכלים . .

ב. די כלים האבן א חשיבות מצ"ע אויך איידער מ'האט דעם גאנצן משכן . נאר דורכן אריינשטעלן זיי אין משכן זיינען זיי אויך משלים דעם משכן, און דעמאלט וועלט דער משכן בשלימות.

ג. מצד עצמם בעת עשייתם, האבן זיי ניט קיין חשיבות מצד עצמם, (ובהע' 35: "אבל גם באופן זה י"ל שיש להם חשיבות (קדושה) בפ"ע ולאח"ז נתוספה קדושה"), אבער לאחר הקמת המשכן והכנסת הכלים בתוכו איז חל אויף יעדער כלי באזונדער א חשיבות בפ"ע עס לייגט זיך באזונדער קדושה אויף יעדער כלי לעצמו . . (נוסף צו דער קדושה כללית אלס א טייל פון קדושת המשכן בכלל)". עכ"ל.

לסיכום: א. באופן זה – החשיבות היא רק מצד המשכן – שגם לאחר שהוכנסו הכלים למשכן, כל חשיבותם היא מצד המשכן בלבד. ולאופן זה, חשיבותם היא המעוטה מבין השלושה. ב. לפי אופן זה חשיבותם היא הגבוהה מבין שלושת האופנים: שגם לפני הכנסתן יש בהם חשיבות מצ"ע, (וע"ד שהם פועלים שלימות במשכן). ג. ממוצע בין אופן א' לב': בעת עשייתם יש להם רק חשיבות כללית – ולאחר הכנסתם ניתוספה בהם קדושה פרטית (בכל כלי בפ"ע). משא"כ לאופן א' וב', שבא' – גם לאחר הכנסתם אין בהם חשיבות בפ"ע, ובב' – לא מיתוסף בהם חשיבות מצד המשכן (כי לכתחילה כבר יש בהם).

וצריך להבין במה תלויים ג' אופנים אלו, כלומר מהי הסברא של כל שיטה, וכן מהי החשיבות מצ"ע והחשיבות שע"י הצטרפות למשכן, דבשיחה אינו מבאר זה.

ואולי אפשר לבאר דג' שיטות אלו תלויים בג' אופנים בהגדרת העיקר במשכן,

כדלקמן:

דהנה בשיחה שלאח"ז (לפ' פקודי) מביא כ"ק אדמו"ר ג' דעות מהו עיקרו של משכן, וזלה"ק (ס"ב שם):

"[א.] לדיעה הא' איז (בלשון הרמב"ן) "עיקר החפץ במשכן הוא מקום מנוחת השכינה שהוא הארון". [ב.] "אז אידן זאלן האבן א מקום קבוע צו דינען דעם אויבערשטן, בלשון הרמב"ם "בית . . מוכן" להיות מקריבים בו קרבנות וחוגגין עליו שלש פעמים בשנה". [ג.] "ושכנתי בתוכם, די מנוחה פון דעם אויבערשטער איז פארבונדן דערמיט וואס ער איז שוכן צווישן (אין) אידן".

ויש לומר שבזה תלויים ג' האופנים בשיחה הקודמת, כדלהלן:

בלקו"ש חי"א שיחה ב' לפ' תרומה מבאר כ"ק אדמו"ר את מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן גבי עשית כלי המקדש, האם היא מצוה בפ"ע או שהיא רק חלק ממצות בנין המקדש, דהרמב"ם כ' שאינה מצוה בפ"ע, ואילו הרמב"ן חולק וס"ל שהיא מצוה בפ"ע. ובאות ה' מבאר כ"ק אדמו"ר דמחלוקתם תלויה בהגדרת העיקר במקדש, דהרמב"ן ס"ל שעיקר ענין המקדש הוא השראת השכינה, משא"כ לשיטת הרמב"ם בנין הכלים והמקדש הינם אותו הענין בעבודת הקרבנות, ומובן א"כ שהם רק חלק מבנין המקדש.

ועפ"ז מבואר דאופן הא' בחשיבות כלי המשכן (מה שמובא בחצע"ג) דאין בהם חשיבות מצ"ע והם כחלק מגוף הבנין, ה"ז כשיטת הרמב"ם שתכלית עבודת המקדש היא עבודת הקרבנות (אופן הב' בשיחה הב'), ולכן אין חשיבות בכלים מצ"ע, והינם רק כלי שרת לעיקר ותכלית המקדש - העבודה.

ואופן הב' בחשיבות הכלים, שהוא רק מצ"ע, עולה בקנה אחד עם שיטת הרמב"ן שעיקרו של מקדש הוא השראת השכינה (אופן הא' בשיחה הב'), ולכן הכלים שענינם עבודה יש בהם חשיבות מצ"ע, ולא נוספה בהם חשיבות ע"י הצטרפותם למקדש, כיון שהם ענין אחר.

וגבי אופן הג', שע"י שהכלים נעשים דבר אחד עם המשכן הם מקבלים

חשיבות, הן מצד ענינם הפרטי והן מצד הכלל, ה"ז כאופן הג' בשיחה הב', שעיקר הענין במשכן הוא מקום מנוחת הקב"ה, היינו, התקשרותו עם בנ"י. והביאור: דבשיחה (הנ"ל) לויק"פ (אות ט') מבואר ענין זה (שיש בכלים הן חשיבות פרטית והן חשיבות כללית). דלכאורה הם בסתירה, דאיך יתכן לומר שעיקר הענין הוא הן הכלל והן הפרט, והרי כלל ופרט הם בסתירה זל"ז. ומבאר דהסתירה היא רק מצד הגילויים, משא"כ מצד עצמותו ית' ריבוי ופרטים אינם מהוים סתירה זל"ז. ואדרבא ריבוי גדול מבטא את ענין הפשיטות דלמעלה.

ומבאר בשיחה שענין זה מתבטא דוקא ע"י בנ"י, כיון דישראל וקוב"ה כולא חד - "שכולם מתאימות ואב אחד לכולנה" – דוקא בהם מתגלה ענין זה.

ועפ"ז מובן דהטעם לומר שיש ב' מעלות בכלי המשכן - חשיבות מצ"ע וחשיבות כללית, תלוי בזה שעיקר ענין המשכן הוא התקשרות הקב"ה עם בנ"י (אופן הג' בשיחה הב'), דמכיון שעיקר ענין המשכן הוא שממשיך התקשרות בנ"י עם הקב"ה, הנה מצדם מתגלה העצם. וזה בא לידי ביטוי גם בענין כלי המשכן, דהם חשובים הן מצד עצמם והן מצד הכלל. היינו, דהחשיבות במשכן היא התקשרות הקב"ה עם בנ"י, ומצד זה שענינם לגלות התקשרות עצמית זו לכן גם בכלי המשכן מתבטא ענין זה, והוא, מה שבכלים מצ"ע יש חשיבות (ולא רק חשיבות כללית).

הורדוס "כבה אורו של עולם כו'",
"סימא עינו של עולם"
- בביאור ב' הדיעות -

18/08/2018חחת

הת' **מנחם מרדכי** שי' **ישראלי**
תלמיד בישיבה

א

מסופר בגמ' (ב"ב ג, ב - ד, א) שהורדוס הרג את כל משפחת המלוכה (בית חשמונאי) ומלך במקומם. ומכיון שחשש שמא רבנן לא יתנו לו למלוך, שהרי היה עבד, ונאמר "מקרב אחיך תשים עליך מלך" - למעט עבדים, לכן הרג את כל החכמים, למעט בבא בן בוטא.

בסופם של דברים התחרט, וביקש תיקון מבבא בן בוטא. השיב לו בבא בן בוטא "הוא כבה אורו של עולם, דכתיב: כי נר מצוה ותורה אור, ילך ויעסוק באורו של עולם, דכתיב: ונהרו אליו כל הגוים.

איכא דאמרי, הכי א"ל: הוא סימא עינו של עולם, דכתיב: והיה אם מעיני העדה, ילך ויתעסק בעינו של עולם, דכתיב: הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם".

ויש לבאר את ההבדל שבין שתי השיטות, מאי בינייהו?

18/08/2019אחה

אור החכמה

ב

הנה, המהרש"א (בד"ה "הוא כבה נרו כו'") כתב "נראה לפרש דה"ק, דודאי אפשר למצוא העדר האור ולא עיניים, כגון אדם פקח (רואה טוב) בלילה. והעדר עיניים ולא האור, כגון סומא ביום".

וממשיך לבאר, דבזה שהורדוס הרג את החכמים הוא גרם העדר העיניים והעדר האור, ובבא בן בוטא השיב לו, שיש אפשרות לתקן רק אחד מן הדברים, או אור או עיניים, וזה תלוי בשני השיטות.

אמנם עדיין צ"ב הפלוגתא בין השיטות.

ג

וי"ל הביאור בזה. דהנה, ידוע שבכל מצוה ומעשה יש שני פרטים. מצד הגברא ומצד החפצא, והוא ע"ד החילוק בין עין (גשמית) לבין אור. (עין - מצד הגברא, אור - מצד החפצא).

בכדי שיהיה אפשרות לראות, נדרש שגם הגברא יהיה מתוקן, שיהיו לו עיניים בריאות, וגם שיהיה החפצא דאור. אך כאשר אחד מהם איננו, אזי אי אפשר לראות.

ובזה יתבארו ב' השיטות בגמ'. השיטה הראשונה קוראת לחכמים אור, היינו שהמציאות של החכמים היא החפצא דהאור, וכאשר הורדוס הרג אותם, הרי שכיבה את האור, ואור היינו התורה, וכמ"ש "ותורה אור". כלומר, תלמידי חכמים הם התורה.

השיטה השניה קוראת לחכמים "עין". הטעם שחכמים נקראים "עיני העדה",

הוא מפני שהם מסתכלים בתורה ואומרים את ההלכה. כלומר, שחכמים אינם התורה עצמה, אלא (מציאות נפרדת) שהם מסתכלים בתורה.

ויש לבאר זאת ע"פ ביאור כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שליט"א בלקו"ש חל"ה (ויגש ב' עמ' 203) בענין תורה מגנא ומצלא, וכמ"ש בהתהלכך תנחה אותך, שהתורה שומרת ומגינה על האדם הלומד אותה. דיש לבאר הגנה זו בשני אופנים, וזלה"ק:

א. זהי סגולה הקשורה עם המצוה דת"ת, שגדלה זכות מעשה מצוה זו, עד שמגינה על האדם . . **ב.** הלימוד פועל שינוי בהאדם העוסק בתורה, דכאשר טרוד ועסוק בת"ת, נעשה שינוי גברא ע"י שהתורה מתאחדת עמו . . ובמילא הרי הוא מוגן ושמור מכל דבר המזיק (כמו התורה). וע"ד מאמר חז"ל "ת"ח אין אור של גיהנם שולטת בהם . . **שכל גופן אש** דכתיב הלא כה דברי כאש נאום ה'".

והנפק"מ בין שני אופנים אלה: לאופן הא' מספיק לימוד התורה למיגרס, ואפי' קריאת פסוקים לחוד, כלשון הרמב"ם הנ"ל "שקורא פסוקים ומזמור מתהילים", שהרי מקיים מצות ת"ת; משא"כ לאופן הב' ה"ז רק כאשר האדם לומד לעיון, שרק כאשר "לומדה היטב בעיון שכלו", מתאחד שכל האדם עם חכמת התורה ונעשה שינוי גברא כו'". עכלה"ק.

כלומר, לשיטה הא' החכמים הם דבר נפרד מהתורה, והתורה (רק) שומרת עליהם. לשיטה הב' חכמים הם התורה עצמה, וכמו שהתורה מצד עצמה שמורה, שהרי "הלא כה דברי כאש נאום ה'", עד"ז חכמים הם מגינים בעד עצמם, דהם עצמם התורה.

ובהערה 40 כותב כ"ק אד"ש, וז"ל: "ובנוגע להלכה - ראה . . ב"ב (ז, ב ואילך) "רבנן לא צריכי נטירותא" . . וי"ל ש(גם) בזה הוא החידוש בדרשת ר"י (ב"ב שם) "אני חומה ושדי כמגדלות . . אני חומה זו תורה **ושדי כמגדלות אלו תלמידי חכמים**", על דרשת ר"ל (שם) "אספרם מחול ירבו כו' . . ומה חול

שמועט מגין על הים **מעשיהם** של צדיקים שהם מרובים לא כ"ש שמגינים עליהם",

דלפי דרשת ר"י[1], לא רק התורה שבהם הוא חומה אלא שת"ח הם עצמם כמגדל (לפי שגופן תורה)". ע"כ.

ועד"ז י"ל כאן בענייננו, שההבדל בין השיטות הוא, דלשיטה הראשונה ת"ח נק' תורה אור, וזהו כדרשת ר"י. ולשיטה השניה, הת"ח נק' עיני העדה, וזהו כדרשת ר"ל[2].

[ויש לומר עוד בדרך אפשר, בטעם השיטה הב'. דהנה, לעיל (ג, ב) בתוד"ה קטלינהו כותב תוס' שהורדוס לא הרג את כל החכמים שהרי נשארו בני בתירא והלל שהיו נשיאים, שהם פוסקי ההלכות (וראה בהע' 2 שר' יוחנן, שהוא המאוחד עם התורה - הלכה כמותו, כלומר, שעדיין נשארו) מחכמי ישראל המאוחדים עם התורה. ולכן סוברת השיטה השניה שעיקר פעולת ההרג דהורדוס הוא בחכמי ישראל, הנק' "עיני העדה"].

18/08/2018חחח

ד

והנה כשם שנחלקו שני השיטות לגבי רבנן, כן נחלקו לגבי בית המקדש. דלשיטה ראשונה ביהמ"ק נק' אור ולהשיטה הב' נק' עין.

וי"ל, שמחלוקתם היא מהי מצוות ביהמ"ק (התוכן דלקמן מבואר בלקו"ש חי"א תרומה ב' ס"ה, ובלקו"ש חל"ו תרומה א').

---

1) לפי ר"ל הרי הצדיקים הם דבר נפרד מהתורה, אלא שהמצוה דלימוד התורה מגינה עליהם "מעשיהם של צדיקים מגינים עליהם" משא"כ לר"י. כך נלענ"ד

2) ואולי יש לומר, שר"י ור"ל, כ"א מדבר לפי מדרגתו. דהנה ר"י הרי היה מתחילתו לומד תורה אמנם ר"ל הרי בתחילה היה ליסטים ואח"כ חזר בתשובה (ב"מ פד, א), ומכיון שכן, הרי ר"י חדור בתורה הרבה יותר מר"ל, ולכך ר"י ור"ל הלכה כר"י לבר מתלת שהלכה כר"ל (יבמות לו, א). ולכך גם מצינו שר"ל היה שואל שאלות, ור"י מתרץ דהוא חדור בתורה, ועד שהוא עצמו תורה ויודע כל החילוקים האפשריים ולכך הוא מתרץ הקושיות ועצ"ע.
ואולי אפ"ל דגם ר"ל נעשה חדור בתורה, והטעם שמביא דרשתו הוא לומר דגם רבנן שהם רק בדרגא הא' שאינם מציאות התורה גם הם לא צריכי נטירותא (וע"ד שמבאר כ"ק אד"ש בהע' 40 לגבי רש"י, עיי"ש)

דהנה כתיב "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דיש כאן שני פרטים: א. עשיית האדם. ב. התוצאה. ובלשון החוקרים פעולה (או פועל) ונפעל, או בהסגנון דלעיל גברא וחפצא.

ונחלקו בזה הרמב"ם והרמב"ן. דלהרמב"ם עיקר המצוה היא פעולת האדם "ועשו לי מקדש". וזה לשון הרמב"ם בסהמ"צ מע' כ' (ועד"ז בחינוך מצוה צ"ה) "שציונו לבנות בית הבחירה **לעבודה**. בו תהיה ההקרבה והבערת האש תמיד, ואליו תהי' ההליכה והעלי' לרגל כו'. והוא אמרו ית' "ועשו לי מקדש"".

אמנם, הרמב"ן פליג (בתחילת פ' תרומה) וס"ל ד"**עיקר החפץ** במשכן הוא מקום **מנוחת השכינה**, כמו שאומר ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפורת". ומפלוגתא זו מסתעפים כמה פרטי דינים.

[דעל פי זה סובר הצ"צ שגם היום יש את הציווי של "ועשו לי מקדש", והוא בתי כנסיות ומדרשות וכיו"ב דמאחר ועיקר המצווה היא על האדם ופעולתו, מה לי בונה ביהמ"ק בירושלים, או בונה ביהכנ"ס וכיו"ב לשמו ית'.

(אף דבעניין הקדושה השורה בהם הרי בביהמ"ק שורה קדושה נעלית יותר מאשר בבתי כנסיות, ששם הוא רק "מקדש מעט". אמנם, אין זה מפריע לומר שהציווי "ועשו לי מקדש" קאי גם על בתי כנסיות, מאחר ועיקר הציווי הוא על האדם והפעולה, וזה ישנו גם בבנית ביהכנ"ס, כנ"ל)].

ה

והנה, יש שני מיני נחת רוח לפני הקב"ה, אתכפיא ואתהפכא (וראה באריכות בזה בתניא לקו"א פכ"ז).

ובכללות נ"ל שהוא החילוק בין העבודה בזמן הגלות להעבודה בזמן הגאולה, דבזמן הגלות הרע בתוקפו וצריך לאכפיא לסט"א. אך בזמן הגאולה, הרי "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ".

והנה, התכלית והמכוון דהגלות הוא הגאולה, ומתוך העבודה בזמן הגלות נגיע לגאולה. ומאחר והגאולה היא המכוון, הרי שהעבודה בזמן הגאולה נעלית יותר, והיא העיקר. ובלשון כ"ק אדמו"ר הריי"צ במאמרו ליום הסתלקותו (באתי לגני ה'שי"ת ס"ב) "והנה זאת היתה העבודה במשכן ומקדש בעבודת הבירורים דבחינת אתכפיא המביא ומעלה לבחי' אתהפכא חשוכא לנהורא" (דמזה משמע שהגאולה - אתהפכא, תגיע מהעבודה בגלות - אתכפיא).

ובסס"ב כתב "וזהו ועשו לי מקדש, דבתוך כאו"א הרי ע"י עבודתו בבחינת אתכפיא **והעיקר** המביא לידי אתהפכא" (דמזה משמע שהעיקר הוא הגאולה). וכן מוסבר ב'דבר מלכות' לפ' שמות תשנ"ב, שהעיקר היא הגאולה, ומה שמזכירין יצי"מ לעת"ל הוא מפני שיש מעלה בזה, דבגאולה יהי' אתהפכא ויש מעלה באתכפיא על אתהפכא, אלא, דאף שיזכירו זאת בגאולה מצד המעלה שבאתכפיא, מ"מ יהיה זה רק בדרך טפל, דעיקר המעלה היא בהתהפכא (עיי"ש ס"ה באריכות). ומכהנ"ל משמע שהגאולה נעלית יותר מהגלות.

והנה ידוע, שבזמן הגאולה יאמרו בנ"י "אודך ה' כי אנפת בי" ויתגעגעו לגלות. ועד"ז כתב כ"ק אדמו"ר מהר"ש בהמשך "וככה" תרל"ז, שהסיבה והגורם לגאולה הוא הגלות, ומאחר וידוע שכל דבר הגורם הוא חזק מהדבר הנפעל ונגרם ע"י, הנה מובן שהגלות נעלית יותר, והוא - כנ"ל - מצד מעלת האתכפיא, שלכן בו עיקר הבירורים, וע"י נפעלת הגאולה (ראה שם פי"ז)[3].

ו

והנה, בכללות, הגלות היא הפעולה והגאולה היא הנפעל, ובסגנון אחר: בגלות מורגשת פעולת הגברא, לאכפיא סט"א, ובגאולה מורגש החפצא, התוצאה מהפעולה בגלות, שכל העולם נהפך לקדושה "וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דבר", שרואים את הדבר ה' שמהוה את העולם.

3) כ"ק אד"ש מביא זאת בכ"מ. א סה"ש תשמ"ט ח"ב עמ' 645 הע' 36, שם מציין לפכ"א בהמשך הנ"ל וגם לפי"ז ב. 'דבר מלכות' ל' וארא תשנ"ב הע' 7, שם מציין לפט"ו דהמשך הנ"ל, ויש לעיין בטעם הדבר, ואכ"מ

ועפ"ז יש לומר, שלהשיטה הא' מודגשת מעלת העבודה בזמן הגאולה, שלכן נקראו החכמים "תורה אור", להורות שהתורה חדרה את מציאותם, הנפעל. ולפי"ז הפס' גבי ביהמ"ק הוא "ונהרו אליו כל הגויים", שקאי על הגאולה, וכמ"ש בתחילת הפס' "והי' באחרית הימים נכון יהיה הר בית ה' וגו'" (ישעי' ב, ב).

אמנם, לשיטה הב', הרי המודגש הוא מעלת העבודה בזמן הגלות, שלכן הפסוק המובא גבי רבנן הוא "והיה אם מעיני העדה (**נעשתה לשגגה**)" (במדבר טו, כד), שזה מורה שישנו מצב של טעות בהלכות עד כדי הבאת קרבן לעולה ולחטאת[4] והטעם לכך שיכול להיות טעות בהלכות התורה, הוא מפני חושך הגלות. וגם הפסוק המורה על כך שביהמ"ק נק' עין הוא (יחזקאל כד, כא) "אמור לבני ישראל כה אמר א-דני ה' הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם מחמד עיניכם גו'", שזה מורה על תוקף הגלות.

ז

ידועה המחלוקת בין הרמב"ם להרמב"ן, גבי תכלית השכר. דלהרמב"ם הוא לנשמות ללא גופים, ולהרמב"ן הוא לנשמות בגופים. וי"ל בד"א, שזה קשור להפלוגתא הנ"ל. דלהרמב"ם העיקר הוא פעולת האדם, "ועשו לי מקדש". אך להרמב"ן העיקר הוא הנפעל - "ושכנתי בתוכם". ולכן ס"ל להרמב"ן שעוה"ב הוא לנשמות בגופים[5], שהעיקר הוא ההמשכה למטה לגוף גשמי. משא"כ להרמב"ם העיקר הוא בעבודת ישראל, בזה"ג, ולכן התוצאה אינה מוכרחת שתהי' לנשמות בגופים.

אמנם, גם לשיטת הרמב"ם שהעיקר הוא עבודת האדם, יש סברא לומר

---

4) וי"ל שזה קאי על ריש לקיש, וכנ"ל שרבנן הוא אפי' מי שלא נתאחד עם התורה, וגם, שברוב המקומות **אין הלכה כר"ל**, וראה הערה 2

5) וראה אג"ק כ"ק אד"ש ח"ב עמ' ס"ו ואילך, שמבאר ענין זה בארוכה, שהתכלית דעוה"ז הוא גילוי אלקות בגוף ובגמיות דוקא. וכמאחז"ל "נתאוה הקב"ה להיות לו דירה בתחתונים"

שתחה"מ תהי' בגוף דווקא. וזה לשון כ"ק אד"ש (אג"ק ח"ב ע' סו בשוה"ג): בביאור ענין תחה"מ בגוף דוקא, אשר כמו שהייתה העבודה קיום תומ"צ ע"י הנפש והגוף יחדיו באופן שיש מקום לבחירה, כמו כן, גם קיבול השכר והעונש, צ"ל ע"י שניהם יחדיו (וכמרז"ל סנהדרין צא, א).

ועפ"ז יובן מה שכותב כ"ק אד"ש בסוף קונטרס 'מצוות בטלות לעת"ל' - סוכות תשנ"ב - שגם לשיטת הרמב"ם, עיקר ושלימות השכר הוא בעולם התחי' (ועיי"ש, שמביא לכך רמז בספר הי"ד ומבאר גם הטעם מדוע נכתב ברמז בלבד ולא במפורש, ואכ"מ). ועצ"ע בכל זה.

גדרם של כלי המקדש

הת׳ חנא חיים הכהן פרידמן

א
פלוגתת הרמב״ם והרמב״ן

בנוגע לכלי המקדש כ׳ הרמב״ם[1] וז״ל: ״שציוונו לבנות בית הבחירה לעבודה, בו יהיה ההקרבה והבערת האש תמיד, ואליו תהיה ההליכה והעליה לרגל כו׳ והוא אמרו ית׳ ועשו לי מקדש (וממשיך) שזה הכלל כולל מינים רבים שהם המנורה והשולחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי המקדש והכל יקרא מקדש. וכבר יחד הציווי בכל חלק וחלק״.

וברמב״ן[2] השיג עליו וכ׳: ״ולא הוכשר בעיני הטעם שכתב בו הרב, שאמר שהם חלקים מחלקי המקדש, לפי שאין הכלים חלק מן הבתים. אבל הם שתים מצוות ואינן מעכבות זו את זו... ולכן אצלי עשיית הארון והכפורת לשום שם העידות תמנה מצוה בפני עצמה״.

ב
ביאור כ״ק אדמו״ר ביסוד מחלוקתם

ומבאר כ״ק אדמו״ר[3] את יסוד מחלוקתם וזלה״ק:

״...והביאור בזה:

ענינם (תכליתם) של המשכן ובית המקדש הם שני דברים כלליים:

א) בלשון הרמב״ן הנ״ל ״בית מקודש לשמו ושם כו׳ יצוה את בנ״י כו׳״ (ולכן גם ״עיקר החפץ״ הוא כו׳ הארון שמשם דיבר), מנוחת והשראת השכינה שהייתה בהם, וכמו שמסיים

[1] סהמ״צ, מ״ע כ.
[2] בהשגות, מ״ע לו.
[3] לקו״ש חי״א, עמ׳ 120 ואילך.

(בהפסוק שממנו למד הרמב"ם המ"ע לבנות בית הבחירה) "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם". וכמו שמצינו זה מפורש בנוגע לביהמ"ק... "זאת מנוחתי עדי עד פה אשב כי איויתיה". ועיקר מנוחת והשראת השכינה הוא בקדה"ק.

ב) העבודה שבהם (שבעיקרה היה עבודת הקרבנות), והעליה לרגל אליהם בשלש רגלים.

ובזה היא מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן, מי משני אלו הוא העיקר בציווי הקב"ה לבנות את ביהמ"ק, וממחלוקתם זו נובעת פלוגתתם הנ"ל בנוגע להציווי על עשיית הכלים בביהמ"ק:

לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות, (שכולל כל עבודות הכהנים שעיקרם עבודת הקרבנות). ומדייק הרמב"ם בלשונו (בספרו שהוא ספר פסקי הלכות) "מ"ע לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות כו'" להדגיש שאין הציווי מוגדר ומוגבל לבנית בית כ"א "לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות", היינו שאם אין הבית מוכן "להיות מקריבים בו", לא נתקיימה המ"ע של "ועשו לי מקדש".

ועפ"ז מובן בפשטות ש"המנורה והשלחן והמזבח וזולתם כולם (הם) מחלקי המקדש" (היינו שבציווי על עשיית כלי המקדש הרי הוא מצווה על חלקי המקדש), כי במה נעשה המקדש מוכן כו' - הוא ע"י עשיית המנורה והשלחן והמזבח...

אמנם לדעת הרמב"ן עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן (ומקדש) להיות מקום מוקדש לשמו כו' משם ידבר כו', ועפ"ז הצווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" לא קאי אלא על הבית עצמו, לבנות משכן להשראת השכינה, אבל לא נכללו בזה הציוויים על הכלים, כי עיקרם לענין הקרבנות (העבודה) שבמשכן. והטעם שלא נמנו הכלים כמצוות בפ"ע, הוצרך לבאר שזהו משום שהכלים הם רק תשמישי קדושה לעבודות הנעשות בהם.

ולכן גם "עשיית הארון והכפורת לשום שם העדות תמנה מצוה בפני עצמה", כי אין הארון "הכשר מצוה אחרת כמנורה ומזבחות והשלחן", ויש עליו צווי (שנמנה בפ"ע) מיוחד ולא נכלל בכלל הציווי לעשות לו בית מקודש לשמו "כי הארון וקדה"ק ה"ז "עיקר החפץ" אבל גם בלא"ה ה"ז בית מקודש כו'" ע"כ.

ג
דברי המנ"ח וקושיות האחרונים בזה

וביסודו הנפלא של רבינו, נראה לבאר ב' נקודות מעניינות הנידונות בספרי האחרונים.

דהנה איתא בגמ'[4]: "אין בנין ביהמ"ק בלילה, דאמר אביי מנין שאין בניין ביהמ"ק בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן, ביום מקימו בלילה אין מקימו".

ועד"ז כ' הרמב"ם[5]: "אין בונים את המקדש בלילה שנאמר וביום הקים את המשכן".

וכ' המנ"ח[6] "ונראה פשוט דהיינו לכתחילה, אבל אם בנו בלילה ודאי אין מעכב המקדש בשביל זה".

ובאחרונים הקשו עליו מדברי הירושלמי[7] עה"כ "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" - "א"ר זעירא זאת אומרת שהקמת הלילה פסולה לעבודת היום", ומלשון הירושלמי משמע שהפסול הוא אפי' בדיעבד, וכיצד כ' המנ"ח שזהו רק דין לכתחילה?

איברא דמלשון הרמב"ם "אין בונים..." משמע ש: א. זהו רק לכתחילה. ב. שזהו דין בגברא. וכדברי המנ"ח. ולפ"ז צ"ל שכך למד הרמב"ם את דברי הסוגיא בבלי. אלא שבאם כן דרוש ביאור, מהו יסוד מחלוקתם של הבבלי והירושלמי, האם האיסור לבנות את המקדש בלילה הוא רק לכתחילה או גם בדיעבד?

ד
ביאור השנויים בין הבבלי והירושלמי עפהנ"ל

ונ"ל ובהקדים טעם הציווי שאין בונים בית המקדש בלילה, שכ' בזה ה"ערוך השלחן העתיד"[8] וז"ל: "אמרו חז"ל בשבועות דאין בונים ביהמ"ק בלילה. דכתיב וביום הקים את המשכן. ביום מקימים ולא בלילה. וכן במקדש דאין טעם לחלק ביניהם. ונ"ל ליתן טעם

---

[4] שבועות דף טו ע"ב.
[5] הל' בית הבחירה, פ"א הי"ב.
[6] מצוה צה.
[7] יומא דף ג ע"ב.
[8] סימן ג סי"ד.

ע"ז, דכיון דעיקרו בשביל קרבנות וקרבנות אינם קריבים אלא ביום..."[9]. ומדבריו למדנו, שהסיבה לכך שאין בונים את בהמ"ק בלילה היא משום שבניית בהמ"ק דינה כהקרבת הקרבנות, מאחר שזוהי מטרתה.

ובמקור דבר זה, שמטרת בהמ"ק היא בשביל הקרבנות כדברי הרמב"ם הנ"ל, כתבו המפרשים[10] שזהו מהירושלמי[11] "כלום שלמה בנך יבנה בית המקדש אלא להקריב קרבנות ציבור", שמזה משמע שמטרת בהמ"ק היא הקרבת הקרבנות.

ולפ"ז נ"ל, שהירושלמי והבבלי נחלקו בחקירת רבינו הנ"ל:

הירושלמי, לשיטתו, סובר שמטרת בניין בהמ"ק היא בשביל הקרבנות, א"כ כשם שהקרבת הקרבנות בלילה פסולה אף בדיעבד, גם הקמת המשכן בלילה פסולה אף בדיעבד.

אמנם הבבלי י"ל שסובר - ע"ד דברי הרמב"ן הנ"ל - שאין עיקרו של בנין המקדש בשביל הקרבנות, כ"א בשביל מנוחת השכינה, וא"כ אף שלמידים מהכתוב שזהו צריך להיעשות היום, אי"ז כ"א לכתחילה.

ה
לפ"ז נפק"מ גם במקור הדברים

ולפ"ז מבואר באופן נפלא שינוי נוסף ביניהם:

דהנה מקורו של הירושלמי הוא מהכתוב "ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן" הנאמר בפר' נשא[12], ובבלי למדו זאת מהכתוב "וביום הקים את המשכן" הנאמר בפרשת בהעלותך[13]. וצ"ב מדוע הרחיק הבבלי לחמו ולא הביא זאת מהכתוב הנאמר בפר' נשא?

ויובן זאת ובהקדים, דהנה יש לחקור בנוגע לכלי בהמ"ק, האם גם בזה נאמר האיסור שאסור לבנות את בהמ"ק בלילה, או שאיסור זה הוא רק בבית עצמו ולא בכליו. והאריכו בזה באחרונים לכאן ולכאן[14].

---

[9] יסודו צ"ע קצת, שהרי לשיטת הרמב"ם גדר המקדש הוא בשביל הקרבנות, ובכ"ז הפסול הוא רק לכתחילה, ולא בדיעבד כקרבנות. ועיין בהע' 40 שם. ואולי יש לחלק בין המשכן למקדש כדמשמע קצת בהערות. וצ"ע.

[10] עיין במפתחות שבהוצאת פרענקל על הלכה זו.

[11] סופ"ב דשקלים, ועיין בהנסמן שם.

[12] במדבר ז, א.

[13] במדבר ט, טו.

ולפי יסוד דברי רבינו, נ״ל ששאילה זו תלויה בשיטות הבבלי והירושלמי: לשיטת הבבלי, שמטרת בהמ״ק היא לשם מנוחת השכינה, יש מקום לומר שאין הכלים חלק מן המשכן, ולא חל עליהם איסור בניה בלילה. ולשיטת הירושלמי, שמטרת ביהמ״ק היא בשביל העבודה והקרבנות, הרי הכלים הם כחלק מן הבנין (כנ״ל), וא״כ חל גם עליהם איסור הבניה בלילה.

ו
ביאור החילוק

והנה, ברי״פ פערלא[15] האריך להוכיח שכל מקום שכתוב בתורה משכן, זהו כולל בתוכו גם את כלי המשכן (לבד מהמקומות שבהם מוכרח אחרת).

ולפ״ז ביאר מדוע הביא הבבלי את מקורו מה״כ ״וביום הקים״ ולא מה״כ ״ויהי ביום כלות משה״, משום שבכתוב ״ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן״ היינו טועים לומר שהכוונה היא למשכן דווקא ולא לכליו, משום שסיום הכתוב הוא ״וימשח אותו ויקדש אותו ואת כל כליו ואת המזבח ואת כל כליו וימשחם ויקדש אותם״, וא״כ הייתי אומר שכשם שהמשכן הנאמר בסיום הכתוב (בנוגע למשיחת הכלים) הוא דווקא המשכן ולא כליו (שלכן הוצרכה התורה לפרט אותם בפ״ע), כמו״כ בתחילת הכתוב (בנוגע להקמת המשכן) אפשר היה לומר שזהו רק המשכן עצמו ולא כליו[16], ולכן הבבלי למד זאת מהכתוב ״וביום הקים את המשכן״, ששם המשכן בפשטות כולל גם את כליו.

וע״פ הנ״ל יוצאים הדברים נפלאים:

הבבלי הסובר שהכלים והמשכן הם שני גדרים שונים, היה צריך ללמוד זאת מהמקור הברור שנאמר בפר׳ בהעלותך. אמנם הירושלמי לשיטתו, שכלי המקדש חלק מן הבנין הם, א״כ שהתורה אוסרת להקים את המשכן בלילה, על כרחנו שזה כולל גם את הכלים, שגדר אחד להם, ושוב אין מקום לטעות בכך. ודו״ק.

---

[14] ערוה״ש העתיד, סי׳ ג אות יח-יט. הרי״פ פערלא שבהערה הבאה. ועוד.

[15] חלק א, מ״ע יג.

[16] ולפועל לאחר שלמדנו מן המקור השני אי״ז מיותר, שהרי זה נדרש לענין אחר, אלא שהיינו דורשים זאת לזה.

ספר בצרור החיים חלק יא עמ׳ קסג ואילך (עיין שם)

האם משנים מקדושה לקדושה

12/08/2016ארח

א. מחלוקת הרמב״ם והראב״ד

כתב הרמב״ם בהל׳ ערכין פ״ב הל׳ י״ג ״הוצרכו לקדשי מזבח ולא הספיקו להן תרומת הלשכה מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית אבל אם הוצרכו לקדשי בדק הבית ולא מצאו בלשכת בדק הבית דבר המספיק להן אין מוציאין הראוי להן מקדשי המזבח״.

הראב״ד (בהל׳ יב) משיג על הרמב״ם וכותב ד״תנן (מסכת תמורה לב, א) אחד קדשי מזבח ואחד קדשי בדק הבית אין משנין אותם מקדושה לקדושה – ואם כפירושו [של הרמב״ם] הרי משנין״, ומחמת קושיא זו [ועוד קושיות] מסיק ד״אין מוציאין מלשכת בדק הבית למזבח כלי הצריך לו״.

מחלוקת זו של הרמב״ם והראב״ד מופיעה ג״כ בהלכות שקלים (פ״ד ה״י). ויש לעיין ולבאר הטעם שהרמב״ם מוכרח לחזור על דין זה פעמיים, דהרי כל דברי הרמב״ם הם בתכלית הדיוק בלי חיסור ויתור.

י. תכלית המכוון דבנין המקדש

ונראה לבאר מחלוקת הרמב״ם והראב״ד בעומק יותר, בהקדם ביאור בגדר עשיית המקדש וכליו.

בלקו״ש חי״א (שיחה ב׳ לפרשת תרומה, עמ׳ 116 ואילך), מביא כ״ק אדמו״ר את מחלוקת הרמב״ם והרמב״ן בעיקר תכלית המכוון בבנין בית המקדש.

לדעת הרמב"ם תכלית המכוון בבנין המקדש הוא בשביל להקריב בו קרבנות [ובכלל זה כל עבודות הכהנים], כלשון הרמב"ם "מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות".

ואילו לשיטת הרמב"ן "עיקר הכוונה והחפץ בהמשכן (ומקדש) להיות מקום מוקדש לשמו כו' ומשם ידבר כו'", ועל זה הוא הציווי ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם".

יא. הרמב"ם לשיטתו

לפי"ז י"ל שהרמב"ם דס"ל "הוצרכו לקדשי מזבח ולא הספיקו להן תרומת הלשכה מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית" אזיל לשיטתו דעיקר המכוון בבנין המקדש הוא עבודת הקורבנות, ומשום הכי הכל נחשב כטפל לקרבנות וקדשי מזבח ומש"ה מוציאין מתרומת הלשכה לקדשי המזבח.

והראב"ד שחולק עליו, י"ל דאזיל לשיטת הרמב"ן דס"ל דתכלית המכוון בבנין המקדש היא ושכנתי בתוכם, וקדשי בדק הבית אינם טפל לקדשי מזבח, אלא כולם יחד טפלים להארון שבו מתקיים ה"ושכנתי בתוכם" והוא "עיקר החפץ" [משא"כ הכלים דהם רק "הכשר מצוה"]. לפיכך ס"ל ד"אין מוציאין מלשכת בדק הבית למזבח כלי הצריך לו".

דיוקים בנוסח התפילה*

הגה"ח הרב מרדכי שמואל אשכנזי שליט"א
מד"א דכפר חב"ד

א

בנוסח התפילה שייסד רבינו הזקן, קיימים שינויים ודיוקים מסוימים שכאשר מתבוננים בהם ועומדים על פשרם, אזי מתגלים יסודות וגדרים חדשים והדברים מוארים באור אחר לגמרי.

אחד מההבדלים הבולטים שבין התפילות דשלושת הרגלים, ר"ה ויוהכ"פ לבין שאר התפילות הוא, "בנין בית המקדש", בג' רגלים[1] (וכן במוסף דר"ה ויוהכ"פ) אומרים בפשטות גבי ביהמ"ק – "מלך רחמן, שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים, ותבנהו מהרה", היינו, שאנו דורשים את בנין בית המקדש בפשטות, במוסף דר"ח[2] מוזכר הדבר ברמיזה – "מזבח חדש בציון תכין", לא הלשון "בית המקדש" בפירוש, אלא "מזבח" דכוונתו על המקדש, ובשבת עוד מוזכר פחות מכך[3] –

---

* מתוך שיעור שמסר בישיבה – נרשם ע"י א' התמימים.

1. מוסף – ברכת "ומפני חטאינו".
2. ברכת "ראשי חדשים".
3. מוסף – ברכת "תקנת שבת".

"שתעלנו בשמחה לארצנו" – היינו שאין שום שייכות לביהמ"ק, וכן בתפילות דימי החול[4], דמוזכר בעלמא בלבד אודות בנין ירושלים – "וכסא דוד עבדך מהרה תכין".

וצריך ביאור החילוק בין התפילות, במה נקבע היכן יוזכר בנין בית המקדש, והיכן לא?

דבר נוסף בענין זה הצריך ביאור הוא, בברכה מעין ג' – שהיא קיצור (-"מעין") בלבד לברכת המזון, מוצאים אנו אריכות גדולה אודות בנין ביהמ"ק ובנין ירושלים - שלא נמצאת בברכת המזון כי אם בקיצור – "רחם נא . . ועל ירושלים עירך ועל ציון משכן כבודך ועל מזבחך ועל היכלך ובנה ירושלים עיר הקודש במהרה בימינו והעלנו לתוכה. ושמחנו בה ונברכך בקדושה ובטהרה" היינו, שבדברים אלו מוצאים אנו כמה ענינים: ירושלים, משכן, מזבח והיכל.

וצריך ביאור, מדוע מרחיב בברכה זו שצריכה להיות "מעין" בלבד, יותר מאשר בברכת המזון, עד כדי כך שברכה זו בברכת המזון היא "מעין" ברכה זו?

ועוד צ"ב, מדוע במעין ג' מוסיפים "ונברכך בקדושה ובטהרה" – לשם מה נצרכת הוספת תיבת "ובטהרה", שאינה נזכרת בברכת המזון?

ב

ויובן בהקדים מהות הברכה דברכת מעין ג', דהנה בשו"ע[5] כתב שמה"ת מברכים ברכה אחת מעין ג' ("על המחיה") על הלחם, ותקנו חכמים לברך על הלחם ג' ברכות (ולאחמ"כ הוסיפו ברכה רביעית), ועל מיני דגן, יין ופירות דשבעת המינים – מברכים ברכה אחת מעין ג',

וז"ל (שם[5]): "שמן התורה היה די בברכה אחת "מעין ג'", שהרי לא נאמר בתורה אלא פעם אחת[6]: "וברכת את ה' אלוקיך על הארץ הטובה אשר נתן לך", ודרשו מפס'

---

4. שמונה עשרה - ברכת "ולירושלים".
5. סי' קסח ס"ח.
6. דברים ח, י.

זה לברך על המזון ועל הארץ ועל המקדש, ודי בברכה אחת לכולם, אלא שחכמים תקנו (מפני חשיבות הלחם) לברך על כל אחד בפני עצמו"[7].

אוצר החכמה 25/06/2018אחח

ויש לומר דהנה מצינו, דהמצווה היחידה שמקיימים בשבעת המינים מה"ת – היא ביכורים[9] שנא' "ראשית ביכורי אדמתך תביא בית ה' אלוקיך"[10], וכן נאמר בפ' תבוא[11] "והנחתו לפני ה"א (מזבח)". והחילוק בין ב' הפס' הוא, דבפסוק הא' מוזכר בית ה' ובפסוק הב' – מזבח,

ולפי זה אפ"ל דהיות והביכורים נאכלים רק בירושלים (ומובאים לבית ה' אלוקיך), ממילא מזכירים בברכת על המחי' - שנתקנה לז' המינין – את ירושלים עירך (מכיון שאוכלים את הביכורים בירושלים), ציון משכן כבודך ("בית ה' אלוקיך"[9]), מזבחך והיכלך ("מזבח"[10]),

כלומר, מכיון שברכת מעין ג' נתקנה על ז' המינין – שבהם יש את מצוות הביכורים, לכן מזכירין בה את הל' שנזכרו בביכורים.

עפ"ז יש לומר, גם יובנו שאר דיוקי הל' שבברכה מעין ג':

"בקדושה" – מכיון שהביכורים נאמרים דווקא בלשון הקודש, ולא בלשון זר, משום כך מדגישים זאת "קדושה".

ועד"ז גם לגבי הל' "ובטהרה", כי הדין הוא שביכורים שנטמאו – ירקבו, וא"א להשתמש בהם, כי דינם בטהרה דווקא, וברגע שפוקע מהם הטהרה ('נטמאו') ממילא א"א לאכול אותם, והברירה היחידה היא שירקבו, ולכן אומרים "טהרה".

---

7. וראה סדר ברכה"נ פ"א ה"ז. ובלוח פ"א ה"ו.

9. שמות כג, יט. ושם לד, כו.

10. ולגבי תרומה הרי היא מה"ת רק גבי תירוש ויצהר וכדו', ומדרבנן גזרי על כל הפרות.

11. דברים כו, י.

ג

ידועה מחלוקת הרמב"ם והרמב"ן בנוגע לעניינו של ביהמ"ק:

לדעת הרמב"ם – בניין ביהמ"ק הוא בשביל הקרבנות, ולדעת הרמב"ן – בשביל השראת השכינה (והקורבנות הוא באופן ממילא).

בלקו"ש[12] מעיר הרבי שליט"א מלך המשיח החילוק בין ברכת "בונה ירושלים" – שלא נאמרת בשבת ל"ותחזינה עינינו בשובך לציון ברחמים" – שקאי על ביהמ"ק – שנאמרת, כי בנוגע לירושלים – בנין אסור בשבת, משא"כ בנוגע לביהמ"ק ש"בנוי ומשוכלל ירד מן השמים". ובפשטות הכוונה כאן מצד איסור "ודבר דבר"", שאין להזכיר בניין ירושלים.

והנה גבי אגרת החתומה בחותמת שעווה שהגיעה ליהודי בשבת נפסק בשו"ע שיכול לרמוז לנכרי לפותחה – כגון: לומר "איני יכול לקרוא אגרת זו".

ענין נוסף: כאשר מזכיר את הדבר בדרך בקשה סתם ולא כתביעה ג"כ מותר. כי לא מבקש על עכשיו כ"א בכללות שרוצה שיתבצע.

ד

עפכהנ"ל תוסבר האריכות במוסף ר"ה: "ומפני חטאינו גלינו מארצנו . . ואין אנו יכולים לעלות ולהראות . . ולעשות חובותינו בבית בחירתך" ואח"כ מוסיפים "יה"ר מלפניך . . מלך רחמן שתשוב ותרחם עלינו ועל מקדשך ברחמיך הרבים ותבנהו מהרה ותגדל כבודו",

שי"ל, דב' הפיסקאות נאמרים בלשון ובאופן המותר – בפיסקא הא' בדרך רמז: "ואין אנו יכולים" - לשיטת הרמב"ם שזהו להבאת קרבנות שבזמן זה אמנם ניתן להביא קרבנות, אך זה רשות, וודאי שבשבת אסור, והאופן היחיד שמותר הוא בביהמ"ק, ומבקשים בדרך רמז.

---

12. לקו"ש חי"א שיחה ב' לפרשת תרומה.

ובקטע הב' – באופן דבקשת רחמים– לשיטת הרמב"ן שהוא להשראת השכינה (ולא לקרבנות כהרמב"ם).

וע"פ זה יש להוסיף, דהרי בר"ה יש ג' ברכות: מלכיות, זכרונות ושופרות. ברכת שופרות מסתיימת במלים "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים", וי"ל הטעם שדווקא גבי שופרות מוזכר רחמים, דהרי ע"י פסוקי שופרות נפעל עניין התק"ש (כאשר לא תוקעים - בשבת). וכיוון שתק"ש אסורה (בשבת) מוזכר רחמים (ע"ד האופן דהרמב"ן גבי הקרבנות) – ולכן מזכירים ג"כ בשבת.